

PERSFOCUS

ZEVENDE JAARGANG NUMMER 10 - OKTOBER 1991

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

JOS COLLIGNON

IN DIT NUMMER:

"'s Werelds grootste ontuchtzaak"	pag. 2
Jessica vermoord	pag. 8
Postbus 51 contra macho's; de deskundigen...	pag. 9
...de columnisten...	pag. 12
...het publiek...	pag. 13
...en bewindlieden	pag. 14
O.I.!	pag. 17
De vrouw als dader	pag. 22
Incest verjaart niet?	pag. 25
Voorlichting	pag. 26
Ontucht van de maand	pag. 28
Ontzettend	pag. 30
Nieuw preuts volgens HP/De Tijd	pag. 32
TBS	pag. 34
Onterecht	pag. 35
Geen geld voor sekshulp	pag. 36
Achtergrond	pag. 37

PERSFOCUS, ZEVENDE JAARGANG, NUMMER 9, OKTOBER 1991

Met knippeels uit:

Trouw	Tr
NRC Handelsblad	NRC
Telegraaf	Tel
Volkskrant	Vk
Parool	Par
Algemeen Dagblad	AD
Primeur	
Tubantia	Tub
Utrechts Nieuwsblad	UN
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Zwolsche Courant	ZC
Zutphens Dagblad	ZD
Almaarsche Courant	AC
HP/De Tijd	
Opzij	
Expreszo	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,- per jaar. Verzending
als brief is f 15,- duurder en komt op f 80,-.
Losse nummers f 8,-.
Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA Amsterdam

Schoolkrant had primeur ontuchtzaak

(Van een onze verslaggevers)

ENSCHEDÉ - Het bekend worden van de Enschedese ontuchtzaak via deze krant heeft vooral veel voor de nodige aandacht in mediastad gezorgd. Volgens de andere media in Twente was er sprake van een primeur die deze krant evenwel niet toekwam. Maar er was een nootje. De primeur had indedaad niet deze krant, maar eenvoudig een schoolkrant in Enschede. Een week voor de eerste publicatie in deze krant en de persconferentie van politie en justitie, bracht de schoolkrant Paulus Post van de Paulusschool in de wijk Twikkelerveld het nieuws al. In een bericht aan de ouders van de leerlingen werd alomtegenzeggend wat zich precies in deze stad afspeelde en hoed het schoolteam aan eventuele sluiting te willen verlenen.

Schooldirecteur P. Bessink: "Ik heb de zaak bewust naar buiten gebracht, met de kans dat men ook buiten de school er kennis van zou nemen. Maar ik vond dat ik bij de ouders, wier kinderen niet bij de zaak waren betrokken, maar die er wel van hadden gehoord, de enorme parus moest wegnemen die er zonder twiifel bestond".

Tubantia 3-10-91.

Ontuchtpleger oppasser in schoolpauze

ENSCHEDÉ - De ontucht door een destijds twaalfjarige jongen in Enschede heeft zich niet alleen buiten, maar ook binnen de basisschool Het Stadsveld afgespeeld. De jongen heeft de helft van alle kleuters van de school in de morgenpauzes onzedelijk betast of zich laten betasten. Dat gebeurde vermoedelijk dagelijks, ongeveer een jaar lang.

De jonge ontuchtpleger wierp zich, volgens ouders, regelmatig op als vrijwilliger om in de morgenpauze op de kleuters te passen. Volgens ouders drinkt het personeel dan koffie, terwijl kinderen uit de hoogste groep de wacht houden bij de kleintjes.

Directeur J. J. de Boer van de basisschool wil absoluut niet ingaan op de zaak. Volgens politiewoordvoerder P. Hendriks worden wel op meer scholen kinderen in de pauzes door oudere leerlingen 'bewaakt'. "Als je een jongen van die leeftijd op laat passen, dan denk je toch niet aan zoiets? Natuurlijk niet". Volgens ouders heeft de school inmiddels de oppasregeling voor de pauzes veranderd.

Tubantia 4-10-91.

Tubantia 9-10-91. Vader vrij van verdachte 200 ontuchtzaken

ENSCHEDÉ - De vader van de dertienjarige jongen uit Enschede, die verdacht wordt van 200 ontuchtzaken, is maandag in vrijheid gesteld. Volgens de officier van justitie in Almelo mevrouw Heus waren er geen gronden meer aanwezig de voorlopige hechtenis te handhaven. De man was dinsdag 24 september aangehouden, omdat hij er van werd verdacht zijn eigen zoon seksueel te hebben misbruikt.

De aanhouding geschiedde volgens mevrouw Heus, op gereede vermoedens dat de man zich daaraan schuldig heeft gemaakt. De dertienjarige zoon, die in een inrichting verblijft, heeft zijn vader daar niet van beschuldigd, maar sprak van een bij naam genoemd 'ouder persoon'. De man is zelf uitgebreid door de politie verhoord, maar heeft geen bekentenis afgelegd.

Volgens mevrouw Heus zijn er tot nu toe ook geen aanwijzingen, dat iemand anders zich aan ontucht met de jongen heeft schuldig gemaakt. Het wachten is op een verklaring van de jeugdige verdachte. Zijn vader moet zich van justitie wel beschikbaar houden voor eventueel nader onderzoek. Hij heeft verlening van de bewaring gehad, maar mag niet worden vastgehouden om een bekentenis af te dwingen.

Vader jeugdige pleger van ZC 9/w zedenmisdrijven weer vrijgelaten

ALMELO - De 42-jarige vader van een Enschedese jongen, die tussen 1989 en 1991 meer dan tweehonderd zedenmisdrijven heeft begaan, is vrijgelaten. De rechter-commissaris bij de Almeloze rechtbank heeft hiertoe besloten. De man werd eind september werd aangehouden omdat hij zijn nu 13-jarige zoon seksueel zou hebben misbruikt. Kort nadat het zedendrama van de jongen in de publiciteit kwam, gaf hij zijn vader aan. Het besluit van de rechter-commissaris betekent niet dat de man geen verdachte meer is. Maar er is geen reden hem langer vast te houden, aldus het Openbaar Ministerie. De man blijft overigens ontkennen. De jongen wordt nog behandeld in een therapeutisch

Vader onzedelijke 10 jongen vrijgelaten

ALMELO - De rechter-commissaris bij de Almeloze rechtbank heeft besloten de 42-jarige Enschedeër vrij te laten die eind september werd aangehouden omdat hij zijn nu 13-jarige zoon seksueel zou hebben misbruikt. De man blijft verdachte, maar er is geen reden hem langer vast te houden. De jongen, die in de periode '89-'91 meer dan 200 zedenmisdrijven met kinderen beging, had tegenover de politie verklaard zelf ook slachtoffer van seksueel geweld te zijn. Voor de politie waren er voldoende redenen zijn vader te arresteren. De man ontkent. De jongen wordt nog behandeld in een therapeutisch instituut. Hij is veroordeeld tot zes maanden tucht-school en is onder toezicht gesteld.

LEZERS SCHRIJVEN

Plaatsing van ingezonden brieven hoeft niet te betekenen dat deze krant de daarin weergegeven opinie deelt. De redactie heeft het recht bijdragen te bekorten of niet te plaatsen. Brieven die anoniem worden ingezonden, komen niet in aanmerking voor deze rubriek.

Ontucht (8) TUB

Hierbij wil ik even reageren op de Enschedese ontuchtzaak.

Ten eerste wil ik iets zeggen over de aangifte die elke keer verkeerd wordt gepubliceerd. Dat moet namelijk zijn de moeder van een jongetje, want als ik niet de politie had gebeld, dan was dit nog niet aan het licht gekomen. Dat de zaak zo groots zou worden, hadden wij dus ook nooit kunnen denken.

Ten tweede wil ik even wat kwijt over de professoren die alles in twiifel trekken. Denken de heren B. Rossen, F. Verhulst en N. Brouwer van achter hun bureau te weten hoe de kinderen zich voelen? Ze trekken in twiifel of de kinderen dit niet verzonnen hebben. Dat zou betekenen dat 200 kinderen die elkaar niet eens allemaal kennen en wel allemaal zo ongeveer hetzelfde zeggen, zitten te liegen.

En dat de politie de kinderen en de dader gedwongen zou hebben bepaalde dingen te zeggen, dat is toch belachelijk. Straks gaat het nog zo ver dat de dader eerder vrij komt omdat wij alle-

maal zitten te liegen? Is dit gerechtigheid?

En dat de kinderen nooit thuis iets hebben verteld, vinden ze ook merkwaardig. Nou, ik als moeder niet. De kinderen in onze buurt zijn wel zo bedreigd dat ze niks durfden te vertellen. Ze zijn niet alleen bang gemaakt met schoppen, slaan, monsters en dergelijke maar nog veel meer. Bijvoorbeeld liet de dader ze de straat overgaan als er auto's sankwamen. Hij wou ze in de grote rioolputten hebben. En hij heeft met ze boven op het viaduct van de snelweg gestaan en gedreigd ze er van af te drukken. Dat er nog nooit ongelukken zijn gebeurd, dat mag een wonder heten. Vindt u het dan nog gek dat ze niks hebben durven zeggen?

En ten derde mag de familie van de dader wel door de grond gaan van schaamte in plaats van een uitdagende houding aan te nemen en te doen alsof er niks is gebeurd.

Wij moeten nog maar afwachten en hopen dat onze kinderen er wel goed doorheen komen.

ENSCHEDÉ Mevr. Van G.
(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Ontucht (9) TUB

Geweldig, al die stukken in de krant en op televisie van al die geleerde stoethaspels en die leken die nu even rond de klok rennen terwijl ze van de klepel nog nooit hebben gehoord.

Mijn twee oudste kinderen waren er helaas ook bij betrokken, vrijwel vanaf het begin. Nou, je hart draait je om in je lijf als je hoort van je eigen kinderen wat ze is aangedaan door zo'n leuke jongen. En wel vreemd, dat zowel dader als ik (als aangeefster voor mijn kinderen) exact hetzelfde vertellen, tot in de details. En reken erop dat ik tot toen heb gebeden dat mijn kinderen mij hadden voorgelogen. Maar helaas, de waarheid hadden ze mij al verteld, ook zij waren slachtoffer.

Op dat moment stortte voor mij de wereld in. Zelf ben ik namelijk ook incestslachtoffer. Denkt men dan werkelijk dat ik niet zou weten hoe ik mijn kinderen zou moeten vragen over het gebeurde? Kom nou toch. Zeker nog nooit van ervaringsdeskundigen gehoord? En zoveel te vragen viel er niet hoor, mijn kinderen vertelden zelf precies wat hen was overkomen en ook tegen de politie. Dus dat met die suggestieve vraagstelling? Vergeet het maar goed.

En dat de kinderen er nooit eerder over zijn begonnen? Nee, dat zijn ze niet. Als iemand er ooit van had moeten merken, dan zou ik dat toch wel moeten zijn met zo'n (incest)achtergrond.

Ook gezien het feit dat ik wel steeds hele dagen thuis ben voor mijn kinderen, inclusief de tijd voor het beruchte kopje thee om drie uur. Maar dank zij mijn achtergrond weet ik hoe angstig en zwijgzaam kinderen over dat soort dingen zijn. Ook ik heb al die jaren gezweven over hetgeen thuis gebeurde en ook toen merkte niemand uit mijn naaste omgeving iets. Zo ziet u maar dat wij slachtoffers ware kunstenaars zijn in het verbergen van ons grote geheim. Terecht dus de slogan van de overheid: 'Over sommige geheimen moet je praten'.

Maar als je het doet, alleen of met z'n tweehonderden, in dank afgenomen wordt het je toch niet, dat blijkt nu maar eens te meer. Dus, geleerde dames en heren en diegenen die er niet bij zijn betrokken en toch zo nodig hun zegje moeten doen: houd uw mond. Want meer als geklets en gekwets komt er toch niet uit. Alweer worden alle slachtoffers van zedendelicten, en de betrokkenen van dit delict, ontkend. Want zo erg is het volgens u toch niet!

Nou, dat is het dus wel. Het is vreselijk als iemand zonder recht daartoe te hebben, bezit neemt van jouw lichaam, in wat voor vorm dan ook, tegen jouw zin en enkel en alleen voor zijn of haar eigen behoefte, ook al ben je dan nog maar bijvoorbeeld drie jaar.

Maar God zij dank zijn wij hier niet aan mensen zoals u overgeleverd met onze problemen en aangiftes maar aan een beregoed

Jeugd- en Zedenzakenteam (JZZ) en de andere begeleidende teams hier. Jullie kunnen er dan wel voor hebben doorgeleerd, maar ga nou eerst die klepel eens zoeken voordat je hier naar de bel komt rennen.

ENSCHEDÉ Gea Busschers-Rebel

Ontucht (10)

Wat de jeugdige ontuchtpleger betreft kunnen wij alleen maar hopen dat er met de nodige zorg voor hem nog genezing zal zijn. Voor zijn vader zou levenslang de straf moeten zijn. Omdat er zoveel heel jonge kinderen bij deze zaak betrokken zijn vraag ik me ook af: waren al die kleintjes gewend dat moeder ze van school haalde of kwamen ze alleen thuis en is moeder dan zelf ook niet schuldig?

De levensstandaard is te hoog en moeder moet werken. Zelf heb ik er ook zes grootgebracht samen met mijn man die een fijne vader voor ze is geweest. Kortgeleden zei de oudste kleindochter van 22 jaar: Oma, wat hebben u en opa toch goed werk gedaan, bij wie ik ook kom, overal voel ik me thuis.

Aan alle jonge moeders zou ik willen zeggen: Geef aan uw heel jonge kinderen zorg en aandacht.

NIJVERDAL Mevr. O.-L.

(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Tub. 1-10-91

Ontucht (11)

Voor ingewijden is de huidige omvangrijke zedenzaak in Enschede niet onverwacht gekomen. Iedereen die op de hoogte is van de werkwijze van de afdeling Jeugd- en Zedenzaken (JZZ) van de gemeentepolitie Enschede heeft zoiets kunnen zien aankomen. Deze hele zogenaamde zedenzaak is terug te voeren op de werkwijze bij de afdeling JZZ. In december vorig jaar heb ik per brief aan burgemeester Wierenga gevraagd maatregelen te treffen die tot doel hebben de burgers van Enschede hiertegen te beschermen. Helaas tevergeefs.

Met deze werkwijze heb ik kennisgemaakt toen twee jaar geleden een valse aanklacht tegen mijn vrouw en mij werd ingediend wegens vermeend sexueel misbruik van een kind. Pas na ruim anderhalf jaar werd de zaak geseponeerd. Berichten in 'deze krant over andere zedenzaken toonden mij aan dat de behandeling van onze zaak niet een eenmalige miskleun was, en brachten mij er toe bovenvermelde brief aan de burgemeester te schrijven.

De overeenkomsten tussen de zaak tegen ons en de huidige zaak tegen de dertienjarige jongen zijn overduidelijk. Ik kan mij heel goed voorstellen dat bij de politie frustraties leven omdat het bewijs van sexueel misbruik van kinderen doorgaans moeilijk te leveren is. Dit mag er echter niet toe leiden dat in dit soort zaken het gezond verstand buiten spel wordt gezet.

Alle ouders die zijn of worden benaderd met de suggestie dat hun kind sexueel is misbruikt wil ik bij deze met klem adviseren hier niet meteen geloof aan te hechten. Het is dringend noodzakelijk dat onafhankelijke deskundigen een onderzoek doen naar de werkwijze van JZZ, niet alleen in deze zaak, maar in het algemeen.

ENSCHEDÉ Van den B.
(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Ontucht (12)

Normaal grijp ik niet zo gauw naar de pen om ergens op te reageren, maar ik vind dit iets dat alles overtreft. Ik erger me namelijk dood aan al die mensen die niet bij de Enschedese ontuchtzaak zijn betrokken en toch zo nodig hun zegje moeten doen.

Mensen, laten we eerlijk zijn: als het u niet is overkomen, val dan ook de ouders en kinderen die het wel is overkomen niet als een stelletje wilden aan. Denk toch eerst eens na.

Want wie geeft u het recht om te oordelen over dit soort zaken? En wie heeft u gezegd dat deze moeders allemaal werken? Het gebeurde overigens op straat, gewoon onder het buitenspelen.

En heel eerlijk: loopt u, die het allemaal beter weten, met uw kinderen of kleinkinderen mee als deze buiten spelen? Goed, je houdt ze in de gaten, maar tussen de bedrijven door kan ook wat gebeuren.

Het is mijn kinderen niet over-

LEZERS SCHRIJVEN

Plaatsing van ingezonden brieven hoeft niet te betekenen dat deze krant de daarin weergegeven opinie deelt. De redactie heeft het recht bijdragen te bekorten of niet te plaatsen. Brieven die anoniem worden ingezonden, komen niet in aanmerking voor deze rubriek.

komen. En ik vind wat is gebeurd heel erg en in plaats van over de instanties, ouders en kinderen heen te vallen, wens ik ze heel veel sterkte.

En ik hoop dat dit nooit weer zal gebeuren, want misschien zijn dan die mensen die het zo goed weten, of ik wel aan de beurt.

ENSCHEDÉ Ingrid Albers

Ontucht (13)

Ik zou graag eens willen reageren op de (begrijpelijk) boze brieven met betrekking tot deze treu-

rige ontuchtzaak in Enschede. Als aangebouwde oom van het dader-tje ben ik vrij nauw bij de zaak betrokken. Desondanks denk ik dat ik toch een vrij nuchtere kijk op de kwestie heb.

We zijn het er allemaal over eens dat wat is gebeurd, niet door de beugel kan. Het moge duidelijk zijn dat de handelingen die het dader-tje heeft verricht niet van hem-zelf zijn. Iemand van twaalf jaar heeft naar mijn idee nog geen sexuele ideeën.

Uit verhoor en onderzoek is gebleken dat het dader-tje zelf slachtoffer is geweest van ontucht en daarmee gepaard gaande geestelijke terreur. Net zoals uw kind. Hij wil niet zeggen door wie dat is gebeurd. Zoals in de krant heeft gestaan, is zijn vader voor incest met hem opgepakt maar uit verhoor is (nog) niet gebleken dat de vader schuldig is. Ik kan me dat - de man kennende - trouwens ook niet indenken.

Het kind is inmiddels veroordeeld en in therapie. Maar hij wil uit, door geestelijke terreur ontstane, angst niet zeggen wie met hem handelingen heeft verricht. Wat bij hem is gebeurd, is niet van

korte duur geweest maar blijkt à enkele jaren te duren. Dit heeft op hem zo'n invloed gehad dat di voor hem een soort verslaving is geworden.

Natuurlijk schamen ook zijn ouders zich voor wat er is gebeurd. Door die schaamte en door alle dat over de zaak is gezegd en geschreven - naar mijn idee eveneens een soort geestelijke terreur - zijn zij in een isolement geraakt.

Alleen u kunt ze daar weer uithalen. Zij zijn net als u slachtoffer en hebben net als u nooit iets geweten, noch over hetgeen het dader-tje met uw kind deed noch over hetgeen er met hem is gebeurd. En alles weegt nog zwaarder als u bedenkt dat ze een aantal jaren geleden door een tragisch ongeval een dochtertje hebben verloren.

Ik probeer niets goed te praten, maar ik vind wel dat de ouders van het dader-tje ook steun en begrip nodig hebben. Niet alleen van familie en vrienden, maar ook van de buurt. Hoe moeilijk dat ook is.

ENSCHEDÉ D.
(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Ontucht (14)

Hierbij wil ik graag reageren op de Enschedese ontuchtzaak.

Die kinderen liegen niet. De ouders zijn helemaal in de war, van wat er is gebeurd met hun kinderen. Het is ook vreselijk.

Maar dan lees ik dat de familie van de dader een uitdagende houding aanneemt (Ontucht 8). De moeder van die jongen kijk je op, niet in.

Haar man is gearresteerd. Heel veel mensen zullen zeggen dat ze misschien wel wist wat haar man met die jongen deed. Het kan. Maar die uitdagende houding kan ook een soort pantser zijn, waar zij zich achter verschuilt. Ze kan ook heel veel verdriet hebben. Laten wij niet zo oordelen over iets wat wij niet zeker weten.

ENSCHEDÉ Mevr. J. van V.
(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Ontucht (15)

Naar aanleiding van alle reacties op de Enschedese ontucht-

LEZERS SCHRIJVEN

Plaatsing van ingezonden brieven hoeft niet te betekenen dat deze krant de daarin weergegeven opinie deelt. De redactie heeft het recht bijdragen te bekorten of niet te plaatsen. Brieven die anoniem worden ingezonden, komen niet in aanmerking voor deze rubriek.

zaak het volgende. Ik als moeder van een slachtoffer-tje vraag me het volgende af: hebben de ingezonden-briefschrijvers überhaupt wel in de gaten waar ze mee bezig is. Men vliegt elkaar constant in de haren met verwijten over het thuiszijn met kopjes thee om drie uur, over de dames en heren van het maatschappelijk werk die het beter zullen weten enzovoort. Wat heeft dit voor nut?

Het er ook is gebeurd: de kinderen zijn de dupe, helaas. Maar wordt het geen tijd om, in naam van de kinderen, de zaak eens te laten rusten. De volwassenen maken het voor de kinderen alleen maar moeilijker. De slachtof-

fertjes gedragen zich momenteel volwassener dan de volwassenen zelf.

Goed, niemand heeft iets gezien. Ook ik heb mezelf dingen verweten, maar wij hebben het met ons zontje al geruime tijd afgesloten. Alleen dan wanneer hij erover begint en vragen heeft, reageren wij daarop en laten hem zijn zegje doen en zijn gevoelens uiten.

Als iedereen dan toch zo vreselijk begaan is met de kinderen, laat het dan toch rusten en wees er voor ze als zij (de kinderen) daar zelf behoefte aan hebben. En als ze die behoefte hebben, vertellen ze het ook wel 's avonds en niet alleen tijdens een kopje thee.

Namens mijn zontje en alle andere kinderen: stop in godsnaam met het gezeur en gezanik over elkaar en concentreer je weer op je kind, zodat we in de toekomst allemaal allerter reageren en onder ogen durven zien hoe verrot maar ook hoe mooi de maatschappij soms kan zijn.

ENSCHEDÉ P. W.-D.
(Naam en adres bij de redactie bekend.)

Stichting Mannen tegen Seksueel Geweld pleit voor vermijden hysterie over zedendelicten Veelvoudige ontucht in Enschede is niet

Van onze verslaggeefster ^{VK}
LOUCKY CONTENT 1-10
DRONTEN — De Enschedese jongen die minstens tweehonderd kinderen onzedelijk heeft betast, is geen uniek geval. Er lopen in Nederland nog meer jongens rond die al op hun elfde of twaalfde jaar ontucht hebben gepleegd met tientallen kinderen. Dat zegt E. Damen, hoofd preventie van het Riagg in Enschede en voorzitter van de Stichting Mannen tegen Seksueel Geweld.

„Ik heb onlangs een jongen begeleid van wie ik alle dossiers heb gezien met de processen-verbaal. Ik werd misselijk van alles wat ik daar bij elkaar zag. Het waren geen tweehonderd delicten, maar toch zeker wel vijftig. Het betrof een jongen van dezelfde leeftijd als die jongen uit Enschede. Uit de behandeling van de jongen over wie ik het heb,

heb ik de stellige indruk overgehouden dat hij best nog een veelvoud van die vijftig gevallen kan hebben gepleegd. Maar het doet er niet toe of het nu vijftig keer of tweehonderd keer is gebeurd. Het is erg dat er jongens zijn die zulk gedrag kunnen herhalen, en die iedere keer opnieuw denken 'ik wil dat, dus ik doe dat' en die zich absoluut niet realiseren wat voor effecten dat heeft.”

„Frappant is dat het gebeurt. Die jongen die ik heb meegemaakt, zei in de loop der tijd: 'Ik wist soms wel dat ik iets deed wat ik niet mocht, maar ik ging ervan uit dat ik toch nooit gepakt zou worden'. Hij dacht dat het niet zo ernstig zou zijn dat er een aanleiding zou zijn om hem te pakken. Hij dacht dat het allemaal niet zo erg was.”

De zaak waarover Damen het heeft, is niet in de publiciteit geweest. De jongen gaat weer gewoon naar school. Damen is van mening dat het goed is dat dergelijke zaken wel in de publiciteit komen, maar dat er verder geen hysterisch kli-

maat omheen moet worden gecreëerd.

Dat is ook de mening van prof. dr J. Frenken, van het Nederlands Instituut voor Sociologisch Seksuologisch Onderzoek (NISSO) in Utrecht. Frenken: „Ik hoop dat ze de zaak daar in Enschede niet gaan opblazen. Ze zullen wat mensen moeten geruuststellen. Als het daar in Enschede oppervlakkige gedragingen zijn geweest, dan interpreteren kinderen dat nauwelijks seksueel. Dan ligt het in de orde van vervelende spelletjes. Net als aan de oren trekken of aan de neus trekken. Hoogstens met dit verschil dat alles wat in het broekje zit, wat meer taboe is.”

„De vraag bij dergelijke zaken is of de jongen overmatig geweld heeft gebruikt om die handelingen af te dwingen, zoals kinderen vastbinden of slaan. Als dat niet zo is, dan is de stamper er omheen te ernstig in vergelijking met wat er is gebeurd. Zo'n jongen moet natuurlijk wel vermanend worden toegesproken.”

Damen en Frenken waren allebei aanwezig op een studiedag in Dronten over de nieuwe op jongens en mannen gerichte overheids campagne tegen seksueel geweld. Een reclamebureau heeft in opdracht van vier ministeries een spotje gemaakt dat maandag 7 oktober voor het eerst op de televisie te zien zal zijn. Iedereen op de studiedag was het er over eens dat het een goed initiatief is. Maar er waren ook veel twijfels over de impact ervan.

Frenken vroeg zich af of de „voorzichtingsresistente groepen” wel zullen worden bereikt: „Het is nu eenmaal een onderwerp met veel kommer en kwel”. Dr N. Draijer, verbonden aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en bekend van incest-onderzoek: „Het spotje heeft een happy end. Die jongen laat zijn handen niet thuis, maar aan het einde zitten die jongen en dat meisje toch samen gezellig op een terrasje. Zo is het meestal niet in de werkelijkheid. Ik vraag me af of het werkt.”

uniek

VERVOLG VK 1-10

Enschedese politie gaf hysterie vrij baan

O. van der Haast van het reclamebureau dat de campagne heeft gemaakt: „We wilden niet alleen maar een waarschuwend vingertje opsteken en daarom hebben we voor een *happy end* gekozen. Die jongen keert op zijn schreden terug en dan loopt het toch nog goed af. Hij is geen sul en geen crimineel, dat is toch positief.”

Na de presentatie van het tv-spotje stelde Aad van den Heuvel aan staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken, de vraag of zij zelf wel eens met ongewenste seksuele ervaringen is geconfronteerd. Ter Veld: „Vroeger in mijn vakbondstijd heb ik wel eens last gehad.” Dan interrumpeert Van den Heuvel: „In de ministerraad komt het minder voor?” In Dronten werd in ieder geval duidelijk dat veel vrouwen opdringerig gedrag als buitengewoon hinderlijk ervaren. De overheid mag dan wel eens wat vaker als zedenmeester optreden, vonden veel aanwezigen.

ENKELE JAREN geleden deden zich in Oude Pekela en het Vlaardingse medisch kinderdagverblijf De Bolderkar geruchtmakende ontuchtzaken voor. In beide kwesties rees al snel het besef dat de beweringen als zou er op grote schaal ontucht met kleuters zijn gepleegd, meer voortvloeiden uit de wijze waarop de kinderen waren ondervraagd dan uit werkelijke gebeurtenissen. Het vermoeden leek gewettigd dat uit deze ervaringen lering zou worden getrokken, zodat herhaling in de toekomst zou kunnen worden voorkomen. Nu onlangs in Enschede grote commotie is ontstaan over seksueel misbruik van tweehonderd jonge kinderen, moet worden vastgesteld dat zulk optimisme misplaatst is geweest.

Sterker, in Oude Pekela waren het nog enkele particuliere actievoerders, gegroepeerd rond een artsenechtpaar, die in eerste instantie de geruchten verspreidden die de snel om zich heen grijpende opwinding veroorzaakten. Politie en justitie probeerden daar nog (tevergeefs) de zaak tot de juiste proporties terug te brengen.

In Enschede waren het echter politie en justitie zelf die stellig verklaarden dat een zeer jeugdig dadertje zich waarschijnlijk aan zeer veel kinderen had vergrepen. Dit wijst erop dat ook de overheid zich in toenemende mate laat meeslepen door emoties over seksueel misbruik.

Wanneer men hoort dat de Enschedese politie ouders heeft verteld dat hun kinderen mogelijk zijn misbruikt en dat ze alert moe-

ten zijn op signalen daarvan, vraagt men zich af of dit korps wellicht op een andere planeet leeft. Het had hun bekend moeten zijn dat zulke waarschuwingen een vast patroon van reacties in werking zetten.

Deze dynamiek werkt als volgt. Ouders worden ongerust gemaakt; zij gaan hun kinderen ondervragen en dragen hun angst op de kinderen over. Deze gaan dan ook „signalen” van angst en onrust vertonen (gespannenheid, slechter leren, bedplassen enzovoort) die als „signalen van misbruik” worden waargenomen; en ten slotte worden ze op grote schaal ondervraagd door maatschappelijk werkers en politiefunctionarissen van wie de verhoormethoden niet boven twijfel verheven zijn.

In de berichtgeving uit Enschede valt allereerst de goedgelovigheid van de plaatselijke autoriteiten op. De bewering is gedaan dat een kind tussen zijn tiende en twaalfde jaar over een periode van anderhalf jaar meer dan tweehonderd kinderen zou hebben misbruikt.

Dit zou inhouden dat hij elke week met drie nieuwe kinderen dergelijke contacten zou zijn aangegaan. Dit is zeer onwaarschijnlijk. De kring van maatschappelijke contacten van een kind is niet dermate groot.

De bewering is ook gedaan dat het misbruik niet eerder is ont-

Het bericht dat in Enschede tweehonderd kinderen seksueel zijn misbruikt door een twaalfjarige jongen is met verbijstering ontvangen. De meest voor de hand liggende vraag is hoe zoiets in godsnaam mogelijk is. Maar er is nog een andere vraag: is het waar? **Benjamin Rossen** en **Jan Schuijjer** hebben hierover sterke twijfels.

dekt omdat de jongen in kwestie alle kinderen onder dreiging had bevolen hun mond te houden. Dit veronderstelt een groot manipulatievermogen, wat men bij een kind van deze leeftijd niet kan verwachten. Het is bovendien onwaarschijnlijk dat, indien er werkelijk van grootschalig misbruik sprake zou zijn geweest, er bij geen van al die kinderen iets gemerkt zou zijn voordat het onderzoek van start ging.

Het patroon van zich opstapelende aangiften is bekend uit tal van recente zaken in Engeland (Cleveland, Rochdale, Orkneys) en de Verenigde Staten (Manhattan Beach, Jordan, Edenton en vele andere), die vrijwel zonder uitzondering gebaseerd bleken te zijn op ongegronde aantijgingen.

Een sleutelrol in zulke zaken wordt vervuld door maatschappelijk werkers die jonge kinderen ondervragen zonder zich bewust te zijn van de wijze waarop men verklaringen van kinderen, door de wijze van vragenstellen, door

vragen te herhalen, door lichaamstaal, door intonatie, kan sturen. Probleem is dat zij er bij voorbaat van uitgaan dat het kind inderdaad met een vreselijk geheim rondloopt en dat het hun taak is, het daarover te laten praten.

DE AMERIKAANSE psychologen R. Underwager en H. Wakefield hebben een methode ontwikkeld om een transcriptie van een ondervraging te analyseren. Zij maken een indeling van de gestelde vragen en opmerkingen in categorieën, waardoor kan worden nagegaan in hoeverre pressie op het kind is uitgeoefend.

Idealiter vallen alle vragen in de categorie „open en objectief”: deze beperken op geen enkele wijze het antwoord dat het kind kan geven (voorbeeld: „vertel eens wat er toen gebeurde?”).

Categorieën die het kind in een bepaalde richting sturen zijn daarentegen: — gesloten, suggestieve vragen:

„... naar de zin te maken en daarom de antwoorden geven waarvan ze de indruk krijgen dat de ondervrager deze van hen verlangt.

Nu heeft de orthopedagoge Lamers in Enschede niet zelf de kinderen gehoord. Maar haar benadering is wel tot Enschede doorgedrongen. Lamers' benadering wordt namelijk onderwezen in een landelijke training van de politie waarin methoden voor het horen van kinderen worden onderdicht. De daarin gepresenteerde werkwijze is model geworden voor het optreden van politie en justitie in geheel Nederland.

Dit betekent dat een sturende wijze van ondervragen gemeengoed dreigt te worden in het hele land. De consequentie daarvan kan zijn dat we in de toekomst met meer zaken zoals in Enschede te maken zullen krijgen. Het is daarom van belang dat er een onafhankelijke analyse wordt gemaakt van de bandopnamen van de in Enschede gehouden ondervragingen van kinderen.

Immers, juist waar het gaat om seksueel misbruik moet de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht worden genomen. Gebeurt dat niet dan krijgt de hysterie vrij baan. Het heeft er alle schijn van dat de affaire in Enschede opnieuw het bewijs vormt van deze dynamiek.

Benjamin Rossen en Jan Schuijjer zijn respectievelijk sociaal wetenschapper en econoom. Zij publiceren in het najaar het boek „Het seksuele gevaar voor kinderen”.

Politie Enschede handelde juist zeer integer in ontuchtzaak

Dat een twaalfjarig jongetje tweehonderd kinderen seksueel misbruikt heeft, klinkt ongeloofwaardig, maar is het daarom onwaar? **Karin Koopman** reageert op de sterke twijfels van B. Rossen en J. Schuijjer.

HIERBIJ reageer ik op het artikel „Enschedese politie gaf hysterie vrij baan” in de Volkskrant van 5 oktober. In dit artikel geven Benjamin Rossen en Jan Schuijjer wederom hun ongevraagde visie op de ontuchtzaak alhier.

De mening van B. Rossen is ook in het regionale dagblad gepubliceerd, zij het wat ongenueanceerder. Zijn uitspraken zijn zeer kwetsend voor de slachtoffers, de ouders en niet te vergeten de politie.

Ikzelf ben de moeder van twee van de slachtoffers. Mijn middelste dochter van vijf was zo moedig als eerste alles te vertellen. Hier waren geen suggestieve dan wel open vragen voor nodig, zij vertelde het uit zichzelf. De aanleiding hiervoor was dat mijn man haar samen met P. uit de bosjes had zien komen en later „argeloos” vroeg of ze verstoppertje aan het spelen waren.

Het artikel klinkt tot op zekere hoogte aannemelijk, ware het niet dat de conclusies niet overeenstemmen met de wijze waarop de zaak zich hier heeft ontwikkeld.

Om te beginnen trekken Rossen en Schuijjer een parallel met de zaken in Oude Pekela en de Bolderkar. In deze zaken was echter geen sprake van een bekende dader, men ging iemand zoeken na het verhoren van de kinderen. Hier was het andersom, de dader vertelde wat hij waar, wanneer, met wie gedaan had, dit werd geverifieerd aan de hand van de verklaringen van de kinderen. Deze kwamen tot in detail overeen met de verklaringen van de dader.

De dader bezat met betrekking tot zijn daden een fotografisch geheugen. Dit komt bij veel plegers van dit soort delicten voor.

Dat de politie zo stellig was in haar beweringen kwam doordat ze ondanks *check* en *doublecheck* geen hiaten in de overeenkomende verklaringen konden ontdekken, hoe graag ze dit ook wilde.

De politie heeft ook niet gewaarschuwd voor signalen van seksueel misbruik. Zij heeft slechts geïnformeerd of het kind de laatste tijd goed functioneerde, sociaal en emotioneel. Toen bleek dat veel kinderen die signalen al lang gaven.

Het betreft niet alleen algemene signalen zoals bedplassen, prikkelbaarheid en slecht functioneren

op school, maar ook: rode geirriteerde vagina's met afscheiding door schimmelinfecties, angst dat ze een „baby in de buik” hadden,

vragen als „heeft papa ook wel eens een witte plas?”, een jongetje die toen de schoolarts zijn penis onderzocht vroeg „krijg ik van jou nu ook een trap?”, angst voor grote jongens en mannen die voorheen niet aanwezig was, blauwe plekken op zeer onwaarschijnlijke plaatsen die verdwenen zodra P. uit hun leven verdween. Evenals de meeste andere verschijnselen trouwens.

De meeste kinderen hebben alles spontaan verteld, degenen die dat niet wilden of konden, zijn daarin gerespecteerd. De hulpverleners kwamen er niet aan te pas zolang dat niet nodig was. Dat was maar bij een paar kinderen wel het geval en dan gebeurde het zeer zorgvuldig.

De kinderen zijn slechts een keer gehoord (niet verhoord) door een zeer deskundige politiefunctionaris die ook ons waarschuwde geen gesloten suggestieve vragen te stellen, geen instructies te geven en geen pressie uit te oefenen. Een beloning kregen ze wel, dat hadden ze ook verdiend, gezien de angst die de slachtoffers moesten overwinnen.

Het grote aantal misbruikte kinderen is ongeloofwaardig, stellen Rossen en Schuijjer. Ongelooflijk ja, niet ongeloofwaardig. Alleen al op zijn school, waar hij mentor was van de kleuters die hij in de koffiepauze van de leerkrachten naar de wc „hielp”, bevoelde hij al vijftig a zestig kinderen. Niet bij alle kinderen was het delict even ernstig. Hij was vaak bij zijn oma waar hij drie scholen tot zijn werkterrein maakte, evenals de drumband waar hij bij zat.

Misschien verwacht men van een kind van deze leeftijd niet een dergelijk manipulatievermogen maar ik kan verzekeren dat hij dat wel had. Zijn bedreigingen waren zeer geraffineerd en aangepast aan de leeftijd en situatie van elk kind.

Bij mijn middelste dochter gebruikte hij monsters en werkte hij op haar gevoel. Mijn oudste dochter, die assertiever is, dreigde hij met doodslaan; tegen haar gebruikte hij veel geweld. De kinderen die verder weg woonden, vertelde hij dat hij op het dak van de school zat en alles kon zien. Zwarte Piet kan dit toch ook? Ook zou

hij ze in hun dromen met de dood achtervolgen.

Hij heeft sommige kinderen zelfs in levensbedreigende situaties gebracht: op een talud boven de snelweg laten klimmen en gedreigd ze eraf te gooien, rioolputten geopend en gezegd dat ze daar best in konden springen, bevolen de straat over te steken als er een auto aan kwam.

WE hebben genoeg gemerkt vóór het onderzoek van start ging, we wisten de signalen alleen niet te plaatsen. Hoewel de kinderen geen leugenaars genoemd worden,

„slechts” onbetrouwbare getuigen, heb ik nooit gemerkt dat de kinderen de antwoorden gaven die ik „wilde” horen. Integendeel, als ik soms in mijn verdriet of woede vergat dat ik geen suggestieve vragen mocht stellen en bijvoorbeeld vroeg: „hij heeft jou ook geslagen en geschopt, hè?” zei mijn middelste dochter ronduit „nee”. Of „je

de Volkskrant 5 Oct '91

VK 10

In Enschede heeft een 13-jarige jongen wel tweehonderd kinderen seksueel misbruikt. Onmogelijk, zeggen de ongelovigen. Onbelangrijk, menen de deskundigen. Het maakt niet uit of de jongen vijfendertig of tweehonderd kinderen heeft misbruikt. Het gebeurt. En we moeten er iets tegen doen. Vorige week is de campagne tegen kindermishandeling gestart. En vanaf maandag worden jongens en mannen in sportjes aangesproken op hun seksueel geweldadig gedrag. Op diverse scholen bestaan lespakketten over incest, anderen hebben een vertrouwensgroep ingesteld of mijden het onderwerp als de pest. Niemand weet met zekerheid hoe het probleem het best kan worden aangepakt. Moeten kinderen weerbaarder worden gemaakt of de daders worden uitgeroekt? Deskundigen bestrijden elkaar met spaarzame onderzoekgegevens, leerkrachten ervaren opnieuw hoe zeer hun opleiding tekort schiet en ouders kijken enigszins van slag toe. Meer dan ooit beseffen ze dat ze hun kinderen niet kunnen beschermen. Want het gevaar loert overal.

VERVOLG VK 10

vond het zeker altijd erg vervelend he?" zei ze. "nee hoor, het was ook wel eens leuk".

Ik wil wel eens bewijzen zien voor de theorie dat kinderen onbetrouwbare getuigen zijn. Ik vind het een bewering die niet past bij de campagne "over sommige geheimen moet je praten". Het zal kinderen zeker niet stimuleren met hun verhaal naar buiten te komen.

Trouwens, waarom wordt dit argument alleen gebruikt bij seksueel misbruik? Bij een jongen die zegt tweehonderd auto's in brand te hebben gestoken, is die twijfel er niet. Maar ja, dan heb je de wrakken als bewijs, nu slechts precies overeenkomende verklaringen.

Voor mij is een kind een puur wezen dat geneigd is de waarheid te vertellen als daar geen dreiging boven hangt. Bij de meeste volwassenen is deze puurheid al lang verdwenen en toch wordt er nooit op deze kritische wijze naar hun verklaringen gekeken. Als deze verklaringen ook allemaal zo "deskundig" geanalyseerd zouden worden, zou justitie al gauw op dood spoor zitten.

De politie heeft op integere wijze steeds geprobeerd massahysterie te voorkomen. De politie relativerde, begeleidde, zodat de woede niet escaleerde in bijvoorbeeld geweld tegen de ouders van P., die tegenover ons wonen.

De heer Rossen is in een ordinaire strijd gewikkeld met mevrouw F. Lamers en hij vindt het blijkbaar nodig dit uit te vechten over onze hoofden. Hierdoor wordt ons verdriet alleen maar vergroot.

Ik vind het een goede zaak dat er kritisch gekeken wordt naar een omvangrijk delict als dit. Maar laten mensen die er echt verstand van hebben dit dan doen. En laat dit dan niet op een dergelijke kwetsende manier gebeuren.

Jammer Volkskrant, dat u uiteindelijk toch mee hebt gedaan aan deze hetze tegen vakkundige, zorgvuldige mensen van de Enschedese politie. Terwijl ik net had beweerd tegen iedereen dat mijn krant daar tenminste niet aan meedeed.

Voor alle duidelijkheid wil ik stellen dat ik de dader niet persoonlijk verantwoordelijk acht. Verschillende factoren in zijn leven hebben er voor gezorgd dat dit kind zo in nood kwam dat hij een uitlaatklep moest zoeken. Dat hij deze wijze heeft "gekozen" is in en in triest voor zijn slachtoffers, maar het vervult me ook met medelijden voor hem, naast de woede die aan het vervagen is.

Karin Koopman is de moeder van twee van de slachtoffers in de Enschedese ontuchtzaak.

De onmacht na het ongeloof

BH 5
door
MONIQUE VAN DE VEN

UTRECHT/AMSTERDAM - Maartje is vijf jaar. Toen ze vandaag thuis kwam van school klaagde ze over zere billettjes. Twintig jaar geleden had mama er wat zalf op gesmeerd. Nu worden de billettjes ook verzacht, maar vragen mama en papa zich vertwijfeld af wat er gebeurd zou kunnen zijn.

Oude Pekela, De Bolderkar, Zetten, Enschede. Maar ook Geleen, Dokkum, Winschoten, Epe, Zoetermeer of Voorthuizen. Overal worden kinderen seksueel misbruikt. Door vaders, broers, ooms en jongens uit de buurt. Dat gebeurt al eeuwenlang, maar we weten het pas dertig jaar en we geloven het nog nauwelijks. Willen het ook niet geloven. "Uit angst. Het is toch vreselijk angstaanjagend om te beseffen dat je kinderen niet kunt beschermen, dat zelfs het gezin geen veilige plaats meer is?" Ben Rensen is vader van twee kinderen, schoolarts en auteur van het boek 'Kindermishandeling, voor het leven beschadigd'.

Als kind is hij mishandeld en nu zet hij zich in voor de mishandelenden. Niets verbaast hem meer. Ook Enschede niet. "Alles wat ik meemaak, is een bevestiging van mijn mensbeeld. Ook Enschede. Eén van de drie daders van seksueel misbruik is adolescent. Pubers die experimentergedrag vertonen. Dat die soms tientallen slachtoffers uitkiezen, is ook geen nieuws. Dat gebeurt dus. Het heeft geen zin om een rose wereldje te creëren. Eén op de drie kinderen heeft ooit een seksuele ervaring gehad met volwassenen, variërend van een onschuldige potloodventer tot een jarenlange verkrachting door pa. De veilige kinderwereld is een illusie".

BOTBREUKEN

Een illusie die eeuwenlang stand heeft gehouden, breek je niet zomaar af. Zelfs Freud durfde het niet aan. Hij nam seks met kinderen niet op in zijn befaamde verleidingstheorie, maar stelde dat seksuele omgang met kinderen alleen voorkwam in de fantasie van volwassenen patiënten die hij behandelde. Die ontkenning van de werkelijkheid duurde nog decennia voort. Ook het mishandelen van kinderen werd niet voor mogelijk geacht. In de jaren '50, begin '60 nog, stonden wetenschappers verbaasd te kijken naar röntgenfoto's van kinderen, waarop botbreuken waren te zien. Welke processen in het lichaam konden deze breuken hebben veroorzaakt? Niemand die op de gedachte kwam dat de oorzaak buiten het lichaam lag. We wilden gewoon niet geloven dat kinderen dit wordt aangedaan. Pas in de jaren '60 wisten we dat de botbreuken niet werden veroorzaakt door een enge ziekte, maar door de vuist van pa of ma. Verkrachting en aanranding van kinderen, beperkte zich niet tot de fantasie van volwassenen, maar was werkelijkheid. De verenigingen Kindermishandeling en Seksuele Kindermishandeling in het Gezin werden opgericht, de bureau's Vertrouwensartsen en het taboe incest beetje bij beetje doorbroken.

PIJNLIJK

In de jaren '80 schrokken we opnieuw. We wisten inmiddels dat sommige volwassenen smerige spelletjes spelen met kinderen, maar hadden geen flauw idee van de omvang van het probleem. Algemeen werd aangenomen dat het ging om geesteszieke jongens en mannen uit dubieuze milieus. Maar toen vertelde onderzoekster Nel Draijer ons dat incest in alle lagen van de bevolking voorkomt, dat één op de zeven vrouwen seksueel is misbruikt door familieleden en dat de daders helemaal niet gestoord overkomen. Iedereen kon slachtoffer of dader zijn. Vaak zelfs slachtoffer én dader. Draijer werd weggehoond. "Men was verbijsterd en reageerde vol ongeloof. Voornamelijk uit angst. Het is heel pijnlijk om te aanvaarden dat zelfs een gezin geen veilige plek is. We willen allemaal graag geloven dat seksueel misbruik buiten het gezin plaatsvindt, maar de feiten liggen anders. Ruim 23 procent van de meisjes is inderdaad seksueel misbruikt door niet-verwanten, maar 15,6 procent door vaders, broers en of ooms", aldus Cees Hoefnagels, projectleider Preventie Seksueel geweld en Kindermishandeling bij het Riagg in Utrecht.

Toen de ernst en omvang van de problematiek bekend was, werd onmiddellijk

de tegenaanval ingezet. Wetenschappers en hulpverleners bedachten projecten en lespakketten en bestookten scholen ermee. Tot ongenoegen van een aantal pedagogen richtten zij zich bijna allemaal op de slachtoffers, kinderen, en worden de daders nagenoeg ongemoeid gelaten. Els Lodewijks is één van de pedagogen die felle kritiek heeft op de slachtoffergerichte aanpak. "Hoe voelt het als in de klas wordt gesproken over kindermishandeling en jij wordt thuis mishandeld? De klassikale behandeling scheidt een schijnopenheid waardoor kinderen zich alleen maar meer in zichzelf verstoppen", meent Lodewijks. Zij vindt dat kinderen overvoerd worden met allerlei maatschappelijke problemen: echtscheiding, milieuvervuiling, Derde Wereld, bewapening, aids, incest. "Ze worden doodgegooid met informatie die ze maar moeten zien te verwerken. Als kinderen veel informatie krijgen op een leeftijd waarop ze die niet aankunnen, dan schakelen ze daar hun gevoel voor uit, zoals voor geweld op televisie. Wat moeten kinderen op de basisschool nu met een lespakket over aids? Waanzin. Wat bezielt die mensen om een kindercampagne te voeren tegen aids en seksueel misbruik? Hopen ze dat kinderen die worden misbruikt gaan praten? De betekenis van praten wordt in onze cultuur zwaar overschat. Het is een heel volwassen gedachte, dat praten tot een snellere verwerking van de problematiek leidt. Een kind kan de mishandeling pas echt verwerken als het volwassen is. Kinderen hebben toch geen basis, waarop ze deze problemen kunnen verwerken? Als de school uit is, moeten ze weer naar huis. Wij denken zo grootschalig. Laat iedere volwassene in zijn of haar omgeving kijken met welk kind hij of zij een band kan aangaan. En laat er weer ruimte zijn voor persoonlijke relaties tussen meester, juf en kind. Kinderen die worden misbruikt, zitten in een isolement. Het is heel belangrijk voor ze, dat ze voelen dat er nog mensen zijn die respect voor ze hebben".

JUNGLE

"Over sommige geheimen moet je praten", luid het motto van de vorige week begonnen campagne tegen kindermishandeling. In de campagne worden familieleden, bureaus en leerkrachten aangespoord kindermishandeling te melden en wordt kinderen gevraagd hun geheim te delen, bijvoorbeeld door te bellen naar een speciaal telefoonnummer. Het kindbeeld achter de campagne stoelt op de emancipatie-gedachte dat een kind gelijkwaardig is aan een volwassen persoon, die zelf verandering in zijn situatie kan brengen. "Maar een kind is niet gelijkwaardig aan een volwassene. Juist bij mishandeling wordt heel duidelijk zicht-

baar hoe afhankelijk het kind is en wat er gebeurt als volwassenen die afhankelijkheid niet respecteren. Kinderen vragen om dit respect en niet om de ontkenning van hun afhankelijkheid. Het is een verkeerde gedachte om kinderen minder afhankelijk te maken. Een kind heeft recht om kind te zijn en afhankelijk te zijn".

Mooie woorden, vinden Rensen en Hoefnagels. Maar buiten de baarmoeder is de jungle, en daar moeten kinderen zich staande zien te houden. Dus moet je ze vertellen welke gevaren er dreigen, zoals je kinderen ook uitlegt dat rechts voorrang heeft in het verkeer om te voorkomen dat ze onder een auto komen. Rensen: "We hebben eerst de emancipatie van de arbeider gehad, toen die van de vrouw en nu is het kind aan de beurt. Kinderen hebben recht op in-

formatie, juist omdat ze zo kwetsbaar zijn. Kinderen zijn er niet alleen om beschermd te worden, maar om naar te luisteren en los te laten. Ik durf te zeggen dat een beetje verwaarlozing van een kind beter is dan overbescherming. Welke kinderen komen onder een auto? Kinderen die de verkeersregels niet kennen. Waarom zouden we kinderen wel lesgeven in verkeer en niet in het voorkomen van seksueel misbruik? In elke klas zit minstens één kind dat seksueel misbruikt is. Maar je hebt ook klassen waar er vier of vijf zitten. Dat zijn geen tedere, onschuldige kinderen meer. Ze zijn vernield, verknipt, kapot gemaakt. Een blind paard kan geen kwaad doen. Dan kun je er maar zo snel mogelijk over praten, want hoe eerder het probleem wordt erkend, hoe beter het kan worden verwerkt".

DREIGEMENTEN

De projecten en campagnes zijn gericht op het eerder stoppen van seksueel misbruik en het zo snel mogelijk verlenen van hulp. Het is niet te hopen dat alle kinderen die worden mishandeld tegelijk gaan praten, want zoveel hulpvragen kan de hulpverlening nooit aan. In Utrecht is ook een project georganiseerd dat is gericht op voorkoming van seksueel misbruik. "Voor Straf een Zoen?", heet het zogenoemd inspringtheater dat aan 42 groepen kinderen van de hoogste klassen van de basisschool is vertoond. Sommige ouders vonden het volgens Hoefnagels "eng". "Omdat men denkt dat het gaat over seks. Maar het gaat over macht en geweld". Aan de hand van liedjes en toneelstukjes behandelt 'Voor straf een Zoen' het onderwerp 'geheimen'. Hoefnagels: "Amerikaanse onderzoekers hebben plegers van seksueel misbruik gevraagd wat kinderen zouden moeten doen om zich te weer te stellen. Het antwoord was dat kinderen nooit moeten zeggen dat ze zoiets geheim zullen houden". Maar de dreigementen van daders zijn niet van de lucht. Wat moet een jongetje van zes als een volwassene voor zijn ogen een lieveheersbeestje dood drukt onder het dreigement dat hem hetzelfde lot wacht als hij tegen iemand het geheim verklapt? "Wij verwachten dat kinderen die het programma hebben gevolgd, moeilijker te paaien zijn dan kinderen die dit niet hebben gezien", aldus Hoefnagels. In het voorjaar zal uit onderzoek blijken of het programma het gewenste effect heeft gehad. "Ik ben vreselijk benieuwd of het programma de weerbaarheid van kinderen zal vergroten. Professioneel gezien zou je moeten onderzoeken wat mensen tot mishandelaars maakt, pragmatisch zou je datgene moeten doen dat werkt en ethisch gezien zou je de daders moeten aanspreken. Want dáár ligt de verantwoordelijkheid. Maar die weten allang dat ze dingen doen die niet mogen, maar gaan vooralsnog gewoon door".

Ook de Kinderbescherming laat plegers vaak ongemoeid. In een gezin waar vader ervan wordt verdacht zijn dochtertje seksueel te misbruiken, wordt het slachtoffer weggehaald. In enkele staten in de Verenigde Staten heeft de wet het mogelijk gemaakt niet het kind, maar de

verdachte weg te halen. Prof. dr. Jaap Doek is groot voorstander van een dergelijke wettelijke mogelijkheid. In Nederland mag je een verdachte pas uit een gezin nemen als in een strafzaak bewezen is dat hij dader is en juist de bewijsvoering is vaak een groot probleem. Doek: „Ik vind dat een kinderrechtter op grond van rapporten over seksueel misbruik de mogelijkheid moet hebben om

tegen vaders te zeggen dat ze hun biezen moeten pakken. Goed, een verdachte is nog geen dader. Maar is het alternatief, om het slachtoffer aan te pakken, dan wel rechtvaardig? Ik vind dat ethisch eigenlijk niet aanvaardbaar”.

LEERKRACHTEN

Kinderen die worden geslagen of seksueel misbruikt, zijn in de meeste gevallen te herkennen. Ze huilen vaker, slapen moeilijker, hebben concentratieproblemen, plussen in hun broek, zweten, trillen of vertonen seksueel getint gedrag. Maar zowel leerkrachten als ouders hebben weinig oog voor die signalen. Rensen: „Als ik in een half uur tijd een diagnose kan stellen, dan moeten ouders en leerkrachten, die het kind veel vaker zien, dat toch ook kunnen? Maar iedereen heeft het druk met zichzelf. Zoveel gezinnen zijn zo sterk bezig met zichzelf te handhaven dat de kinderen worden verwaarloosd. Ze overleven en hebben geen tijd om te luisteren. En dat voelen kinderen. Uit recent Engels onderzoek is gebleken dat 62 procent van de kinderen met vervelende geheimen een luisterend oor zoekt, zonder dat er iets wordt gedaan. Een derde van de kinderen zei aan niemand een vervelend geheim toe te vertrouwen. Veertig procent meende dat volwassenen er toch niets van begripen”.

Ook leerkrachten luisteren en kijken niet goed. Volgens Rensen zijn ze te veel bezig met het handhaven van zichzelf en de orde in de klas. „Daarbij krijgen ze allerlei leerplannen op zich af en zijn ze totaal niet opgeleid voor het oppikken van signalen die kinderen afgeven”. De drie landelijke pedagogische studiecentra in Nederland hebben een handleiding gemaakt die scholen moet helpen de problemen het hoofd te bieden. De studiecentra adviseren alle scholen een vertrouwensgroep in te stellen, waar kinderen die in de knel zitten hun problemen aan de orde kunnen stellen. Of het nu om een scheiding van ouders gaat, een dood konijn, een handtastelijke leerkracht of een broer die vieze dingen doet. De groep bestaat uit twee mensen die kennis van zaken hebben en kunnen terugvallen op hulpverleners. „Als een kind zijn hart heeft uitgestort en de problemen zijn ernstig, zijn er binnen een uur deskundigen ter plekke. Gegarandeerd. Anders zou het onethisch zijn om er aandacht aan te besteden”, aldus Bob van der Meer van het Katholiek Pedagogisch Centrum. Daarnaast adviseren de centra scholen om het onderwerp seksueel misbruik in de klas aan de orde te stellen, maar altijd ingebed in een breder thema. Van der Meer: „Een aparte behandeling van het probleem, zoals in een theatervoorstelling, is vragen om

problemen. Kinderen schrikken zich terecht wild. Daarom zeggen wij, verpak het onderwerp in het thema machtsmisbruik. Machtsmisbruik ten opzichte van vrouwen, kinderen, joden, minderheden en machtsmisbruik in het gezin”. Nog slechts twee scholen in Nederland hebben een vertrouwensgroep ingesteld. „Maar elk zich respecterende school zou een dergelijke groep moeten hebben”.

En ouders? Die zijn een beetje in de war. Ze moeten vader en moeder zijn, vriend en therapeut. Uit een onlangs gehouden enquête door 'Ouders van Nu' blijkt dat twee derde van de ouders niet weet hoe zij aan hun kinderen seksuele voorlichting moeten geven.

Het tijdperk van de liberalisering, dat met de seksuele revolutie zijn intrede deed, is besmet door aids en seksueel misbruik. Het laatste heeft niets te maken met seks, maar alles met macht en geweld. Toch wordt seksueel misbruik met seks en zelfs intimiteit in verband gebracht. In gezelschap uiten mensen hun verontwaardiging met opmerkingen zoals, 'als je tegenwoordig je kind knuffelt, is het incest'.

Rensen: „Belachelijk gewoon. Werd er maar meer geknuffeld in Nederland dan was er minder incest. Veel mannen zijn niet gewend aan tederheid. Het is niets of platte porno. De overgangen tussen de verschillende contacten kennen ze vaak niet. Nee, ik hoop niet dat alle aandacht voor seksueel misbruik leidt tot een terughoudendheid in aanrakingen en intimiteit, want dan zijn we nog verder van huis. Laat vaders alsjeblieft gewoon met hun kinderen in bad gaan als de kinderen dat leuk vinden”.

Nu weer dat Enschedertje. Twaalf jaar en al vies. Gedaan met tweehonderd kinderen tussen de drie en de tien. Tweehonderd, hoort u wel, brave burgers, dames met uw stroeve kamferzakjes tussen de benen, heren die nog nooit één onkuise gedachte hebt gekoesterd?

Dat is hard werken als je nog maar zo weinig tijd van leven hebt gehad.

Het dekselse Tukkertje. „Uniek in de wereld”, luidde de kop in het Algemeen Dagblad.

„Volstrekt uniek, niet alleen voor Nederland, maar zelfs in de wereldgeschiedenis”, vertelde De Telegraaf. Allemachtig! Ik geef toe, krantenjongens weten veel, maar dat ze ook tot in de finesses op de hoogte zijn van wat er onder Caligula de Zoveelste werd uitgespookt tot in alle uithoeken van het Romeinse rijk, en wat er nu zoal wordt uitgespookt in elk van de duizenden Chinese Enschede's, ik sta er paf van.

Of is het de pers die zich hier aan excessen te buiten gaat? Als je de hijgende gedragswetenschapper die door de pers al even hijgend aan het woord wordt gelaten moet geloven, dan zijn zowel het hyperactieve brutaaltje van twaalf als de kleuters die door hem onzedelijk werden betast er nog erger aan toe dan wanneer ze in de

2-10 Een en ander

GERRIT KOMRIJ

bak van een houtzaagmolen waren gevallen en het er op het nippertje, vlak voor het bereiken van de krullenmand, levend hadden afgebracht. Onzedelijk? Welke zeden? Wie z'n zeden? De zeden van de gekamferde gedragswetenschapper die zich op de zaak heeft gestort. „De Enschedese zedenzaak heeft zijn gelijke niet in de wereldliteratuur”, zegt de betreffende dame, mevrouw drs. F. Lamers van de afdeling Speciale Pedagogiek aan de Vrije Universiteit.

Deze Speciale Dame geeft in elk geval toe dat haar kennis beperkt is. Ze kent haar zeden alleen uit de literatuur, „vooral uit de Verenigde Staten”. Nu zijn er dingen die mij onmiddellijk met wantrouwen vervullen. Een zakkenroller zonder handen. Politici die zich op God beroepen. Amerikanen en seksualiteit. Ook de pers zou zo'n wantrouwen niet misstaan. Ik klaag niet dat Tukkertje aan. Een snerpende jaloezie — en een pijnlijk besef dat ik 'ergens' iets heb gemist — snoert mij trouwens de mond. Ik klaag niet het feit aan dat men hier naar alle waarschijnlijkheid het

zoveelste geval van hysterie opblaast. Alle ingrediënten daarvoor zijn aanwezig. De locatie van een wijk met lager opgeleiden. Een jongetje dat, geïntimideerd door tuchtschool en politie, ineens over een fotografisch geheugen en een onstuitbare bekentenisdrang blijkt te beschikken. De gretige dame die, tuk op de escalatie van haar therapie, zulke bekentnissen uitlokt.

Ik klaag de pers aan die zo moeiteloos inhaakt op deze uit Angelsaksische landen overgewaaid ziekelijke belangstelling voor seks met en tussen kinderen. Ziekelijk, omdat de mate van belangstelling niet strookt met de beleden afkeer. Snijd de hersens van een verontwaardigde Engelsman open en er springt een verkrachter uit. Kijkt u wel eens naar het Engelse Sky News, de televisie-nieuwszender van Murdoch, die Amerikaan uit vrije wil? Het lijkt of de redactie de opdracht heeft gekregen om — ongeacht wat er in de wereld aan rampen gebeurt — steeds van de (meestal niet meer dan drie) nieuws-items te wijden aan een verkrachte baby, of een tenminste bijna verkrachte baby. En

als er geen baby te vinden is, geen nood, alles tot een jaar of twaalf gaat er ook mee door. Pers, wat is er van de nacht? Bijna vijf miljoen gaat de regering, met de handen solidair ineen, tot midden 1995 uitgeven voor een voorlichtingscampagne tegen wat de speciale gansjes nu al zonder enige kritische tegenwerking 'seksueel misbruik' mogen noemen. Voor affiches en tv-spotjes die op de godvergeten afschuwelijkheid van 'nafluiten' en 'seksueel getinte opmerkingen' wijzen. Vijf miljoen voor een potsierlijke poging om de Nederlandse mannen op te voeden tot ontvinding, een gulden per in urgente nood verkerend gansje, terwijl een kind van twaalf er met de veren vandoor gaat. Is dat niet dezelfde regering die nog geen miljoen kon opheesten voor de Frankfurter Buchmesse, zonder allerlei gehakketak waarmee de waardigheid van heel een natie werd mishandeld en aangerand? Toen het om cultuur ging was er aan grappig cynisme en relativere de hoor-nu-eens-evens geen gebrek. Nu het om luierseks gaat en om majorettes die door een kleuter werden beduimeld — waar blijft de hilariteit? Dat men het verstand bespot, er valt voor een verstandige mee te leven. Maar dat men de dommen zo excessief achterna-holt, het geeft te denken.

NRC 12

Geachte heer Komrij,

Uit uw pen vloeit venijn — venijn voor meisjes en vrouwen, door u ook wel 'gansjes' genoemd (NRC Handelsblad, 2 oktober). De gansjes mogen tegenwoordig, gesubsidieerd en gestimuleerd door de overheid en zonder kritische tegenwerking (behalve dan toch van uw zijde) bepaalde zaken 'seksueel misbruik' noemen.

Aanleiding tot uw opmerkingen was ditmaal het Enschedese Tukkertje, waarvoor 'n ziekelijke belangstelling bestaat. Kennelijk was het niet voldoende de moeite waard u wat grondiger in de zaak te verdiepen, de zaak die overigens geheel door politie en justitie was afgehandeld voor ze in de openbaarheid kwam.

„Seks met en tussen kinderen” — een idylle lijkt het wel. Behalve misschien bij een flink leeftijds- en machtsverschil? Als er dwang wordt uitgeoefend en gedreigd?

De gansjes weten erover mee te praten. Sinds de opkomst van de vrouwenbeweging doen ze dat in het openbaar in plaats van in het verborgene, zoals vroeger.

De waarheden die we uitspreken zijn sommige heren der schepping onwelgevallig. Dood-zwijgen lukt niet meer, dan maar idealiseren en bagatelliseren.

Mijnheer Komrij, bij incest,

aanranding, verkrachting en ongewenste intimiteiten gaat het om het overtreden van de grens van een andere persoon. Veelal gaat dit gepaard met dwang, dreiging van geweld of gebruik van geweld.

Als hulpverleenster ontmoet ik de vrouwen die jaren later nog lijden aan de gevolgen daarvan: angst- en paniekaanvallen, nachtmerries, lichamelijke klachten, contactmoeilijkheden, een onbevredigend seksueel leven.

De manier waarop u over deze materie schrijft vind ik beledigend en niet getuigen van enig respect voor anderen.

Hester van Heuckelum, Enschede.

Het grote ongelooft bij zedendelicten

Twijfels over misbruik door 13-jarige

door LOES DE FAUWE

AMSTERDAM - In de zaak rond de 13-jarige jongen uit Enschede die wegens het plegen van zestig zedenmisdriven werd veroordeeld heeft de rechtbank wel onderbouwd en gecontroleerd zijn, niet eens meegewogen. Dat brengt het totaal aantal ontuchtzaken waarbij de jongen betrokken was op tweehonderd - nationaal nieuws.

Sociologen en psychologen die zich met massaprocessen bezighouden, menen eensgezind dat deze omvang overdreven moet zijn. Hier kan op nieuw, denk aan de zaak-Oude Pekela, sprake zijn geweest van een collectieve waan. Dat zegt bij voorbeeld de Amsterdamse massapsycholoog Marten Brouwer.

Zulke commentaren richten zich ook direct tegen de orthopedagoge Francien Lamers van de Vrije Universiteit in Amsterdam, ook al was zij niet betrokken bij het onderzoek in Enschede. Lamers wordt door justitie regelmatig om assistentie gevraagd bij het horen van jonge kinderen, en heeft als zodanig een degelijke reputatie. Maar zij kreeg na de Bolderkar-affaire in de media het odium 'dat mens van de poppenmethode'.

De Groningse socioloog Peter Hofstede en massapsycholoog Brouwer, die zich indertijd beiden uitputtend met de zaak-Oude Pekela hebben beziggehouden, waren ook nu de eer-

sten om op te staan en te zeggen dat daar in Enschede bij het onderzoek iets niet in de haak is geweest. Zij geloven gewoon niet dat een jongetje van 13 zoveel kinderen kan hebben benaderd.

Brouwer bij voorbeeld vergelijkt de zaak in Enschede blind met die in Oude Pekela en verbindt daaraan zijn - op theorieën gebaseerde - conclusies. In Oude Pekela ging het verhaal dat tientallen kinderen seksueel waren misbruikt, nadat ze door clowns waren meegenomen. Achteraf was de zaak terug te voeren op twee jongetjes, die bij elkaar een stokje in de anus hadden gestoken. "En zelfs dat is niet eens zeker," zegt hoofdofficier van justitie mr H.J. Blok nu.

In Enschede ligt de zaak anders: niet alleen was er een bekende verdachte, ook konden al zijn verklaringen worden getoetst. De massale publiciteit die de affaire Oude Pekela mede brandend hield, ontbrak in Enschede.

Maar dat neemt de bezwaren van prof. Brouwer niet weg. Hij zegt: "Sex met kinderen is een zo precair onderwerp, zo moeilijk controleerbaar, lemand die zich sceptisch toont, staat al gauw aan de verkeerde kant. Ik zeg niet dat er niks is gebeurd, maar je moet voorzichtig zijn."

Zelden gaat de discussie over het fenomeen seksueel misbruik. Het is altijd de wijze van onderzoek die niet schijnt te deugen. Ook nu wordt de

burgerd als middel om ondersteunend bewijs te verkrijgen - juist weggehoond. De poppen zijn er in Enschede dan ook niet aan te pas gekomen. De kinderen zijn er gehoord door - inmiddels speciaal daarvoor opgeleide - rechercheurs. Deze keer luidt het verhaal dat kinderen geen betrouwbare getuigen en verhoren per definitie suggestief zijn.

Brouwer heeft over de affaire Enschede meteen gezegd dat de zaak overdreven was en hij zegt dat er in het onderzoek twee fouten zijn gemaakt: de verhoren zijn niet op video gezet en men had tussen de schoolfoto's waarop de dader zijn slachtoffer-tjes moest aanwijzen ook foto's van elders moeten stoppen om te kunnen controleren of de jongen wel of niet fantaseerde.

Navraag leert dat aan beide voorwaarden wel is voldaan. Dat wil zeggen: de verhoren staan op geluidsband en tussen de foto's zaten klasfoto's uit leerjaren die de dader niet kende. Dus rijst de vraag waarom Brouwer publiekelijk twijfel uitspreekt wanneer hij van de zaak klaarblijkelijk weinig afweet.

Brouwer: "Politie en justitie zeggen vaker dat ze het goed hebben gedaan. Dus dat zegt mij niets. Twijfel uiten is de taak van een wetenschapper. Ik ga af op het communicé van de politie. Pas als men mij ander materiaal onder ogen geeft, kan ik mijn mening eventueel herzien."

Orthopedagoge Francien Lamers: "De ervaring heeft geleerd dat ook jonge kinderen heel secure getuigen

Bij elke grote zedenzaak met kinderen duikt een controverse op tussen gedragsgeleerden. De ene groep meent dat je verhalen van kinderen per definitie met een korrel zout moet nemen.

Anderen menen dat kinderen - mits ze goed worden ondervraagd en niet vaker dan één keer - wel betrouwbare

getuigen zijn. Sinds de politie in Enschede vorige maand bekend maakte dat een 13-jarige jongen is veroordeeld voor ontucht met zestig kinderen, zitten deskundigen elkaar dus weer in de haren.

methode van onderzoek afgedaan als niet-valide.

In de affaire-Oude Pekela (1988) kreeg de - overigens zeer omstreden - prof. G. Mik het verwijt dat hij bij zijn onderzoek geen gebruik had gemaakt van de toen vrij nieuwe 'anatomisch correcte' poppen.

In de Bolderkar-affaire, eind 1988, werd de 'poppenmethode' - toen inge-

UIT HET BOEK: ZAKT WAR ICH, BITTER WAR'S
Een tekening, gemaakt door een seksueel misbruikte kleuter.

kunnen zijn, die zich niet gemakkelijk laten beïnvloeden. En dat laat ik controleren door nooit zonder toezicht te horen en altijd verhoren uit te laten kunnen worden gevoegd. Men zegt al gauw dat kinderen meer weten van sex dan volwassenen willen weten en dat ze er over fantaseren. Maar in verhoren van kleine kinderen komen

details naar voren die ze niet kunnen verzinnen. Een kind verzint niet hoe sperma proeft. Een humpie van vijf is niet geïnteresseerd in sex, die wil alleen maar knuffelen."

"We denken allemaal graag dat het voor kinderen allemaal goed en veilig is. Vaststellen dat dat niet zo is, is bedreigend. We willen die narigheid liever bedekken," zegt Lamers, die het

'gevaarlijk' vindt dat er een neiging bestaat door het uiten van twijfel over de omvang van deze zaken te te bagateliseren. Daarbij is er een zekere lobby van mensen die vinden dat sex met kinderen heel goed kan. Lamers: "Ik vind de discussie over de vraag hoe veel kinderen er nu precies zijn gepakt en met welke methode we dat meten minder interessant dan de vraag wat we er aan doen."

Lamers, die op verzoek van de Enschedese politie hield bij de voorbereiding van de persconferentie waar het nieuws bekend werd gemaakt, wilde en wil nog steeds niets zeggen over die zaak. Ze kent die immers verder niet. Desondanks is juist zij in reacties van psychologen als Brouwer, of sociologen als Peter Hofstede degene die het moet ontgelden als 'die overrijverige hulpverleener met het poppenkoffertje'.

Lamers: "Allemaal bliksemafleiders. We zitten met een probleem en de vraag zou alleen maar moeten zijn: wat doen we er aan. Ik zou willen dat de discussie over seksueel misbruik net zo nuchter kon worden gevoerd als die over de veiligheid in het verkeer. Uiteindelijk is elk standpunt verdacht: als je vindt dat sex met kinderen niet mag, ben je een griezelige moralist. Dan zegt men meteen: je mag ook niks met je kind, terwijl het zo fijn zou zijn als alle vaders gewoon met hun kinderen in bad konden gaan. Dan hadden we ook niet van die verwrongen ideeën over bloot en sex."

Inmiddels heeft de seksuoloog Jos Frenken zich ook al gemeld: hij heeft laten weten dat een zedenzaak met tweehonderd slachtoffers niet bijzonder is. In het geval van de jongen uit Enschede geldt dat hoogstens voor de leeftijd van de dader.

HET PAROOL

21 OCT 91

N^v/hⁿ 11-10-91

7

Vragen over zaak-Jessica

HOORN — Het recherche-team dat zich bezighoudt met de moord op Jessica Laven (11) uit Blokker heeft gisteren in Blokker en Zwaag huis-aan-huis brieven laten bezorgen. In de brief - 3200 stuks - wordt de bewoners met tien gerichte vragen om tips gevraagd.

Jessica Laven verdween zaterdag 27 juli bij zwembad De Wijzend in Zwaag. De woensdag daarna werd haar lichaam levenloos aangetroffen in een wegberm bij het Groninger Klein Ulsda.

De recherche vraagt in de brief onder meer of de bewoners in de laatste weken van juli bedrijfsauto's in hun wijk hebben gezien.

Drentse Courant 5-10-91

Recherche Hoorn verstuurt 3200 brieven in zaak Jessica

■ WINSCHOTEN — Alle inwoners van de Noordhollandse dorpen Zwaag en Blokker (3200) krijgen een brief van het Recherche Bijstand Team van de politie Hoorn. Via die brieven hoopt de politie meer informatie los te peuteren over de moord op de 13-jarige Jessica Laven.

Het meisje werd 31 juli vermoord gevonden bij Klein Ulsda op weg naar Nieuweschans. Zij is een paar dagen daarvoor gesignaleerd in het zwembad van Zwaag. Volgens de politie is nog steeds niet vastgesteld dat Jessica in een groene Duitse Mercedes is gestapt.

„Het is zeer goed mogelijk dat de bestuurder van deze auto tijdelijk verbleef in een woning in de omgeving van het zwembad. Een andere mogelijkheid is dat de bewoners daar voor de vakantie woningruil hebben gedaan met een Duitse familie of daar op bezoek zijn geweest”, verklaarde woordvoerder H. Weeda.

Duizend reacties in moordzaak-Jessica

Van een onzer verslaggevers
TEL 8 HOORN, dinsdag
Het recherche bijstandsteam in Hoorn heeft tot gistermiddag circa duizend reacties ontvangen van inwoners van Blokker en Zwaag.

Vorige week vrijdag verzond de politie 3290 brieven naar de inwoners met vragen om meer informatie die zou kunnen leiden naar de moordenaar van de jeugdige Jessica Laven uit Blokker.

De politie concentreert zich nu op de vraag of inwoners van Blokker en Zwaag hun woning in die periode hadden verhuurd aan onder anderen Duitsers.

donderdag 17 oktober 1991 -

N^v/hⁿ

'Jessica'-team vraagt zendtijd op Duitse tv

Van onze correspondent
HOORN/KLEIN ULSDA — Het recherche-team dat zich bezighoudt met de moord op de 11-jarige Jessica Laven uit Hoorn, heeft zendtijd aangevraagd voor het Duitse tv-programma 'XY ongelöst', de evenknie van het Nederlandse 'Opsporing verzocht'. De uitzending staat gepland op 8 november.

In de uitzending zal de nadruk worden gelegd op de tip over een groene Mercedes met een HH-kenteken bij het zwembad in Zwaag. Er wordt een oproep gedaan aan Duitsers die op 26 en 27 juli in Zwaag waren. Het stoffelijk overschot van Jessica Laven is bij Klein Ulsda langs de Rijksweg A7 gevonden.

Assenaar aangehouden voor moord op Jessica

Van onze verslaggevers

HOORN/ASSEN — De 49-jarige Assenaar M. L. M. S. is door de Hoornse politie aangehouden als verdachte van de moord op de 11-jarige Jessica Laven. De internationaal vrachtwagenchauffeur is al bijna twee maanden verdachte, maar de politie ging totnu toe niet tot arrestatie over. Al op 6 september werden bij hem en zijn werkgever in Yde huiszoeken verricht.

S. wordt ervan verdacht de 11-jarige Jessica uit het Noordhollandse Blokker op 27 juli van dit jaar uit zwembad De Wijzend in Zwaag te hebben meegenomen en haar later om het leven te hebben gebracht. Leden van het recherchebijstandsteam verrichtten gisteravond de aanhouding van de Assenaar.

In het belang van het onderzoek wordt niet bekendgemaakt op welke gronden de man is aangehouden. De advocaat van S., mr. A. H. Wijnberg, verklaarde

na de huiszoeking vorige maand dat zijn cliënt over een alibi beschikt. Gisteravond zei Wijnberg zijn cliënt nog niet te hebben gesproken en niet te beschikken over nadere informatie van de politie omtrent de bewijzen.

De verdachte vertoont gelijkenis met een compositietekening die naar aanleiding van getuigenverklaringen is gemaakt ('kalend en dik'), maar heeft steeds ontkend iets met de zaak te maken te hebben.

De Hoornse politiewoordvoerder H. Weeda verwacht dat het verhoor van de man zeker enkele

dagen in beslag zal nemen. Het uit veertig man bestaande onderzoeksteam wordt (nog) niet ontbonden.

Liften vonden het lichaam van Jessica Laven, drie dagen na haar verdwijning, in een wegberm bij Klein Ulsda. De politie richtte zich in deze zaak mede op Duitsland omdat op de dag van de verdwijning een Mercedes met een Duits kenteken bij het zwembad werd gezien. Een deel van de ruim 1800 tips die bij het Hoornse politiebureau binnenkwamen, had betrekking op die wagen.

Verdachte moord op Jessica voorgeleid

HOORN/GRONINGEN — De 49-jarige Asser vrachtwagenchauffeur M.S., verdacht van de moord op de 11-jarige Jessica Laven uit Hoorn, wordt vandaag voorgeleid aan de rechter-commissaris. Beslist wordt dan of S. nog langer voor verhoor wordt vastgehouden. In het belang van het onderzoek wil de politie van Hoorn, die lange tijd met een 40 man sterk recherche-team aan de zaak heeft gewerkt, geen nadere mededelingen doen.

De politie wil ook niet kwijt, waarom er interesse is getoond in de vrachtwagen waarmee S. voor zijn werkgever uit Assen ritten uitvoerde. Het blijft daardoor onbekend of het vermoeden bestaat dat S. het meisje op 27 juli niet in een personenauto maar in zijn vrachtwagen heeft vervoerd.

N^v/hⁿ N 23-10-91

N^v/hⁿ N 21-10-91

Nieuwsblad van het Noorden • donderdag 24 oktober 1991

Asser verdachte in zaak-Jessica blijft in arrest

Van onze correspondent

HOORN — De rechter-commissaris van de Alkmaarse rechtbank vindt dat er voldoende grond is om de verdachte in de zaak Jessica Laven vast te houden. De 49-jarige Assenaar M.S. is gisteren na een verhoor door de rechter-commissaris in bewaring gesteld. Uit dit verhoor bleek dat er reden is om tot deze bewaring over te gaan. De bewaring duurt zes dagen en kan met dezelfde pe-

riode worden verlengd.

De politie verdenkt S. ervan het 11-jarige meisje uit Blokker op zaterdag 27 juli van dit jaar uit zwembad De Wijzend in Zwaag te hebben meegenomen en haar om het leven te hebben gebracht. Drie dagen na de verdwijning werd het lichaam van het kind gevonden in een wegberm bij het Groningse Klein Ulsda.

Op 6 september verrichtte de recherche een huiszoeking in de

woning van de vrachtwagenchauffeur uit Assen, die eerder werd veroordeeld wegens zedendelicten met minderjarigen. S. werd na de huiszoeking als verdachte aangemerkt, maar niet direct aangehouden.

Ofschoon zijn advocaat verklaarde dat de man over een alibi beschikt voor de bewuste zaterdag, gaf de Alkmaarse officier van justitie afgelopen zondag toch opdracht de man in te rekenen.

Het verhoor van de Assenaar, dat nu drie dagen duurt, heeft plaats in het Hoornse politiebureau. De recherche werkt nu der-

tien weken met veertig man aan het onderzoek.

rechtbank heeft gisteren bepaald dat er voldoende reden is de bewaring van de 49-jarige M.S. uit Assen te verlengen. Morgen wordt de Assenaar voorgeleid aan de raadkamer in Alkmaar. Vorige week woensdag werd de Assenaar voor het eerst voorgeleid aan de rechter-commissaris. Deze besloot toen tot inbewaringstelling van de verdachte over te gaan.

De man is de afgelopen negen dagen op het Hoornse politiebureau aan een verhoor onderworpen. Gedurende die tijd is geprobeerd aanvullende bewijzen tegen hem te verzamelen. Wat het karakter van het tot nu toe gehanteerde bewijsmateriaal is, wil het recherche bijstandsteam niet kwijt.

Verdachte in zaak-Jessica blijft vast

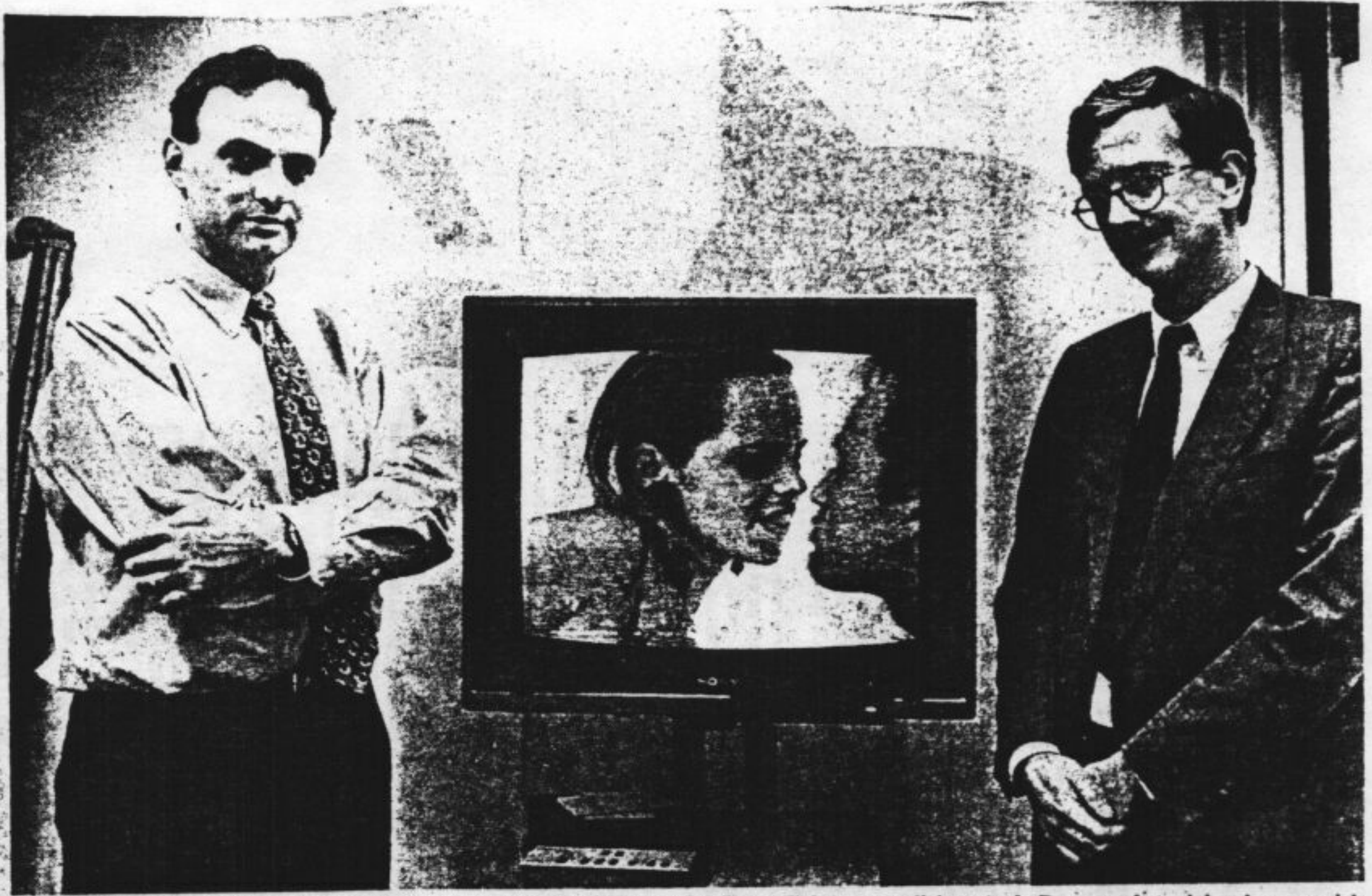
Van onze correspondent
HOORN — De verdachte van de moord op Jessica Laven (11), wier lichaam werd gevonden bij het Groninger Klein Ulsda, blijft nog drie dagen vast. De rechter-commissaris van de Alkmaarse

Vanavond begint op de televisie een overheids campagne tegen seksueel geweld. De campagne beoogt mannen en jongens er op te wijzen dat 'bepaalde vormen van gedrag niet kunnen'.

Door onze redacteur **MARJON VAN ROYEN** **NRC**
 AMSTERDAM, 7 OKT. In 'borsten of billen knijpen'; de hele avond 'lopen zeuren en leuren'? „Nee, nee”, schudt de reclameman. Dat heeft hij allemaal nooit gedaan. En als ze hem 's avonds naar binnen vroeg om even iets te drinken, ging hij niet 'op zijn seksuele strepen staan'. Op de 'account-planner' O. van der Harst (33) is zijn eigen campagne niet van toepassing: „Ik denk dat ik voor mezelf goed heb uitgemaakt wat ik wel en niet vind passen.”

Het Amsterdamse reclamebureau PPGHJWT ziet er precies zo uit als je altijd gedacht hebt dat een reclamebureau eruit moet zien. Strakke vormen in een futuristisch gebouw waar jonge mensen door de gangen rennen met hun nieuwste ontwerpen voor de trein, bier of parfum. Een prachtige vrouw in een klein rood jurkje hangt op een Vespa tegen de wand. Hier is de nieuwe overheids campagne tegen seksueel geweld ontworpen, waarvan vanavond (om 20.26 op Nederland 2) het eerste filmpje wordt uitgezonden: „Wat wij met deze campagne beogen is dat mannen en jongens erop gewezen worden dat bepaalde vormen van gedrag niet kunnen”, zegt Van der Harst, terwijl hij met de snoeren van de videorecorder rommelt. „Een beschavingsoffensief van de overheid, zo zou je het kunnen noemen, ja”.

„You can't always get what you want”, schettert het plotseling uit de televisie. De videoband loopt. Een vrouw nodigt een man uit voor een drankje bij haar thuis. „Als ze je mee naar binnen vraagt om even iets te drinken, bestaat ook de mogelijkheid dat ze alleen maar iets wil drinken”, luidt de tekst die in flitsen tussen de beelden geprojecteerd wordt. De man kijkt begerig, grijpt naar het kruis van de vrouw en zoent haar gezicht half uit model. „Zet je zin nooit door tegen haar zin. Ga niet te ver”, vermaant de tekst. „Een op de 3 vrouwen is ooit seksueel misbruikt. Acht van de tien daders zijn bekenden van het slachtoffer”. Verteerd door schuld loopt de man door de stad. Thuis belt hij de vrouw met een plastic telefoon. Zij kan weer lachen en in de volgende flits zitten ze gezellig samen op een terras.

De ontwerper van de overheids campagne tegen seksueel geweld, O. van der Harst (links) en voorlichter A. de Roon van het ministerie van sociale zaken. (Foto NRC Handelsblad/ Maurice Boyer)

Veiligheid deel bevolking volgens overheid in het geding

Campagne tegen seksueel geweld

„Wij denken dat het een zeer impactvolle film is”, zegt Van der Harst nadenkend. Toegegeven, een aantal vrouwen zag zichzelf niet zo gauw op dat terras zitten.

Maar ze vonden het 'positief' dat hij spijt had. „We denken dat we erin geslaagd zijn bij het aspiratieniveau van zowel de jongere als de oudere doelgroep aan te sluiten.” Bijgestaan door publieksvoorlichter A. de Roon (40) van het ministerie van sociale zaken, licht de reclameman de campagne toe: „We willen een aantal vanzelfsprekendheden aan de orde stellen waarin nogal eens flinke fouten worden gemaakt.” Niet de zware verkrachter in de donkere steeg, maar het „grijze schemergebied” staat centraal: de jongen in de bioscoop die zijn handen niet thuishoudt, de echtgenoot in bed die 'zijn rechten opeist'. „Temper ogenblikkelijk die seksu-

ele geldingsdrang’, roept een van de advertenties de Nederlandse echtgenoten toe. „Nee, mannen, zo zijn we niet getrouwd. Seks is geen verplicht nummer.”

Denken de heren dat zo'n campagne helpt? Denken ze dat de overheid met preken een halt toe kan roepen aan het dagelijkse seksuele geweld tegen vrouwen? Voorlichter De Roon knikt heftig van 'ja'. Eerder gaf hij toe dat ook hij 'vroeger' wel eens 'te ver' was gegaan. Je weet wel: „vrijerig gedrag waar het meisje geen zin in had”. Nu is hij getrouwd en weet hij beter. Vrouwen zijn geen 'lijdend voorwerp’. „De omvang van het probleem van seksueel geweld tegen vrouwen is zodanig”, zegt Van Roon, „dat de veiligheid van een groot deel van de bevolking in het geding is. De overheid heeft gezegd: dit kan niet langer. Dan moet je naar de daders toe. Naar de potentiële verkrachters,

jongens en mannen. Je moet hen vertellen dat ze fout zijn. Ja, en dan ben je automatisch een beetje zedenmeesterig”.

In de advertenties wordt de 'doelgroep' bestraffend toegesproken: „Slik je teleurstelling weg met een slok koffie. Klim op je fiets. Ga naar huis”. Als door een oude opa wordt de moraal opgelegd: „Als meisjes nee zeggen, bedoelen ze nee. Begrijp je?” Soms is de toon om van te griezelen: „En, ja, dat afzakkertje ging er ook nog wel in. Maar nee, dat houdt niet automatisch in dat ze méér wil. (...) Borsten worden vastgegrepen. In billen wordt geknepen. En ook het kruis ontkomt niet aan opdringerig gefriemel.”

Vreest Van der Harst niet dat hij aan zijn doel voorbijschiet? De reclameman neemt een nieuwe slok koffie en zegt „nee”. „Wij denken dat het een hele losse

toon is waarin jongens en mannen op een directe manier worden aangesproken.” Op het reclamebureau hebben ze er lang over nagedacht. Ze vroegen zich bijvoorbeeld af hoe ze 'vroeger op school zelf die rollenspelletjes deden waarin jongetjes iets van meisjes verwachten en omgekeerd'. Dat levert dan teksten op als: De man probeert haar voor zich te winnen. Maar denkt al snel dat hij heeft 'gewonnen'. Het idee dat het kind misschien met het badwater wordt weggegooid en erotisch en seksualiteit door deze campagne nog meer in de taboesfeer komen, vindt hij onjuist.

„Seks is ook leuk”, onderbreekt de voorlichter. Hij graaft door de papieren. „Kijk, hier staat het: Seks is leuk. Als twee mensen zich tot elkaar aangetrokken voelen en seks willen, dan is daar veelal niets op tegen.”

Campagne is uit op respect voor vrouwen

wil normale jongens en mannen aanspreken.

Daarbij worden de vanzelfsprekendheden ter discussie gesteld die al te gemakkelijk leiden tot de „mildere” vormen van seksueel geweld (hinderlijke aanrakingen, handastastelikheden, ongewenste vrijpartijtjes, et cetera). Kortom, alle gevallen waarin een man te ver gaat omdat hij meent in zijn recht te staan of het twijfelachtige excuus heeft dat zij er immers om vroeg. Respect voor de vrouw en haar kijk op de situatie is dus het parool.

In de derde plaats twijfelt Bruinsma aan de effectiviteit van voorlichting over seksueel geweld. Het is een illusie, zegt hij, dat steentje opvattingen over mannen en vrouwen opgeheven kunnen worden door betere informatie. De campagnekosten zijn volgens hem dan ook weggegooid geld.

Bruinsma schaarst zich daarmee onder het koor van gemakzuchtige critici die op voorhand aannemen dat de overheid weer eens veel te ambitieuze doelstellingen nastreeft. Maar zo naïef zijn de huidige overheidsvoorlichters al lang niet meer.

De aanname is dus niet, dat deze campagne de gewraakte vanzelfsprekendheden zo maar uit de wereld helpt en het seksueel geweld wel eventjes zal verminderen. Wel gaat het om kennisvermeerdering, bewustwording en een aanzet tot mentaliteitsverandering.

En omdat het zeker niet eenvoudig is een dergelijk proces van de grond te krijgen, heeft de campagne een meerjarig karakter. De bescheiden doelstellingen zijn met voorlichting zeker haalbaar, zij het vooraf niet te garanderen.

De gedachte is niet, dat seksueel geweld minder zal voorkomen als mannen zich minder „als man” hoeven te bewijzen, zoals Bruinsma stelt. Daar zit overigens wel de crux, bij dat vertekende beeld van mannelijkheid. Een echte man houdt immers rekening met wat een vrouw wel en niet wil? Sex is toch alleen leuk als beiden daarvoor kiezen? De man die daar anders over denkt, mag van deze man gerust een schuldgevoel over zijn zogenaamde mannelijkheid krijgen.

Ten tweede neemt Bruinsma voetstoots aan dat de voorlichting de zware vormen van seksueel geweld (aanranding, verkrachting) op het oog heeft en zich richt op seksuele delinquenten. Uit het campagnemateriaal blijkt dat dit niet het geval is. De voorlichting

Adri de Roon is voorlichter en psycholoog.

Campagne laat gebrek aan kennis over seksueel geweld zien

MAANDAG 7 oktober zond de overheid voor het eerst de Postbus 51 spot uit in het kader van de campagne ter voorkoming van seksueel geweld. Nadat het beleid ter bestrijding van seksueel geweld van de overheid zich jaren heeft geconcentreerd op de hulpverlening aan slachtoffers, is het nu de beurt aan jongens en jonge mannen als plegers en potentiële plegers van seksueel geweld.

In de woorden van staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: "Als het gaat om het voorkomen van seksueel geweld dan moeten in de eerste plaats mannen en jongens op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken."

Op zich is het een goed initiatief, het is echter de vraag of deze campagne een wezenlijke bijdrage kan leveren aan het beoogde veranderingsproces bij jongens en mannen.

Onze eerste twijfel betreft de slogan "Seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend". Seksualiteit hangt weliswaar samen met sekseverschillen en fysiologische reacties, maar de wijze waarop

Eelco Damen en Han Spanjaard

een scène waarin ongewenste seksuele toenadering zichtbaar wordt, volgt aan het eind een scène waarin tussen dezelfde man en vrouw alles weer koek en ei lijkt te zijn. Het risico is aanwezig dat juist het vooroordeel bevestigd wordt dat als een meisje of vrouw "nee" zegt, ze uiteindelijk toch "ja" bedoelt. En bovendien: hoe veel mannen die voor de zoveelste keer hun vrouw (seksueel) mishandelen bieden niet telkens opnieuw hun excuses aan met de belofte dat het nooit meer zal gebeuren?

De toon en inhoud van de begeleidende Postbus 51-folder is van dien aard, dat mannen en jongens zich erdoor aangevallen kunnen voelen of de hele tekst niet serieus zullen nemen. Zo getuigen zinnen als "Maar hoe je het ook wendt of keert, een heleboel jongens en mannen kijken nog steeds op een verkeerde, 'stoere' manier naar vrouwen" van weinig inzicht in de wijze waarop de doelgroep tot gedragsverandering kan worden gemotiveerd.

Gezien het gebrek aan kennis over de achtergronden en motie-

ven van plegers, is het de vraag of de miljoenen die de overheid nu aan deze campagne besteedt, niet efficiënter hadden kunnen worden aangewend voor een combinatie van onderzoek, methodiekontwikkeling en publieksvoorlichting.

Gedragsverandering door voorlichting moet vooral worden bereikt in intensief en direct contact met de doelgroep. De afstandelijke Postbus 51-benadering kan hier toe misschien een aanzet geven, maar uiteindelijk zal de discussie met jongens en mannen zelf moeten worden gevoerd.

Het ligt voor de hand daarvoor die beroepsgroepen in te schakelen, die dagelijks in contact staan met de doelgroep: het onderwijs, het sociaal cultureel werk, de hulpverlening, de vakbeweging en de politieke partijen. Uiteraard kan de campagne hen stimuleren om preventie van seksueel geweld tot een prioriteit te maken. Jammer is echter dat het veld nog nauwelijks beschikt over de benodigde methoden om preventie ten uitvoer te brengen.

Tot op heden zijn het vooral preventie-afdelingen van de RIAGG's

en de Rutgersstichting geweest die preventie van seksueel geweld gericht op jongens en mannen vorm gegeven hebben binnen scholen, het sociaal cultureel werk en instellingen voor jeugdhulpverlening. Met weinig middelen hebben zij enkele werkboeken, een video-film, folders en affiches ontwikkeld.

In het algemeen vragen jongens en mannen niet snel om hulp. En zeker geweldadige jongens en mannen komen moeillijk met hun verhaal naar buiten gezien het risico op afkeuring en veroordeling. Er is in Nederland — in tegenstelling tot bijvoorbeeld Zweden en Duitsland — geen specifieke voorzetting voor hen.

De weerbarstige problematiek van seksueel geweld vereist nader onderzoek, hulp voor plegers en niet in de laatste plaats de ontwikkeling van efficiënte preventiemethoden. Zonder dat is de huidige campagne een gemiste kans.

Eelco Damen en Han Spanjaard zijn verbonden aan RIAGG-preventie afdelingen in respectievelijk Zwolle en Amsterdam.

HET VERHAAL van de Postbus 51-spot is uit het leven gegrepen. Een blank meisje (ongeveer 25 jaar oud) nodigt een dito jongen (ongeveer 30) uit bij zich thuis. Ze zitten nog niet op de bank of hij begint zich te gedragen als een horkerige bouwvier.

Zonder zichtbare avances van haar kant wordt zij onderworpen aan een hijgende, natte tongzoen, waarbij hij haar bovendien onhandig in borsten en kruis grijpt. (Tekst: Zet je zin nooit door.) Zij trekt, begrijpelijk, een gekweld gezicht en probeert zich los te wroeten. (Tekst: Tegen haar zin.)

Aanvankelijk tevergeefs, maar dan dringt het eindelijk tot hem door dat zijn onderneming is mislukt. (Tekst: Ga niet te ver.) Hij druipt af, komt tot zijn positieven en belt haar, met de bedoeling zijn excuses aan te bieden. In de laatste scène zien we het meisje uitbundig lachend op een terrasje zitten met haar aanrander.

Op 7 oktober werd deze voorlichtingspot voor de eerste keer uitgezonden. Het was een historisch moment. Nooit eerder had de Staat der Nederlanden zich tot zijn mannelijke onderdanen gericht met een vermaning om niet door

te drammen als hun seksuele lust niet wordt beantwoord. Wat is er ook voor kritiek of sceptis over het nut van een dergelijke campagne, het belang van deze overheidsuitspraak kan niet worden onderschat.

Het eerste gunstige resultaat is nu al geboekt. Van alle kanten hoor je de verzuchting dat zo'n flimpje niets uithaalt temidden van de oversteigende hoeveelheid seksistisch beeldmateriaal dat ons omroepbestel dagelijks uitzendt. Dat stemt me tevreden, want tot nog toe werd daar alleen door feministen en een handjevol hulpverleners over geklaagd.

Als de televisie — inclusief de STER — hier even beschaafd mee zou omspringen als met racisme en antisemitisme, dan was er al heel wat gewonnen.

Toch stuit het einde van de spot heel wat mensen tegen de borst, vanwege de bevestiging van het vooroordeel dat vrouwen eeuwig mannelijke misstappen blijven vergeven. Tevens zou de gedachte

post kunnen vatten dat haar "nee" uiteindelijk toch weer "ja" wordt als de man, zij het in een wat rustiger tempo, blijft aandringen.

Volgens Otto van der Harst van PPGH/JWT, het reclamebureau dat de campagne heeft gemaakt, is de slotscène er met opzet aan toegevoegd. Er moest een *benefit* in zitten. Anders zou de mannelijke hoofdpersoon als een *loser* overkomen en wil de doelgroep van de spot (jongens en mannen tussen 18 en 35 jaar, de leeftijdscategorie waarin de meeste aanranders en verkrachters te vinden zijn) er niets mee te maken hebben.

Ik geloof dat onmiddellijk. Per slot is de band uitgebreid getest in twee scholen en een jongerencentrum. Bovendien is er in de voorbereidende fase een onderzoek gehouden onder doorsnee jongens van 16 tot 18 jaar en mannen van 25 tot 30, om een beeld te krijgen van de doelgroep. Ze kregen foto's

van meisjes en vrouwen voorgelegd en moesten hieruit "de vriendin voor één nacht" kiezen en "de ideale partner".

Deze beide vrouwbeelden van de respondenten komen wonderwel overeen met bekende rationalisaties voor mannelijk wangedrag. Het eerste type is een uitdagende meid, bedoeld voor één nachtelijke plezier, die erom vraagt zonder overbodige beleefdheidsverschiet te worden en die handtastelijkheden en seksistische taal heel goed kan hebben.

In de tweede plaats — zoals te verwachten werd deze variant vooral gezien als kandidaat-verloofde — is er het bescheiden, de gelijke meisje met een verzorgend karakter en weinig seksuele ervaring.

Voor de jongere respondenten durven de sexy dame uitsluitend in groepsverband en onder invloed van alcohol te benaderen. Daarentegen wordt het nette meisje al-

SEKSUEEL INTELLIGENTIEPEIL

door Bernadette de Wit

leen in de billen geknepen om haar te tretteren, dus niet uit begeerte.

Ziedaar het bedenkelijk lage seksuele intelligentiepeil van de Nederlandse jongheer. Hij maakt een losse wip met een meisje van losse zeden, waar hij ook geen enkel respect voor heeft te hebben, en hij trouwt met een gediensstig huissloofje dat vanwege haar braafheid agressie oproept.

Het reclamebureau kon het daarmee doen. Bij zoveel mannelijke stompzinnigheid moest elke poging om een voorlichtingsfilm een *benefit* mee te geven wel stranden. En zo kwamen ze terecht bij het lachende meisje in een gezellig sa- menzijn met haar belager. Het is een wrang beeld, maar zo wrang is heteroseksualiteit helaas maar al te vaak.

Toch is ook in dat opzicht de campagne nu al geslaagd. De overigens opvallend vaak voor mannen geuite — ergernis dat die eikel het god betere het aan het

einde van het spotje toch nog voor elkaar krijgt duidt op een groeiend Onbehangen bij De Man. Het mocht tijd worden. Na al die jaren feministisch vrijwilligerswerk met overheidssteun voor de gedupeerden van seksueel geweld werd het voor de veroorzakers daarvan wel erg comfortabel.

Het is de bedoeling dat de campagne "preventie van seksueel geweld" docenten, hulpverleners en jongerenwerkers een steunpunt in de rug geeft bij het "bespreekbaar maken" van seksueel geweld bij jongens. Ik hoop dat ze zich niet beperken tot de manier waarop jongens en meisjes met elkaar omgaan. Deze campagne roept om het aan de orde stellen van de mannelijke seks-identiteit.

In onze cultuur leren jongens nergens hoe ze op een positieve manier man kunnen worden, zonder zo'n gefrustreerde, botte klootzak te worden, of een doetje die gezagsgetrouw de feministen napraat. Aangezien vaders hun zonen wat dit betreft op grote schaal in de steek laten omdat ze aan een overmatig arbeidsethos lijden, zullen deze professionals zich voor jonge jongens als mentor moeten opwerpen.

Campagnes rijk vaak betuttelend

DE OVERHEID lanceerde de afgelopen weken opnieuw twee voorlichtingscampagnes: een tegen kindermishandeling en een tegen seksueel geweld. We worden daarnaast regelmatig geconfronteerd met het verzoek de auto een dagje te laten staan, we moeten erover praten als we denken dat ons werk wel anders kan, en een meisje moet nog steeds zijn voorbereid op haar zelfstandigheid. Allemaal campagnes die bedoeld zijn om onze houding of ons gedrag te beïnvloeden.

De Algemene Rekenkamer kwam in juni met een kritisch rapport over de campagnevoering van de overheid. Er is lang niet altijd een uitgewerkt campagneplan beschikbaar en tweede van de campagnes wordt niet geëvalueerd, aldus de Rekenkamer. Als het effect al wordt onderzocht, wordt vooral gekeken naar het bereik van de spotjes of de folders. Of de boodschap ook wordt begrepen, wordt zelden onderzocht.

Er worden inderdaad campagnes gevoerd die zijn gebaseerd op veronderstellingen die achteraf de verkeerde bleken te zijn. Heel wat voorlichting bereikt alleen de mensen die al zijn voorgelicht. Een goed plan is ongetwijfeld een voorwaarde maar geen verzekering voor succes. De Algemene Rekenkamer roemde de goede planning van de Aids-campagnes. Toch bleek uit onderzoek dat weliswaar iedereen de naam van de ziekte kent, maar dat het vrijgedrag niet veel is veranderd en dat lang niet iedereen weet hoe je Aids krijgt.

Ook van de antirookcampagnes kan gezegd worden dat ze goed zijn gepland. Toch is de verkoop van sigaretten en shag niet verminderd; die is het afgelopen jaar zelfs gestegen. Onder jongeren is

Betteke van Ruler
de houding ten opzichte van roken niet veranderd: roken is nog steeds stoer.

Er zou zelfs wel eens sprake kunnen zijn van een tegengesteld effect: door te roken laat je zien dat je je niets aantrekt van die betweterige volwassenen die vinden dat je op je gezondheid moet passen en dus niet moet roken. Jongeren vinden — net als volwassenen — dat ze dat zelf wel kunnen uitmaken.

Volgens sommigen is de nederlaag van de socialisten in Zweden onder andere het gevolg van het feit dat de mensen de betutteling van de overheid zat zijn: de overheid vertelt welk brood je moet eten, hoe vaak je moet sporten, wat je belangrijk moet vinden en hoe je met je burens moet omgaan. Daar krijg je als burger een keer genoeg van. Mensen laten zich niet graag betuttelen.

Die kennis lijkt niet binnen de teams van de overheidscampagnes te zijn doorgedrongen. Ook de twee nieuwe campagnes tegen seksueel geweld en kindermishandeling hebben weer als doelstelling houdings- en gedragsverandering.

Er is hier iets vreemds aan de hand: in het dagelijks verkeer weten we allemaal hoe moeilijk het is mensen ergens van te overtuigen. En dat terwijl we dan zelf nog allerlei mogelijkheden tot argumentatie en sociale controle hebben die in een grootschalige campagne niet kunnen worden toegepast.

In de campagnes wordt vrijwel alleen gebruik gemaakt van massamediale communicatiemiddelen. Die werken goed om snel veel mensen iets te laten weten, om ze te herinneren aan iets dat ze al wisten. Om gedrag te veran-

deren, zijn deze middelen echter gebrekkig.

In de voorlichtingskunde geldt als uitgangspunt dat als mensen geen probleem ervaren, ze ook niet open staan voor informatie daarover. Voorlichting heeft pas zin als de doelgroep in de boodschap een probleem herkent.

Opmerkelijk is dat in voorlichtingscampagnes in toenemende mate methodes uit de productreclame worden gebruikt. De successen daarvan zijn echter niet zomaar overdraagbaar op de overheidsvoorlichting. In de marketing van producten kan worden uitgegaan van behoeftes, reële of artificie. Bij overheidsboodschappen is echter niet altijd sprake van een behoefte van het publiek. Sterker, meestal moet de ontvanger iets laten dat hij gewend is te doen. Niemand zit op dat soort boodschappen te wachten.

Al in 1976 meldde de Canadese communicatiedeskundige Tom Ford dat de overheid in tijden van gelimiteerde groei en dus van burgeronvriendelijke beslissingen, beter kan afzien van propaganda en verkooptrucs, omdat die toch niet werken. Voorlichters moeten zich volgens hem bezighouden met de dialoog: vertel over de problemen, leg de argumenten op tafel. Dan voelen mensen zich serieus genomen en heb je kans dat ze zich aangesproken voelen. Op z'n Amerikaans zei hij: als alles faalt, probeer dan de eerlijkheid.

In die opmerking zit veel waar, maar dat vraagt van voorlichters en bestuurders een totaal andere werkwijze en visie op het handelen van burgers.

Betteke van Ruler is verbonden aan de School voor Journalistiek en Voorlichting in Utrecht.

Campagne voor kind niet betuttelend

Cees Hoefnagels

ONDER de kop „Campagnes rijk vaak betuttelend“ verscheen op 15 oktober op de Forum-pagina een bijdrage van Betteke van Ruler. Zij gaat in op de twee recent gestarte landelijke campagnes: een tegen kindermishandeling en een tegen seksueel geweld. In haar bijdrage worden verschillende misverstanden gecreëerd. Ik beperk mij tot enkele misverstanden met betrekking tot de campagne tegen kindermishandeling. „Over sommige geheimen moet je praten“.

In de eerste plaats is de kritiek die de Algemene Rekenkamer in juni op overheidscampagnes naar buiten heeft gebracht, niet zonder meer van toepassing op deze campagne. Bij deze campagne (maar ook in andere overigens) is er wel een uitgewerkt campagneplan. Het effect wordt wel degelijk onderzocht, en dan niet alleen het bereik, maar ook of er sprake is van kennis-, attitude- en gedragsveranderingen. Ook wordt nagegaan waardoor deze eventuele effecten verklaard kunnen worden. Bovendien is het niet verstandig

voorbeeld: om welke gedragsverandering gaat het, en hoe bereikbaar is het gewenste gedrag? In de campagne tegen kindermishandeling gaat het er onder andere om dat kinderen die mishandeld worden contact zoeken, over hun geheim gaan praten met iemand die ze vertrouwen of met de kindertelefoon. Of deze (potentieel eenmalige) gedragsverandering haalbaar is, moet inderdaad worden onderzocht.

Maar is die onbekendheid een reden om bij voorbaat van dergelijke campagnes af te zien? Dat lijkt me gezien de ernst van het onderwerp niet verstandig. Te meer daar uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer blijkt dat in 63 procent van de onderzochte campagnes sprake was van een (eenmalige) gedragsverandering. Belangrijker is echter dat de campagne tegen kindermishandeling

zat zijn, is dus een te gemakkelijke algemeenschap. Zeker voor de 8-14-jarige mishandelde kinderen is dat een voorbarige en misschien wel misplaatste conclusie. Er doet nog een ander misverstand de ronde. Dat is de veronderstelling dat in campagnes de kennis ontbreekt over de relatie tussen doelen (gericht op kennis-, houdings- en gedragsverandering) en middelen (vrijwel alleen de massamedia). Die constatering berust op het feit dat in het algemeen het gebruik van alleen de massamedia zelden tot gedragsverandering leidt. Maar ook deze algemeenschap is niet in alle specifieke gevallen waar. Ook hiervoor geldt dat steeds per campagne bekeken moet worden of de redenering wel op gaat.

Vragen die per geval beantwoord moeten worden zijn bijvoorbeeld: welke campagne is het ook voor de specifieke campagne? Worden hier niet allerlei algemene veronderstellingen over de burger naar voren gebracht die voor bijzondere groepen niet opgaan? Zo wordt in de campagne tegen kindermishandeling de primaire doelgroep gevormd door de mishandelde kinderen van 8-14 jaar in Nederland. Zijn die de betutteling van de overheid zat? Daar komt bij dat vrijwel alle campagnes tegenwoordig een steeds grotere mate van doelgroepspecificiteit kennen. Dit heeft tot gevolg dat de meeste burgers de meeste campagnes ofwel niet waarnemen, ofwel alleen maar waarnemen op de tv, maar verder verstoren blijven van andere campagne-middelen. Bezorgd zijn dat de burgers murw zijn van overheidscampagnes en de betutteling

ling (en ook die tegen seksueel geweld) niet alleen in de massamedia plaatsvindt, juist met het oog op houdings- en gedragsveranderingen. Er is bijvoorbeeld ook veel onderwijsmateriaal ontwikkeld. Leerkrachten gaan cursussen volgen hoe ze moeten omgaan met (mogelijk) mishandelde kinderen. RIAGG-preventiewerkers, gezondheidsvoorlichters en voorlichters van de Vereniging tegen Kindermishandeling hebben activiteiten op lokaal en regionaal niveau gericht op de doelgroep of intermediairen.

De campagnemakers van de campagne „Over sommige geheimen moet je praten“ zijn de mensen toegegaan dat mishandelde kinderen recht hebben op de informatie dat zij hulp kunnen zoeken als ze mishandeld worden. Als dat betuttelend is, moet men mij nog maar eens uitleggen wat daar fout aan is.

Cees Hoefnagels is aan de Vrije Universiteit projectleider onderzoek van de campagne tegen kindermishandeling.

MAAIKE HELDER

Spot VK II

RARE DAG. In de tram valt niemand tegen me aan. Op straat kijkt niemand me doordringend aan. Op het werk valt geen man me aan. De Playboyplaat bij Arie is van de muur verdwenen. Bernard vraagt niet of-ie iets voor me mee kan nemen, met die speciale intonatie die aangeeft dat hij meent leuk te zijn. Chris houdt waarschijnlijk zijn mond.

Bij de koffie vraagt Dedé me of ik dat spotje heb gezien. Het spotje van Postbus 51, waarin de regering de mannen vraagt niet zo idioot meer te doen. Ik had het niet gezien. Dedé had het ook gemist. Maar we zijn het eens: of alle manlijke hormonen zijn door het gat in de ozonlaag gevlogen, of dat spotje heeft gewerkt. Hadden ze het maar eerder uitgezonden, zeg ik. Dan was ik niet geboren, zegt Dedé. Daar lachen we om. Geen man komt ons lastig vallen met de vraag waar we om lachen.

In de tram naar huis doen de kerels of ik een mens ben. Op straat klinkt slechts het gefluit van de nachtegaal, is dit het paradijs?

Dan word ik wakker. Weer bij het nieuws in slaap gevallen. Ik zie nog net het staartje van een andere Postbus 51, die tegen winkeldieven.

Een rat steelt iets uit een winkel. Ja, wat moet hij anders? Ratten hebben toch geen girokaarten. De bedoeling is dat winkeldieven denken: O, ze zien in mij een rat. Zo'n winkeldief wordt daar niet kwaad over. Zo'n winkeldief besluit niet meer te winkeldieven. Dat heeft de reclamemaker de regering wijs gemaakt. Die reclamemakers, dat zijn pas ratten.

De Avro begint een nieuwe serie. Ik zie een moderne jonge zakenman, die in zijn autotelefoon zijn secretaresse toeblijft. Hij heeft niet één maar twee secretaresses, die in afwachting van hun baas, zich opkrullen en rechtekken. Daar stormt hij binnen. Hij pakt de koffie uit de hand van meisje Een en „de papieren” uit de hand van meisje Twee. Ze kirren. Ze wiegelen. Ze kijken elkaar aan met een blik van: Wat een kerel!

Ik haat die trutten. Niet als secretaresses. Zo moeten ze zich gedragen, willen ze hun baantje houden. Ik haat ze als actrices. Ze werken voor de vijandelijke propaganda.

De serie is niets bijzonders. Maar hij duurt, met al die precies-dezelfde series erbij, wel tienduizend keer zo lang als dat ene ongelukkige spotje.

Winkeldieven zien zich eerst als rat geportretteerd. Daarna zien ze zich in alle politierseries neergeknald of op zijn minst gearresteerd.

Mannen zien zich in de regeringszending vaderlijk toegesproken. En daarna zien ze de hele avond in alle series die het dagelijks leven, in verhevigde vorm en door mannenogen, vertonen, dat het wel meevalt, en dat de dames het heerlijk vinden om afgebeekt te worden.

RIK ZAAL

Iets drinken

IN DEZE zich op bijna sociaal-realistische wijze verpreutsende tijd klinkt het als een schuldtekentenis, maar ja, inderdaad, ik ben wel eens ingegaan op de uitnodiging van een vrouw die ik naar huis bracht, nog even wat te komen drinken bij haar thuis, en inderdaad, ik heb daar wel eens wat meer gedaan dan alleen maar wat drinken.

Het heeft, moet ik tot mijn verdediging aanvoeren, wel lang geduurd voordat ik zo'n uitnodiging durfde te accepteren. Ik had in mijn jeugd, net als veel andere jongens, hele rare ideeën over vrouwen. Ik dacht dat vrouwen heel teer waren, niet alleen van lichaam, maar ook van geest, dat ze ver stonden boven de mannen, dat ze graag maagde-

Poldersnol

N V V N S

Toegegeven, het is geen alledaagse kop. Ik heb nog een paar van die vondsten gepikt. Wat te denken van greppeldel, knakete-meier, flatslet of jarreteldel. Gevoel voor ritme en rijm kan de anonieme bedenker in ieder geval niet ontzegd worden. Het zijn stevige schunnigheden. Vunzige kreten die grenzen overschrijden. Om die én andere vormen van seksueel geweld tegen te gaan, hebben de staatssecretarissen van Justitie, Sociale Zaken, Welzijn en Onderwijs de koppen bij elkaar gestoken. Uit de fles kwam vervolgens de massa-mediale campagne 'Sex is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend'.

De voorlichting is gericht op jongens van 14 tot 18 jaar en mannen van 25 tot 30 jaar. Want dit vierkerige deel van de mensheid schijnt sinds de laatste rondgang van Adam door het paradijs, de boel te verstieren.

Aan zo'n campagne gaat heel wat onderzoek vooraf. Meestal wordt die werkwijze niet verklaapt. Daarom nu deels het geheim van de smid. In december van het vorig jaar kwamen jongeren en ouderen uit Amsterdam bij elkaar om te praten over het taboe-onderwerp seksueel geweld. Dit alles onder deskundige leiding. Om ze zo vrij mogelijk te laten discussiëren kwam er af en

lijk waren en uat je eigenlijk pas met ze naar bed kon gaan als je ze trouw had beloofd. Alle vrouwen waren per definitie mooi en zuiver, want alle vrouwen werden moeders. Zo dacht ik dat.

Uitnodigingen om laat op de avond nog iets te komen drinken op een meisjeskamer of in een vrouwenhuis, durfde ik dan ook niet te aanvaarden. Die dames wilden misschien wel meer dan alleen nog wat drinken en dan zou ik maar in de verleiding komen. Nee, ik moest ze als ridderlijke en sterke man tegen zichzelf in bescherming nemen. Ik ging niet mee. Later zouden ze me er dankbaar voor zijn.

Later ontdekte ik dat vrouwen ook gewoon van vlees en bloed waren, en omdat de medische wetenschap in diezelfde tijd de anticonceptie-pil uitvond, is het allemaal toch nog goed gekomen met mij en de meisjes.

Ik ben nu iets te oud om nog kwaad te worden op zo'n filmpje van de overheid, waarin de botste aller seksuele stereotypieën weer van stal wordt gehaald, dat een man er altijd op wil en dat een vrouw misschien iets anders wenst, dat de man desnoods met geweld zijn zin zal doorzetten en dat de vrouw dat met geweld tegenhoudt, dat de man koste wat het koste wil neuken, terwijl de vrouw liever een goed gesprek had gehad, maar als ik jong was zou ik woedend zijn geworden op deze botte simplificaties, deze beledigende vertekening van de werkelijkheid, en ik zou boze stukjes in de krant hebben geschreven.

Ik zou bijvoorbeeld hebben geschreven dat ik de indruk had dat meisjes wel degelijk meer willen wanneer zij een jongen uitnodigen om nog wat te komen drinken. Dat ze zijn aanwezigheid nog iets langer willen. Zijn gehele aanwezigheid. Met zijn praatjes, zijn gezelligheid, maar misschien ook wel met zijn lichamelijke. En ik zou hebben geschreven dat mijn jeugdige ervaring leerde dat meisjes in de erotiek over het algemeen vaker het initiatief namen dan jongens.

En ik zou op grond van dat stukje honderden uitnodigingen hebben gekregen van meisjes om iets bij ze te komen drinken. En ik zou het niet gedurfd hebben.

De Kleine

toe een 'mol' aan te pas; iemand die op de hoogte is van de opzet van de discussie en de functie heeft minder-sociaal wenselijke uitspraken te ontlokken. De deelnemers kregen prikkelend materiaal voorgeschoteld. Zoals collages met foto's van vrouwen en meisjes uit bladen als Burda, Flair, Marion en Penthouse. Variatie genoeg, van oerdegelijk tot sexy. Verder zagen ze scènes uit de film 'The Accused'. Daarin staat een groepsverkrachting centraal.

Belangrijkste vraag: aan wie is de schuld van de verkrachting toe te schrijven? Tot slot kregen de jongeren en ouderen te maken met situatiebeschrijvingen. Twee voorbeelden: 'Ze liep daar helemaal alleen. Met een kort rokje, op naaldhakken. Wij waren met vier vrienden. Stuk voor stuk zijn we meidengekken. Nou, we gingen met z'n tweeën aan een kant van haar lopen. Toen gingen we een beetje vuilbekken. Of ze soms stijve tepels kreeg van de kou. Wat voor slijpe ze droeg. Ze schoot helemaal in de stress. We hebben nog nooit zo gelachen. Zou je zoiets alleen ook doen?'

'Er komen sollicitanten voor een baan. Jij bent degene die de interviews afneemt. Omdat het na vijven zo lekker stil is op je werk, maak je dan afspraken met de vrouwelijke kandidaten. Het zijn best leuke types die langskomen. De laatste is ronduit knap. Ze lacht ook telkens zo uitdagend, je besluit om haar de baan te geven. Tenminste, als je het lukt om haar vanavond nog in je bed te krijgen.'

Een paar conclusies. De ondervraagden zijn van mening dat het soort kleding, kapsel en make-up samenhang vertoont met het gedrag van een meisje of vrouw en een weerspiegeling is van bepaalde karaktertrekken. Twee typen vrouwen/meisjes worden onderscheiden. Ten eerste het uitdagende type. Sexy, hoerig en gruzig, zijn de sleutelwoorden. Ten tweede het degelijke type. Huiselijk, verzorgend en moederlijk, weten ze zeker. Het uitdagende type zou veel ervaring met mannen hebben, waardoor ze op een directe manier te benaderen is. Dit is dan de denktrant: 'Serieuze types benader je wat serieuzer, met een

opbouwend gesprekje en dan moet je een beetje op je woorden passen. Bij een hoerig type hoeft dat niet, die kan meer hebben omdat ze opener en vrijer is. Die denken gemakkelijker over sex en kunnen ook beter tegen opmerkingen en kontknijpen.'

De meest genoemde vormen van seksueel geweld waren verkrachting, incest, aanranding, seksuele chantage, handtastelijkheden en insinuerende seksuele opmerkingen maken. Bij seksueel geweld bleek sprake te zijn van rangorde. Een lichte vorm is bijvoorbeeld fluiten, handtastelijkheden en gluren. Bij zware vormen is altijd sprake van fysieke of psychische dwang. De ondervraagden rekenen daartoe onder meer aanranding, verkrachting en kinderporno. Bij het vaststellen van de ernst van een bepaalde vorm van seksueel geweld, gelden bijzondere criteria: iemand in haar billen knijpen is minder erg dan iemands borsten betasten, hetgeen weer minder erg is dan iemand tussen haar benen betasten en gedwongen prostitutie is minder erg dan verkrachting omdat je altijd nog kunt zeggen: 'vandaag neuk ik niet, vandaag pijp ik enkel.'

Een handjevol sufferds had wel een idee over de te voeren campagne. Die over vandalisme, waar de kornuiten in luiers over straat lopen, leek ze wel wat. Zowaar een heldere suggestie.

Dwanggedachten

NKC 31

Over die seksuele dingen, ik zal maar zeggen die situatie dat sommige mannen wel eens denken dat alle vrouwen altijd willen — ik kan het woord niet uit mijn vingers krijgen — is inmiddels veel zin en onzin uitgedraamd.

De zin betreft vooral de nuancing: wanneer is het seks en wanneer is het verkrachting, wanneer is het een grapje (over smaak valt altijd te twisten) en wanneer is het intimidatie (gelukkig, het hoge woord is er uit). Kortom de bekende vijf vragen: wie, wat, wanneer, waar en waarom? Over de grenzen dus, dat is zinnig want daar heeft het hele gedoe alles mee te maken.

Over die grenzen worden mannen uit de fleurig geïllustreerde folder van de postbus 51-campagne ook al niet wijzer. In die folder namelijk worden zeer dikke planken gezaagd. 'Borden' zou je haast zeggen; of dat deel van de mensheid voor wie de boodschap bestemd is al niet genoeg bord voor zijn kop heeft! Het taalgebruik is daarbij krampachtig en onecht. Die tekst moet wel door vele handen zijn gegaan. Je ziet de copywriters eraan friemelen en prutsen — nou ja, zolang het maar een folder is... (haha). Vraagt de eindverantwoordelijke ambtenaar aan zijn collega: „Zo wat een kontje!, zeg je dat wel zo, en is Tjee, wat een heerlijke borsten! wel spreektaal? En weet jij wat zo'n vieze man zegt als hij van dattem wil?!” En de collega pijnigt zich de hersens af.

Zijn het wereldvreemde taalgebruik, de taalfouten en de wollige tekstbrij nog onschadelijk, de inhoud is snuikend voor de geestelijke gezondheid. De lezer krijgt bijvoorbeeld na de vraag of hij wel eens iets dergelijks over borsten, kontje en 'wel eens mee willen doen' heeft horen zeggen, deze gewetensvraag voorgelegd: 'En misschien heb je zelf trouwens wel eens iets dergelijks in gedachten gehad'. Wat krijgen we nou? Terwijl honderden psychiaters en therapeuten hun dagelijks brood verdienen met pogingen die dwanggedachte — denken dat je iets niet mag denken — er juist uit te rammen! Over dromen zegt de folder gelukkig niets.

En dan staat er nog dat seksueel geweld 'volgens de huidige normen' ook inhoudt 'een blik'.

Dan mag ik mezelf wel meteen aangeven bij de zedenpolitie. Voor al die keren dat ik verlekkerd naar een leuke meneer heb gekeken, kom ik vingers (en tenen) te kort. Maar ja, de folder is ook niet voor vrouwen bestemd.

Voor wie dan wel? Blijkens het taalgebruik niet voor die stakkerige engerds die vanuit hun gestoorde relatie tot vrouwen alleen maar iets durven als ze hun angst overspelen. Evenmin voor onhandige jongens die het zelf ook nog allemaal niet zo goed weten en hoteldebotel raken van al die strakke truitjes en leggings, de aabaarheid van het materiaal alleen al! Om naar dat lekkers te kunnen kijken 'zonder dat het handjes heeft' moet je volgens mij over een ijzeren zelfbeheersing beschikken.

Gelukkig maar dat mannen van het sterke geslacht zijn! Ik ken trouwens zo'n man die alleen maar met veel zoete woorden in een damesbed te praten valt. En dan nog het liefst als hij op de kat mag passen en de dame van huis is. Van hem is het lumineuze idee — niet geheel gespeend van eigenbelang natuurlijk — dat vrouwen bij de selectie van een vader voor hun kinderen alleen nog maar zijn slag mannen zouden moeten nemen. De uit die paring ontstane zoontjes zouden dan het voorbeeld van die uiterst fijnbesnaarde en behoedzame vader volgen en zo lopen er over een tijdje alleen nog van dat soort aardige mannen rond; de anderen sterven vanzelf uit. Een prettige oplossing en veel goedkoper dan een postbus 51-campagne.

TR 9-10

Wat is er tegen moraliserende campagnes over seksueel geweld?

Lubbers wenst vermindering van het aantal overheidscampagnes (de Volkskrant, 17 oktober). Het kan geen toeval zijn dat overheidscampagnes pas als "moraliserend" worden ervaren nu er een tegen seksueel geweld is begonnen.

TILBURG G. Mommers

Overheid

Het aantal televisiespotjes wordt blijkbaar nog niet echt als "betuttelend" ervaren zolang men te horen krijgt "dat er niet te veel gerookt mag worden", er vervolgens "niet te veel vet in het eten mag zitten", en men bovendien ook nog "de opdracht krijgt om de gordijnen dicht te doen".

Dat is allemaal nog tot daaraan toe. Maar stel je voor, nu krijg je ook nog op je brood dat "seks gerust mag, maar zonder geweld". Hoe betuttelend en hoe moraliserend.

als waarvan andere zich in het maatschappelijk verkeer bedienen. De overheid verhuult niet haar afnemende macht door gebruik te maken van een totaal pakket aan communicatie, nee, ze speelt het spel op gelijkwaardige wijze mee.

De overheid moet selectief doorgaan met haar landelijke publiekscampagnes. Zij dient daarbij te waken voor vrijblijvendheid. Campagnes, die niet gepaard gaan met wetgeving, maatregelen of subsidies, hebben doorgaans geen enkel effect.

Dat voorlichtingscampagnes van de overheid een betuttelend karakter hebben, bestrijd ik. Waarom zou de overheid het gedrag van burgers niet mogen beïnvloeden als het gaat om cruciale zaken als gezondheid, milieu en

energiebesparing. En waarom zou dezelfde overheid geen aandacht mogen vragen voor een ziekte als Aids, een van de grootste gezondheidsproblemen van onze tijd.

ZOETERMEER Richard Matthijsse directeur Voorlichting van het ministerie van O & W

Moderne man

Er zijn volgens Bernadette de Wit in haar column „Seksueel Intelligentiepeil“ (Forum, 14 oktober) op het moment slechts twee typen mannen: het doetje dat slaafs de emancipatoire wetten volgt of de gefrustreerde botte klootzak. Ik meen hier toch een aanvuiling te moeten plaatsen. Er zijn op het ogenblik een hoop mannen die „ergens“ zweven tussen

Marco Bik GOUDA

Weg met de 'mediapooiers'

Het is niet de eerste keer dat de overheid zo'n campagne voert. In mijn bezit is een curieuze circulaire uit 1943 van het Departement van opvoeding, wetenschap en cultuurbescherming. Daarin richt secretaris-generaal J. van Dam zich tot de opvoeders van die tijd. Hij roept hen daarin op 'met grooten vrijmoedigheid... om aanslagen op het moreel van onze dochters zo zeer ontwrichte jeugd met kracht en beleid tegen te gaan'. Aanleiding tot dit departementaal schrijven is een aantal pamfletten 'van sterk pornografische inhoud', gesignaleerd onder de schooljeugd in Den Haag en Deventer. De heer Van Dam roept alle opvoeders op 'ter zake in te grijpen en meer dan ooit de jeugd te onderhouden over de taak, die haar in de toekomst wacht'. Het woord 'vertrouwelijk' dat in kapitalen bovenaan de circulaire prijkt, laat zien dat het taboe op dit soort zaken groot was. De secretaris-generaal adviseert dan ook: 'Het zou uiteraard afkeuring verdienen met de leerlingen over

door Tony Geluk

In Trouw van 26 september wordt de campagne tegen seksueel geweld aangekondigd. In diezelfde krant staat een artikel over de Enschedese zedenzaak. Een duidelijker illustratie voor de noodzaak van de campagne kon niet bedacht worden.

bedoelde pamfletten van gedachten te wisselen'. Er is dus wel het een en ander veranderd sinds die tijd. Geen vertrouwelijke schrijvens meer naar opvoedkundige instituten alleen, maar een multimediale campagne van maar liefst vier ministeries tegelijk. Postbus 51, Panorama, Voetbal International, Nieuwe Revu en Aktueel worden erbij ingeschakeld. En de circulaire op A5 van meneer Van Dam is uitgegroeid tot een dure brochure van 12 kantjes op A4-formaat, getiteld: De onmisbaarheid van mannen en jongens.

Gigantische campagne Die brochure vormt het begin voor een gigantische beïnvloedingscampagne 'Seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend'. De hulp van velen is daarbij noodzakelijk: Riaggs, Rutgersstichting, jeugdwerkers, docenten en anderen worden opgeroepen te werken aan het bewustwordingsproces. Voornaamste doelstelling: 'Een aanzet geven tot zodanige verandering in houding en gedrag dat seksueel geweld voorkomen wordt'. De actie richt zich op mannen en jongens. Dat is ongeveer de helft van de wereldbevolking. Mensen die zijn opgevoed in de joodse en/of christelijke traditie weten van huis uit dat seks nooit vanzelfsprekend is. Ik heb bijvoorbeeld in mijn opvoeding geleerd, dat seks alleen in het huwelijk een legitieme

plaats heeft. Met tal van bijbelse voorbeelden is dat geïllustreerd. Vanaf het gebod 'Gij zult niet begeren de vrouw van uw naaste' tot en met de Bergrede, waarin Jezus haar te begeren, heeft in zijn hart reeds overspel met haar gepleegd'. Een opvoeding in deze stijl, waarin duidelijk de onschendbaarheid van vrouwen wordt weerspiegeld werkt normerend, beschermend, beheersend. Natuurlijk weet ook ik dat er seksueel geweld binnen christelijke gezinnen voorkomt. Afschuwelijk, maar waar. Dat doet echter niets af aan de waarde van de bijbelse boodschap. Ik geloof stellig in de bescherming die gevonden kan worden binnen de normen van onze goede God.

Rollenpatroon Deze campagne richt zich vooral op de buitenkant: het gedrag moet veranderd, het rollenpatroon herzien. Het bijbelse gebod richt zich ten eerste op de binnenkant, want de daden komen uit de gezindheid voort. Ervaringen van een tramconductrice was de titel van een pamflet dat de heer Van Dam in 1943 onder ogen kreeg. Leerlingen schreven die lectuur over en speelden elkaar de verhaaltjes toe. Daarover uitte hij zijn zorg. Hij wist dat wie wind zaait, storm zal oogsten. Hij voelde zich verantwoordelijk voor de

jeugd 'wier zedelijk gehalte de laatste jaren sterk is gedaald'. Wie vandaag de dag een willekeurige krant openslaat, weet dat het aantal titels van seksbladen, 06-lijnen en pornofilms enorm is toegenomen. En dat vind ik nu het paradoxale van het geval: enerzijds een explosie van verbaal en filmisch seksueel geweld. In bijna elke film komen overspelige situaties voor. Sensuele presentaties vormen de kracht achter tal van reclameuitingen. Dus dat beeld presenteren wij de jongeren: seks is heel vanzelfsprekend. Het hoort tot de gewoonste dingen van het leven. Die boodschap wordt dagelijks via de media uitgezonden. Zal daar de miljoenen guldens kostende campagne tegen helpen? Is de impact van dit media-offensief groter dan de jarenlange, systematische propaganda vóór de vrije seks? Wil de campagne 'Seks is nooit vanzelfsprekend' enige kans van slagen hebben, dan zal de oproep ook gericht moeten worden tot de media-pooiers, de geldwolven achter de seksindustrie. Zij zijn er mede debet aan dat deze acties nodig zijn. Het moet toch mogelijk zijn deze verleiders te stoppen. Anders blijft seks wel vanzelfsprekend. De auteur is directeur van een basisschool en vader van drie kinderen.

Campagne VK 5

De overheid wil het seksueel geweld in de samenleving bestrijden. Door middel van een voorlichtingscampagne die 1,2 miljoen gulden per jaar kost, wil zij het seksueel gedrag van jongens en mannen beïnvloeden (de Volkskrant van 28 september). Op dezelfde pagina van de Volkskrant staat: „Theo en Thea bij Veronica op de porno-toer“. Ook is Veronica-tv begonnen met een „erotisch magazine“.

NORDWIJKERHOUT K. Hoekstra

Sex

Er komt een campagne, zo meldt de Volkskrant van 26 september, om het seksueel gedrag van de man te veranderen. Er is „vooral onderzocht wat de gangbare denkbepelden zijn onder de bevolking over sex en seksualiteit“. Sex met een x en seksualiteit met ks. Een spelling volgens het boekje, maar toch... Als we stellen dat sex (en seksualiteit) „iets“ is tussen twee mensen, dan is het toch prachtig een letterteken te gebruiken dat deze kruising zichtbaar symboliseert? Twee streepjes die elkaar in het middelpunt raken, een iks dus? WOERDEN J. Schotte

Het uitgangspunt is de last die de vrouw heeft van de man en niet het onvermogen van vele mannen „het“ anders te doen. Ik wil pleiten voor een benadering die beide elementen in zich draagt. Verandering van ongewenst gedrag wordt niet gestimuleerd als de nadruk op de afkeuring ervan ligt. We moeten jongens en mannen aanspreken op hun vermogen om anders met hun seksualiteit om te gaan in plaats van impliciet de uiting van de mannelijke seksualiteit af te keuren. Om te vermijden dat je mannen weer gaat beperken in hoe „het“ wel zou moeten (verschillende vrouwen en omstandigheden vragen om verscheidenheid in benadering) lijkt mij een serie filmpjes met creatieve voorbeelden een stimulerende benadering. Hoewel, de overheid zou dan beschuldigd kunnen worden van reclame maken voor betere en plezierigere seksuele contacten, en dat was niet het doel. Mijn vermoeden is dat het herstel van het mannelijk zelfrespect meer zal doen voor het verdwijnen van de mannelijke neurotische gewelddadigheid dan goedbedoelde, corrigerende, opgeheven vingercampagnes. AMSTERDAM Ramo de Boer Lichaamsgericht psychotherapeut en begeleider van mannengroepen

Betuttelend

De campagne tegen seksueel geweld roept nog heel wat boosheid op. En terecht. Gelukkig! Veel mannen voelen zich persoonlijk aangevallen, doen de campagne af als betuttelend. Onder de verzuchting „ah, al die campagnes“ probeert men de zaak in de doofpot te stoppen. Maar weet u wat onterecht en betuttelend is? Anno 1991 nog steeds nageroepen, -gestit, -gekeken, en -gehijgd worden. Opmerkingen en leuke grapjes te horen krijgen die „iets“ insinueren. Kleinerend gedrag en gebagatelleer. („Nou, mevrouw, denkt u dat werkelijk?“) Jarenlang mocht je daarover niet kwaad worden, want we waren immers allemaal „op de goede weg“. Nou, m'n neus. Het seksueel bezitterige gedrag is in de zeventien jaren dat ik met uitstekende rondloper geen haar veranderd. AMSTERDAM Lorraine Lonnee

Stoer

Al geruime tijd erger ik mij aan „met de regelmaat van de klok gepubliceerde, artikelen waarin een handjevol feministisch georiënteerde dames op irritante, ongenueanceerde wijze hun frustraties botvieren op het fenomeen „man“.

Moderne man

Graag neem ik de uitnodiging van Marco Bik (U-pagina van 19 oktober) aan om te verwoorden wat ik, als vrouw, van „de moderne nieuwe man“ verwacht. Van een man verwacht ik in de eerste plaats dat hij openstaat voor wat ik hem te zeggen heb. Hoewel voor vrouwen intieme gesprekken dagelijks brood zijn, is dit voor vele mannen nog onontgonnen terrein. Van de gesprekspartners vraagt dit grote openheid, waarbij een zekere mate van emotionele kwetsbaarheid onvermijdelijk is. Marco, hopelijk geeft dit je de leidraad waar volgens jou mannen naar op zoek zijn voor hun veranderende houding ten opzichte van vrouwen. AMSTERDAM Hetty van Veen

Machtsspel

Vrouwen, kom op voor jezelf. Zoek niet langer medeleven bij elkaar, verschuil je niet meer — lekker veilig, onder moeders pluim — om maar niet zelf(bewust) te hoeven optreden. Ontdek het genot van discussieconfrontatie, het zalige machtsspel. Wat is uitdagender? Eens in ken wie er dan nog een van durft uit te steken! AMSTERDAM Renee Tij

'Seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend'

Overheid start grote campagne tegen seksueel geweld

Opzij

Onder de slagzin 'Seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend' begint de overheid in oktober een grote publiekscampagne, speciaal gericht op jongens en mannen met de bedoeling seksueel geweld te voorkomen.

Voor het eerst zijn mannen en jongens als doelgroep gekozen - de mogelijke daders dus. Niet, zoals tot nu toe gebruikelijk was, vrouwen - de mogelijke slachtoffers.

Via een televisiespot en advertenties in vooral door mannen gelezen bladen, wil men hen duidelijk maken dat seksueel geweld méér is dan verkrachting en aanranding, dat in feite elke toenadering die tegen de zin van een vrouw plaatsvindt, seksueel geweld genoemd kan worden.

Een voorproefje van die campagne en een gesprek met wvc-staatssecretaris Simons, een van de drie mannelijke bewindslieden die de campagne ondersteunen, over zijn visie op de problematiek.

Cisca Dresselhuys

at het in ons land niet om een klein probleem gaat, wordt duidelijk uit de cijfers: zo'n tachtig procent van alle vrouwen en meisjes krijgt ooit te maken met een of andere vorm van seksueel geweld en veertig procent van de vrouwen wordt slachtoffer van een verkrachting of een poging daartoe. De plegers van seksueel geweld zijn bijna altijd jongens of mannen jonger dan 35 jaar, vijftig procent zelfs jonger dan 25 jaar. Zoals in de vrouwenbeweging allang bekend is, maar daarbuiten nog bepaald niet: in heel veel gevallen wordt het seksueel geweld gepleegd door bekenden van het slachtoffer: kennissen, vrienden, familieleden, collega's, (ex) minnaars en autoriteiten, zoals docenten, artsen, hulpverleners of chefs. 'De-enge-man-uit-de-bosjes', nog erg bekend bij het grote publiek, is in wezen een uitzondering.

Voorafgaand aan de nieuwe campagne, die door de ministeries van sociale zaken, wvc, justitie en onderwijs wordt georganiseerd en die vijf jaar duurt, is veel onderzoek gedaan. Zowel naar de denkbeelden van jongens en mannen over seksueel geweld, als naar de beste manier om deze doelgroepen te bereiken, zonder dat ze denken dat de boodschap niet voor hen, maar voor 'die enge man van hiernaast' bedoeld is. Wat de publiciteitscampagne betreft, die in oktober start: geprobeerd is een middenweg te bewandelen. Niet direct met verkrachting aankomen als meest ernstige uiting van seksueel geweld, maar ook niet met de traditionele fluitende bouwvakker, als wel erg licht geval.

De televisiespot, die in eerste instantie dertig keer wordt uitgezonden in oktober, november en december, gaat over een man en een vrouw, die na een avondje-uit nog iets gaan drinken, bij haar thuis. De man wil méér, probeert dat ook te krijgen, maar wordt door de vrouw met kracht afgeweerd en op zijn plaats gezet, een zeer herkenbare en veel voorkomende situatie. De spot heeft een happy end: de man denkt na, belt de vrouw op, biedt excuses aan en stralend gaan ze samen weer een ijsje eten. Iets te idyllisch en de vrouw is wel snel en erg vergevingsgezind nadat de man toch lelijk aan haar heeft zitten rukken, trekken en graai-

CAMPAGNE

en. Zo kan bij mannen toch de indruk blijven bestaan dat het allemaal wel meevalt. En dat was nu juist niet de boodschap die men wilde overbrengen, dacht ik.

Tegelijkertijd met de t.v.spot gaat een advertentiecampagne lopen in de Panorama, Nieuwe Revu, Voetbal International en Aktueel met tekeningen van bekende (strip)tekenaars als Kamagurka, Peter van Straaten, Gerrit de Jager en Theo van den Boogaard. Ook is er een postbus 51-folder over het onderwerp beschikbaar.

De radio wordt niet gebruikt bij deze campagne, omdat men deze in dit geval minder geschikt vindt (geen beeld mogelijk). In het eerste jaar kost de campagne (inclusief voorlichtingsbijeenkomsten voor hulpverleners en andere betrokkenen, een werkboek voor jeugdwerkers en een verwijzingsbrochure voor

de slachtoffers) 1,2 miljoen gulden.

Hoe de campagne de volgende jaren wordt ingevuld, is nog niet bekend. Dat hangt o.a. af van de resultaten van de grote publieksactie. Jaarlijks zullen de effecten van de campagne gemeent worden: niet alleen of men de spot en de advertenties gezien heeft, maar ook, zo mogelijk, of er enige verandering is opgetreden in het denken over wat seksueel geweld precies is en hoe vaak het voorkomt.

Bij het voorbereidende onderzoek tot nu toe, o.a. met groepen jongens van veertien tot zeventien jaar en mannen van twintig tot vijfendertig, bleek dat er nog zeer stereotiep gedacht wordt over seksueel geweld: 'ze zal het wel zelf uitgelokt hebben met dat korte rokje', 'ja, als je met een man meegaat in zijn auto, kun je zoiets verwachten' etc. De jongens bleken soms nog denkbeelden te hebben in de trant van: ook al zeggen ze van niet, meisjes vinden het best fijn om verkracht te worden. En voor iedereen gold: 'ik ben geen type dat seksueel geweld zou plegen, dat zijn psychopatische gekken; wat ik doe is meer een geintje'. Verder vinden jongens dat heel veel toegestaan is, ze vinden zichzelf nooit bedreigend, hoewel ze zich er wel van bewust zijn dat ze met een groep wel eens verder kunnen gaan dan in hun eentje. □

'Kijk, gedrag is niet af te dwingen'

Of zij

UN
12

(Door Wilma de Rek)
DEN HAAG — „We hebben niks tegen erotiek, we hebben ook niks tegen seks: we hebben wel iets tegen de vanzelfsprekendheid waarmee de een meent recht te hebben op de ander, terwijl die ander vervolgens de verantwoordelijkheid in de schoenen geschoven krijgt dat te voorkomen. Daarom richten we de boodschap 'seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend' heel nadrukkelijk op mannen en niet op vrouwen.”

Staatssecretaris Elske ter Veld (sociale zaken), eerst verantwoordelijke voor de overheids-campagne tegen seksueel geweld die maandag van start ging, heeft niet de illusie dat in vier jaar tijd een totale gedragsverandering tot stand kan worden gebracht. Maar ze hoopt met de campagne wel te bereiken dat het onderwerp 'seksueel geweld' op de maatschappelijke agenda komt te staan en even bespreekbaar wordt als, bijvoorbeeld, veilig rijden en alcoholvrij rijden.

De campagne, die tot midden 1995 duurt en waarvoor per jaar een bedrag van 1,2 miljoen gulden is uitgetrokken, wordt gedragen door de ministeries van Justitie, sociale zaken, onderwijs en wetenschappen, en WVC. Onderzoeken, waarbij met name de denkbeelden van mannen in de leeftijd van 14 tot 35 jaar centraal stonden, zijn aan de totstandkoming voorafgegaan. Daaruit kwam ondermeer naar voren dat de term 'seksueel geweld' bijna uitsluitend in verband wordt gebracht met aandrang of verkrachting. Seksueel getinte opmerkingen of ongewenste handtastelijkheden worden nauwelijks als uitingen

van geweld beschouwd. De Postbus 51-spots en de advertenties tonen echter juist die alledaagse, voor velen herkenbare, situaties.

„Als zij jou uitnodigt voor een kopje koffie, betekent dat niet automatisch dat ze een potje wil vrijen”, luidt de kopregel boven een van de advertenties. Jongens en mannen, blijkt uit een van de in opdracht van Sociale Zaken gepleegde onderzoeken, realiseren zich niet dat gedrag dat zij zelf als 'normaal' bestempelen, door veel vrouwen als hinderlijk en intimiderend wordt ervaren. Een op de drie vrouwen heeft vóór haar zestiende levensjaar al te maken gehad met ongewenste seksuele ervaringen.

„Mannen blijken verschillende gradaties aan te brengen als het gaat om de vraag in hoeverre het aanraken van vrouwen geoorloofd is”, zegt Ter Veld. „Het ongevraagd betasten van het achterwerk wordt in het algemeen normaal gevonden. Daar moet je als vrouw gewoon tegenkunnen, is de redenering. Het aanraken

en campagne gericht op mannen en jongens om seksueel geweld te voorkomen, daarover wil je in plaats van met Elske ter Veld nu wel eens praten met een man. Keuze genoeg, want de campagne wordt behalve door Elske ter Veld door drie mannelijke staatssecretarissen ondersteund: Kosto (justitie), Wallage (onderwijs) en Simons (wvc). Voor Simons gekozen, omdat 'hij er zo vreselijk bij betrokken' zou zijn, volgens zijn afdeling voorlichting. Mooi zo, dat moeten we hebben. Zulke mannen zijn er veel te weinig.

Over de nieuwe televisiecampagne kunnen we het helaas niet hebben met de staatssecretaris, want Simons heeft het hele weekeinde geen tijd kunnen vinden om dat 57 seconden durende spotje, dat een voorlichtster in zijn tas had gedaan, even te bekijken.

Ook de rest van de campagne heeft hij nog niet kunnen bestuderen. Jammer. 'Daarover moet u uw vragen maar aan de dames van de voorlichting stellen'.

Dus maar gelijk overgestapt op zijn 'persoonlijke betrokkenheid' bij het beleid tegen seksueel geweld.

Hoe zit het daarmee, heeft Simons ooit op afstand of dichtbij met enige vorm van seksueel geweld te maken gehad? Voelt hij zich als man ook aangesproken door de campagne, hij hoort tenslotte bij de doelgroep?

'Nou, dat niet direct nee. Ik heb het in mijn directe omgeving nooit meegemaakt, nee. En wat mijn persoonlijke betrokkenheid betreft: als wethouder van emancipatie in Rotterdam heb ik me altijd al met seksueel geweld beziggehouden. We hadden daar de bestrijding van seksueel geweld als een van de prioriteiten gesteld, omdat

code is voor veel mannen: 'Wij als mannen hebben afgesproken dat jij als vrouw je zo en zo hoort te gedragen'. Die code is eenzijdig en moet opnieuw ter discussie worden gesteld.”

De campagne richt zich voor een deel rechtstreeks tot het publiek, zoals in de Postbus 51-spots en de advertenties in de tijdschriften Aktueel, Voetbal International, Nieuwe Revu en Panorama, maar wil nadrukkelijk een aanvulling vormen op de activiteiten van intermediaire organisaties. „Vanuit die groep, dus de jeugd- en jongerenorganisaties, onderwijs en kerken, kwam ook de roep om een overheids-campagne”, aldus Ter Veld. „Deze campagne moet een discussie teweeg brengen, die het de intermediaire organisaties gemakkelijker maakt verder te werken aan gedragsverandering.”

Ter Veld erkent dat tussen bewustwording en gedragsverandering een enorme kloof gaapt. „Ik ben me zeer goed bewust dat roken ongezond is”, zegt ze, terwijl ze haar zoveelste sigaret opsteekt. „Toch doe ik het. En ik realiseer me dat het gigantisch moeilijk zal zijn iets te veranderen aan het seksuele gedragspatroon van mannen. Maar ik geloof wel in een bepaald resultaat, hoe gering ook. Hoewel het laagje beschaving op mensen zeer, zeer dun is, ben ik er van overtuigd dat je door discussies in de samenleving, onderwijs, opvoeding, er een heel dun laagje bij kan krijgen.”

Ter Veld zegt zelf alle mogelijke gradaties van seksuele intimidatie wel te hebben meegemaakt. „Al ben ik godzijdank nooit verkracht of aangerand. Maar ik kan me niet voorstellen dat iemand nooit eens in een situatie verzeild is geraakt waarin je elkaars signalen verkeerd begrepen hebt, en waarin je denkt: verdomme, verdomme, hoe heb ik het zover kunnen laten komen. Of ik zelf wel eens mannen seksueel heb geïntimideerd? Vast. Maar daar heb ik me nog nooit schuldig over gevoeld.”

ik ervan uitga dat emancipatie natuurlijk gebaat is bij kinderopvang, betaald werk voor vrouwen en dat soort dingen, maar minstens zo erg bij een culturele verschuiving in het denken over de machtsverdeling tussen mannen en vrouwen. Het hele vraagstuk van de omgang tussen de seksen is voor mij erg belangrijk. Dat de hulpverlening aan slachtoffers van seksueel geweld in Rotterdam in mijn tijd beter is geworden, vind ik heel belangrijk’.

Nooit iets gemerkt van seksueel geweld dus? Uw kinderen misschien?
'Nou, nee, of wacht, een vrouw uit onze kennissenkring heeft iets heel naars meegemaakt, maar daar ga ik liever niet verder op in. Ik heb twee zoons, van zestien en zeventien jaar. Ze zijn heus geen lieverdjes, maar op dit punt deugen ze. Van hen hoor ik nooit van die machoverhalen over meisjes in te korte rokken, die er zelf om vragen....Ik kom uit een gezin waar emancipatie heel belangrijk was. Omdat mijn vader en moeder het heel vanzelfsprekend vonden dat mannen en vrouwen gelijk waren, heb ik dat ook altijd gevonden. Dat was voor mij een natuurlijke zaak. Daaraan kun je zien dat je opvattingen op elk terrein, dus ook op dat van de emancipatie, alles te

maken hebben met wat je thuis ziet en hoort. Ik heb overigens de neiging te denken dat er op dit punt meer inzicht gekomen is bij jongens dan zo'n tien, twintig jaar geleden. Aan de andere kant: zogenaamde grote veranderingen zijn soms flinterdun als het er op aan komt. Er is nog een wereld te winnen op dit terrein. Daarom vind ik het ook zo belangrijk dat het onderwijs hier aandacht aan besteedt. Het onderwijs moet meer zijn dan een leerfabriek. De discussie over normen en waarden moet er een wezenlijke plaats innemen.’

U gaat nu een speciale, niet goedkope, campagne beginnen tegen seksueel geweld. Heel veel vrouwen hebben daarmee te maken. De overheid heeft daar onderzoek naar laten doen. De cijfers zijn schrikbarend.

'Ik onderschat het probleem zeker niet, maar ik heb toch zo mijn twijfels over allerlei cijfers. We moeten ervoor oppassen dat de zaken niet worden opgerekt, we moeten er niet al te spastisch over zijn. Er zitten gradaties in het geweld en de mishandeling. Maar aan de andere kant is het een groter probleem dan ik tien jaar geleden geloofd zou hebben, net zoals de kindermishandeling.’

Er is sprake van een overheidsbeleid inzake de bestrijding van seksueel geweld. Tenminste dat staat in veel officiële stukken. Dat beleid zou opgezet zijn na de nota seksueel geweld van Annelien Kappeyne van de Coppello in 1984. Wat behelst dat beleid eigenlijk?

'Tja, u moet niet van mij verwachten dat ik het beleid sedert 1984 in mijn hoofd heb. Natuurlijk is er wat gebeurd, de zedelijkheids-wetgeving en zo is veranderd. Maar wat ik belangrijker vind dan het formuleren van een rijksoverheidsbeleid, is wat er gebeurd en gedaan wordt door de mensen die er plaatselijk mee te maken hebben.’ (Volgt weer een lofzang op zijn optreden in Rotterdam).
Kijk, gedrag is niet af te dwingen. Een emancipatiebeleid afdwingen, daar zie ik ook weinig brood in. Natuurlijk mag je van bovenaf wel eens wat forceren, maar een actiegroep ter plaatse heeft veel meer effect dan een van boven opgelegde aanpak.’

Nu u dat zo zegt: hoe past in die visie en ook bij uw nieuwe campagne het feit dat de subsidies worden ingetrokken van bijvoorbeeld de stichting Tegen Haar Wil en Handen Thuis.

'U hebt de neiging, zoals zoveel anderen om beleid direct te vertalen in geld. Je moet ervoor oppassen dat je de vooruitgang niet afmeet aan de hoeveelheid beschikbaar geld. Ik geloof dat de 24-uurs opvang van Tegen Haar Wil omgezet is in een 7-uurs opvang door een bestaande hulpinstantie. Tja, dat is toch niet zo gek? Ik ben er een overtuigd voorstander van geworden dat alle soorten hulp beschikbaar behoren te zijn bij bestaande instellingen en dat er niet voor elke groep en elke afwijking een categorale opvang met bijbehorende subsidie is. Zo vind ik dat bijvoorbeeld een RIAGG alle mogelijke soorten hulp moet bieden. Wij zijn in Nederland subsidiegek geworden en we hebben een automatisme ontwikkeld dat we overal aparte clubjes voor oprichten. Dat vind ik over het algemeen niet verstandig. Wat badinerend gezegd: in ons onderwijs is er voor elk kind met elke kleine afwijking een apart schoolje. Dat moet veranderen. De categorale hulp die we op alle fronten hebben, mag niet om zichzelf blijven bestaan. Er moet geïntegreerd worden en als dat niet goed genoeg lukt, dan moeten we daar wat steviger in optreden bijvoorbeeld tegen de RIAGG's. Dat mogen we best eens hardop zeggen’.

En dat was dan dat. De heer Simons kondigt aan dat hij, hoewel de helft van mijn vooraf ingediende vragen, nog niet gesteld is, naar Enschede moet.

Ik blijf achter met de vraag wat die 'grote betrokkenheid' van hem nu helemaal voorstelt.

Volgende keer toch maar weer gewoon Elske ter Veld interviewen.

Ter Veld richt campagne bewust op mannen

Door een onzer redacteurs **NRC**
DEN HAAG, 17 OKT. Premier Lubbers vindt dat het aantal voorlichtingscampagnes moet worden beperkt. Hij zei dit gisteren bij de behandeling van de begroting van Algemene Zaken.

Lubbers zei aarzelingen te hebben bij het grote aantal campagnes dat wordt gehouden via postbus-51 spotjes, folders en aanplakborden aan de kant van de autowegen. De overheid probeert de burgers met deze campagnes aan te sporen tot een voorzichtig rijgedrag of meer te letten op het milieu. Onlangs is de overheid een campagne begonnen tegen seksueel geweld onder het motto 'seks is natuurlijk maar nooit vanzelf-

'Voorlichting overheid moet worden beperkt'

sprekend'.

Veel Tweede Kamerleden hadden kritiek op de campagne tegen seksueel geweld. Volgens CDA-Kamerlid Mateman is deze betuttelend. „Je krijgt aan het einde van de avond opdracht de gordijnen dicht te doen en als het bedtijd is hoor je dat seks mag, maar wel zonder geweld”.

De fracties van CDA, PvdA en

D66 vinden de acties zoals ze nu worden gevoerd té belerend. De campagnes moeten afstandelijker en feitelijker worden. Volgens PvdA-woordvoerder Kalsbeek zitten de campagnes niet goed in elkaar en werkt de ene campagne de andere soms tegen. Lubbers vindt dat de campagnes aan strengere eisen moeten voldoen. Hij meent dat de geloofwaardigheid van de

overheid in de spotjes, plakaten en folders niet in het geding mag komen.

Lubbers zei ook dat het niet nodig is het regeringsvliegtuig, de zogenoemde PBX, te vervangen door een moderner toestel. Hij vindt de PBX met het oog op de kosten een aantrekkelijk toestel. Hij zei dat het vliegtuig zal worden gemoderniseerd, zodat het nog vier jaar dienst kan doen voor kabinet en koninklijk huis. De regering kan daarna een F-70 aanschaffen die in 1995 gereed zou zijn. Volgens sommigen voldoet het huidige toestel echter niet aan de eisen die tegenwoordig mogen worden gesteld: het brandstofverbruik en geluidsniveau is te hoog.

le Volkskrant VAN DONDERDAG 17 OKTOBER 1991

Voor tv-spot tegen seksueel geweld valt slecht in Kamer Lubbers wenst vermindering aantal overheids campagnes

Van onze verslaggever

DEN HAAG — Premier Lubbers vindt dat de departementen het aantal voorlichtingscampagnes moeten beperken. „Ik heb mijn persoonlijke aarzelingen bij zoveel overheids campagnes. Wordt het niet een beetje te veel voor de burgers? Buitelen de campagnes niet te veel over elkaar heen?”, vroeg Lubbers zich woensdag in de Tweede Kamer af.

lijks twintig miljoen gulden uit aan gedragsbeïnvloedende campagnes.

Kalsbeek zei dat campagnes hun doel voorbij schieten, als de overheid in de ogen van de burger zelf ook iets te verwijten valt. Ze noemde de borden langs de snelwegen, waarmee automobilisten worden opgeroepen zich aan de maximumsnelheid te houden. Volgens Kalsbeek hebben die oproepen weinig effect, omdat de politie er niet in slaagt voldoende overtreders te bekeuren.

Lubbers was het eens met met Kalsbeek dat overheids campagnes moeten voldoen aan drie eisen. Ze moeten handelen over zaken die door het parlement zijn goedgekeurd. De geloofwaardigheid van de overheid mag niet in het geding zijn. Ook Lubbers wil niet dat de overheid in de spotjes overdreven moraliseert, hoewel over moraliseren verschillend kan worden gedacht.

Volgens Lubbers zijn de campagnes vaak een aanvulling op de publiciteit die de media verzorgen. De vrije pers speelt een enorme rol in de informatievoorziening over de overheid, zei Lubbers. Maar de media geven hun eigen „vertaling van de werkelijkheid”, waarop aanvullingen of „retouches” nodig zijn. De premier wees erop dat de effecten van campagnes doorgaans moeilijk meetbaar zijn.

Ook Mateman vindt dat het aantal „betuttelende” televisie-spotjes de grens van het aanvaardbare heeft overschreden. Mateman: „Als je thuis een etentje hebt en je laat de tv aanstaan, dan krijg je eerst te horen dat er niet te veel gerookt mag worden. Tijdens het eten waarschuwt de overheid dat er niet te veel vet in mag zitten. Aan het einde van de avond krijg je opdracht de gordijnen dicht te doen en als het bedtijd is, hoor je dat sex gerust mag, maar zonder geweld.”

de Volkskrant

VK 18 Postbus 51

DE OVERHEID voert te veel voorlichtende en gedragsbeïnvloedende campagnes, menen premier Lubbers en een groot deel van de Tweede Kamer. Postbus 51, advertenties, folders, filmpjes, affiches en aanplakborden, overal zwaait het betuttelende vingertje van de overheid om ons aan onze vele tekorten en gulzigheden te herinneren. Veel te grote voorlichtingsdiensten en allerlei reclamebureaus kunnen hun profijtlijke ijver niet op.

Politiek en beleid hebben onvermijdelijk en terecht een morele lading. Maar de directe vermaning of preek van politici en overheidsdiensten zijn een primitieve uiting daarvan. En overdaad schaadt dan des te meer. Effect mag hoogstens verwacht worden wanneer deze methoden gereserveerd worden voor belangrijke uitzonderingen die dan ook eerder een verrassingseffect hebben.

Onderzoek van de Algemene Rekenkamer wees eerder uit dat het effect van de vele huidige campagnes inderdaad zeer gering is. Overheidsvoorlichters beraden zich op meer selectiviteit, maar tot zichtbaar resultaat heeft dat nog niet geleid, integendeel.

De hele overheidsvoorlichting

is de afgelopen vijftien jaar gegroeid in tal en doenerigheid. Het feitelijk voorlichten over beleid maakte steeds meer plaats voor publiek vermaan, propaganda, het „verkopen” van bewindslieden en zelfs politieke beïnvloeding tijdens het beleidsproces.

Als Tweede Kamer en premier dit soort (politiek dubieuze) overdaad werkelijk willen bestrijden, ligt een breed terrein open. Met veel krachtiger uitdunning van de enorme voorlichtingsapparaten van departementen. Met zo'n houding worden wellicht de bezuinigingsdoeleinden van de „Grote Efficiency” nog ooit eens gehaald.

Maar dan moeten kamerleden ook ophouden met het zeuren om voorlichtingscampagnes op hun beleidsterrein. En dan moet de Tweede Kamer niet twee miljoen extra gaan opeisen voor een feest ter opluistering van het eigen nieuwe gebouw en een - rijkelijk overbodige - voorlichtingscampagne over de Tweede Kamer zelf. De beste voorlichting over het parlement bestaat uit kwaliteit en boeiende inhoud. Die zijn niet afhankelijk van nieuwe bouwsels, propagandistische ambtenaren of reclamevolk.

De behandeling van de begroting van Algemene Zaken, het departement van Lubbers, stond vrijwel geheel in het teken van de postbus 51-spotjes, de „bill-boards” (aanplakborden) en de folders waarmee de overheid het gedrag van de burger probeert te beïnvloeden. Voorbeelden daarvan zijn de tv-spot tegen seksueel geweld, de milieucampagne „Een beter milieu begint bij jezelf”, „Kies exact” en de campagne die gericht is op selectiever gebruik van de auto.

CDA, PvdA en D66 zijn het erover eens dat de publieksvoorlichting koeler, zakelijker en feitelijker moet worden. De anti-Aids campagne ziet de Kamer als een geslaagd voorbeeld daarvan.

Voor de tv-spot tegen seksueel geweld moest het ontgelden. Mateman van het CDA noemde de spot betuttelend. Scheltema van D66 betwijfelde of de doelgroep zich aangesproken voelt.

Het meest uitgebreid in haar kritiek was PvdA-woordvoerder Kalsbeek. De financiering is weinig doorzichtig, de doelstellingen zijn te ambitieus, campagnes werken soms tegen elkaar in en de effecten zijn nauwelijks te meten.

„Er lijkt op menig departement maar wat aangerommeld te worden”, zei Kalsbeek. Zij wil dat de Kamer voortaan per brief wordt ingelicht over de campagnes die op stapel staan, compleet met een toelichting over het doel en de doelgroep. De departementen geven jaar-

01.!

Van onze correspondent **PAUL BRILL**
WASHINGTON — De Amerikaanse hoofdstad is deze week ten prooi gevallen aan een politieke consternatie die bij een toevallige passant de indruk zou kunnen wekken dat het land in een

veiligheids crisis verkeert. Inzet van de commotie is echter de benoeming van Clarence Thomas tot lid van het Hooggerechtshof. Deze benoeming dreigt te worden getorpedeerd doordat hij te elfder ure is beschuldigd van ongepast seksueel gedrag jegens een vroegere medewerkster.

Weer beroering over benoeming van nieuwe opperrechter VS

Van onze correspondent **PAUL BRILL**
WASHINGTON — De Amerikaanse Senaat was gisteren het toneel van koortsachtige beraadslagingen en verwarde debatten over de benoeming van Clarence Thomas tot lid van het Hooggerechtshof. De Senaat zou hierover gisteravond de lang verwachte stemming houden. Maar te elfder ure is een voormalig medewerkster van Thomas in de openbaarheid getreden met de beschuldiging dat hij negen jaar geleden ongepaste seksuele avances had gemaakt. Tegenstanders van Thomas grepen dit aan om te pleiten voor uitstel van de stemming.
 Dat is echter niet eenvoudig. Staat eenmaal het tijdstip van een stemming vast, dan is de instemming van alle honderd senatoren vereist om dit te veranderen. Sommige supporters van Thomas waren nog wel te porren voor uitstel, maar andere vonden het volstrekt onnodig. Het Thomas-kamp moest echter ook voorkomen dat de kwestie — en dan vooral de onmogelijkheid om de aantijging nader te onderzoeken — voor aarzelande senatoren een reden zou worden om hun steun aan de benoeming te onthouden.
 De Newyorkse Democraat Daniel Moynihan trachtte de unanimiteitsregel te omzeilen door per motie een recess van een week te vragen. Voor

een dergelijk verzoek is geen eenstemmigheid vereist. Maar de vergaderingsvoorzitter bepaalde dat de motie buiten de orde was.
 De Democratische leider George Mitchell overlegde vervolgens met zijn Republikeinse collega Robert Dole om gedaan te krijgen dat de stemming ten minste met één of meer dagen zou worden uitgesteld. Daarbij gebruikte hij als dreigement dat anders de Thomas-gezinde Democraten alsnog zouden tegenstemmen. Of dit op waarheid berustte, viel niet te achterhalen.
 Eveneens is moeilijk te bepalen of de aantijging tegen Thomas al die opwindende waard is. De vrouw in kwestie, Anita Hill, zegt ermee voor de dag te zijn gekomen omdat de Senaatscommissie voor Justitie, die de kwalificaties van Thomas de afgelopen maanden heeft onderzocht, er te weinig aandacht aan heeft besteed. Commissievoorzitter Joseph Biden bracht daartegen in dat Anita Hill zich pas laat met de commissie in verbinding had gesteld en te kennen had gegeven dat ze niet in de openbaarheid wilde treden. Daarom is volstaan met een discreet FBI-onderzoek, dat de commissieleden onder ogen hebben gehad voordat ze tien dagen geleden een stemming hielden over hun aanbeveling aan de vollage Senaat.
 Hill heeft in het openbaar geen me-

dedelingen gedaan over de aard van de seksuele agressie waaraan Thomas zich schuldig zou hebben gemaakt. Uit kringen die bekend zijn met het FBI-onderzoek, is vernomen dat hij haar met geen vinger heeft aangeraakt. Haar klacht zou luiden dat hij haar een aantal malen heeft benaderd voor een seksuele relatie en daarbij gewag heeft gemaakt van pornografische films.
 Hill, die evenals Thomas zwart is, is thans hoogleraar aan de University of Oklahoma. Haar naaste collega's noemen haar een zeer betrouwbaar persoon. Maar tegelijk zijn andere oud-medewerkers van Thomas voor hem in de bres gesprongen met verklaringen waarin ze de nadruk leggen op zijn onberispelijke gedrag. Ze wijzen erop dat Hill hem is gevolgd naar een nieuwe werkkring na de periode waarin de seksuele agressie zou hebben plaatsgevonden.
 Thomas zelf gaf gisteren een beëdigde verklaring uit waarin hij de aantijging volledig afwijst. Maar het tegenkamp, waarin vrouwenorganisaties een prominente plaats innemen, toonde zich daarvan niet erg onder de indruk. Aan puriteinse sentimenten heeft het toch al nooit ontbroken in Amerika en onder invloed van het middenklasse-feminisme wekt zelfs de schijn van seksuele onbetamelijke hevighe beroering.

De aantijging, die de Senaat er toe bracht om de stemming over de benoeming een week uit te stellen, heeft een veelheid van discussies en verwijten losgemaakt. De aanklaagster, professor Anita Hill, wordt uitbundig geprezen door vrouwenorganisaties die het „geval Thomas” als een goede gelegenheid zien om het probleem van ongewenste intimiteiten aan de orde te stellen. Dit is een zaak die bij veel werkende vrouwen duidelijk een gevoelige snaar raakt.
 In Amerika bestaat een wet die „sexual harassment” op het werk strafbaar stelt. Ongeoorloofd zijn niet alleen handtastelijkheden, maar ook gedragingen en toespelingen die een „vijandige werkomgeving” creëren. Deze laatste categorie, waarin de aantijging van Hill valt, wordt niet nader gespecificeerd. Er is derhalve sprake van een „grijze zone”, die extra nevelig is doordat gewraakte avances meestal niet in het openbaar worden gedaan.
 In de vrouwenbeweging is de verontwaardiging extra groot doordat de indruk is ontstaan dat de senatoren geen serieuze aandacht hebben besteed aan de beschuldiging van Anita Hill. En dat is ook geen wonder, zeggen critici, want

de Senaat (98 mannen, twee vrouwen) is nog bij uitstek een „old boy's club”. Joseph Biden, de voorzitter van de Senaatscommissie die Thomas' denkbeelden en kwalificaties heeft onderzocht, brengt daartegen in dat professor Hill, die zich vier weken geleden bij zijn staf melde, aanvankelijk anoniem wilde blijven, hetgeen de reikwijdte van een onderzoek automatisch beperkte. Volstaan werd met het opnemen van een beëdigde verklaring, waarna Thomas in de gelegenheid werd gesteld om op de beschuldiging te reageren.

Van hun kant zijn de supporters van Thomas razend. Hills aantijging, die vertrouwelijk was, blijkt namelijk in handen van twee liberale pressiegroepen te zijn gespeeld door de staf van senator Howard Metzenbaum, een fervent tegenstander van Thomas. Deze groepen hebben het materiaal onmiddellijk doorgegeven aan een bevriende journalist.

Verscheidene Republikeinse senatoren hebben een onderzoek naar het lek geeist. Het is niet erg waarschijnlijk dat het zo ver zal komen, en het zou vreemd zijn als de Republikeinen hiervan een punt blijven maken. Maar duidelijk is wel dat de verhoudingen in de Senaat behoorlijk verziekt zijn door de affaire. Verwijten en dreigementen vliegen over en weer.

Het pro-Thomas-kamp kreeg gisteren van onverwachte zijde bijval. Washington Post-redacteur Juan Williams, die evenals Thomas zwart is, maar verder weinig politieke affiniteit met hem heeft, deed in zijn krant een tamelijk onthutsend boekje open over de onscrupuleuze wijze waarop tegenstanders hebben gespeurd naar middelen om de conservatieve rechter onderuit te halen. Omdat ze wisten dat Williams zich

had verdiept in Thomas' achtergrond, was hij door Democratische stafleden bestookt met verzoeken om informatie die hem in een ongunstig daglicht zou stellen. Volgens Williams is de onderzoeksprocedure in de Senaat uitgemond in een „schaamteloze aanval op het karakter van Clarence Thomas”.

Maar of een dergelijke bijval Thomas nog zal helpen als hij vandaag of morgen voor een hernieuwde ondervraging voor de senaatscommissie van Justitie verschijnt, is twijfelachtig. Anita Hill, die eerst zal getuigen, maakt een betrouwbare indruk. Dat zou onder normale omstandigheden niet zoveel uitmaken, want dan zou hoe dan ook de bewijslast op haar schouders rusten. Maar de omstandigheden zijn niet normaal. Door zijn tegenstanders — en die hebben momenteel de politieke wind in de zeilen — is de zaak uitgeroepen tot een testcase van de ernst waarmee de Senaat, en de politiek in het algemeen, het probleem van ongewenste intimiteiten behandelt.

Er valt dan ook een sterke neiging te bespeuren om de bewijslast althans gedeeltelijk over te hevelen naar Thomas. Dat betekent dat het gaat om zijn geloofwaardigheid versus die van Hill. Zoals de zaken er nu voorstaan, kan Thomas die slag haast niet winnen. De meest waarschijnlijke uitkomst is dat de waarheid in het midden wordt gesitueerd: Thomas is over de schreef gegaan, maar niet zo erg als Hill het doet voorkomen.

In dat geval moet de kans op goedkeuring van Thomas' benoeming zeer laag worden geschat. Want het tental Democraten dat uit het partijgelid was gestapt en hem steun had toegezegd, lijkt slechts een geringe aanleiding nodig te hebben om van mening te veranderen.

Verenigde Staten volkomen in de ban van controverse over ongewenste Benoeming rechter wordt nationale

Van onze correspondent **PAUL BRILL**
WASHINGTON — De bijtende controverse rond de benoeming van Clarence Thomas tot lid van het Hooggerechtshof is hard op weg de Dreyfus-affaire van de Verenigde Staten te worden. Zij het dat nog moet blijken wie de Alfred Dreyfus is in dit dramatische, adembenemende spektakelstuk: Thomas of zijn aanklaagster, professor Anita Hill.
 Amerika is volkomen in de ban van de affaire. De kranten staan er vol van. De meeste landelijke televisienetten hebben de speciale hoorzitting van de Senaatscommissie van Justitie, die vrijdag en zaterdag van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat duurde en die gistermiddag werd voortgezet, tot nu toe ononderbroken uitgezonden.
 In cafes waar de clientèle gewoonlijk een keur van sportevenementen krijgt aangeboden op verschillende televisietoestellen, wordt thans een scherm gereserveerd voor de hoorzitting. Wie door de hal van een vliegveld loopt of in

een restaurant gaat eten, vangt gegerandeerd flarden op van gesprekken over de kwestie.
 De affaire is vooral zo onthutsend doordat de verhalen van professor Hill en rechter Thomas diametraal tegenover elkaar staan. Volgens Hill heeft Thomas haar in 1982-'83, toen hij haar chef was, diverse malen gevraagd om met hem uit te gaan, ook nadat ze duidelijk te kennen had gegeven dat ze dat niet wilde. Voorts zou hij herhaaldelijk seks ter sprake hebben gebracht. Hij zou hebben gerefereerd aan scènes uit porno-films en zou zich hebben beroemd op de lengte van zijn geslachtsdeel en zijn bedrevenheid in orale seks.
 Thomas had hier tegenover kunnen stellen dat Hill sommige conversaties met hem verkeerd heeft opgevat of daaraan een totaal verwarrend herinnering heeft. Maar die weg is hij niet opgegaan. Hij ontkent categorisch dat hij haar ooit heeft benaderd voor een afspraakje of haar heeft lastiggevallen met seksuele toespelingen. Er was sprake van een „vriendelijke, maar zakelijke werrelatie”, punt uit. Kortom, er is hier geen grijze zone van misvormde of betwistbare percepties. Een van de twee ligt dat het gedrukt staat.

Voor het Thomas-kamp staat buiten kijf dat het verhaal van Hill van a tot z verzonnen is. De medestanders van Hill zijn ervan overtuigd dat de hoge rechter-in-spe de boel bedondert. Tussen deze twee uitersten golft de publieke opinie heen en weer.
 Vrijdag had mevrouw Hill duidelijk de overhand. Haar gedetailleerde beschrijving van de door haar gewraakte voorvallen en haar beheerste optreden tijdens een ondervraging die ruim zeven uur duurde, verleenden aanzienlijke geloofwaardigheid aan haar lezing van de gebeurtenissen.
 Maar vrijdagavond en zaterdag kreeg Thomas de gelegenheid om zich te verweren tegen de aantijging en hij trok daarbij alle registers open. Hij gaf een opsomming van alle laster die over hem heen is gestort sinds zijn benoeming door president Bush en toonde zich diep verontwaardigd over het feit dat een enkele aantijging de inzet is geworden van een openbare hoorzitting, terwijl tientallen (ex-)medewerksters louter lof hebben voor de correcte wijze waarop hij zich altijd jegens hen heeft gedragen.
 En tenslotte bracht hij een zeer om-

intimiteiten
affaire

neus wapen in stelling. Hills beschuldiging, zo betoogde hij, „speelt in op de meest bekrompen, racistische stereotypen waarvan een zwarte man het slachtoffer kan worden”. Gevoegd bij zijn klacht dat de hele hoorzitting neerkomt op een „high-tech lynchpartij van een ongehoorzame zwarte”, was dit duidelijk een poging om zijn tegenstanders in diskrediet te brengen en de zwarte gemeenschap op te wekken tot solidariteit. Dat Hill zelf ook zwart is, heeft geen beletsel te zijn. Het gaat erom dat het forum waarvoor Thomas zich moet verantwoorden, geheel blank is.
 Een tweede tegenaanval werd gelanceerd door de Republikeinse leden van de Senaatscommissie. Ze legden de vinger om enkele (kleine) discrepanties tussen haar getuigenis voor de commissie en haar eerdere verklaring tegenover de FBI. Ze benadrukten dat mevrouw Hill nog verscheidene malen contact had opgenomen met Thomas, nadat ze van betrekking was veranderd en dus niet meer van hem afhankelijk was. Ze noemden het onbegrijpelijk dat Hill niet eerder werk heeft gemaakt van haar klacht.

Nipte zege verwacht na sterk optreden Thomas

Van onze correspondent
PAUL BRILL **Vik 15**

WASHINGTON — Na drie uitputtende dagen van hoorzittingen over Clarence Thomas' zedelijke staat van dienst, bereidt de Amerikaanse Senaat zich voor op de apotheose van de opzienbarende controverse rond diens benoeming tot lid van het Hooggerechts-hof. De stemming over de benoeming, die aanvankelijk een week geleden zou plaatsvinden, staat voor vanavond op de agenda.

Voordat de beschuldiging van Anita Hill aan het adres van Thomas wereldkundig werd, stevende hij af op een redelijk comfortabele meerderheid. Van de honderd senatoren hadden 53 zich voor hem uitgesproken en 38 tegen. Negen senatoren hadden nog geen standpunt willen innemen. Opgeschrikt door Hills aantijging drongen met name zijn Democratische supporters echter aan op uitstel van de stemming, en na haar optreden voor de commissie van Justitie leken zijn kansen sterk gedaald.

Maar thans heeft het Thomas-kamp toch weer goede hoop dat hij het haalt. Naar het zich laat aanzien heeft hij de onverminderde steun van 41 van de 43 Republikeinse senatoren. Dit betekent dat hij tenminste negen Democraten aan zijn zijde moet weten te houden. In het geval van een 50-50 uitslag geeft de stem van de voorzitter de doorslag. Dat is vice-president Quayle, en die zal zeker de kant van Thomas kiezen.

Senator J. Bennett Johnston, een prominente Zuidelijke Democraat die voor het begin van de affaire-Hill zijn steun had betuigd aan Thomas, verklaarde gisteren dat hij onvoldoende redenen heeft om daarop terug te komen. Zijn partijgenoot DeConcini uit Arizona liet zich in soortgelijke zin uit. Deze senator was de enige Democraat in de commissie van justitie die drie weken geleden

voor Thomas stemde.

De opiniepeilingen wijzen uit dat het krachtige verweer van Thomas en zijn bondgenoten indruk heeft gemaakt. Meer Amerikanen zijn geneigd hem te geloven dan mevrouw Hill. Dit geldt ook voor zwarten en zelfs in lichte mate voor vrouwen.

President Bush, die zich de afgelopen dagen enigszins op de achtergrond heeft gehouden, zei gisteren dat hij onverminderd grote bewondering koestert voor Thomas. Hij benadrukte het feit dat de hoge rechter-in-spe de nodige steun geniet in zwarte kringen. Dit is van belang omdat de zwarte kiezers een sleutelgroep vormen voor veel Zuidelijke Democraten.

Het Hill-kamp zorgde zondagavond nog voor een verrassing met de mededeling dat zij zich had onderworpen aan een test met een leugendetector en daarvoor met vlag en wimpel was geslaagd. De manoeuvre, die werd bekendgemaakt door Hills raadsman Charles Ogletree, werd onmiddellijk scherp bekritiseerd door haar tegenstanders. „Dit is precies wat je kunt verwachten van een gladder advocaat”, brieste de Republikeinse senator Orrin Hatch, die zich tijdens de hoorzitting zelf overigens ook niet vies heeft getoond van slimme streken. In rechtszaken mag geen gebruik worden gemaakt van leugendetectors, omdat ze niet volledig betrouwbaar zijn.

Het Thomas-kamp zette zijn pogingen voort om de geloofwaardigheid van Hill te ondermijnen. Zo werd een verklaring van een vroegere werkgever gepubliceerd waarin hij zegt haar werk voor zijn advocatenfirma beneden de maat was. Op een persconferentie in Oklahoma City, waar ze rechten doceert en waar ze gisteren terugkeerde uit Washington, noemde Hill de aanvallen op haar persoon „zeer laakbaar”.

Thomas gekozen met kleine meerderheid **Vik 16**

Van onze correspondent
PAUL BRILL

WASHINGTON — Clarence Thomas, de kandidaat van president Bush voor een open plaats in het Hooggerechts-hof, heeft in de bittere slag om zijn benoeming uiteindelijk aan het langste eind getrokken. De Senaat bekrachtigde gisteren de benoeming met 52 tegen 48 stemmen.

Het was een moeizame overwinning, die Thomas en zijn supporters echter grote voldoening schonk. Een paar dagen geleden leek het erop dat zijn kandidatuur ten dode was opgeschreven. Alom werd verondersteld dat hij niet bij machte zou zijn om de aantijging van Anita Hill, die zei dat hij haar tien jaar geleden had lastiggevallen met ongepaste seksuele avances en toespelingen, afdoende te ontkrachten.

Maar het Thomas-kamp lanceerde, met stille hulp van het Witte Huis, een krachtig tegenoffensief, dat de geloofwaardigheid van Hill ondermijnde en een kleine meerderheid van de senatoren ertoe bracht om de hoge rechter-in-spe tenminste het voordeel van de twijfel te geven. Thomas kreeg de steun van 41 van de 43 Republikeinen en werd vervolgens over de streep getrokken door elf Democraten, merendeels afkomstig uit het Zuiden.

Aan de stemming, die plaatsvond aan het begin van de avond, ging een lange serie van stemverklaringen vooraf. Bijna alle senatoren voelden zich geroepen om hun afweging in deze kwestie, die de gemoederen zozeer heeft verhit, toe te lichten. Intussen werden hun kantoren overstroomd met telefoontjes en telegrammen van kiezers die hen aanspoorden om voor of juist tegen de benoeming te stemmen. In totaal heeft de Senaat de afgelopen vijf dagen bijna een miljoen telefoontjes gekregen over de affaire-Thomas-Hill.

Sommige Republikeinen toonden geen spoor van twijfel over Thomas. Maar onder de senatoren die hem steunden, waren er vele die erkenden dat ze grote moeite hadden om een keuze te maken tussen de - diametraal tegenovergestelde - verklaringen van Hill en Thomas. Wat bij de meesten tenslotte de doorslag gaf, was dat mevrouw Hill hem, ondanks het ongerief, naar een andere werkkring was gevolgd en ook

geen werk had gemaakt van haar klacht toen ze niet meer van hem afhankelijk was.

Senator Jim Exon, een van de Democraten die zich aan de zijde van Thomas schaarden, zei dit te doen zonder enthousiasme. Hij voegde eraan toe dat hij teleurgesteld was over sommige offensieve uitspraken die de rechter tijdens de speciale hoorzitting van de Senaatscommissie van Justitie had gedaan. Hij noemde die onwaardig voor een lid van het Hooggerechts-hof. Maar per saldo achtte hij de aanklacht tegen Thomas onvoldoende sluitend om de steun die hij de zwarte rechter in een eerder stadium had toegezegd, in te trekken.

Diverse senatoren pleitten voor herziening van het hele benoemingsproces. Van Democratische zijde werd president Bush verweten dat hij zich bij de keuze van Thomas overwegend door politieke overwegingen heeft laten leiden en aan juridische kwalificaties een ondergeschikte waarde heeft toegekend.

Om een herhaling van de scherpe confrontatie rond deze benoeming te voorkomen zou de president bij een volgende gelegenheid eerst moeten nagaan of een bepaalde kandidaat in principe kan rekenen op brede steun in de Senaat.

Seksuele intimidatie wordt bepaald door werkomgeving

Willeke Bezemer en Alie Kuiper **Vik 26**

SINDS de affaire Thomas-Hill lopen de emoties in de discussie over ongewenste intimiteiten hoog op en vieren de vooroordelen en karikaturen hoogtij. Misschien hoort dat bij de emoties die de discussie klaarblijkelijk opwekt, maar ondertussen worden over het begrip ongewenste intimiteiten toch een aantal misvattingen geuit, die voor we het weten als waarheden worden geadopteerd. Die misvattingen zijn niet alleen kwetsend voor de slachtoffers, maar maken beleid tegen seksuele intimidatie nog moeilijker dan het al is.

Een belangrijke misvatting die wij aantreffen in reacties is dat ongewenste intimiteiten vaak voortvloeien uit gewenste intimiteiten. Een man en een vrouw op het werk hebben een relatie. Om de één of andere reden wordt de relatie verbroken. De man geeft nog wat seksuele aandacht aan de vrouw, op dat moment zijn ex-vriendin, en dat zijn dan ongewenste intimiteiten.

Zo gaat het zelden. Dit idee van een omslagpunt in een relatie van gewenste naar ongewenste intimiteiten hangt waarschijnlijk samen met de term intimiteiten. Laten we daarom verder spreken over seksuele intimidatie.

Uit onderzoek van de Universiteit van Groningen blijkt dat de werkomgeving bepalender is voor het optreden van seksuele intimidatie dan een relatie uit het verleden of persoonlijkheidskenmerken van slachtoffers (denk aan de discussie over mevrouw Hill). In bedrijven en organisaties waar de gelijkheid tussen mannen en vrouwen het grootst is, komt de minste seksuele intimidatie voor.

Een gemiddelde hoeveelheid (sic) seksuele intimidatie treffen we aan bij bedrijven waar de rolverdeling tussen mannen en vrouwen „normaal” is: er werken meer mannen en de mannen bezitten hogere posities.

De meeste seksuele intimidatie zien we op afdelingen waar veranderingen plaatsvinden van een overwegend traditionele personeelssamenstelling naar een progressievere personeelssamenstelling.

Kortom: seksuele intimidatie heeft weinig te maken met intieme relaties die personeelsleden ooit met elkaar hebben gehad, maar veel meer met de heersende machtsstructuren binnen een bedrijf.

Een tweede misverstand betreft het feit dat vrouwen niet zouden laten merken dat zij niet gediend zijn van seksuele toespelingen of andersoortige intimidatie.

Bijna alle vrouwen laten wel degelijk merken dat ze bepaalde avances niet waarderen. Ze lachen niet mee over opmerkingen, ze vermijden alleen te zijn met de betreffende chef, proberen de eigen koffiepauzes niet te laten samenvallen met die van de mannelijke collega, enzovoort. Voor veel mannen blijkt dit nog steeds geen duidelijke taal te zijn.

Bovendien blijkt dat de sanc-

ties vaak niet meevallen als een vrouw nog explicieter wordt. Ze wordt een trut genoemd die niet tegen geintjes kan, ze bederft de gezellige sfeer, en valt daardoor zelf buiten de boot. Seksuele intimidatie neemt dan eerder toe dan af.

Het recept van Dorien Pessers (Forum, 22 oktober) dat vrouwen een sterker seksueel zelfbeeld moeten ontwikkelen om seksuele intimidatie op het werk te voorkomen, deugt niet omdat niet het zelfbeeld maar de heersende machtsstructuur op de werkplek aard en omvang van seksuele intimidatie bepalen.

Bij een gelijk machtsevenwicht is bijna niemand in de positie een ander zijn of haar wil op te leggen. Als op zo'n afdeling meneer X vindt dat mevrouw Y seksueel beschikbaar moet zijn, heeft hij maar weinig mogelijkheden om dat af te dwingen. Dreigen met ontslag heeft hier geen enkele zin.

Hiermee bereiken we de kern van het probleem. Je kunt wel roepen dat vrouwen assertiever moeten zijn, maar als je als vrouw in een bedrijf hiërarchisch ondergeschikt bent aan meneer X, kan assertiviteit juist fout uitpakken. Als je niet voor honderd procent zeker bent dat de organisatie achter je staat, denk je eerst goed na alvorens assertief op te treden tegen seksuele intimidatie.

Een belangrijk ingrediënt van het recept ter voorkoming van seksuele intimidatie is dan ook het veranderen van de machtsbalans tussen de seksen op het werk. In situaties waar die ongelijkheid nog bestaat kan het probleem aangepakt worden als de organisatie achter die werknemers gaat staan die geconfronteerd worden met seksuele intimidatie.

HET is daarom verheugend te constateren dat steeds meer bedrijven een beleid ontwikkelen om seksuele intimidatie op het werk tegen te gaan. Vaak blijkt dit een papieren beleid te zijn dat nog geoperationaliseerd moet worden. Een succesfactor voor het slagen van het beleid in de praktijk is, dat alle betrokkenen en uitvoerders van het beleid ook daadwerkelijk het belang ervan inzien.

Daarvoor is het nodig, dat zijn we van harte met Dorien Pessers eens, dat de aanklachtsfase „mannen kijk toch eens wat jullie vrouwen aandoen” een gepasseerd station wordt. Beleid op dit terrein moet voor alle partijen een win-win situatie creëren. En er valt heel wat te winnen bij een arbeidsklimaat vrij van seksuele intimidatie. Op materieel vlak, minder ziekteverzuim en verloop onder het vrouwelijk personeel, maar vooral ook op immaterieel vlak. Op een afdeling zonder seksuele intimidatie hoeft geen koele, zakelijke werksfeer te heersen, maar heerst eerder een vriendelijke en hartelijke sfeer. Waar zelfs spontaniteit, intimiteit en erotiek mogelijk zijn.

Willeke Bezemer is psychologe en seksuologe. Alie Kuiper is organisatie-adviseur.

Sterk seksueel zelfbeeld kan intimidatie voorkomen

VK 22

tratie op het werk. Hier is bovendien een mooie taak voor de ondernemingsraad weggelegd. Laat die maar inventariseren wat voor vormen van eigenrichting vrouwen kunnen toepassen, liever dan negatieve seksuele gedragsvoorschriften voor mannen op te stellen.

In het verlengde van de eigenrichting ligt het belangrijkste middel om een positieve seksualiteit van vrouwen te bevorderen. En dat is een door vrouwen ontwikkelde en door de overheid gesteunde voorlichtingscampagne over wat vrouwen lekker vinden op het seksuele vlak. Van de huidige campagne ter bestrijding van seksueel geweld worden mannen op dat punt niet veel wijzer. Seksueel onbehoudzaam wordt kenmerkend voor de dames het dan wel willen hebben, is in het geheel niet duidelijk.

Het is opmerkelijk dat de positieve seksualiteit van vrouwen nooit overtuigend in kaart is gebracht. Door feministen zijn weliswaar verschillende pogingen ondernomen, maar veel verder dan intimiteit, knuffelsex, ondergaande zonnen en warme zandkorrels aan je voeten kwamen zij niet. Wat het waarheidsgehalte daarvan ook moge zijn, van enige aansluiting op de seksuele beleving van mannen was geen sprake, omdat de seksuele communicatie tussen de seksen is blijven steken in ongewenste vaagheden aan de zijde van vrouwen.

Als vrouwen daarentegen een sterk seksueel zelfbeeld ontwikkelen en dat ook uitdragen, zijn zij waarschijnlijk minder snel seksueel te intimideren. Dat zelfbeeld ontstaat niet vanzelf, maar vereist een eerlijke taxatie door vrouwen van de aard van hun seksualiteit en van het verschil tussen de handelswaarde en de amusementswaarde ervan.

Niet uitgesloten is dat zal blijken dat de mannelijke en de vrouwelijke seksualiteit inderdaad moeilijk op elkaar aansluiten. Dat kan een pijnlijke conclusie zijn, maar wel een die tot meer helderheid en oplossingen leidt dan de continuering van het beeld van seksueel onwetende en afwachtinge vrouwen.

Dorien Pessers is docente vrouwenstudies aan de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam en medewerster van het Clara Wichmann Instituut.

Foto Poly-press

Maar toch doet zich ook hier de vraag voor of van de rechter niet te veel wordt geëist wanneer hij uitspraak moet doen over de schadelijkheid van billenkniptarij, gehoel in de nek, armen om schoulers, quasi-toevallige aanrakingen en andere vormen van seksuele opringerigheid. Het resultaat zal een jurisprudentiele catalogus van mannelijke handelingen en gebaren zijn die tot in detail worden gerubriceerd op hun aanvaardbaarheid. Dat lijkt mij voor vrouwen geen leven meer.

Blijft over de eigenrichting. Er is veel te zeggen voor deze oplossing in het kader van een weerbaare en positieve seksualiteit. De vrouw neemt meteen het heft in eigen handen. De seksuele intimidatie wordt ter plekke afgestraft. Per situatie kan het geëigende middel worden gekozen: een fikse meep met de lineaal, een stevige greep in het kruis van de olijkerd, een verbale reactie. Aan te raden is ook een keihard gegil wegens zogenaamde schrik bij de plotsklapse verstoring van de concentratie.

valt dan meteen af. Bijvoorbeeld de strafbaarstelling van seksuele intimidaties, waarvoor in de Verenigde Staten is gekozen. Bij de strafrechter valt met de juridisch relevante waarheid niet te sjoemelen: het is ja of nee, het is schuldig of niet schuldig. Met een beetje schuldig en een beetje onschuldig kan de strafrechter niet uit te vreden. Kwetsies van seksuele intimidaties worden echter vaak door deze ambivalenties gekenmerkt. De strafrechtelijke waarheidsvinding kan dan ook leiden tot onderzoringen en beschuldigingen die voor de vrouw in kwestie pijnlijker zijn dan de seksuele intimidatie zelf en draagt aldus niets bij aan een positief seksueel beeld.

In Nederland is nooit voor strafrechtelijke sanctiëring gepleit. Wel wordt in zaken van seksuele intimidatie in toenemende mate de weg naar de civiele rechter gevraagd. Vooral het kort geding blijkt een middel te zijn om de waarheidsvinding binnen de perken van het fatsoen te houden. En het blijkt vrouwen enig soelaas te bieden.

en vrouwen te maken. Tegenover de seksuele cultuur van mannen die expressief en vaak agressief is, staat de seksuele cultuur van vrouwen. Voorzover vrouwen hun seksuele cultuur definiëren gebeurt dat in negatieve termen: slechts wat zij niet willen wordt naar voren gebracht.

VER het algemeen levert zo'n houding een zwakke onderhandelingspositie op. Zeker wanneer sex het voorwerp van onderhandeling is, wordt een negatieve houding van vrouwen een gemiste kans want de meeste mannen zijn grenzeloos nieuwsgierig naar wat vrouwen lekker vinden. De seksuele onderhandelingen tussen de seksen worden daarom waarschijnlijk meer bevorderd wanneer niet de negatieve seksualiteit maar de positieve seksualiteit van vrouwen de inzet wordt. Dat zou betekenen dat de positieve seksualiteit bepalend is voor de keuze van de middelen ter bestrijding van seksuele intimidaties. Een aantal beproefde middelen

hem werkte. Dat zijn seksuele belangstelling voor haar daarbij een rol had gespeeld, sprak hij uit. aard niet uit, maar is op grond van de verklaringen van Hill wel aan- nemelijk. Kortom: sex zou wel eens het beste glijmiddel voor een voor- kunnen zijn. Alleen wordt er niet het omvangrijke gebruik van gemaakt dat hierboven genoemde brieven schrijver suggereerde.

Integendeel. Vrouwen beweren dat sex op de arbeidsmarkt juist een probleem is. Zij voelen zich maar al te vaak seksueel getreiterd, opgejaagd en gehinderd door hun mannelijke collega's. Uit angst voor ontslag of anderszortige represailles durven zij zich niet te verweren en lijden zij langdurig in stilte of nemen — uitgeput — uiteindelijk zelf ontslag. Niet het seksuele plezier, maar het seksuele verdriet schijnt de arbeidsfeet te bepalen. Als dat zo is, dan hebben we met de zoveelste verschijningsvorm van ongelijkheid tussen mannen

ONDER de vele ingezonden brieven die de Amerikaanse kranten publiceerden naar aanleiding van de Thomas-Hill-affaire, bevond zich de reactie van een man die zichzelf en zijn mannelijke collega's de werkelijke slachtoffers noemde van het seksuele verkeer op de werkvloer. „Hoeveel banen en promoties", zo schreef hij, „hebben wij mannen niet aan onze neus voorbij zien gaan omdat onze vrouwelijke collega's zich naar boven wisten te vorderen, seksuele mogelijkheden zijn mannen niet opgewassen en dienstengevolge ondervinden zij van de komst van vrouwen op de arbeidsmarkt een ernstige concurrentievervalsing in de strijd om de schaarse goede banen."

De visie van deze man is helaas niet op de feiten gebaseerd en wordt daardoor een vooroordeel. Dat is jammer, want zijn vooroordeel bevat niet alleen een aantrekkelijk beeld van vrije en doelbewuste carrièrevrouwen, het vooroordeel bevat ook een zekere logica. Buiten de arbeidsmarkt hebben vrouwen immers een grote capaciteit tot seksuele verleiding ontwikkeld en een diep besef gekregen van seksualiteit als ruilmiddel met een grote handelswaarde. Zonder seksualiteit was geen man tot financieel onderhoud te bewegen.

Dat vrouwen tot voor kort niet over andere ruilmiddelen beschikten en daarom gedwongen waren zich primair seksueel te presenteren, doet wel af aan de geloofwaardigheid van hun verleiding, maar niet aan hun vaardigheid daartoe. Op de arbeidsmarkt is deze vaardigheid inmiddels een ruilmiddel naast andere ruilmiddelen geworden en er valt niet in te zien waarom vrouwen, wanneer het op een andere handel aankomt, hun seksuele vaardigheid ineens niet meer zouden inzetten. Zij zouden wel gek zijn! En als we eerlijk zijn kunnen we niet ontkennen dat veel vrouwen er een lucratief gebruik van maken.

Dezelfde eerlijkheid verplicht ons ook te erkennen dat veel mannen niet te beroerd zijn om de carrière te bevorderen van vrouwen tot wie zij in een min of meer seksuele betrekking staan. Tevens blijken er talloze mannen zakelijk loyaal te blijven aan de vrouwen die zij ook seksueel begeerlijk vinden. Ook Clarence Thomas verklaarde dat hij de carrière van Anita Hill was blijven begunstigen, toen zij niet meer voor

VK 26

Wat een vreselijke onzin om te schrijven dat vrouwen zelf schuld hebben aan seksuele intimidatie, zoals Dorien Pessers doet in Forum van 22 oktober. Nee Dorien, het ligt niet aan ons gebrek aan een positief seksueel zelfbeeld! Het ligt aan het gebrek aan seksuele zelfbevestiging van de mannen die deze intimidatie nodig hebben.

Het wordt tijd dat deze mannen eens horen hoe wij over ze denken. Wij, dat zijn mannen en vrouwen die deze intimidatie sterk veroordelen. Wij denken dat mannen, die zich op deze onprettige wijze uiten vanzelf geïsoleerd raken. Hierdoor wordt hun behoefte aan contact groter en groter. Beste bilknijpers en borstbetasters, denk nou eens goed na. Weegt die seconde van genot op tegen de jarenlange ellende van minachting?

Het is duidelijk dat een man die gewaardeerd wordt door een vrouw, geen behoefte heeft aan bilknijpen. De mannen die thuis te weinig aandacht krijgen (aandacht kan al bestaan uit een kus op de wang, een aai over de bol of een kop koffie zonder dat hij erom vraagt) zullen eerder geneigd zijn een ander af te dwingen naar hem te kijken.

Dit lijkt te lukken met een kneep in de bil of een aai over een borst, maar eigenlijk is dat niet wat de bevrediging geeft. Mijn idee is, dat als je in je bil wordt geknepen, de beste reactie is om naar die man toe te gaan en te vragen waarom hij dat nou doet. Niet agressief gillen of wijzen. Maak hem duidelijk dat hij in aanzien daalt bij alle medewerkers, en dat je dit heus niet voor je zal houden.

Spreek hem samen met collega's aan, maar blijf positief denken. Denk eraan hoe zielig deze persoon is. Hij is die slome die niet durft te vragen of je eens mee gaat bowlen. Hij is het die niet met een hele groep op wintersport gaat. Hij is het die naaktfoto's in Playboy nodig heeft bij gebrek aan zelfrespect.

Hij is zielig, niet de vrouw die geknepen wordt. Zij moet erboven staan. Ze is tien keer sterker. Ze kan hem vernietigen met een koude blik. Ze kan zijn ziel samenknijpen door hem volledig te negeren. Ze hoeft helemaal niet uit te leggen wat ze dan wel wil! Dat begrijpen zulke mannen niet. Dat had zijn moeder of vader moeten doen.

Wij vrouwen zijn niet verantwoordelijk voor dit gedrag bij mannen. Altijd worden wij vrouwen aangewezen als de verantwoordelijken. Waarom? Omdat wij sterk genoeg zijn om deze verantwoordelijkheid te dragen.

Mannen, bij jullie ligt de taak om dit probleem onderling op te lossen. Zet zo'n zielepoot op z'n nummer, maar sluit hem niet uit. Leer hem om een vrouw normaal te benaderen. Zeg hem dat vrou-

wen hem alleen maar verachten om zijn gedrag en zeker niet waarden. Zeg hem dat foto's alleen in jezelf leven en niets zeggen over de ware vrouw.

Leer hem praten met vrouwen, als maatjes, als vrienden. Dat kan jarenlange bevrediging geven. Durf jezelf te zijn. Kijk met je ogen, niet met je handen. Maar ... kijk uit!

Kom op jongens, jullie kunnen die verantwoordelijkheid best dragen! (Wij doen het al jaren!)

Tot slot wil ik vertellen dat het mij ook is overkomen. Ik heb in bijzijn van klanten en medewerkers gezegd — hardop — dat ik niet begreep waarom hij aan me moest zitten als ik er goed uitzag. Hij is later zijn excuus komen aanbieden en we kunnen weer gewoon met elkaar omgaan. Sans rancune! En zonder voelen!

VOORSCHOTEN

Thecla Meyknecht

Macho-cultuur

Ik wil graag reageren op de bijdrage van Dorien Pessers in Forum van 22 oktober.

Er bestaat zeker de mogelijkheid tot onderhandelen over seksueel gedrag; de talloze hoertjes, callgirls en echtgenotes die ter wille van het geld of de lieve vrede zich ter beschikking stellen zijn daarvan het levende bewijs.

Maar dat we dit ten behoeve van de carrière dan maar moeten uitbreiden tot de werkvloer teneinde de vrouw meer kansen te verschaffen, lijkt mij een onjuiste oplossing voor de maatschappelijke en seksuele verschillen tussen man en vrouw.

Symptoombestrijding is even zinloos als bijvoorbeeld de bewapeningswedloop, omdat het de norm van de agressor, in casu de man, als uitgangspunt neemt, in plaats van aan de eigen waarde van de vrouwelijke cultuur vast te houden. Zoals overtuigend is aangetoond in het boek *Je begrijpt me gewoon* niet van Deborah Tannen is de vrouwelijke cultuur gericht op onderlinge overeenkomsten, terwijl de mannelijke cultuur is gebaseerd op de onderlinge verschillen, omdat mannen de statusgerichtheid willen bevredigen. Waartoe die macho-cultuur heeft geleid is door de eeuwen heen wel gebleken.

Echte vrouwenemancipatie is uitgaan van je eigen waarde en cultuur in plaats van te proberen je de waarde van de mannelijke cultuur eigen te maken. Dorien Pessers komt uit betrokkenheid op voor haar seksegenoten en dat is nou juist de houding die de mannen missen. Dorien, leer ons die cultuur ook en de wereld ziet er een stuk beter uit!

MAASTRICHT Ben van Agen

Ongein

Dinsdag lees ik op weg naar mijn werk het stuk van Dorien Pessers, docente vrouwenstudies, en ik ben verbijsterd en woedend. Verbijsterd dat iemand, een vrouw, die vrouwenstudies doceert, zulke klinkklare onzin uit haar pen weet te krijgen, woedend omdat de seksualiteit op het werk op deze manier tot gelegaliseerde ongein maakt. Ze geeft mannen hiermee letterlijk een „vrij”-brief door te zeggen dat vrouwen het wel prima vinden om zich naar boven te neuken. Daarmee neemt ze alle noodzaak voor mannen weg om met hun tengels van vrouwen af te blijven.

Er wordt al jaren voor gevochten dat vrouwen eindelijk worden beoordeeld op wat zij kunnen en niet op wat zij aan sex in huis hebben. Mannen worden daar toch ook niet op beoordeeld? Het klopt ook niet om mensen daar op te beoordelen, want vaardigheid in het neuken heeft niets te maken met de vaardigheden voor een bepaalde functie.

Ik geloof absoluut niet dat er vrouwen zijn die op die manier

voort komen. In mijn vriendenkring noch in mijn verschillende werkkringen via een uitzendbureau ken ik ook maar één vrouw die op die manier een baan heeft gevonden of dat zelfs maar zou willen.

En als het al zou gebeuren, wil dat alleen maar zeggen dat andere manieren om omhoog te komen voor vrouwen nog steeds minimaal zijn.

Hoe vrouwen over sex denken heeft alleen te maken met hun persoonlijke leven en dient te allen tijde buiten de discussie over seksuele intimidatie te staan. Want het is niet zo dat de manier waarop vrouwen over zichzelf denken seksuele intimidatie op gang brengt, het is de manier waarop mannen naar vrouwen kijken, alsof vrouwen in de eerste plaats uit seks bestaan.

Er dient wel degelijk een negatieve gedragslijn voor mannen opgesteld te worden, namelijk dat zij niet het recht hebben om hun wil door te zetten tegen het neezeggen van vrouwen in, dat nee ook echt nee is en dat daar geen enkele consequentie voor de werksituatie aan verbonden mag worden, zoals

dat nu maar al te vaak wel gebeurt.

Mannen moeten leren om anders over vrouwen te denken, andere dingen in vrouwen te zien dan alleen sex, in plaats van dat vrouwen actie moeten gaan ondernemen om ongewenst gedrag bij mannen te voorkomen.

AMSTERDAM Laura Dijkman

Doodeenvoudig

Met stijgende verbazing heb ik in de Volkskrant van afgelopen week de artikelen van Dorien Pessers (22 oktober) en Xandra van Gelder (23 oktober) gelezen over ongewenste intimiteiten. De bijdragen hebben kennelijk ten doel zoveel verwarring te stichten dat men straks nog overeenkomt dat niemand weet wat ongewenste intimiteiten zijn en dat deze daarom ook nauwelijks kunnen worden afgestraft.

Dorien Pessers pleit na een onbegrijpelijke hutspot van argumenten voor eigenrichting door vrouwen van opdringerige mannen. Daarmee maakt ze een volle cirkel, want het basisprobleem is dat vrouwen kennelijk niet bij

machte zijn zichzelf te verdedigen tegen ongewenste intimiteiten.

Uit Xandra van Gelders verslag van een „enquête” zou moeten blijken dat de grens tussen ongewenste en gewenste intimiteiten niet te trekken is. Het droevige rijtje gore gebaren en gezegden dat in deze „enquête” wordt opgesomd, bestaat uit een pakket totaal ongewenste intimiteiten, waarbij het zogenaamde probleem dat mannen niet meer weten wat nog wel en wat niet meer mag en de klacht „dat bij sommige mannen de antenne ontbreekt om in de gaten te hebben welke vrouw het lekker vindt als je haar intiem bejegt” blijk geven van een hopeloos gekronkelde gedachtengang over de wenselijkheid van intimiteiten op de werkplek.

Toch is het doodeenvoudig. Daarvoor moet dan wel het uitgangspunt (zie Van Gelder) „wat willen vrouwen eigenlijk?” worden verlaten. Dat is namelijk een niet relevante vraag.

Er zijn twee wel relevante uitgangspunten. Het eerste is dat elke intimiteit op de werkplek ongewenst is. Intimiteiten horen daar niet. De werkplek is nooit bedoeld geweest als een arena voor intimiteiten.

Het tweede uitgangspunt is dat gebaren van affectiviteit die waarschijnlijk zijn, niet kunnen worden uitgelegd als een ongewenste intimiteit. Laat daarover geen enkel misverstand bestaan. Het kan toch niet zo zijn dat we zo ver gedegeneerd zijn dat we het verschil tussen een waarschijnlijk affectief gebaar en een valse geste of opmerking, uitsluitend bedoeld als seksuele provocatie, niet meer kennen?

DEN HAAG Lammy Betten

De nieuwe truttigheidsangst

VK 24

Mirjam Schöttelndreier

IN de nieuwste, feministische, Asterix *De roos en het zwaard*, staat een vermakelijke dialoog. „Ik wist niet dat er vrouwelijke barden bestonden”, vraagt een verbaasde Asterix aan druide Panoramix. „Wij staan op de drempel van een nieuw tijdsgewricht van de Antieke Wereld. Er zal veel veranderen. De vrouw zal uiteindelijk terecht de gelijke van de man worden, met verlangens en ambities die tot dusver verboden terrein voor haar waren”, antwoordt Panoramix plechtig. Asterix: „Komen er dan ook vrouwelijke druïden?”. Panoramix: „Kom nou, Asterix, laten we even serieus wezen!”

Daar bevinden we ons in het debat nu ook ongeveer. Oké, verkrachting is niet te tolereren. Maar als vrouwen een begrip als seksuele intimidatie serieus willen nemen, dan lusten de mannen er nog wel een. Want waar hebben vrouwen het nou eigenlijk over? Kortgerokt en goedgebekt nodigen ze maar mannen op de meest onmogelijke momenten uit voor een kopje koffie, en als je

dan als man met je agressieve lusten er op ingaat, wordt de ene vrouw hitsig maar geeft de andere je een lel. Daar valt als man toch geen beleid op te maken?

Sinds door Anita Hill de kwestie van seksueel machtsmisbruik vanuit de Verenigde Puriteinse Staten is doorgedrongen tot het Nederlandse publieke debat, heeft menig man de pen opgevat. En vooral de columnist onder hen roken hun kans om opgehoopte frustraties op vileine wijze te slijten. In de seksenstrijd is ten slotte alles geoorloofd.

Met lacherige aankondigingen, lullige voorbeelden en de latente-nou-wel-gezonde-mannen-en-vrouwen-onder-mekaar-wezen-redeneertruc, loopt het offensief voorspoedig. De vrouwen die zich, in tweede instantie, durfden mengen in het debat, wringen zich dezer dagen in allerhande bochten om zich van hun ontruttigst-feministische zijde te laten zien. Tuurlijk, geven ze grif toe, ze hebben ook lol van hun leuke uiterlijk. Erotiek op de werkplek? Tuurlijk bestaat dat, moet ook zo blijven joh! En zo verder. De vrouwenbewegers zijn van

deze tijd en zijn ook het station gepasseerd dat man en maatschappij oneindig maakbaar zouden zijn. Natuur, dat hou je toch.

You win some, you lose some. Dat voelen de vrouwen wel aan. Een beetje scholing, een beetje baan, een beetje vrijheid en gelijkheid — het zou al te mooi zijn als dat zomaar voor niks ging. Vrouwen weten dat ze met de ontvoogding ook iets kwijtraakten: hun onvoorwaardelijke respectabiliteit, als zedige maagd, koningin voor het altaar, en als moeder de vrouw. Logisch, daar zitten ze op zichzelf niet mee.

Nee, wie daar vooral mee zitten, zijn de mannen. Nu de vrouwenbeweging zo volwassen is geworden dat er allemaal verschillende geëmancipeerde vrouwen zijn, waarbij de ene dol is op sex, de ander minder, een volgende zelfs een schuine mop vertelt maar weer een ander zuur kijkt, klagen mannen. Hopeloos, zoals die emancipatie het Mysterie Vrouw heeft gefragmenteerd in talloos veel mysteries.

En hoe reageren vrouwen als ze hun verworven vrijheid zo weer volgens het *blaming the vic-*

tim-procedé ingepeperd krijgen? Op mannen die zich als semi-autistische kleuters beklagen zonder uniforme zedigheidsnorm uit het tuttestein van de jaren vijftig, niet meer weten zich hoe te gedragen? Zij reageren als begripvolle kleuterjufs die zeggen dat een arm over een schouder nog best mag en een toenadering evenmin verboden is.

Schuldbewust of uit een traditie van aanpassing, laten ze zich zo de nog o zo reëel bestaande machtsverschillen tussen mannen en vrouwen bijkans uit handen glippen.

Seksuele intimidatie op de werkvloer, geen vrouw — hoe verschillend ook van haar buurvrouw — die zich daar nijs bij kan voorstellen. Het is niet eenduidig maar daarom nog niet onbevattelijk moeilijk. Behalve voor mannen die het niet willen begrijpen. Dat zijn de Panoramixen, die met een cocktail van ridicule voorbeelden een drankje vrouwen om de kwestie weg te toveren. Die moet je (m/v) niet serieus nemen.

Mirjam Schöttelndreier is redacteur van de Volkskrant.

l
v
v
a
h
h
d
r
l
l
n
h
n
t
l
c
c
c

Het spook van de ongewenste intimiteiten

Zoals men in positieve zin het karakter van een geliefde overleedene inkleurde met een neiging te idealiseren, zo kan men ook, bijvoorbeeld na een heftige krenking, het karakter van een levende ex-geliefde negatief inkleuren.

In de psychologie spreekt men van illusionaire vervalsingen en deze komen niet alleen bij psychisch gestoorde mensen voor. Als beiden subjectief niet gelogen hebben, lijkt mij toch het leed, dat beiden leden, niet gering. De vraag naar de motivatie van het gedrag van professor Hill tien jaar na dato blijft onbeantwoord.

Nu is de beoordeling van seksuele intimidatie niet alleen afhankelijk van objectieve maatstaven. Beoordeling van seksueel gedrag in al zijn vormen bij alle leeftijdscategorieën wisselt in tijd, plaats en cultuurpatroon. Wij beoordelen de aanklacht van Anita Hill vanuit ons eigen referentiekader van volwassen mensen binnen het Nederlandse cultuurpatroon van de jaren negentig.

Het is moeilijk te bepalen, hoe men in het algemeen tien jaar geleden over ongewenste intimiteiten van uitsluitend verbaal karakter dacht in het zwarte intellectuele milieu van Hill en Thomas. En als men iets niet weet, heeft men de neiging een dergelijke situatie te generaliseren. Het oordeel is moeilijk te geven.

Persoonlijk heb ik ook nu nog weinig illusies over een respectvolle menswaardige benadering van een vrouwelijke ondergeschikte door een mannelijke baas. Seksuele intimidatie kan men ook in het Nederland van nu veelvuldig tegenkomen. Dat hier het begrip *machtswelust* op zijn plaats is neem ik moeiteloos aan. Ook in het Nederland van nu is in bepaalde situaties beschaving in de omgang van mens tot mens, van man tot vrouw, slechts waterverf.

Het is de grote verdienste van de feministische beweging van toestanden bloot te leggen, hiertegen te protesteren en naar midde-

len te zoeken om dit sociale kwaad te verminderen. Ons oordeel over de situatie in de Verenigde Staten is mogelijk gemaakt door te kijken naar CNN. De wijze waarop de verklaringen door Hill en Thomas werden afgelegd en de inhoud van de speches van de leden van de Senaat met de bedoeling hun stemgedrag te verklaren, waren onthullend. Er heerst in de kringen der beoordelaars in Amerika bij zeer velen een seksuele moraal, die in onze ogen slechts te omschrijven is als hypocriet, star, onmenselijk. Men houdt geen rekening met wat er zich werkelijk afspeelt in ervaringen, emoties en verwerking van emoties bij jonge volwassenen. Men toetst de werkelijkheid aan een vast patroon van een absolute moraal, die herinneringen oproept aan Herman Heijermans' *Kamerjenszonden*.

Wat moeten mensen, die straks over anderen recht moeten spreken, met de attitude: 'Eenmaal tien jaar geleden over de schreef gegaan als machtswellusteling, voor het gehele leven ongeschikt om een staatsambt te bekleden'. Dat lijkt toch heel erg op: 'Eenmaal gestolen, altijd een dief'. En wat te denken van volwassen mensen die alleen maar met waling over pornografie en seksueel verkeer kunnen spreken? Dat moet toch te maken hebben, aangenomen dat de heren in de Senaat geen komedie speelden, met een onvermogen om gedistancieerd over een dergelijk wezenlijk deel van het menselijk gevoelsleven te spreken. Sommige uitspraken getuigen van een geforceerdheid en krampachtigheid, die te maken moeten hebben met de eigen houding tegenover eigen seksuele gevoelens.

Wat voor seksuele opvoeding ligt hieraan ten grondslag? En wat zal de toekomstige seksuele moraal in de Verenigde Staten van Amerika zijn, als de heren deze moraal aan hun kinderen doorgeven?

Door Herman Musaph

Door de benoeming van Thomas tot opperrechter worden in het Hooggerichtshof de aanhangers van het totale verbod op abortus versterkt. Ook dat is een ramp voor miljoenen vrouwen. Vooral wanneer het gebruik van voorbehoedsmiddelen bemoeilijkt wordt, waarin de katholieke kerk het voortouw neemt.

Nee, het was een weinig verheffend schouwspel, dat ons op de televisie werd vertoond. Ik moest denken aan wat een vriend, hoogleraar aan één van de beroemde Amerikaanse universiteiten mij schreef. Een bevriend echtpaar was tot hun vreugde grootouders geworden. Zij vroegen hun zoon een foto van hun kleinkind. Zij kregen een naaktfoto van een heerlijke, gezonde baby. Deze foto mochten zij niet iedereen laten zien: het is in de Verenigde Staten verboden naaktfoto's te verzenden!

Wij zijn geneigd de rigide hypocriete seksuele moraal, ('seks is vies en bovendien gevaarlijk') die uit de televisiebeelden en uit dit voorbeeld tevoorschijn kwam toe te schrijven aan het overgrote deel van de Amerikaanse bevolking. Wij maken dan, dunkt mij, de fout van de generalisatie. Persoonlijk ken ik tientallen Amerikanen, bijna allen collega's, die zich schamen voor wat wij te zien kregen. Zij verkondigen in hun

werk en in hun persoonlijk leven een seksuele moraal, die getuigt van tolerantie en medemenselijkheid.

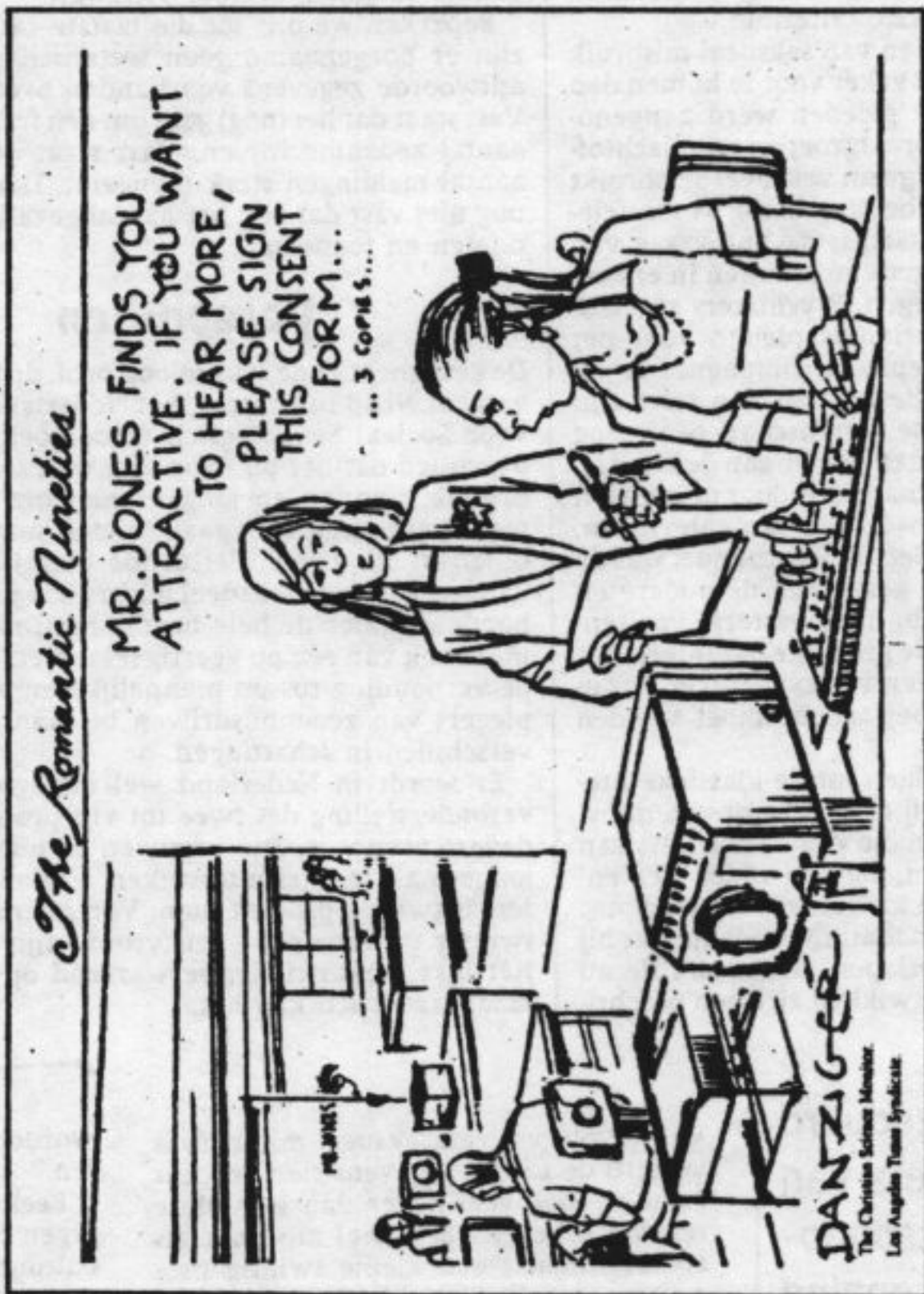
Ongewenste intimiteiten is een vaag begrip. Als een vrouw op haar werk komt en haar chef geeft haar bij binnenkomst complimenten over haar nieuwe jurk, kan de vrouw antwoorden met: „Dank u wel!“ en overgaan tot de orde van de dag. Zij kan ook blozend reageren met een smachtende blik naar de vleier. Zij kan woedend uitvallen en opmerken dat hij zich uitsluitend met zijn eigen zaken dient te bemoeien. Normaal kan men van de chef verwachten, dat hij intuïtief aanvoelt hoe de vrouw op zijn opmerking zal reageren. Als hij daarmee rekening houdt, veronderstelt dit een zeker respect voor

haar en een waardigheid voor beiden. Men mag ook van de vrouw verwachten dat zij intuïtief aanvoelt wat de chef bedoelt en op grond van de snel gemaakte diagnose correct handelt.

Een kameradschappelijke relatie op het werk kan uit een dergelijke juiste diagnostiek volgen. Hoe ver beiden kunnen gaan, is een kwestie van ervaring, die situatief bepaald is. Deze is meestal gegroeid vanuit een aantal onuitsproken afspraken. Er zijn kantoren en werkplaatsen, waarbij de werkers elkaar elke morgen eerst begroeten met drie kussen op de wang. Er zijn werkplaatsen, waarbij dit ongepast is en onder omgevenste intimiteiten valt.

Dezelfde beoordeling van wat in de Engels sprekende landen *sexual harassment* wordt genoemd; krijgen niet alleen vriend-schappelijk bedoelde, onschuldige verbaale erotische getinte opmerkingen maar ook handmatelijkheden en pogingen tot aanranding en verkrachting. Het begrip *sexual harassment* is daardoor onbruikbaar. Het gevaar is namelijk levensgroot, dat men een gezonde erotische, behorende bij een normale menselijke omgangsvorm, een negatieve lading geeft. Bij deze gezonde erotiek hoort zowel het ja-zeggen als het nee-zeggen te- gen erotische uitingen op de werkvloer of in het sociale verkeer. Men vermijdt elk lichame-lijk contact met de ander in een volle lift, in een volle tram, in een vol zwembad. Dat hoort bij een beschaafde omgang. Overtredding van deze omgangsvorm is *sexual harassment*. Liefdevol je vrienden aankijken, ze strelen op onbedekte en bedekte delen van hun lichaam, ze complimentjes uitspreken over hun uiterlijk, deze met erotiek beladen hartelijkheid, is een rijkdom van geestelijke en lichamelijke aard, die inherent is aan de taal van het leven.

De auteur is psychiater te Amsterdam.

Incest, de vrouw als dader

"Ja?" vroeg ze. "Dan moet jij weer eens als Adam gestraft worden. En je leuke vriendje ook." Werther bracht het begin van een glimlach voort, maar keek daarna naar de grond.

PAR 12

IN DE novelle Werther Nieland van Gerard van het Reve draait de moeder van Werther voortdurend om haar zoon en zijn vriendje Elmer heen zonder dat er direct sprake is van een incestueuze verhouding. Toch zouden hulpverleners van vandaag zonder aarzelen spreken van seksueel misbruik door de moeder. Ook elders in het verhaal blijkt de jonge Werther zich bijzonder ongemakkelijk te voelen onder de toenaderingen van de vrouw. En volgens de huidige definities valt niet alleen verkrachting onder seksueel misbruik. Naast onvrijwilligheid, dwang en leeftijdsverschil is de hinder, de gevolgen die het slachtoffer van seksuele toenadering ondervindt, misschien het belangrijkste criterium.

Incest en andere vormen van seksueel misbruik door vrouwen blijkt veel vaker voor te komen dan nog maar vier, vijf jaar geleden werd aangenomen. De eerste mannenpraatgroepen van slachtoffers die als kind in het gezin seksueel misbruikt zijn, ook door vrouwen, bestaan al. Bij kindertelefoons en vertrouwensartsen is de hulpvraag van seksueel misbruikte jongens en mannen in enkele jaren exponentieel gestegen. Psychiaters specialiseren zich erin. Hulpverleners pleiten voor het 'meenemen' van het thema in campagnes tegen seksueel geweld, zoals die onlangs van start zijn gegaan. En de gevestigde wetenschap heeft nog maar nauwelijks in de gaten wat er aan de hand is.

Incest, ook wel bloedschande, is door de eeuwen heen een taboe in vrijwel alle samenlevingen, doorgaans bij wet verboden. Bloedschande, was de theorie, ondergraaft het gezag van de oudere en kan leiden tot inteelt - bij niet-westerse vorstenhuizen leefde overigens de gedachte dat inteelt het geslacht juist versterkt. Een verbod betekent trouwens dat er een wens bestaat die moet worden onderdrukt.

De bekendste voorbeelden uit de klassieke literatuur van incest waarbij de vrouw op z'n minst een actieve rol speelt, zijn die van de dochters van Lot, de neef van Abraham, die hun vader 'nemen' om een kind van hem te krijgen en van Oedipus, die zich de ogen uitstak nadat hij ontdekte dat hij met zijn moeder had geslapen. In 'Le soufflé au coeur' van Louis Malle ontwikkelt zich een prachti-

ge verhouding tussen moeder en zoon, zij het zonder dat we de gevolgen voor het jongetje te weten komen.

Mede onder invloed van de tweede feministische golf in het Westen durven vrouwen sinds een jaar of tien, vijftien in toenemende mate om hulp te vragen na seksueel misbruik. Van jongens en mannen die door een vrouw zijn overweldigd, is deze hulpvraag nog veel korter bekend. "Een vrouw doet zoiets niet - en als ze al zou willen, hoe zou ze een man moeten verkrachten?" is de tendens in de literatuur. En nog sterker dan bij meisjes luidt het vooroordeel: "Hij zal het er wel naar gemaakt hebben." Zelfs in de meest recente onderzoeken klinkt dat nog door.

Seksueel misbruik komt voor in alle mogelijke maten en soorten. De meest voorkomende vorm is, nog steeds, de man die de vrouw verkracht binnen de kring van gezin, familie en bekenden. Maar een man kan ook seksueel worden misbruikt. Door andere mannen, of door vrouwen.

Beperken we ons tot die laatste categorie, dan zijn er hoegenaamd geen wetenschappelijk verantwoorde gegevens voorhanden over aantallen. Vast staat dat het (nog) gaat om een fractie van het aantal zedenmisdriven. Vast staat ook, dat het aantal meldingen sterk toeneemt. Daarmee staat nog niet vast dat ook het aantal gevallen is toegenomen en toeneemt.

Verschillen

De gezaghebbende seksuoloog prof. dr Jos Frenken van het Nisso in Utrecht, het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek, is er van overtuigd dat het bij door vrouwen seksueel misbruikte mannen en jongens niet om procenten, maar om promillages gaat, 'uiterst minimale aantallen in elk geval'. Bestaande literatuur spreekt van landelijk één seksueel misbruikte jongen op de honderd onder de hele bevolking (Draijer, 1988), maar ook van één op veertig (Platvoet, 1988). Over de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke plegers van zedenmisdriven bestaan even grote verschillen in schattingen.

Er wordt in Nederland wel uitgegaan van de veronderstelling dat twee tot vijf procent van de daders vrouw is. Die vrouwen zouden evenveel jongens als meisjes misbruiken. Van alle slachtoffers is twintig procent man. Van die mannen zou twintig procent door een vrouw zijn misbruikt. Het lijkt tegenstrijdig, verwarrend op z'n minst, maar statistisch kan het.

Het heeft er de schijn van dat Frenken z'n huiswerk niet helemaal heeft bijgehouden. Zo had hij nog niet vernomen van een onderzoek bij de Groningse Kinder- en Jeugdtelefoon uit 1987-'88. Onder 121 kinderen die belden over seksueel misbruik, waren 61 jongens, meer dan de helft dus al. Van hen merkten de onderzoekers er 46 aan als serieus slachtoffer, twaalf als vrijwillige partner en drie als pleger. De meeste slachtoffer-bellers waren ouder dan twaalf jaar. Anders dan in de statistieken tot nu toe waren veruit de meesten - 38 van de 46 - door een vrouw misbruikt: moeder, oudere zus, bekende, buurvrouw, tante.

Verbaasd vragen de onderzoekers zich af of de kindertelefoon massaal bij de neus is genomen door jongens. Representatief is het onderzoek niet, maar toch concluderen ze voorzichtig dat 'seksueel misbruik van jongens ook voorkomt en wellicht vaker dan men denkt'. En: "Het is wel een signaal, een duidelijk signaal zelfs, dat ook vrouwen in staat zijn seksueel misbruik te plegen, en dat het ook daadwerkelijk gebeurt." Coördinator Wiecher Fortuin van het inmiddels weggesaneerde Landelijk Overleg Kindertelefoon heeft geen recentere gegevens dan uit Groningen verwerkt, maar zegt op basis van informatie uit alle kindertelefoondiensten dat de stijging van het aantal klagende jongens groot genoeg is om te spreken van een trend, waarvan het Groningse onderzoek een signaal is.

Zo is er kennelijk voor minister van justitie Hirsch Ballin voldoende sprake van een 'trend' om aan te kondigen dat hij ook jongens en mannen meer bescherming wil bieden tegen seksueel geweld, zoals hij eind vorig jaar tijdens een Kamerdebat over zedelijkheidswetgeving aankondigde.

Ook bij de vertrouwensartsen in Nederland neemt het aantal meldingen van seksueel misbruikte jongens fors toe. Het jaarverslag 1989-1990 van de 'Landelijke stichting bureaus vertrouwensarts inzake kindermishandeling' (LSBVK) meldt een stijging in de verslagperiode tot negentien procent tegenover dertien procent in de voorgaande drie jaar. Bij de presentatie van het jaarverslag zei directeur H. Mourits in Trouw aan te nemen dat deze stijging zich zal voortzetten. Hij vermoedt dat het aantal meldingen pas een topje van de ijsberg is van het aantal keren dat misbruik daadwerkelijk voorkomt. Mourits pleit dan ook voor een betere toerusting van de jeugdhulpverlening voor de opvang van misbruikte jongens.

Het heeft lang geduurd eer de slachtoffers van incest maatschappelijke erkenning vonden. Het taboe dat op de 'bloedschande' rustte, was zo sterk, dat het probleem vaak werd ontkend. En ook nu nog blijft het begrip sterk verbonden met het beeld van vaders die hun dochters seksueel misbruiken. Te sterk, want ook de vrouw komt als dader in de jongste onderzoeken steeds sterker naar voren. Een inventarisering van het onderzoek, een gesprek met een mannelijk slachtoffer van een vrouwelijke dader.

Van de plegers van seksueel misbruik is volgens de LSBVK-gegevens tien procent vrouw - ook veel hoger dan in andere recente gegevens. Seksueel misbruik als zodanig maakt een kleine twintig procent uit van alle kindermishandeling. Als we weten dat in 1990 het totaal aantal meldingen van kindermishandeling 8.223 is, dan zijn er dus globaal 320 meldingen van seksueel misbruikte jongens gedaan, tegen ruim 200 in de voorgaande periode. Over concrete aantallen (stiefmoeders en vriendinnen als zelfstandig) pleger is minder te zeggen, ook omdat seksueel misbruik regelmatig in vereniging wordt gepleegd.

Het is goed te beseffen dat de gegevens alleen maar een indicatie blijven. Het is bijvoorbeeld niet bekend of er overlappingen zitten in meldingen bij de kindertelefoon en de vertrouwensartsen. En dat zijn nog niet de enige instanties. Ook bij pastores, huisartsen, GG&GD's zullen meldingen binnenkomen, die nergens centraal bijeen worden gevoegd. Ook de percentages zelf kunnen vertekenen. Zo is twintig procent van honderd jongens altijd nog minder dan vijf procent van duizend meisjes.

Nog een voorbeeld van de vaststelling dat seksueel geweld tegen mannen steeds meer serieus wordt genomen. Sinds 1990 wordt Soman, de Stichting Ondersteuning Mannenwerk in Utrecht, door WVC gesubsidieerd om hulpverleners van mannelijke slachtoffers van seksueel geweld te scholen. Soman neemt seksueel geweld breed. Stafmedewerker psycholoog Joop Beelen: "Dreigende en intimiderende spelletjes als mee moeten kijken naar pornofilms, vieze verhaaltjes die opa aan de kleinzoon vertelt, noemen wij ook seksueel geweld. Als mensen er problemen mee hebben, zou het niet voor mogen komen, zo simpel. De machtsongelijkheid zit al in het leeftijdsverschil. Want dat betekent dat ie verder kunt

worden meegetrokken dan je zou willen."

Beelen wijst er op dat seksueel geweld tegen mannen niet past in het westerse cultuurpatroon. Zo zat in de standaardvragenlijst bij een Amerikaans ziekenhuis voor vrouwen wel, maar voor mannen niet een vraag over seksueel geweld. Toen die vraag voor mannen later wel werd ingevoerd, bleken zich ook veel meer mannen als slachtoffer te openbaren.

"Daarna blijken ook, in tegenstelling tot eerdere aannamen, de gevolgen voor mannen en vrouwen grotendeels identiek te zijn: geheimhouding, seksuele problemen met latere partners, problemen met de seksuele identiteit zoals schuldgevoelens bij homoseksualiteit, depressiviteit, zelfmoordgedachten, zelfverwonding," aldus Beelen.

Er is in Nederland een instantie die zich heeft gespecialiseerd in incest: de vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin, de VSK. De VSK is in 1982 als vereniging van 'ervaringsdeskundigen' opgericht door en voor vrouwen. Oudere mannen melden zich daar nog mondjesmaat, zij het ook weer in toenemende mate, om hulp bij het werken van hun incesterving(en) uit de jeugd: zestien in 1989 en negentien in 1990. Respectievelijk zo'n drie en vier procent van het totaal. Maar onder de jongere aanmelders (54 meldingen in 1990) is de helft al mannelijk. En dat terwijl het aantal mannelijke hulpvragers vier, vijf jaar geleden nog nul was. Er zijn nu mannenpraatgroepen in Noord-Holland en in Zutphen.

Nans de Bruijn, stafmedewerkster van de VSK in Zutphen, is er van overtuigd dat er een 'onder-rapportage' is van mannelijke slachtoffers: "Ik hoor vaak uit hun omgeving dat ze niet durven." Er zijn verschillende drempels om hulp te vragen. De Bruijn: "Bij allen speelt de vraag:

ben ik wel een echte man?"

Ook bij de kindertelefoon, op zich de meest 'laagdrempelige' hulpverlener omdat je anoniem kunt bellen, herkennen ze dat probleem. Uit het onderzoekverslag blijkt dat jongens (meisjes ook wel) eerst om de hete brij heendraaien: ze zien zichzelf liever niet als slachtoffer, dus vragen ze argeloos of het normaal is dat ze met hun moeder naar bed gaan.

Om hoeveel vrouwen het ook gaat, wat zijn de karakteristieken van moeders die met hun zoon naar bed gaan of hem anderszins misbruiken? Niet alle, wel een aantal antwoorden kan, evenals bij de slachtoffers, begrijpelijkerwijs ook opgaan voor het andere geslacht.

Minder geweld

Dr Ruud Bullens behandelt als orthopedagoog plegers van seksuele delicten in Rotterdam en Leiden. Op basis van zijn (beperkte) ervaring met vrouwelijke plegers en op grond van (vooral) Amerikaanse literatuur noemt hij drie in het oog springende eigenschappen van vrouwelijke daders: vaker dan mannen plegen ze seksueel misbruik in vereniging met echtgenoot of vriend, al of niet door hem gedwongen; ze gebruiken minder geweld, vooral als de vrouw zelf nog opgroeiend is, bijvoorbeeld een babysit of een oudere zus, en ze geven zich minder aan perverseitaten over.

De meeste vrouwen die dader worden zijn in hun jeugd zelf slachtoffer van seksueel misbruik geweest: "Hun eigen onmacht daarover zetten ze om in mis-

bruik van een ander." Bullens waarschuwt daarbij dat een koe wel een dier is maar niet elk dier een koe: "Misbruikt zijn hoeft niet zelf gaan misbruiken te betekenen."

Verder is er vaak sprake van groot gebrek aan eigenwaarde bij de vrouwelijke dader. Dat geldt met name bij de vrouw die door haar man gedwongen wordt mee te doen: "Hij is de machtswellusteling, zij het vrouwtje dat de mond moet houden en geïsoleerd zit. Met het kind naar bed gaan betekent voor haar dan zelf controle kunnen uitoefenen."

Bullens onderscheidt 'bijdragende' en 'noodzakelijke' factoren die een rol spelen bij het komen tot seksueel misbruik. Voorbeelden van bijdragende factoren

zijn een nare jeugd, de beschikbaarheid van het kind, zelf misbruikt zijn, seksuele fantasieën hebben over kinderen, al dan niet gevoed door het consumeren van porno. Een noodzakelijke factor is de gerichtheid op het hebben van seks met kinderen.

"Heel vaak krijg ik te horen: 'Het kind wilde zelf, ik kon er niets aan doen'. Die dader stelt zich op als slachtoffer. Heel aardig allemaal, maar als ik met mijn dochter in bad ga, ben ik daardoor nog niet op seks uit."

Over de eigenlijke verkrachtingsdaad door een vrouw bestaan ook veel vragen: alleen al hoe je een man kunt dwingen tot een erectie. Hoewel er ook anders over wordt gedacht (de lichte angst van

een jongen die voor de klas moet komen kan al een erectie veroorzaken, zegt Frenken) is Bullens heel resoluut: "Dat apparaat werkt autonoom. Daar is geen kruid tegen gewassen. Dat betekent, zoals we ook veel zien, dat vastbinden, geweld niet nodig is. De zoon in bed praten: 'Wil je me helpen, wil je me troosten, ik ben bang als papa weg is' is al genoeg. Daarna heeft het z'n plezierige kanten als je de volle aandacht krijgt. Daar heb je als vier- of twaalfjarige geen verweer tegen."

Bullens is ook overduidelijk over de elders vaak aan het slachtoffer toegedichte vrijwilligheid. "Die aandacht, dat is een vorming van geweld. Iedere moeder kan haar kind het bed in krijgen

als ze zou willen. Er is nooit vrijwilligheid bij het slachtoffer. Hij wordt namelijk opgetild naar een volwassenenniveau waar hij niet aan toe is. Er wordt wel gesproken over gelijkwaardigheid, maar die is er altijd ingebracht door de dader. Een kind is op die leeftijd niet toe aan een volwassen relatie. Ik merk steeds dat het geen nee durven zeggen voor het kind grensvervaging en schuldgevoelens met zich meebrengt. Daders ontdekken dat pas als je ze confronteert met hun eigen jeugd: jij had op je tiende toch ook geen belangstelling voor seks? Denk je dat een kind van vier dat nu wel heeft dan?

"Je mag dus bij deze vormen van aandacht altijd van seksueel misbruik praten. Tussen moeder en zoon, en ook in

pedoseksuele relaties. De dader blijkt zich namelijk nooit ingeleefd te hebben in de levensfase van zijn slachtoffer. Een jongen van twaalf giechelt niet meer mee met zijn vriendjes over 'vieze praatjes' als hij het zelf al heeft meegemaakt. Zo ontnemt de moeder hem het eigen tempo, het recht op de eigen seksuele ontdekkingsreis."

In de Amerikaanse literatuur flitsen de cijfers ook alle kanten op. In 1955 dacht onderzoeker Weinberg nog dat incest tussen moeder en zoon bij één op de miljoen mensen voorkwam. Twintig jaar later ging Meiselman uit van één op honderd. De beroemde onderzoeker Kinsey vroeg er niet eens naar. Latere lokale onderzoeken in Amerika, Engeland en Canada kwamen uit op één op de vijftien-twintig, één op de veertien en zelfs één op de drie jongens die wel enige vorm van seksueel misbruik te verwerken hadden gehad.

In veel recenter onderzoek komt de Australische psychiater Anne Banning (1989) met een voorbeeld van de problemen om incest door vrouwen te herkennen. Ze beschrijft een moeder die het piemeltje van haar zoontje kust en in zijn billen bijt. Dat geval is niet aangemerkt als seksueel misbruik en kwam dus niet in de statistieken terecht. "Maar keer de seksen nou eens om," zegt Banning, "en laat het gebeuren door een vader met zijn dochter. Die man had al lang in de gevangenis gezeten." Omdat volgens her

en der nog steeds geldende conventies de vrouwen kinderen kleden en in bad stoppen, mogen ze een veel vrijer seksueel contact met hun kinderen hebben.

Macht

Banning doet een gewaagde waarschuwing, in Nederland vorig jaar in Opzij (toevallig?) ook verwoord door de Utrechtse psychiater-seksuoloog Frits Bruinsma. Feminisme, zegt Banning, heeft niet alleen geleid tot publieke aandacht, herkenning en behandeling van incest. Feminisme streeft naar meer macht voor vrouwen. Onzekere, emotioneel zwakkere mannen, zullen daarom eerder uitwijken naar jongere en zwakkere partners, dus vooral kinderen. Machtsgedoevens spelen toch al een rol in seksueel misbruik van kinderen. Zou het dan niet kunnen zijn, redeneert Banning, dat vrouwen die zich nog onzeker en onmachtig voelen in hun streven naar macht, juist voorbeschikt zijn tot seksueel misbruik van kinderen als de andere omstandigheden er ook naar zijn?

Zo gezien zou seksueel misbruik van jongens door moeders nog een slordig bijproduct van het feminisme blijken te zijn.

In haar conclusie stelt Banning vast dat seksueel misbruik door vrouwen waarschijnlijk veel lager zal blijven dan dat van mannen. Maar, voegt ze er aan toe, het is wel hoogstwaarschijnlijk dat we de werkelijke aantallen hebben onderschat wegens ons ongelof dat het überhaupt kan voorkomen.

In de tijd van Freud werd verondersteld dat er geen incest tussen vader en dochter bestond. Kindermishandeling werd tot de jaren zestig niet (h)erkend. Hetzelfde geldt, tot het midden van de jaren zeventig, voor seksueel kindermisbruik. Tot aan de jaren tachtig werden mannelijke slachtoffers van seksueel misbruik niet serieus genomen. En, besluit Banning: "Zo zou incest tussen moeder en zoon en moeder en dochter wel eens niet zo ongewoon kunnen zijn als we hadden gedacht of gehoopt."

MAURITS SCHMIDT

Mijn moeder had geen enkele remming

Soms roept een maat 'Motherfucker!' tegen hem, nu ze het bij Hoogovens ook weten. Dat is de prijs voor de loutering. Hans Punselle (50) uit Schagen zweeg dertig jaar lang over de incest met zijn moeder. Vijf jaar geleden brak hij daar doorheen - op een wel heel bizarre manier.

MIJN moeder had een slecht gevulde rugzak om zich staande te houden. Toen ik geboren werd was ze ééentwintig. Op mijn zevende kwam ik met mijn zusje uit het tehuis. Ik had een andere naam dan mijn vader.

Er komt dan nog een broertje en veel later blij ik nóg een zus te hebben. Een totaal verscheurd, armoedig Rotterdams oorlogsgesin.

Als ik twaalf ben en m'n zusje elf krijgen we, zonder het van elkaar te weten, seksuele voorlichting. De stiefvader doet het voor en laat zich masturberen door mij. Z'n broodwinning ligt op zee.

In die tijd mogen we om beurten bij onze moeder slapen. Ik kom tot ontwikkeling als jongen en krijg daadwerkelijk seksueel contact met haar. Door een autoritaire opvoeding en door iets dat in de oorlog is gebeurd, is moeder lichamelijk en geestelijk zwaar mishandeld. Dat begint ze haar kinderen te verwijten.

Als ik een paar keer bij haar heb geslapen, schrikt ze zelf. Bij het douchen zegt ze, na een half jaar, dat ik er nooit wat van mag vertellen. Het zou gevolgen hebben voor mij en voor haar - en daar was ik dan óók verantwoordelijk voor. De seksuele contacten zijn dan onmiddellijk afgelopen. Met vader en huisvriend loopt het nog geruime tijd door. Het zusje wordt ook gebruikt.

Met m'n moeder begint het in onschuld. Mijn gevoel is dan: dit is de warmte van de moeder-kindverhouding. Pas als ze er over praat, krijg ik het idee: hier klopt iets niet. Dan komt er angst. En schrik.

Terugkijkend is die seksualiteit een manier om liefde te krijgen, te geven. Die grens is er niet zo. Het is dan nooit bedriegend. Ze slaat wel, is autoritair, maar niet hierin. Ze moet hard optreden, want ze is niet opgewassen tegen de maatschappij. Dat is ze tot nu toe niet. Achteraf ervaar ik het wel zo dat mijn moeder gewoon behoefte heeft aan seksualiteit. En ik ben bruikbaar, omdat ik in mijn seksualiteit rijp.

Rond mijn vijftiende spat dat gezin helemaal uit elkaar. Vader en moeder krijgen ruzie en beginnen uit eigen belang de sluiers op te lichten. Moeder geeft vader aan op het politiebureau wegens het gebruik van dochter. Voor ons gaat er een warwinkel open. Ik zit vier dagen vast op het bureau, zogenaamd voor diefstal uit het bedrijf van die vriend. Daar vertelt vader, of moeder, dat die vriend mij regelmatig seksueel benadert. Kortom, ze trappen en spuwen mekaar en die kinderen zitten er gewoon tussen.

Over mijn moeder zeg ik niets tegen de politie. Ik vertel wel dat mijn stiefvader me anaal wil benaderen. Die agent wil dat niet in het rapport schrijven, hij schrikt er zelf van. Het is hem te gortig. Het komt hem ook niet uit in zijn onderzoek.

Ik beland in een tehuis voor werkende jongens in Brabant. Vader en moeder worden uit de ouderlijke macht ontzet en belanden in de gevangenis. Als ze er uit komen, gaan ze samen door. Van het seksuele gedoe van die vader ben ik dan af, maar die vriend blijft, in dat tehuis en half tot in militaire dienst, toenadering zoeken. Dat doet hij, heel luguber, via een leuk flesje wijn voor de broeders. Terwijl hij toch ook is veroordeeld wegens seksuele handelingen met mij.

De ouders zoeken weer contact met de kinderen, maar ik kom er niet meer over de vloer in die tijd. De kinderbescherming vraagt mij nog in het tehuis of ik seksueel contact heb gehad met mijn moeder - wat ik krachtig en overtuigend ontken. Want ik wil niet nog meer schade aanbrengen. Ze heeft dan wel gezeten op beschuldiging van mijn zus, maar achteraf denk ik dat de bewijslast niet krachtig genoeg was. Ik heb me heel lang zo gedragen dat ik de schade kon beperken voor alles en iedereen. Waardoor ik zelf helemaal in de moeilijkheden kom.

EEN grote lijn is dat mijn moeder altijd het zusje blijft beschuldigen. Om die wonden niet open te rjten, verbreek ik het contact met mijn zus. Ik kan nergens mijn mond open doen. Ik zit met mezelf, met wat ik gedaan heb. Dat weet m'n zus niet, de broer al helemaal niet.

Hoe moet ik verder vertellen? Er komt een vreselijk dilemma. Alles bij elkaar raak ik in 1986 in een echtscheiding, want mede door al dat verleden raak ook ik in de knel. Ik ben getrouwd op m'n zesentwintigste, heb nu twee kinderen van drieëntwintig en twintig.

In de seksualiteit in mijn huwelijk gebeurt net wat nodig is. Meer ook niet. Ik kan er niet speels mee omgaan. Nog steeds zoek ik mijn identiteit daarin: wat ben ik in de seksualiteit, hetero of homo of wat?

Gedurende de scheidingsperiode, rond de feestdagen van 1986, is er nog één adresje waar ik naar toe kan, en dat is naar m'n moeder. Die is inmiddels alleen. En, dat vind ik het nare, maar goed, het is tevens een oplossing geweest: daar krijg ik in die dagen tussen Kerst en Oud en Nieuw één keer seksueel contact met m'n moeder.

Ik ben dan, op m'n vijfenveertigste, met die scheiding bezig, moet alles in orde maken voor m'n gezin, dus ik heb wel wat anders aan m'n hoofd. Maar over dit contact zeg ik meteen na afloop tegen haar: "Dit kan ik niet aan. Hier klopt iets niet. Ik raak er psychisch behoorlijk van in de knel. Door alles, hoe ik leef en hoe ik me gedraag, kom ik in die scheiding. En nou dit". Waarop moeder zegt: "Nou ja, dat doen volwassen mensen, klaar". Dus ik ga gewoon weer weg."

Mijn moeder had geen enkele remming

VERVOLG VAN PAGINA 17

"Dat laatste seksueel contact is mijn verantwoordelijkheid, ik had het niet moeten doen. Maar mijn moeder had totaal geen enkele remming om het te laten gebeuren. Voor mijn moeder is het heel makkelijk. Ze zegt: 'Verbreek jij je contacten maar, dan heb jij een probleem'. Zij zal dan de contacten met mijn ex wel verder uitbreiden. Ze vindt dat ze voor zichzelf mag opkomen.

Nooit heeft iemand het geweten van mijn moeder en mij. Ja, m'n stiefvader, maar die maakte er misbruik van met m'n zusje. Vrienden heb ik niet om met dat probleem naar toe te gaan. Moeder is de enige en voor de rest van de wereld ben je bang en angstig. Ik wou m'n eigen kinderen en ex-vrouw ook ontlasten, vond dat ik ze er niet mee kon bezwaren.

Ik denk dat ik twee redenen had om naar mijn moeder terug te gaan. Deels zoek ik bevestiging: is dat van vroeger waar geweest? Achteraf blijkt: zij kon dat heel makkelijk, zo gehard was ze door de ellende. Mij is wel gesuggereerd dat ze prostituee was in de oorlog en dat ik daar een kind van ben. Dat zou best kunnen. Ze moest toch overleven? Als kind wil je niet dat het zo is, maar ze is ook een zwak mens met heel weinig weerstand.

Deels huilt ik dan ook uit, want ik wil de zaken eens rechtzetten, ben op zoek naar openheid. Dat brengt meer te weeg dan dertig jaar lang verzwijgen, verdoezelen, er omheen draaien, weet ik nu. Als ik een goe-

de vriend had gehad, was het zo niet gebeurd. Hoewel ik nu wel in één keer terug was bij de bron van alle ellende. Zij van haar kant heeft die laatste keer gewoon meegedaan om de zaken weer onder controle te krijgen, dat geloof ik vast. Want nog steeds beschuldigt ze mijn zus als aanstichtster van alle ellende.

NA de afwerking van de scheiding krijg ik een beetje tijd om aan mezelf te werken. Zo heel langzaam probeer ik wat recht te zetten. De ex en de kinderen en meer mensen in mijn omgeving zijn inmiddels op de hoogte van mijn verhaal.

Ik ga er zelf op uit, maar ik krijg vele duwtjes. Bijvoorbeeld door artikelen in de krant. Zo kom ik uiteindelijk terecht bij een groep mannelijke slachtoffers van seksuele geweld van de VSK, de vereniging tegen seksuele kindermishandeling. Ik had eerder contact met ze moeten zoeken. Maar eerst ga ik op eigen houtje op pad. Het zijn overigens in het begin alleen maar vrouwen die me de weg wijzen, daar had ik wel een beetje moeite mee.

De laatste confrontatie met m'n moeder is een jaar geleden, als ik haar help met verhuizen - ze woont nu vlak bij me. Ik wil dan kijken wat we er nog van kunnen maken. Ik vertel dat ik het contact met m'n zus heb opgebouwd, want die zat er ook mee. Toen begon ze weer. Heel erg m'n zuster beschuldigen. Die zou de veroorzaker van alles zijn. Daders praten altijd heel anders dan ze zijn. Daar ben ik nog erg boos over. Zo kom je er niet uit. Zo gaat het nog verder verkeerd.

Dat laatste seksuele contact met mijn moeder is wel het begin van schoon schip maken. Hoewel ze me bij de VSK daarin sterk gesteund hebben: 'Je hoeft haar niet in bescherming te blijven nemen, het is niet goed wat ze gedaan heeft en wat ze nu doet'.

Met mijn moeder heb ik nu geen contact meer. Ik heb het wel geprobeerd, maar ieder ander heeft altijd de schuld. Ze schijnt gemarteld te zijn in de oorlog. Vreselijk, maar daar heb ik geen schuld aan. Dat durf ik nu ook te zeggen. En nog is het eng. Naar, temminste. Want wat heeft dat weer voor gevolgen? Ik ben blij dat ik het er als vader nog zo goed heb afgebracht. Er is één moment geweest dat ik in een

stoepartij met m'n dochter haar borsten aanraakte. Op dat moment voelde ik: dit is van mij. Wat heel normaal is. Maar voor mij was het een teken: nu gantisch afstand houden. Dat ben ik nu deels aan 't doorbreken. Tot voor twee jaar kon ik haar geen kusjes geven, ook niet als ze het vroeg. Ik gaf haar wel een bosje bloemen. Dat was angst.

Intimiteit en seksualiteit blijken aparte dingen te zijn. Er zijn nu heel wat mensen met wie ik intiem omga. Ik was er bang van, omdat er altijd seksualiteit bij komt, automatisch.

Dertig jaar zwijgen is lang. Maar als je anderen iets vertelt, wordt jouw versie van het verhaal gauw ondermijnd, als het al aan de beurt komt. Ongelooft speelt ook. De mensen komen dan namelijk bij hun eigen angsten: als mij dat maar niet overkomt. Zo reageren ze dan. Dat voel je meteen.

Ik heb wel het idee gehad dat ik ooit de ruimte zou krijgen om er over te praten. Dat gebeurde uiteindelijk doordat mijn kinderen groter en weerbaarder werden. Voordien voelde ik het als mijn verantwoordelijkheid niet te gauw voor de leeuwen te gooien. Daarna zou ik wel aan de beurt komen. Maar doordat de maatschappij verandert, worden de kinderen eerder weerbaarder en dit soort zaken eerder bespreekbaar. Ze pikten het goed op.

Mijn ex is eerst beschuldigend en geschokt als ik het dik een jaar na de scheiding vertel. Terecht heeft ze het gevoel dat het een warboel is bij die Hans, die niets vertelt. Ik ben ineens een eng vies mannetje voor haar. M'n schoonmoeder zegt dan ook: 'Ik heb altijd al gedacht dat er iets met jou aan de hand was'. Dat geeft weer even de druk van schuld: 'Jij bent toch een man?' Maar ik begreep al gauw: dat is hun angst, hun schrik.

Op mijn werk krijg ik te horen: 'Al is het zo geweest, je had je mond niet mogen opendoen, want je bent een man'. Als man ben je immers actief? Zo loopt er ook een beetje keihard als lolletje tegen me te te brullen: 'Hé, motherfucker!' Daar moet je je toch nog wel een beetje tegen wapenen.

De eerste keer dat ik er over vertel, is bij het Rigg. Degene die me daar zou helpen, schrikt er zelf van, hij komt er niet mee weg. Ik ben er weggegaan. Bij een co-counselinggroep in Uffelte laat ik daarna iets naar bovenkomen van de incest. Dan heb ik nog een

re-birth therapie. Er komen wel dingetjes naar boven waar ik sterker van word. Intussen doe ik een mannen-assertiviteitsgroep. En ik kan in een themagroep in Schagen terecht waar heel veel vrouwen in zitten. Meehelpen cursussen te organiseren. Daar zijn ook vrouwen bezig met verwerking van incest. Die zetten me op het spoor van de VSK. Maar de VSK-groep in Noord-Holland gaat nog niet door wegens te weinig deelname en zo zit ik eerst in een slachtoffergroep bij psychiater Donald Sissingh in Amsterdam. Bij de Bhagwancommunie in Egmond aan Zee kom ik ook nog twee, drie keer.

OP een gegeven moment ben ik zo ver dat ik er duidelijk over wil zijn en het ook aan anderen wil overbrengen. Dan lees ik in een advertentie dat de VSK-groep nu wel doorgaat. Daar ga ik bij, ook om anderen te helpen. Je komt er in elk geval achter dat je niet de enige bent.

Zwijgen wil ik nu niet meer. Er had veel eerder gelegenheid moeten zijn om te kunnen praten. Want het slaat naar binnen en het komt toch. Zo snel mogelijk voor de draad ermee. Is mijn advies dus. Ook al omdat het gevaar van incest wordt ingedamd als mensen opener over seksualiteit praten. Je móet heel intiem met je moeder kunnen omgaan, maar dan met grenzen. Zonder excessen. Je moet weten, geleerd hebben, dat je intiem met je familie kunt omgaan zonder seksualiteit. Je hebt nu eenmaal geen seksualiteit met je kinderen, met je ouders. Dat zit er in gebakken. Koesteren, dat zit in je. Maar als ze je de grond inboren, word je een snelle klaarkomer.

Nu ik er open mee durf te komen, wordt mijn wereld warmer en rijker. De verhouding met mijn dochter is warmer. Met mijn moeder wil ik dat ook. Ik zal nog wel eens teruggaan met een bosje bloemen. Maar m'n zus is me meer waard, dus eerst wil ik dat contact uitbreiden.

Helemaal gelukkig ben ik nog niet. Ik heb nu wel lieve, intieme vrienden. Maar ik zoek nog steeds een partner. Dat moet je aankunnen. Ik heb nog wel even tijd nodig om een paar dingen af te werken.

Ik houd nog van mijn moeder. Toch wel, ja."

MAURITS SCHMIDT

Hirsch-Ballin gaat discussie over gezin en incest uit de weg

door Jelis van Leeuwen VK 8-10

ONDANKS DEED de minister van Justitie het opmerkelijke voorstel om de verjaringstermijn van seksuele delicten op twaalf jaar te stellen. In de toekomst heeft een slachtoffer van seksuele delicten tot zijn/haar 28ste levensjaar recht op strafvordering.

Hoewel dit voorstel zeker een stap in de goede richting is, moeten er toch ook een paar kanttekeningen bij geplaatst worden. In de eerste plaats kiest de minister ervoor om de verjaringstermijn te verlengen en niet om deze op te heffen. De reden daarvoor is de basisregel van het strafrecht dat in principe alle strafbare feiten verjaren, ongeacht wat de gevolgen voor het slachtoffer zijn geweest of nog zijn. Zelf de gruwelijkste moord verjaart na een aantal jaren.

De enige uitzondering op deze regel heeft men gemaakt voor oorlogsmisdrijven. Dat waren immers misdrijven tegen de „humaniteit”, tegen de menselijkheid. Nu is er geen twijfel mogelijk dat de context van oorlogsmisdrijven fundamenteel verschilt van de omstandigheden waaronder seksueel misbruik plaatsvindt.

Maar dat neemt niet weg dat er voor wat betreft de gevolgen voor de slachtoffers opvallende overeenkomsten zijn. Deze lijden vaak aan zogenaamde post-traumatische stress-problematiek, zich uitend in pogingen tot zelfdoding, meer lichamelijke klachten, vaker verslavingen, niet zelden een chronisch isolement, onmacht en onvermogen tot het aangaan en onderhouden van intieme, betekenisvolle relaties met anderen en in het maatschappelijk functioneren.

Tegen deze achtergrond is de vraag gerechtvaardigd welke humaniteit de minister voor ogen heeft die hem gebiedt „om op een gegeven moment een streep onder een zaak te zetten”, juist waar verschillende onderzoeken illustreren hoezeer de gevolgen van seksueel misbruik vaak levenslang duren. Net als bij slachtoffers van concentratiekampen, komen ook slachtoffers van seksueel misbruik binnen gezinsrelaties, pas jaren later met hun verhalen naar buiten, niet zelden pas na hun dertigste, veertigste levensjaar.

De lang verdrongen ervaringen komen op zeker moment naar boven, vooral bij ingrijpende levensgebeurtenissen: ernstige ziekte, zwangerschap, echtscheiding, dood van een ouder. Het gaat om uitgestelde reacties op traumatische gebeurtenissen, welke als kind zijn ondergaan in een situatie waarin zodoende basisveiligheid, basisvertrouwen, en respect voor lichamelijke en psychische integriteit fundamenteel is geschonden.

Het laten ingaan van de verjaringstermijn op 16-jarige leeftijd en dan nog 12 jaar, lijkt hieraan wel iets tegemoet te komen, maar juist vanwege die uitgestelde reactie is dat in veel gevallen nog onvoldoende. Gelet op de

ernst van de gevolgen verdient opheffing van de verjaringstermijn serieuze overdenking, en anders minstens het verder optrekken — tot bijvoorbeeld 25 jaar — van die verjaringstermijn.

Natuurlijk wordt met het verstrijken van de tijd de bewijsvoering en de verdediging van de verdachten moeilijker, maar de vraag is of deze juridische argumenten de voorrang moeten krijgen boven humanitaire overwegingen. Welke „menselijkheid” moet het zwaarst wegen?

Een tweede kanttekening is dat de minister géén onderscheid wil maken tussen daders binnen of buiten het gezin, omdat dit juridisch een probleem is. Een dader is een dader, en vandaar ook dat de verjaringstermijn in het algemeen veruimd wordt als er sprake is van seksueel misbruik onder de leeftijd van zestien jaar, ongeacht de relatie van de dader met het slachtoffer.

Hiermee ontloopt de minister een discussie over de vraag naar de kwaliteit van ouderschap, over de kwaliteit van ouder-kindrelaties, over de kwaliteit van gezinsrelaties; kortom, over de kwaliteit van het gezin.

Het lijkt erop alsof de minister seksueel misbruik binnen gezinsrelaties als een helaas voorkomend gebeuren ziet, een ontsporing, een kwaad, een zonde vindt, in een overwegend veilige burcht, een thuishaven, enzovoort. Maar het maakt voor slachtoffers wel degelijk uit of de dader je vader, je moeder is, dan wel een anonieme dader met wie tot op dat moment geen relatie heeft bestaan.

Niet zelden is juist het gegeven dat een ouder dit misbruik realiseert er voor verantwoordelijk dat het slachtoffer jarenlang zwijgt. Het lijkt mij daarom wel degelijk zinnig dat er onderscheid wordt gemaakt in daders, en daaruit voortvloeiend verschil in straftoemeting, waarbij zou moeten gelden dat seksueel misbruik van kinderen, binnen ouder-kindrelatie, alsnog ernstiger wordt gezien dan wanneer dat misbruik van „buitenaf” komt.

Verlenging van de verjaringstermijn bij seksueel misbruik zal niet voorkomen dat het gebeurt. Het is uiteraard geen oplossing. Seksueel misbruik illustreert vaak ernstige relatieproblemen, en heeft niet zelden de functie om problemen tussen partners als het gaat om intimiteit, macht, seksualiteit en volwassenheid niet echt onder ogen te zien vanwege de risico's van uiteenvallen van het gezin. Seksueel misbruik fungeert zo als een paradox: een oplossing die zelf weer tot probleem wordt.

Juist om die reden verdient het voorstel van Hirsch Ballin diepgaande (politieke) discussie.

Jelis van Leeuwen is maatschappelijk werker.

Het woord incest verwatert snel

door José Rijnaarts

IN Forum van 8 oktober pleit Jelis van Leeuwen voor een diepgaande (politieke) discussie over seksueel misbruik binnen gezinsrelaties en de specifieke betekenis daarvan in vergelijking met seksueel misbruik van een kind door een vage kennis of onbekende. In het kader van zo'n discussie zou het niet gek zijn de term „incest” eens onder de loop te nemen.

De neiging die term te gebruiken voor seksueel misbruik van kinderen in het algemeen, of de dader nu familie van het kind is of niet, was me al eerder opgevallen. Het irriteerde me. Ik dacht dan: die persoon gebruikt een woord zonder de betekenis ervan te kennen. Maar toen ik op 21 september in deze krant het bericht las over het voorstel van minister Hirsch Ballin van Justitie om de verjaringstermijn voor incest te verlengen, constateerde ik tot mijn verbazing dat er iets anders aan de hand is.

Ministers weten immers wat woorden betekenen, dus als Hirsch Ballin het heeft over „incest in ruime zin” en zegt dat het wetstechnisch niet mogelijk is „onderscheid te maken tussen seksueel misbruik door een familielid (incest in strikte zin) of „een bekende of andere daders”, dan concludeer ik daaruit dat de term „incest” in minder dan tien jaar tijd een betekenisverandering van je welste heeft ondergaan.

Toen pakweg tien jaar geleden de eerste publikaties over incest verschenen, leek het een tijdlang haast een *must* (vooral in het hulpverlenings- en in het feministische circuit) je artikel te beginnen met kritiek op de term „incest”. Tientallen auteurs moesten erop hebben gewezen dat dit woord van het Latijnse „incestus” kwam dat „onrein” betekende, dat het een synoniem was van „bloedschande”, en dat het betrekking had op al dan niet vrijwillige seksuele relaties tussen bloedverwanten in het algemeen, ongeacht de leeftijd.

Eigenlijk richtte de kritiek zich op het totum-pro-parte karakter van de term: Doordat deze een geheel van seksuele relaties aanduidde waarvan het enige gemeenschappelijke ken-

merk bloedverwantschap was, werd verdoezeld dat het bij een deel van die relaties ging om de seksuele uitbuiting van kinderen juist door die volwassenen die hen het naast stonden en geacht werden hen te beschermen.

Meestal leidde die redenering tot een pleidooi om de term incest te vermijden als er kinderen in het geding waren. Als alternatieven werden aangedragen: seksueel misbruik van kinderen in het gezin, seksuele kindermishandeling in het gezin, seksueel misbruik van kinderen door verwanten. Tevergeefs. Omdat de nieuwe omschrijvingen te stuttelig klonken? Of omdat de media „incest” een te mooi woord vonden om zomaar in de ban te doen? Klonk het aanvankelijk niet spannend? Beetje mysterieus ook? Niet voor niets luidde de titel van een van de eerste symposia over dit onderwerp: „Incest — gewaagde relatie of uitbuiting?”

Hoe dan ook: de term „incest” schudde de betekenis van seksuele relaties tussen volwassen bloedverwanten van zich af en begon zoetjes aan een nieuw bestaan als puur synoniem van seksueel misbruik van kinderen door verwanten.

En nu vallen dus ook die verwanten weg en wordt incest de aanduiding voor seksueel misbruik van kinderen sec. Het wordt dus een soort pars pro toto, de aanduiding van een deel voor een geheel. Incest staat voortaan voor iedere vorm van seksueel misbruik, als het slachtoffer maar minderjarig is. Knap verwarrend.

Dat totum pro parte van vroeger was uiteraard een eufemisme, maar is dit nieuwe pars pro toto dat niet ook? Is het niet verstandiger ook in de taal verschil te blijven maken tussen een wellicht eenmalige onzedelijke betasting door een buurtbewoner die je als kind kunt ontlopen en de — vaak jarenlange — seksuele tirannie van bijvoorbeeld een vader met wie je onder een dak woont en die alle macht over je heeft?

Anders heeft straks iedereen incest meegemaakt, maakt het gewoon deel uit van het opgroeien en betekent het helemaal niets meer.

José Rijnaarts is publicist.

'INCEST' NVHN 19

Peter Hofstede bericht in zijn artikel getiteld 'onschuld' (d.d. 12-10 jl.) de VARA van 'modieuze slordigheid' omdat in het programma 'Met Witteman' een voorbeeld ter sprake kwam dat geen incest in de zin van de Van Dale (nl. bloedschande) was. De (juridische) praktijk gaat echter niet uit van de Van Dale, maar van het wetboek. En, het moge u wellicht verbazen, het Wetboek van Strafrecht kent de term incest of bloedschande niet. Slechts één artikel handelt over het plegen van 'ontuchtige handelingen' van een ouder met zijn minderjarig kind. In alle andere gevallen gaat het om misbruik van bepaalde machtsverhoudingen. Zo zegt de wet in het geheel niets over b.v. (het door Hofstede aangehaalde) incest tussen broer en zuster. Kortom incest als zodanig stelt de wet niet strafbaar. In het geval van 'Met Witteman' gaat het dus niet aan of de dader nu zwager was of broer van het slachtoffer. Het gaat om seksueel misbruik, gepleegd in een (ongelijke) machtsverhouding tussen volwassene en kind. En juist dit leeftijdsverschil noodzaakt tot veranderingen in de verjaringstermijnen, het onderwerp van het gewraakte programma.

Jammer dat Peter Hofstede, door slechts af te gaan op het woordenboek, de essentie is ontgaan. Of was Paul Wittemans 'onschuldige oogopslag' hier debet aan?

Met vriendelijke groeten (ook aan Peter Hofstede),
Groningen, F. LORIJN

Onschuld

NVHN 12

En van de drie onderwerpen in het VARA-tv-programma 'Met Witteman' betrof de actie tegen verjaring van incest.

Het ging over een vrouw van middelbare leeftijd, die bijna tien jaar lang een stiekeme verhouding met haar zwager had gehad. Naar haar zeggen, onder geestelijke en lichamelijke dwang. Van haar dertiende tot haar tweeëntwintigste. Toen was ze getrouwd. Het seksuele misbruik in de meisesjaren had, zo verklaarde zij, in haar leven echter zodanige sporen nagelaten, dat zij tot op de huidige dag verhaald probeert te halen op de dader. Inmiddels een man van in de zeventig.

In de periode dat de relatie duurde, bleek de vrouw toch steeds weer uit vrije wil bij haar zuster en zwager te hebben gelogeerd. Met andere woorden, zij bond zichzelf als kat op het spek. Waarom ze dat dan gedaan had? vroeg Paul Witteman met de verbaasde onschuld die hij bij zulke gelegenheden in zijn oogopslag legt. Omdat zij niet wilde dat het uitkwam, want dat zou een schandaal in de familie hebben gegeven. Die verwachtte dat zij normaal bij haar zuster over de vloer kwam en zou er misschien iets achter gezocht hebben, wanneer ze haar bezoeken gestaakt had. Vandaar.

De zwager, zo vernamen wij, had een goede baan, verdiende veel geld en bewoonde met vrouw en kinderen een mooi huis in een deftige wijk. Over het huwelijk van de jongere zus hoorde je niets; misschien was dat wel op een echtscheiding uitgedraaid? Een paar jaar geleden ging zij tot een wraakactie over. Ze stuurde brieven rond in de wijk waar haar zwager tot dusver te goeder naam en faam bekend stond, met de aantijging dat die brave buurman in werkelijkheid een vuige verkraachter was. Ging ze daarmee eigenlijk niet over de schreef? vroeg Witteman een beetje streng. Nee, want die man had haar leven verpest. Het feit dat hij nu door zijn omgeving met scheve ogen bekeken werd en maar beter kon verhuizen, woog daar immers niet tegen op. En nu was ze van plan te gaan procederen.

Dat de media allerlei seksuele misstanden, met name incest, in de openbaarheid brengen, is op zichzelf een goed ding. Maar dan moet men geen zaken incest noemen die het niet zijn. Volgens Van Dale kent deze term slechts één betekenis: bloedschande. Aangezien een zwager niet hetzelfde is als een broer, bezondigde de VARA zich aan een modieuze slordigheid. Onnodig zou men zeggen, er lopen in Nederland helaas genoeg echte incestslachtoffers rond.

De geschiedenis van het zusje dat het met haar zwager hield en dat zich een half leven later nog op die man wil wreken, hoort wat de televisie betreft eerder thuis in een soap à la Dallas. Men moet niet proberen zo'n verhaaltje onder valse vlag in een actualiteitenrubriek te lijmen. Het geeft geen pas om louter en alleen ter verhoging van de kijkcijfers een trieste, verbitterde vrouw voor de wolven van een sensatiehongerig publiek te gooien.

Tot slot, aan het adres van de VARA: de onschuldige oogopslag van glamourboy Witteman is definitief jullie laatste troef. Wees er zuinig op.

Centrumdemocraten
(CD)
1 ZETEL

Het incestprobleem wordt overtrokken.

UIT OVERZICHT ALG. BESCHOUWINGEN VK 9
KOPJE "ALGEMEEN OORDEEL"

Groninger seksuoloog werkt mee aan videobanden 'Seks, je lust en je leven'

'Seks voor veel mensen nog steeds het engste

(Door Marja Klip)

„Seks mag dan wel een gewenste emotionaliteit zijn, maar voor veel mensen is het nog steeds het engste wat er is.” Dat weet de Groninger seksuoloog Jelto Drenth zo goed als zeker. Volgens hem was het bitter hard nodig dat er video-banden ('Seks, je lust en je leven') kwamen. Hij werkte daaraan mee samen met de Belgische Goedele Liekens.

Jelto is boos en hij wil meteen even kwijt waarom dat zo is. „De klierderigheid waarmee de media met Goedele Liekens omgaan, daar word ik heel boos over. Ze gaan er bij voorbaat al vanuit dat Goedele bij deze produktie is betrokken dank zij haar mooie smoeltje. Haar kennis over dit onderwerp wordt gewoon genegeerd. Ik weet uit ervaring dat ze ontzettend veel in huis heeft. Hoe langer ik haar meemaak hoe meer ik haar bewonder. Het ligt niet aan haar, maar aan de journalisten dat ze niet serieus wordt genomen.”

Zo dat is eruit. Nu terzake. Hoe het zo is gekomen dat hij en Goedele bij deze produktie werden betrokken? „Dat is”, zegt Jelto Drenth, „heel wonderlijk gegaan.”

Gil Hensen, een Nederlandse filmregisseur die al twintig jaar in Taiwan woont, kwam op het idee toen hij tijdens een vakantieperiode in Nederland iets las over een seks-therapie. Terug in Taiwan werd door hem het script voor het voorlichtingsprogramma bedacht. Tot zijn eigen verbazing was een filmaatschappij in Nederland meteen enthousiast. „Pas toen werd er gezocht naar deskundigen op dit gebied die het geheel konden presenteren.”

De combinatie van Goedele Liekens en Jelto Drenth lag voor de hand. Zij studeert seksuologie in Leuven. Een studie overigens die Nederland niet kent. Pas begin volgend jaar gaat hier de eerste opleiding beginnen. Goedele Liekens had kennis en media-ervaring. Jelto Drenth werd ingeschakeld omdat hij door zijn jarenlange ervaring als seksuoloog bij de Rutgersstichting in Groningen behalve het presenteren, ook veel nuttige aanvullingen kon geven. „Ik ben dan ook een paar maanden heel hard bezig geweest om een groot aantal scènes te herschrijven.”

Over het nut van het op de markt brengen van de vijf videobanden met informatie over het mannelijk orgasme, erectie, samenspel, het vrouwelijk orgasme en vrijer vrijen, is Drenth duidelijk.

„Nog steeds zijn er”, zegt hij, „ongelukkig veel mensen die seksuele problemen hebben, maar er nooit mee bij de seksuoloog terecht komen. Zij laten het probleem liggen of proberen het op hun eigen manier op te lossen. Er wordt in Nederland gigantisch veel geld uitgegeven aan de sekshops. Ze kopen zich arm aan zelfjes, pilletjes, vibrators en noem maar op. En de boeken, niet te vergeten. Hoe word ik een hartstoechtelijk minnaar' is een bestseller. Dat is van een allooi wat te vroeselijk is voor woorden.”

wat er is'

● Seksuologe Goedele Liekens weet dat er nog steeds veel mensen zijn die seksuele problemen hebben, maar er nooit mee bij de seksuoloog terecht komen.

Foto: Dijkstra

● Erotiek en seks kunnen een 'lust in je leven' zijn, zoals uit vijf video-banden blijkt.

Opname uit de tv-film 'Two Moon Junction'

Voor Drenth was dit vooral een reden om het aanbod om aan deze produktie mee te werken met beide handen aan te grijpen. „Het bevat informatie die zinnig is voor iedereen. Heel direct en effectief. Daar komt nog bij dat het voor mij heel wonderlijk was dat dit zomaar gemaakt kon worden. Moet je nagaan, deze produktie kost een half miljoen gulden. Als dit vanuit de hulpverlening opgezet had moeten worden, was het er nooit gekomen.”

De onderwerpen die op de videobanden worden behandeld zijn, zegt Drenth, op een openhartige manier in beeld gebracht. Behalve voorlichting en informatie worden er ook demonstraties gegeven. Een goed voorbeeld

daarvan is de postzegeltest. Deze kunnen mannen doen die uit willen zoeken of hun erectieprobleem een lichamelijke of psychische oorzaak heeft.

Omdat mannen 's nachts tijdens hun slaap enkele keren een erectie krijgen, kan een reepje postzegels dat 's avonds voor het slapen gaan om de penis wordt geplakt de volgende morgen al zekerheid bieden. Als de postzegels losgeknapt zijn, is de penis stijf geweest. Vaste prik!

Een van de opdrachten die als een rode draad door elke videoband heenloopt is de instructie 'begin maar eens opnieuw'. „We laten steeds weer zien dat je ook kunt vrijen als ontspanning. De opdracht is dan ook 'wel vrijen, als je maar uit het kruis

blijft. Zodat de mensen leren dat vrijen zonder seks ook heel prettig kan zijn.”

Volgens Jelto Drenth is het van groot belang dat echtparen die seksuele problemen hebben de banden samen bekijken. Alle banden beginnen dan ook met deze aansporing. „We adviseren de mensen die alleen kijken om de video maar uit te zetten. Voor ontzettend veel echtparen is het praten over seks een taboe. Bij wie op de vraag 'waarom heb je geen zin', alleen maar het antwoord komt 'omdat ik gewoon geen zin heb'. En toch zeggen ze dat ze er alles wel voor willen doen. Behalve er over praten dus. Als zo 'n echtpaar samen naar de

Het zou niet zo moeten zijn, eigenlijk, maar seks is kennelijk voor veel mensen nog steeds iets griezeligs, iets engs. Preutsheid mag dan langzamerhand wat zijn gesleten (hoewel...?), openlijk praten over erotiek en seks wordt vaak nog als 'vies' of zelfs 'smerig' afgedaan. De onderwerpen zijn in elk geval slecht bespreekbaar. Er wordt altijd wat smoezelig over gedaan. Vanaf vorige week zijn nu al vijf veelbesproken videobanden 'Seks, je lust en je leven' te koop. Twee seksuologen presenteren die banden: de Belgische Goedele Liekens en de uit Groningen afkomstige Jelto Drenth. Beiden weten maar al te goed hoe nodig het is duidelijk te maken dat seks heel gewoon is en dat je er van kan én mag genieten. En dat laatste is nu vaak een bron van ellende.

Voorlichting over seks nog steeds slecht

De seksuele voorlichting in Nederland is nog steeds slecht. Dat zegt de Groninger seksuoloog Jelto Drenth, samensteller en presentator van de pas verschenen videobanden 'Seks, je lust en je leven'.

Hoewel de kennis over seksualiteit de afgelopen jaren is toegenomen zijn ouders, docenten en ook veel hulpverleners niet in staat dit onderwerp goed bespreekbaar te maken. Hierdoor vallen grote groepen, vooral mannen en jongens, buiten de boot.

Drenth baseert zijn uitspraken op zijn jarenlange ervaring als seksuoloog bij de Rutgersstichting in Groningen. Met name bij de oudere mannen (tussen vijftig en zestig jaar) is de onwetendheid over hun seksualiteit groot. Zij weten niet precies wat de normale verouderingsverschijnselen zijn.

„Als ze merken dat er seksueel gezien wel wat verandert, raken ze in paniek. Dit in tegenstelling tot de vrouwen van die leeftijd. Aan de menopauze is de afgelopen jaren veel aandacht besteed. Zij weten wat hen te wachten staat.”

In Nederland kampt zo'n 25 procent van alle echtparen met seksuele problemen.

Bij de mannen liggen de problemen voornamelijk in een voortijdige zaadlozing (achtien procent), erectiestoornissen (zestien procent), problemen bij het klaarkomen (acht procent) en geen zin hebben in seks (twee procent).

Van de vrouwen heeft vijftien procent problemen met het opgewonden raken, acht procent heeft orgasme-problemen en zes procent heeft geen zin in seks. Drenth meent dat het seksleven van de helft van de mensen die de videolessen volgen zal verbeteren.

banden kijkt, dan komt er informatie binnen waar ze wel over moeten praten.”

De videobanden zijn op dit moment alleen nog in Nederland te koop of te bestellen bij enkele boekenclubs en postorderbedrijven. Binnenkort zijn ze ook in België te krijgen. Bovendien zijn er contacten met Spanje om ze daar ook op de markt te brengen. Jelto Drenth hoopt dat er na Spanje andere landen volgen. „Want”, stelt de seksuoloog, „de banden zijn bedoeld voor de gehele wereld. Voor mensen van alle intellectuele niveaus, van superbehoudend tot progressief.” ■

Twee jaar cel en TBS voor verkrachter

Door een onzer redacteurs NRC

AMSTERDAM, 1 OKT. De Amsterdamse rechtbank heeft gisteren de 20-jarige C.M., de zogenoemde Rembrandtpark-verkrachter, veroordeeld tot twee jaar gevangenis en TBS met dwangverpleging. De man werd schuldig bevonden aan twee gewelddadige verkrachtingen en een geval van aanranding.

Hoewel de officier van justitie zes jaar met TBS eiste, meende de rechtbank op advies van het Pieter Baan Centrum dat het zowel in het belang van de maatschappij als van de verdachte was om de behandeling zo spoedig mogelijk te laten beginnen. De rechter zei daarom te hopen dat de slachtoffers begrip voor zijn beslissing konden opbrengen.

M. werd op 17 maart van dit jaar met een slagmes onder zijn jas aangehouden. Hij had de omgeving van het Rembrandtpark bijna een jaar lang onveilig gemaakt door willekeurige vrouwen heimelijk te volgen en in sommige gevallen aan te randen. Eén slachtoffer verkrachtte hij in het park, een andere in haar huis. Na aanhouding bekende M. dat hij in het totaal vijftig vrouwen had gevolgd en dat het daarbij veertien keer tot een misdrijf was gekomen.

Slachtoffers hebben drie kort gedingen tegen M. aangespannen, die ze allen wonnen. Twee keer kreeg M. een straatverbod opgelegd. Ook werd hij gedwongen een aidstest te ondergaan waartegen hij in hoger beroep is gegaan.

Utrechter vergreep zich aan nichtjes

UN 5/10

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft een 41-jarige Utrechter wegens aanranding en verkrachting van twee nichtjes veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van acht maanden met een proeftijd van twee jaar. De rechtbank heeft tevens beslist dat de man 1.000 gulden smartegeld moet betalen aan een van zijn twee nichtjes.

Op 30 oktober en 8 november 1989 hadden twee nichtjes van de man aangifte gedaan van ontucht en verkrachting. Begin 1989 zou hij een van de meisjes in zijn auto bij de borsten hebben gepakt. In 1981 en 1982 zou hij een ander nichtje hebben verkracht en hebben gedwongen tot allerlei ontuchtige handelingen.

Op de zitting had de Utrechter gezegd dat hij in 1981 en 1982 een verhouding met het toen 15-jarige meisje had gehad. „Mijn huwelijk was erg slecht. Dat nichtje kwam vaak bij ons in huis en van het een kwam het ander”, aldus de man. Volgens hem hadden beide meisjes aangifte gedaan uit wraak voor het feit dat hij in oktober 1989 aan de familie had laten weten dat hij een andere vrouw had ontmoet en dat hij van zijn echtgenote wilde scheiden.

De rechtbank vond niet dat de Utrechter dat verhaal aannemelijk had gemaakt. Het college vond de aanranding en de verkrachting bewezen. Op zich vonden de rechters een onvoorwaardelijke celstraf voor deze feiten op zijn plaats. Vanwege de ouderdom van de meeste feiten, bleef het bij een geheel voorwaardelijke straf. Tegen de Utrechter was een gevangenisstraf geëist van twaalf maanden waarvan vier maanden voorwaardelijk.

Voorwaardelijke straf na ontucht

K
Tub.
2/10

VROOMSHOOP — Vier maanden voorwaardelijke gevangenisstraf eiste de officier van justitie bij de rechtbank in Almelo mr. Van Kesteren gisteren tegen de 54-jarige M. uit Vroomshoop, die heeft bekend tussen 1 januari 1980 en 9 april 1984 ontuchtige handelingen te hebben gepleegd met een buurmeisje, dat toen tussen twaalf en zestien jaar oud was.

De verdachte woonde toen nog bij zijn inmiddels overleden ouders in. Het slachtoffer paste in die tijd vaak op de moeder van M.

De verdachte heeft bekend met nog vier jonge meisjes ontucht te hebben gepleegd. De meeste zaken zijn inmiddels verjaard omdat ze twintig jaar geleden plaats hadden. Uit psychiatrisch onderzoek is gebleken dat M. verminderd toerekeningsvatbaar is. Uitspraak: 8 oktober.

Kinderlokker in Haaksbergen

Van onze correspondent
HAAKSBERGEN, dinsdag

De politie van het Twentse Haaksbergen is op zoek naar een tot nog toe onbekende man die twee zusjes van zes en acht jaar uit die plaats heeft meegelokt om vervolgens een van de slachtoffertjes seksueel te misbruiken.

De man benaderde het tweetal en nam de beide zusjes mee naar een speelhut. Daar vroeg hij de twee om 'doktertje te spelen'. Daarbij liet hij door een van de twee meisjes ontuchtige handelingen bij zich uitvoeren.

Ijsventer vergreep zich aan jongetjes

Tel 10 okt

Van onze correspondent

OLDENZAAL, donderdag

Een 23-jarige ijscoverkoper uit het Twentse Oldenzaal heeft bekend de afgelopen zomer maanden met tenminste acht jongetjes in de leeftijd van 9 tot 12 jaar ontucht te hebben gepleegd.

De Tukker verkocht ijsjes in de schuur achter zijn woning in de wijk De Thij. Daar-

mee lokte hij zijn slachtoffertjes naar binnen om zich vervolgens aan hen te vergrijpen. Inmiddels zijn acht aangiften binnengekomen, maar de politie sluit niet uit dat dit aantal verder zal stijgen.

De politie kwam de man op het spoor nadat de ouders van een van de slachtoffertjes aangifte deden dat hun zoon-tje was misbruikt.

Zes jaar in incestzaak Ulf 12

ARNHEM — Het gerechtshof in Arnhem heeft de 59-jarige J. G. een gevangenisstraf van zes jaar met aftrek opgelegd voor het jarenlang seksueel misbruiken en mishandelen van zijn dochter. G. werd door de rechtbank ook tot zes jaar veroordeeld. G. stond toe dat zijn dochter ook door kennissen en buren werd misbruikt.

Achttien maanden cel geëist na ontucht met stiefdochter

AC 15/10

Van onze verslaggever

ALKMAAR — „Als iemand in een zedenzaak na jaren een verklaring aflegt dan wil dat niet zeggen dat het om een verzonnen verhaal gaat. Het geeft alleen aan hoe moeilijk het voor kinderen in de puberteit is om met hun verhaal voor de dag te komen.” Dat betoogde de Alkmaarse officier van justitie G. Botman gisteren in de strafzaak tegen de 60-jarige S.F. uit het Duitse Dillenburg. F. wilde de rechtbank doen geloven dat hij slachtoffer is van een complot. Geheel ten onrechte zou hem 'na vele jaren' in de schoenen worden geschoven dat hij ontucht had gepleegd had met zijn minderjarige stiefdochter. De officier verwees de complottheorie naar het rijk der fabelen en eiste achttien maanden gevangenisstraf.

De verdachte zou zijn stiefdochter tussen 1979 en 1982 in Egmond aan de Hoef meermalen seksueel hebben misbruikt. F.: „Dat is niet waar. We hebben elkaar alleen in mijn caravan en in mijn vrachtwagen gekust. Ik heb daarbij nooit dwang gebruikt.”

Het meisje zegt dat F. zijn vrachtwagen steeds langs de kant zette als hij gemeenschap met haar wilde hebben. Ze zou ook vanaf haar dertiende jaar ontuchtig zijn beetgepakt in de caravan van de verdachte in Egmond aan de Hoef.

Het slachtoffer vertelde haar verhaal voor het eerst toen ze zestien was. Ze verliet het ouderlijk huis omdat haar moeder haar niet wilde geloven. Advocata H. van Dijk, die opkwam voor de belangen van het meisje: „Mijn cliënte zwierf bijna vier jaar rond om tenslotte als twintigjarige langdurig in een psychiatrisch ziekenhuis te belanden. Jarenlang heeft ze haar problemen weggedrukt met als gevolg dat ze nog steeds contact heeft met therapeuten.”

Op de vraag van rechtbankpresident N. Geleijnse of de verdachte na het verhaal van de raadvrouw nog steeds vrijuit meent te gaan, antwoordde F. volmondig 'ja'. De verdachte: „Haar moeder smeedt een complot tegen me. Ze neemt me kwalijk dat ik het gezin heb verlaten.” Volgens officier van justitie

Botman is de complottheorie alleen maar aantrekkelijk voor F. omdat hij zich op die manier aan zijn verantwoordelijkheid kan onttrekken.

Botman meent ook dat er voldoende bewijs tegen F. voorhanden is om tot een veroordeling te kunnen komen. De officier: „Het staat vast dat het slachtoffer grote psychische schade op heeft gelopen. Vergelding is daarom uit oogpunt van normhandhaving op zijn plaats. Bij het publiek mag nooit en te nimmer de gedachte ontstaan dat dit gedrag door de beugel kan.”

Het gerechtelijk vooronderzoek tegen de verdachte begon in maart '89.

De rechtbank doet 22 oktober uitspraak.

Man randt meisje van drie jaar aan

UN 7/10

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT — Een onbekende man heeft zondagmiddag bij het speelterreintje bij de Jacob Gasthuisstraat ontuchtige handelingen gepleegd met een driejarig meisje.

Het kind was rond vijf uur op het terreintje aan het spelen, toen de ongeveer 50-jarige man haar meelokte naar de bosjes. Daar toonde hij zijn geslachtsdeel. Ook betastte hij het meisje. Op dat moment kwam een 34-jarig familielid het meisje ophalen. Hij sloeg de man letterlijk van het terrein af, waarna deze er vandoor ging op een groene herenfiets. Eventuele getuigen kunnen contact opnemen met de zedenpolitie.

Ontucht met acht jongens

OLDENZAAL - De politie van Oldenzaal heeft een 23-jarige man aangehouden die heeft bekend de afgelopen zomer met acht jongens van negen tot twaalf jaar ontucht te hebben gepleegd.

De Oldenzaaler legde de contacten met de jongens via de verkoop van ijs in zijn woning. De zaak kwam aan het licht nadat een van de kinderen thuis had verteld wat hem was overkomen.

De politie gaat na of er nog meer kinderen door de man seksueel zijn misbruikt. Het Regionaal Bureau Slachtofferhulp en de Maatschappelijke Dienstverlening zijn ingeschakeld voor begeleiding van de slachtoffers.

N 11/10 N 10-10-91

Politie zoekt 'vieze man'

AC 14/10

HEERHUGOWAARD — Een moeder van twee dochters van 8 en 10 jaar heeft zaterdag aangifte gedaan van een man die zich jegens haar dochters onfatsoenlijk gedroeg. De man reed in een grijze stationwagen op de Dreef, alwaar hij de meisjes de weg vroeg naar Reigersdaal. Terwijl zij hem de weg wezen, haalde hij zijn geslachtsdeel uit zijn broek en begon daarmee te 'spelen'. De meisjes reden snel weg op hun fiets. Een onderzoek in de omgeving leverde niets op.

Eis vijf jaar voor ontucht 25

ZWOLLE — Tegen de 35-jarige J.L. uit Heerde is vijf jaar geëist voor het plegen van ontucht met een inmiddels 7-jarig meisje. Het meisje was aan zijn zorg toevertrouwd. De ontuchtige handelingen vonden plaats van juni 1990 tot en met mei van dit jaar. De man heeft de ontucht bekend. Voor eerdere ontuchtzaken kreeg hij in het verleden twee keer 5 jaar tbs waarvan één keer terwijl hij nog minderjarig was. Eind vorig jaar werd L. nog eens veroordeeld tot een jaar.

'Commerciële seks met heel jong kind komt nauwelijks voor'

door MICHEL THOMASSEN

UTRECHT — Over seksueel misbruik van kleine kinderen op commerciële basis is weinig bekend. Wetenschappers, hulpverleners en wetadviëren reageren steeds geschokt als zij worden geconfronteerd met zaken zoals die van het meisje, dat op zesjarige leeftijd een jaar lang door haar moeder aan een borddeel in Amersfoort werd 'uitgeleend'.

Zelfs in de wereld van kinderporno en pedofilie komt seksueel misbruik van zulke jonge kinderen nagenoeg niet voor, maar geen wetenschapper durft een schatting te geven over de omvang die het zou kunnen hebben.

Er is wel bekend dat seksueel geweld tegen kinderen door ouders of andere familieleden geen echte uitsondering is. Maar commerciële motieven zijn uitzonderlijk. Daarbij gaat het om seksuele bizarriteiten, perverse afwijkingen, waarvan ik denk dat ze u-

terst zelden voorkomen", zegt dr. J. Frenken, hoogleraar seksuologie te Leiden, die ook verbonden is aan het Nederlands Instituut voor Sociaal Seksuologisch Onderzoek in Utrecht.

Bij zijn onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen in netwerkverband in ons land, stultte hij op slechts één voorbeeld van commerciële uitbuiting. Daarbij ging het om een tienjarig jongetje dat door zijn stiefvader, met medeweten van de moeder, in een park tot prostitutie werd gedwongen.

"Het seksuele misbruik van kinderen onder de tien jaar is vrijwel altijd gekoppeld aan psychologische problematiek van de dader", aldus dr. Frenken; "het is geen pedofilie. De pedofiel voelt zich in het algemeen aangetrokken tot pre-pubertale jongetjes en meisjes, in wie je met een beetje fantasie geen kind hoeft te zien. Die fantasie is dan het alibi voor de relatie."

Frenken maakt onder-

scheid tussen pedofielen en pedo-sekuelen. "Een pedofiel houdt van kinderen, maar hoeft daar niet per definitie seks mee te bedrijven. Hij doet niets tegen de wil van het kind. Een pedo-seksueel wel; die brengt zijn fantasieën in praktijk. Milder vormen van pedo-seksualiteit komen vaker voor. Daarbij gaat het om spelletjes en aanrakingen die op de rand van strafbaarheid liggen of niet strafbaar zijn."

Commerciële seks met hele jonge kinderen komt volgens dr. Frenken nauwelijks voor, omdat degenen die daar behoefte aan hebben te bang zijn voor ontdekking. "Zelf hebben ze geen morele rem, maar angst voor de gevolgen houdt ze tegen. Het gebeurt heel zelden en de achtergronden ervan kennen we niet. Het is ook atypisch om je kind aan een borddeel uit te lenen om het laten bekijken en betasten in de Verenigde Staten is er onderzoek naar gedaan

en daar kent men enkele gevallen die steeds worden aangehaald. Maar dan praat je over een gebied van Marokko tot Lapland en van Engeland tot Sibirië, waar dan in de afgelopen twee decennia een aantal incidenten plaatsvond."

In Nederland werd in 1984 een geval van commerciële kinderseks bekend. Het ging om een Ridderkerks echtpaar met een seksbemiddelingsbureau dat zijn eigen kinderen (ze zaten nog op de lagere school) aanbood. De ouders kregen daarvoor zes maanden gevangenisstraf.

Inspecteur L. Pieterse van de nieuwe afdeling Geweld en Diefstal van de Centrale Recherche Informatiedienst durft geen schatting te geven, maar concludeert uit de weinige gevallen van commerciële kinderseks die bekend zijn niet dat het daarom weinig voorkomt.

"We hebben geen idee over de omvang. Het is verborgen misdaad", zegt

Van onze correspondent NIJMEGEN — Een 33-jarige vrouw uit Ewijk is gearresteerd omdat ze haar lang haar een jaar geleden, maar de politie denkt dat er nadenk van een 40-jarige stiefvader uit Hilversum, van wie de vrouw inmiddels is gescheiden en die aan de praktijken

Opmerkelijk dat het zes jaar heeft geduurd voor het meisje dat door haar moeder in het Amersfoortse borddeel werd afgeleverd, er met iemand over werd, "Als er met jonge kinderen, van vier tot vijf jaar oud, ontucht wordt gepleegd, komt dat door-

De politie heeft een 33-jarige vrouw uit het Gelderse Ewijk gearresteerd, die ervan wordt verdacht haar nu elfjarige dochtertje op vijfjarige leeftijd maandenlang in een borddeel als sexobject door klanten te hebben laten misbruiken.

Ook de 40-jarige stiefvader uit Hilversum, van wie de vrouw inmiddels is gescheiden en die aan de praktijken

De moeder werkte in het najaar van 1985 tot 1986 als prostituee in een sexhuis in Amersfoort. In die periode nam zij haar uit een eerder huwelijk geboren dochtertje telkens mee naar het borddeel. Daar moest het kindje zich onderwerpen aan de lusten van de volwassen bezoekers.

Om sociale redenen werd het kind via ingrijpen door de Raad voor de Kinderbescherming door een kinderrechtster drie jaar geleden in de buurt van Nijmegen in een pleeggezin ondergebracht. Na verloop van tijd vertelde het meisje haar afschuwelijke lotgevallen aan de pleegouders. Daarop werd in juli aangifte gedaan bij de politie.

In een speciaal ingerichte verhoorstudio werd het slachtoffer door op het gebied van seksueel kindermisbruik gespecialiseerde politiemensen op geregelde tijden ondervraagd. Op 8 oktober ging het negenkoppige rechercheerteam over tot arrestatie van de moeder. Haar vroegere echtgenoot werd een dag daarna ingesloten. De politie sluit niet uit, dat voor deze zedenzaak meer mensen zullen worden aangehouden.

Rechercheurs van de Jeugd- en Zedenpolitie in Amsterdam denken met de aanhouding van een 22-jarige man de dader van een aantal aanrandingen van jongens in Amsterdam te hebben ontmaskerd. De verdachte heeft nog geen bekentenis afgelegd.

De afgelopen maanden kwamen bij de politie vijf aangiften binnen van jongens die seksueel waren misbruikt. De slachtoffers waren lastig gevallen in de omgeving van de stations Muiderpoort, Amstel, RAI, Holendrecht en Reigersbos. Het ging om aanrandingen waarbij de dader de slachtoffers met een mes bedreigde. De politie houdt er ook rekening mee dat de man in Duivendrecht actief is geweest.

Aan de hand van een aangifte die vorige week binnencwam, kon een vrij goed signalement van de dader worden opgemaakt.

Nadat opnieuw een melding uit de omgeving Reigersbos was binnengekomen, kon de politie bij het Amstelstation een man aanhouden die aan het signalement voldeed.

Incet met dochters

BREDA, 31 OKT. De politie van Breda heeft gisteren een 56-jarige man aangehouden die ervan wordt verdacht vanaf begin 1970 incest te hebben gepleegd met vijf van zijn zes dochters. De zaak kwam eind september aan het licht toen een van de dochters aangifte deed bij de politie.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

De officier van justitie legde de oom drie feiten ten laste: twee maal gemeenschap met een meisje onder de 16 en eenmaal ontucht met een kind dat aan zijn zorg was toevertrouwd. In de eerste twee gevallen mocht de officier geen zaak aanspannen, omdat het meisje te jong was toen ze de klacht indiende.

De officier mag de oom echter wel vervolgen voor ontucht; het derde feit. Mr. Daalmeijer eiste hiervoor een celstraf van vijf maanden. Uitspraak op 12 november.

Op de zitting bleek dat de IJsselsteiner uit vrije wil therapie volgt bij een seksuoloog.

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft gisteren officier van justitie mr. M. Daalmeijer het recht ontzegd om een 38-jarige man uit IJsselstein te vervolgen voor seksuele gemeenschap met zijn 15-jarig nichtje. Voor ontucht mag de officier hem wel vervolgen.

Het meisje had in september 1990 aangifte gedaan van de gemeenschap. Op dat moment was zij nog geen zestien jaar en volgens de wet niet bevoegd om de klacht te doen. Het meisje had kunnen klagen via haar vader, maar dit was niet gebeurd.

'Het boek-Finkensieper kan eindelijk dicht'

door Joop Bouma **TR2**

DEN HAAG - „Is het waar? Is 'le nu echt veroordeeld? Tjonge, het is voorbij. Ik hoef niet meer." Brigitte, één van de Zettense pupillen die twee jaar geleden aangifte deden tegen psychiater Th. Finkensieper, kan heel even de werkelijkheid niet bevatten.

Vijftien jaar geleden, ze was net twaalf jaar, werd ze in de Helderingsstichtingen in Zetten geplaatst. Twee jaar later verliet ze de inrichting, beschadigd en gekwetst. Ze was een jaar lang, week-in, week-uit, door Finkensieper seksueel misbruikt. Therapie, noemde hij dat. Pas in 1983 durfde ze haar verhaal voor het eerst aan iemand te vertellen. Want wie geloofde een ex-pupuil uit Zetten?

Gisteren bepaalde de Hoge Raad dat er aan de veroordeling van Finkensieper, mede gebaseerd op Brigitte's uitvoerige verklaring, niets kort. Het gerechtshof in Arnhem heeft in november vorig jaar, in navolging van de rechtbank in die stad, de ex-psychiater op deugdelijke gronden tot zes jaar veroordeeld. „Dit is voor mij eigenlijk het hoogtepunt van jarenlang knokken. Ik kan nu het boek-Finkensieper dichtslaan", zegt Brigitte. En, ze zal het niet ontkennen, ze is innig tevreden.

De Hoge Raad heeft alle zes bezwaren verworpen, die Finkensiepers advocaat mr. G. Spong tegen de uitspraak van het gerechtshof had ingebracht. Ook het bezwaar, dat het hof destijds tot twee keer toe weigerde de slachtoffers op te roepen voor een verhoor tijdens de terechtzitting.

De verdediging had daarom gevraagd omdat zij van mening was dat de strafrechters zich een eigen oordeel dienden te vormen over de betrouwbaarheid van de getuigen. Het hof wees dat verzoek af, omdat op één na alle getuigen door de rechter-commissaris waren gehoord in aanwezigheid van de advocaat van Finkensieper. De raadsman mocht bij die gelegenheid vragen stellen aan de getuigen.

Belasten

Het hof stelde vast dat een nieuw verhoor de slachtoffers onnodig emotioneel zou belasten. De weigering slachtoffers als getuige op te

roepen heeft Finkensieper niet in zijn verdediging geschaad, oordeelde het hof. De Hoge Raad vindt dit ook.

In één geval is een slachtoffer alleen door de politie gehoord. Zij kon een nieuwe ondervraging door de rechter-commissaris niet aan. Volgens Spong had het hof haar beschuldiging daarom buiten beschouwing moeten laten.

Maar de Hoge Raad vindt dat ook dit cassatiemiddel geen hout snijdt. Haar verklaring kan, zo stelt het rechtscollege, wel degelijk bijdragen tot het bewijs tegen Finkensieper, omdat „deze voldoende steun vindt in de andere."

Eerder had procureur-generaal mr. J. Remmelink wel enige aarzeling laten doorschmeren op dit ene punt. De vertegenwoordiger van het openbaar ministerie opperde zelfs dat de Hoge Raad bij verwerping van deze verklaring gebruik zou kunnen maken van zijn bevoegdheid een iets lagere gevangenisstraf op te leggen.

Stempeltje

Bij de zitting van de Hoge Raad waren enkele slachtoffers en vertegenwoordigers van het landelijk steunpunt Zetten aanwezig. De uitspraak riep opnieuw heftige emoties op. Eén van de vrouwen vroeg buiten de zittingszaal aan griffier Jhr. mr. W. van Nispen tot Sevenaer: „Vergeten jullie dit keer alsjeblief het stempeltje niet?" Finkensieper

werd twee jaar geleden op last van de Arnhemse rechtbank uit voorlopige hechtenis ontslagen, omdat justitie een datumstempeltje op zijn dagvaarding had vergeten te zetten.

Volgens het steunpunt Zetten heeft de Hoge Raad gisteren „het laatste oordeel geveld in het grootste kind-derbeschermingschandaal van deze eeuw." F. Stammeshaus van het steunpunt riep Justitie op „er voor te zorgen dat Finkensieper zijn straf daadwerkelijk zal ondergaan." Aan het ministerie werd gisteren een petitie overhandigd met het verzoek het paspoort van de ex-psychiater in beslag te nemen. Het steunpunt vreesde dat Finkensieper naar het buitenland zal vluchten.

Verblijfplaats

Finkensieper is niet verplicht zijn woon- of verblijfplaats door te geven aan justitie. Hij is in de afgelopen maanden, onder druk van acties, enkele keren verhuisd. Het parket van de procureur-generaal in Arnhem, dat belast is met de uitvoering van het vonnis tegen Finkensieper, denkt niettemin op de hoogte te zijn van de huidige verblijfplaats van de ex-psychiater. „Wij denken dat wij dat weten, ja", aldus een woordvoerder. Hij wijst er op dat ook het openbaar ministerie zich terdege bewust is van de emotionele kant van de zaak.

Het steunpunt Zetten merkte gisteren in een verklaring op dat veel meer personen en instanties „mo-

Cassatie Finkensieper afgewezen: zes jaar celstraf nu definitief

Van een onzer verslaggevers **TR2**
DEN HAAG - De Hoge Raad heeft gisteren het cassatieverzoek van de Zettense ex-psychiater Th. Finkensieper op alle punten afgewezen.

Dat betekent dat de zes jaar gevangenisstraf die het Arnhemse gerechtshof Finkensieper vorig jaar oplegde, in beginsel ten uitvoer kan worden gelegd. Finkensieper werd veroordeeld wegens seksueel misbruik van pupillen in de Helderingsstichtingen in Zetten, waar hij jarenlang psychiater en behandelingsdirecteur was. In navolging van de rechtbank werd hem destijds ook

door het hof voor elf jaar het recht ontnomen zijn beroep als geneeskundige uit te oefenen. Deze straf is nu eveneens onherroepelijk. Finkensieper heeft nog ruim een week om een gratieverzoek in te dienen. Als hij dit doet, zal justitie eerst een beslissing van de minister op dit verzoek afwachten. Daarna kan hij worden opgeroepen zich bij een strafinrichting te melden. Mocht de

ex-psychiater zich nog tot het Europese Hof wenden, dan heeft dit voor de straf geen directe gevolgen. Justitie kan gewoon met uitvoering van het arrest beginnen. Het landelijk steunpunt Zetten heeft verzocht de straf zo snel mogelijk ten uitvoer te leggen. Het steunpunt herhaalde een verzoek het paspoort van Finkensieper in beslag te nemen, „om een eind te maken aan het voortdurende angstgevoel bij de betrokkenen dat Finkensieper zich alsnog aan de opgelegde straf zal proberen te onttrekken." Bij het Medisch tuchtcollege in Eindhoven is opnieuw een zaak aangespannen tegen de ex-psychiater. Het tuchtcollege zette Finkensieper eerder al voor het leven uit zijn ambt, na een klacht dat hij een kind had verwekt bij een patiënte uit zijn privé-praktijk. De nieuwe klacht betreft één van de slachtoffers uit de strafzaak. Zij wil dat het tuchtcollege ook een oordeel velt over de handelwijze van de psychiater jegens de pupillen in Zetten. **Meer nieuws op pagina 4.**

Finkensieper klaagt over oneerlijk proces bij Europese hof VK3

Van onze verslaggever

DEN HAAG - De ex-psychiater dr H. Finkensieper dient een klacht bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens in Straatsburg over de behandeling door de Nederlandse rechters van zijn strafzaak. Advocaat mr G. Spong is van mening dat zijn client geen eerlijk proces heeft gehad.

De Hoge Raad wees dinsdag het cassatieverzoek van de voormalig directeur-psychiater van de Helderingsstichting in Zetten af. Finkensieper was in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak van het gerechtshof in Arnhem dat hem tot zes jaar gevangenisstraf veroordeelde wegens ontuchtige handelingen met patiënten, verkrachting en aanranding van de eerbaarheid.

Volgens Spong zijn de beslissingen van het gerechtshof en de Hoge Raad in strijd met het Europese verdrag tot bescherming van de van de rechten van de mens (EVRM). „Wij zijn niet in de gelegenheid gesteld om een bepaalde, belangrijke getuige te horen, die ook niet voor de rechter-commissaris is verschenen. Op de rechtszitting hebben we geen enkele getuige mogen ondervragen. Het verzoek om de ene getuige te mogen horen is ten onrechte afgewezen. De rechtspraak van het Europees hof brengt met zich mee dat de verdachte het recht heeft om getuigen te horen", aldus Spong.

Het indienen van de klacht bij de commissie in Straatsburg heeft geen opschortende werking voor de executie van de aan Finkensieper opgelegde straf.

FOTO ANP

Voor de slachtoffers is het nu echt voorbij. Zij lieten gisteren hun emoties de vrije loop.

om excessen zoals in Zetten te voorkomen.

Bij het Medisch Tuchtcollege in Eindhoven ligt inmiddels een nieuw klacht tegen Finkensieper. Het college had hem eerder al voor het leven de bevoegdheid ontnomen zijn beroep als geneeskundige uit te oefenen, omdat hij een kind had verwekt bij een patiënte uit zijn privé-praktijk. Deze uitspraak is inmiddels ook in hoger beroep bevestigd door het gerechtshof in Den Bosch.

De nieuwe klacht is ingediend door Brigitte. „Ik vind dat het Medisch

college ook een oordeel moet geven over wat hij pupillen in Zetten heeft aangedaan. Bij die andere zaak ging het tenslotte om een volwassen vrouw, in Zetten ging het om kinderen."

De klacht is eergisteren door het tuchtcollege behandeld. Finkensieper is niet op de zitting verschenen. Hij had het college per brief laten weten dat hij inmiddels niet meer als psychiater geregistreerd staat. Het tuchtcollege zal over ongeveer een maand uitspraak doen. De advocaat van Brigitte heeft verzocht om een openbare uitspraak.

Ex-psychiater Finkensieper vraagt om gratie

ARNHEM, 29 OKT. Drs. H.O.Th. Finkensieper, de tot zes jaar gevangenisstraf veroordeelde ex-psychiater en ex-directeur van de Helderingsstichtingen in Zetten, heeft vrijdag bij het ministerie van justitie een verzoek tot gratie ingediend. Dat heeft de kabinetschef van het gerechtshof in Arnhem gisteren meegedeeld. Als het gratieverzoek in behandeling wordt genomen, zal de tenuitvoerlegging van de straf zes tot acht maanden wordt uitgesteld. Mr. E. Sutorius, raadsman van Finkensieper, zegt het verzoek tot gratie te hebben ingediend „omdat de maatschappij mijn cliënt al op de zwaarst mogelijke manier heeft gestraft.” Bovendien is het volgens de raadsman onmogelijk een huis van bewaring te vinden waar de ex-psychiater met rust zal worden gelaten. De afdeling Gratie van het ministerie zal het kabinet van de Procureur Generaal in Arnhem advies vragen. Als het gratieverzoek wordt afgewezen, wordt dat bekrachtigd door de minister van justitie. Toewijzing van gratie gebeurt door de koningin.

Veroordeelde psychiater krijgt minstens half jaar respijt Gratieverzoek Finkensieper lag voor de hand

Van onze verslaggever **AMSTERDAM** — Het was een voorspelbare zet van dr Th. Finkensieper. De voormalige psychiater-directeur van de Helderingsstichtingen in Zetten, die wegens seksueel misbruik van patiënten tot zes jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, heeft een gratieverzoek ingediend bij de koningin. Zijn verzoek komt op een stapel van ruim vijfduizend gratieverzoeken te liggen waarover jaarlijks — namens de koningin — door de staatssecretaris van Justitie moet worden beslist.

De indiening van het gratieverzoek betekent voor Finkensieper letterlijk uitsstel van executie. Een gratieverzoek heeft opschortende werking. Zolang er door de staatssecretaris niet is beslist over het gratieverzoek kan het Openbaar Ministerie Finkensieper niet oproepen of ophalen om zijn gevangenisstraf te ondergaan. Naar verwachting wordt pas over zes tot acht maanden een beslissing genomen over het door Finkensieper ingediende gratieverzoek.

Toen de veroordeling van Finkensieper begin deze maand door de Hoge Raad werd bevestigd, drongen de in het Landelijk Steunpunt Zetten verenigde slachtoffers en hun sympathisanten er bij het Openbaar Ministerie op aan Finkensieper onmiddellijk op te pakken om hem zijn straf te laten ondergaan.

Dit was een onmogelijke eis. Ten eerste omdat een veroordeelde na zijn onherroepelijke veroordeling een termijn van acht dagen — de zogenoemde *terme de grâce* — toekomt waarin hij de gelegenheid heeft om een gratieverzoek in

te dienen. Ten tweede omdat de praktijk leert dat het wel een half jaar duurt voordat er een plaats is gevonden voor het ondergaan van de opgelegde straf.

Het aantal gratieverzoeken vertoont vanaf 1985 een dalende lijn. In 1985 waren het er 6618; in 1987 6379, vorig jaar nog maar 5254. Ongeveer een vijfde van het aantal ingediende gratieverzoeken wordt onvoorwaardelijk toegewezen. In enkele honderden gevallen wordt gratie verleend onder voorwaarden, bijvoorbeeld het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte (dienstverlening), betaling van een geldsom aan de staat of gedeeltelijke vergoeding van door het strafbare feit veroorzaakte schade. Als de voorwaarde niet wordt nageleefd, kan het gratiebesluit worden herroepen.

Een gratieverzoek wordt alleen in behandeling genomen als er geen ander rechtsmiddel — zoals bijvoorbeeld het instellen van hoger beroep — meer open staat. Gratie kan onder andere verleend worden op grond van een omstandigheid waarmee de rechter op het tijdstip van zijn beslissing geen of onvoldoende rekening heeft gehouden of heeft kunnen houden. Een omstandigheid bovendien die — ware zij toen wel bekend geweest — hem aanleiding zou hebben gegeven tot het opleggen van een andere straf of maatregel of tot het afzien daarvan. Ook is gratie mogelijk als aannemelijk is geworden dat met de tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing of de voortzetting daarvan geen met de strafrechttoepassing na te streven doel in redelijkheid wordt gediend.

Finkensieper zal mikken op deze tweede grond voor gratieverlening. Hij is door de vervolging en alle gebeurte-

nissen daaromheen al flink gestraft. Nog voordat hij als verdachte voor de strafrechter moest verschijnen, wees de rechter in kort geding eisen toe tot het betalen van een voorschot op schadevergoeding aan slachtoffers. Hoewel in het kort geding-vonnissen geen oordeel werd gegeven over de vraag of Finkensieper „het nu wel of niet had gedaan”, had het civiele vonnis in de publieke opinie het effect van een veroordelend strafvonnis. Met andere woorden, Theo Finkensieper was al veroordeeld voordat hij als verdachte dr Th. F. voor de strafrechter moest verschijnen. Bovendien waren de golf van publiciteit en de tegen Finkensieper gerichte acties van het Steunpunt Zetten, die in veel gevallen de grenzen van het betamelijke overschreden, te beschouwen als een sociale wraakactie.

Het gratieverzoek van Finkensieper moet een tamelijk lange weg gaan voordat er door de staatssecretaris over wordt beslist. Eerst moet het Openbaar Ministerie bij het gerechtshof in Arnhem een oordeel geven. Vervolgens stelt het hof een advies aan de staatssecretaris op. Dit rechterlijke advies speelt een belangrijke rol bij de beslissing op het gratieverzoek; 95 procent van de gratiebeslissingen zijn in overeenstemming met het rechterlijk advies.

Finkensieper heeft ook een klacht ingediend bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens in Straatsburg. Daarin wordt gesteld dat er in zijn zaak geen sprake is geweest van een eerlijk proces. Doordat rechtbank en hof geweigerd hebben belastende getuigen te horen op de rechtszitting, zou Finkensieper in zijn verdediging zijn geschaad. Als de commissie de klacht ontvankelijk verklaart, wordt de kwestie voorge-

legd aan het Europese Hof voor de rechten van de mens. Een uitspraak van het hof is pas over ongeveer twee jaar te verwachten. Gezien recente jurisprudentie van dit hof, is de kans groot dat Finkensiepers klacht gegrond wordt verklaard. Dat houdt dan een reprimande in aan de Staat der Nederlanden.

Automatische gevolgen voor Finkensieper heeft zo'n uitspraak niet; Straatsburg kan geen Nederlands vonnis ongedaan maken. Maar de staat moet wel consequenties trekken uit een Straatsburgse „veroordeling”. Zo zou na een voor hem gunstig oordeel van het Europese hof een eis van Finkensieper in kort geding om de (verdere) uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf te schorsen, grote kans op succes kunnen hebben. Bovendien zou een Straatsburgs arrest hem ijzersterke papieren in handen geven voor een tweede gratieverzoek en een eis tot schadevergoeding wegens ten onrechte ondergane detentie.

Dat Finkensieper gebruik maakt van de mogelijkheid om door het indienen van een gratieverzoek het ondergaan van zijn gevangenisstraf zoniet te ontlopen, dan toch in elk geval op te schorten, dankt je de koekoek. De voorlopig laatste zet van zijn „tegenstanders” — het Steunpunt Zetten — was de dringende oproep aan het Openbaar Ministerie om Finkensieper meteen na de uitspraak van de Hoge Raad in te sluiten. Finkensiepers tegenzet — die gezien de in Straatsburg lopende procedure nog niet zijn laatste zet hoeft te zijn — moest wel de boodschap inhouden „dat gaat zo maar niet”. Hij zal nog zeker een maand of zes op vrije voeten zijn.

VICTOR LEBESQUE

HP/DE TIJD 25

Nieuw preuts

Incest, verkrachting, ongewenste intimiteiten — volgens de cijfers is half Nederland ermee bezig. Is dat niet wat erg overdreven? Is seksueel geweld ons Nationaal Gerucht geworden? En mag er nu helemaal niets meer, ook niet onder de douche? De verpreutsing van Nederland — een kanttekening.

BART RIJS & ANNEJET VAN DER ZIJL

Martin van Schijndel is een verkrachter. Op een avond in 1983 overweldigde hij een van zijn werknemers in haar appartement. Jaren later werd hij onverwacht door de politie opgehaald, vastgezet en ondervraagd. Hij kon zich niet herinneren dat hij in het bewuste jaar ooit bij de vrouw op bezoek was geweest, verklaarde hij. Hij keek zijn agenda na: geen enkele afspraak. Op de zitting deed het slachtoffer met veel moeite, emotie en huilbuien haar verhaal. Van Schijndel ontkende. Het was zijn woord tegen het hare, zoals bij zoveel verkrachtingszaken. Er was een huisarts die bevestigde dat het slachtoffer bij hem had geklaagd over seksuele intimidatie op haar werk, er was een overbuurvrouw die Van Schijndel in 1983 in haar appartement had gezien — maar niet op de datum waarop de verkrachting zou hebben plaatsgevonden, en er waren vier andere werknemers die verklaarden dat ze behoorlijk waren lastiggevallen door hun baas. Van Schijndel bleef ontkennen. Ondanks het geringe bewijs meende de rechter hem toch te moeten veroordelen. „De ontkenning van de beschuldigde,” motiveerde de rechter zijn beslissing, „is niet geloofwaardig genoeg.”

Natuurlijk is Martin van Schijndel niet de echte naam van de man die de rechter niet wilde geloven. Het is altijd hoogst vervelend uitgemaakt te worden voor een misdadiger, maar een beschuldiging van een seksueel misdrijf kan een heel leven kapot maken. Theo Finkensieper is wel een bestaande naam. Deze ex-psychoater misbruikte op een afschuwelijke manier meerdere pupillen van de Zettense jeugdinstelling waarover hij de scepter zwaaide. Lang voordat Finkensieper zelf besloot in de openbaarheid te treden drukten de kranten zijn volledige naam en zijn foto af. Kunt u zich de volledige naam herinneren van Ferdi E., de ontvoerder en uiteindelijke moordenaar van Gerrit-Jan Heijn? Natuurlijk niet. Toen zijn foto in een blad werd afgedrukt was de verontwaardiging groot. Schending van de privacy! Zo niet bij Finkensieper. Een aantal van zijn slachtoffers, verenigd in het steunpunt Zetten, mochten van de Volkskrant advertenties plaatsen waarin ze de lezers informeerden over details uit F.'s privé-leven. En dat niet alleen: zijn brievenbus werd leeggeroofd, er werd ingebroken (in een krant verschenen later kiekjes uit zijn familiealbum), de Finkensieper-straat die naar de vader van F. was vernoemd werd door de gemeente ijlings van naam veran-

derd, Nijmeegse studenten weigerden samen met hem plaats te nemen in de collegebanken en zijn huis werd beklad: *Mengele leeft* — alles ruim vóór zijn uiteindelijke veroordeling begin deze maand. „Natuurlijk wel wat kras,” sputterde Vrij Nederland in een artikel (met foto) om vervolgens vele regels te wijden aan 'de spuitgast', 'de personificatie van Pavlov'.

De acties van het steunpunt Zetten maakten veel los. Bijvoorbeeld bij Paula, een vrouw van in de veertig die eindelijk de moed vond om kaartjes te sturen naar de bureaus van haar zwager. U woont naast een incestpleger, was de boodschap. Meer dan twintig jaar geleden, van haar twaalfde tot haar eenentwintigste, werd ze door haar zwager misbruikt als ze kwam logeren. De verjaringstermijn was inmiddels verstreken, maar die klootzak mocht zijn gerechte straf niet ontgaan, meende ze. De zwager klaagde haar aan wegens smaad. Lieten de feiten geen ruimte voor meer dan één interpretatie? Misschien is de zwager echt een schoft. Misschien was Paula verliefd geworden op de man van haar zus. De logeerpartijtjes die een verschrikking moeten zijn geweest, waren erg lang blijven doorgaan. Was Paula na al die jaren nog zo jaloers dat ze haar zwager geen gelukkig leven gunde en dus kaartjes begon te sturen?

In Nederland is iemand onschuldig zolang zijn schuld niet is bewezen.

Toch werd Paula ontslagen van rechtsvervolging. Volgens de rechtbank had zij gehandeld 'in het algemeen belang door de kwestie van de verjaringstermijn van incest ter discussie te stellen'. Bravo Paula. Op de VARA-televisie mocht ze haar grieven nog eens etaleren, gesteund door een Tweede Kamerlid. Voor de hand liggende vragen bleven uit. Was dit geen ordinaire wraakpoging? Was er geen andere manier om tegen de verjaring van incest te protesteren? Een demonstratie? Een zwartboek? Waarom die kaartjes?

We komen zo terzake. Eerst nog dit. Onlangs begon de rijksoverheid met het uitzenden van een reclamespotjes waarin het blanke broertje van Clarence Thomas het blonde zusje van Anita Hill tussen de benen grijpt. Zij heeft hem naar boven genood voor nog een drankje, hij heeft ingestemd omdat hij denkt dat er na het ledigen van het glas

wel meer in het vat zal zitten, zij heeft daar absoluut geen zin in. Ze krijgen ruzie, hij verlaat het pand, maar omdat het een opvoedend filmpje is, zien we het koppel — de volgende dag? de volgende week? — weer gezellig lachend op een terrasje zitten. Boodschap: seks is natuurlijk, maar nooit vanzelfsprekend.

Een zedeprekerig filmpje, babbelshow-coryfeeën die hun programma met graagte als een variant van de mestkar laten gebruiken om een veronderstelde, maar nooit veroordeelde incestpleger op rond te rijden, een veroordeling wegens verkrachting op flinterdun bewijs en een verkrachter die met algemene instemming tot in alle hoeken van zijn privéleven te kakken wordt gezet — zou dat allemaal niets met elkaar te maken hebben?

Wat bij de groenteboer piepende remmen waren, is bij de slager al een heus ongeluk geworden en bij de supermarkt uitgegroeid tot een kettinghotsing met twee gewonden. Geruchten 1) hebben meestal een basis van waarheid 2) worden steeds schromelijker overdreven naarmate de tijd vordert. Wat dat betreft is seksueel geweld op te vatten als een Nationaal Gerucht, met de media als dorpspomp. In de jaren zeventig werd het bestaan van seksueel geweld nauwelijks erkend. Andrée van Es, die toen bij het JAC werkte, kan zich nog herinneren 'hoe hard we moesten knokken om het bestaansrecht van een spreekuur voor verkrachte vrouwen erkend te krijgen'. „De rechtspraak was volstrekt door mannennormen gedomineerd. Het was jarenlang absoluut onmogelijk om iemand wegens verkrachting veroordeeld te krijgen.” Door toedoen van de seksuele revolutie en de vrouwenbeweging veranderde de situatie heel langzaam. Seksueel geweld werd bespreekbaar. Op onze middelbare school verschenen stickers aan de binnenkant van de deuren van de jongenstoiletten: „Als een meisje nee zegt, bedoelt ze nee.” Iemand had bij alle stickers het laatste 'nee' met pen doorgekrast en weer door 'ja' vervangen.

Er kwamen cijfers los: eerst over duidelijke vormen van seksueel geweld zoals verkrachting, later over incest, tenslotte over seksuele intimidatie. Halverwege de jaren tachtig bleek uit onderzoek dat ongeveer tien procent van de vrouwen incest-slachtoffer was, een paar jaar later was dat percentage gestegen tot 33. Niet alleen 'gewone' vaders, grootvaders en ooms bleken incestplegers, maar ook dominees, tandartsen, psychiaters, onderwijzers, fysiotherapeuten en ten slotte de hulpverleners zelf.

„Het zijn mannen die niet van andere mannen te onderscheiden zijn,” beschrijft een vrijwillige hulpverleenster in het onlangs verschenen boekje *Geweld in relaties* de incestplegers. „Ze komen uit alle milieus.” Vrouwen die over hun 'dader-vader' vertellen, beschrijven hen vaak als mannen die een dubbelleven leiden: naar buiten toe sociaal geaccepteerd, soms in hoog aanzien, zoals leraar, psychotherapeut, dominee, arbeider, maar binnenshuis autoritair en zonder inzicht in, en onverschillig voor de gevoelens van het misbruikte kind: „Zelfs als ik huilde en vroeg of hij op wilde houden ging mijn vader gewoon door.” De boodschap is helder: in potentie is iedereen verdacht: de buurman, die aardige collega, uw broer, waarom zelfs uw eigen echtgenoot niet?

Mannen hebben overigens geen monopolie op seksueel geweld. Onlangs werd uit cijfers van de Groningse kindertelefoon bekend dat bijna eenderde van de hulpvragen over incest afkomstig was van jongetjes. Niet zoals algemeen ver-

ondersteld de homoseksuele vaders, maar de moeders zouden veelal de daders zijn.

Bijna vijftien procent van de vrouwen voelt zich op het werk seksueel geïntimideerd.

Het aantal aangiften van verkrachting binnen het huwelijk stijgt met sprongen.

Het lijkt wel alsof half Nederland in de bosjes op zoek is naar slachtoffers, thuis bezig de kinderen te verkrachten, of op het werk de collega's betast.

Cijfers over de mate waarin seksueel geweld voorkomt, zijn een heikele zaak. Gegevens, zowel bij wetenschappelijk onderzoek als bij rechtszaken, zijn altijd afkomstig uit vraaggesprekken. „Gerichte vragen,” zegt de Amsterdamse hoogleraar en massapsycholoog Marten Brouwer, „kunnen leiden tot grotelijks vertekende resultaten.” Het dokterspelen van twee jongetjes in Oude Pekela werd door het werk van vooringenomen vragenstellers opgeblazen tot een internationaal seksschandaal. In Enschede zou een twaalfjarig scholier dit voorjaar tweehonderd kinderen hebben aangerand en verkracht. 140 aangiften kwamen echter pas binnen nadat politie en deskundigen de ouders uitgebreid over hun vermoedens hadden geïnformeerd. Een ingezonden brief van een ouder in de Volkskrant illustreert de gevolgen: de politie „heeft slechts geïnformeerd of het kind de laatste tijd goed functioneerde, sociaal en emotioneel. Toen bleek dat veel kinderen die signalen al lang gaven. Het betreft niet alleen algemene signalen zoals bedplassen, prikkelbaarheid en slecht functioneren op school, maar ook: rode geirriteerde vagina's met afscheiding door schimmelinfecties, angst dat ze een 'baby in de buik' hadden, vragen als 'heeft papa ook wel eens een witte plas?' (—) We hebben genoeg gemerkt voordat het onderzoek van start ging, we wisten de signalen alleen niet te plaatsen.” De vreselijk ongerust gemaakte ouders herkenden en interpreteerden met terugwerkende kracht allerlei verschijnselen bij hun kinderen; verontruste vragen deden de rest — feiten zijn niet meer van fictie te onderscheiden.

Brouwer trekt een vergelijking met de heksenvervolgingen, ook een collectieve waanvoorstelling waaraan een groot aantal mensen werd opgeofferd. „De vooruitgang,” zegt hij sarcastisch, „zit 'm misschien in het feit dat nu onschuldige mannen in plaats van onschuldige vrouwen het slachtoffer worden. Ik constateer een massale opwinding rond seksueel geweld die almaar groter en groter wordt. De samenleving reageert niet meer op de feitelijke seksuele misdrijven, maar op de aanwezige angst voor seksuele misdrijven.”

„In deze maatschappij kan niemand behoorlijk met zijn seksualiteit omgaan. Iedereen heeft onderdrukte lustgevoelens. Iedereen herkent iets van zichzelf in een incestpleger; dat maakt de morele verontwaardiging over mensen die van incest worden beschuldigd des te heftiger. Dat is een manier om jezelf te zuiveren. Wie kanttekeningen bij de zogenaamde hausse in seksuele misdrijven plaatst, hoort er niet meer bij,” weet Marten Brouwer. „Dan ben je bijna moreel verwerpelijk. Of ze denken: die heeft vast zelf...”

Het slachtofferschap heeft een enorme aantrekkingskracht. *The Beauty Myth*, het boek waarin Naomi Wolf anorexia ontmaskert als een mannelijke samenzwering die vrouwen in 'een staat van permanente halve verhongering' houdt, was een bestseller. *The Cinderella-complex* van Colette Downing idem dito. De rij boeken in de kiosk over allerlei soorten slachtofferschap groeit en groeit. Wat maakt het dan zo fijn slachtoffer te zijn?

Een slachtoffer kan nergens iets aan doen. Slachtofferschap verklaart alles. Uw vader was een NSB'er? Dat verklaart waarom u zich ongelukkig en buitengesloten voelt. Uw vader pleegde incest? Dat verklaart waarom al uw relaties nu stuk lopen. Dat verklaart waarom u zelf incest pleegt. Een slachtoffer heeft een excuus om de verantwoordelijkheid voor het eigen leven uit handen te geven.

Slachtofferschap kan voor sommige mensen uitgroeien tot de zin van hun leven. Ik ben slachtoffer, dus ik ben.

De vrouwen van het steunpunt Zetten ruziën nu over de vraag wie de grootste slachtoffers zijn, blijkens een ingezonden brief in VN van Annie Bijnoord die zichzelf daarin omschrijft als 'Het Gezicht en Het Woord in de zaak-Finkensieper'. Ze is niet alleen slachtoffer van de ex-psychoater, schrijft ze, maar ook haar aangifte van Finkensieper en de daaropvolgende procedure geeft haar 'het gevoel opnieuw mishandeld te worden'. En nu werd haar slachtofferschap ook nog eens betwist! Brigitte, een ander slachtoffer van Finkensieper, vertelde aan het dagblad Trouw dat ze zich ondanks haar verachting voor Finkensieper 'buitenge-

woon ergerde' aan Bijnoord en de vrouwen van het steunpunt Zetten. „De rechter maakt wel uit wat er moet gebeuren. Maar om dan als een idioot te gaan inbreken, advertentie-campagnes te voeren, z'n brievenbus te plunderen, waanzinnige posters op te hangen, dat kan toch niet. Het doet de zaak ook geen goed, het geeft een scheef beeld. Ze laten in wezen alleen maar zien hoe negatief en zwart ze zelf zijn.”

Valt mensen die een slachtofferrol aannemen of cultiveren iets te verwijten? Nauwelijks. In een maatschappij waarin iedereen veronderstelt dat men recht heeft op geluk, op gezondheid tot je vijftenzeventigste, op een leuke relatie, op lieve kinderen, op een creatieve en goed betaalde baan, voel je je al snel een slachtoffer. Bovendien krijgen slachtoffers aandacht, schouderklompjes, kortom: er wordt — soms voor het allereerst — naar ze geluisterd.

Wij van de media zijn dol op slachtoffers. Geen babbelprogramma kan zonder. De consumentenman en Ria Bremer ontleen hun bestaansrecht aan het slachtoffer. En ook de redactie van HP/DE TIJD is vaak naarstig op zoek naar een onontdekte groep zielige mensen: mensen met anorexia, adoptie-ouders met onmogelijke kinderen, AIDS-baby's, adoptie-kinderen met onmogelijke ouders, mensen

met vraatzucht. Ze zijn altijd goed voor een mooi verhaal en, wie weet voor een uitstekend verkochte cover.

Voor een slachtoffer van seksueel geweld staan psychiater, vertrouwenspersoon, RIAGG, stichting Handen Thuis, steunpunt Zetten en maatschappelijk werker met open armen klaar. Welzijnsinstellingen, belangengroepen en deskundigen hebben zelden tot nooit de neiging problemen onderkoeld te bekijken. Voor wie dagelijks de verschrikkelijke gevolgen van ernstig seksueel geweld onder ogen krijgt, is dat misschien ook veel gevraagd. Men roept automatisch dat meer onderzoek, meer hulp, meer geld dringend noodzakelijk is. Wie verklaart dat het allemaal wel meevalt ondergraaft de zin van zijn werk en daarmee zijn eigen bestaansrecht. Gerrit Mik, de hoogleraar in de jeugdpsychiatrie die in de zaak Oude Pekela de kinderen verhoorde en zo de ene schanddaad na de andere ontdekte — 'anale verkrachting, het grove neuken, tot en met het slachten van dieren toe' — vertelde ooit aan De Tijd: „Het leven heeft op dit moment een grote zin. Er is het enorme perspectief dat je die kinderen kunt helpen.” Van wal naar sloot, bleek uiteindelijk. De kinderen fantaseerden er door de suggestieve vraagstelling van de psychiater op los. Als ze al geholpen moeten worden, dan vanwege het trauma dat is ontstaan door voortdurende ondervraging, horden hulpverleners en overbezorgde ouders.

„Juist vrouwen zijn met de rol van slachtoffer grootgebracht,” zegt André van Es. Klachten van vrouwen zijn heel lang weggelachen — verkracht? misbruikt? dan had ze vast en zeker zelf aanleiding gegeven! „Je kunt er nu eenmaal niet omheen dat de rol van slachtoffer vrouwen zake-lijk gezien het meeste gewin heeft gebracht,” zegt Van Es.

„Het is de macht der machtelozen. Alleen helpt een slachtofferrol noch jezelf, noch vrouwen in het algemeen verder in de samenleving. Uiteindelijk werkt het contra-productief.”

Nu is er een maatschappelijke ommekeer. Niet door de kerken of andere oude zedenmeesters, maar door het hulpgeroep van het georganiseerde slachtofferschap, bijgestaan door hulpverlening en vrouwenbeweging. Niets mag meer. Rondom seksuele misdrijven is morele paniek ontstaan. Wat vroeger een normale manier van omgang was, blijkt opeens misdadig. Nederland verpreutst.

De definities van seksuele misdrijven zijn uit politieke overwegingen sterk verruimd. Incest wordt tegenwoordig gedefinieerd als elke seksuele handeling waarvan het slachtoffer achteraf het gevoel van heeft dat die tegen zijn of haar zin in werd verricht. Wat in vredesnaam is 'een seksuele handeling'? Veel handelingen hebben een seksuele onderton, ook in relaties tussen kinderen en volwassenen. Is samen in bad een seksuele handeling? Elkaar uitkleden? Een stevige knuffel? De manier waarop in veel gezinnen mensen en kinderen met elkaar omgaan, is bij wet strafbaar geworden. In een interview in Elsevier over incest bij jongens sprak een arts-psychotherapeut onlangs over 'daders onder de zes jaar'. Daders! Nee maar!

Verruiming van de definitie van incest is niet voldoende, vinden bepaalde groepen. Incest zou *nooit* mogen verjaren. Is het niet zo dat slachtoffers vaak pas — gemiddeld zestien — jaren later de moed vinden om aangifte te doen van hun verschrikkelijke belevenissen? Op het ogenblik zijn oorlogsmisdaden de enige misdaden die niet verjaren. Daarmee

wordt de betaster onder de douche gelijk gesteld aan de concentratiekamp-beul. Proporties uit het oog verloren? Geen sprake van, betoogde een maatschappelijk werker uit Leeuwarden onlangs in De Volkskrant: incest vertoont immers heel wat overeenkomsten met een oorlogsmisdrijf.

Niet alleen de wetgeving, maar ook de rechtspraak is drastisch aan het veranderen. „Mensen die terechtstaan voor verkrachting worden steeds vaker veroordeeld op een flinterdun bewijs,” zegt de Utrechtse advocaat Schyns. „Rechters krijgen steeds meer de neiging om, zoals bij de zaak-Van Schijndel, de geloofwaardigheid van de verdachte te toetsen.” Vaak gaat het bij verkrachtingszaken om de

ontkenning van de verdachte tegenover de getuigenis van het slachtoffer. „Ik heb al drie keer een zaak behandeld die geen verkrachting bleek te zijn,” vertelde de advocate Marie-Jeanne Hegeman, 'gepikt en gemazeld in de sociale advocatuur', in het septembernummer van het Advocatenblad. „Op het punt van verkrachting is het beleid van het Openbaar Ministerie een aantal jaren geleden omgeslagen. Het OM kan hiermee namelijk scoren bij de vrouwenbeweging. Zo nonchalant als het OM vroeger was met de vervolging van verkrachters, zo makkelijk is het OM op dit moment met het vervolgen van verkrachters.” In de Verenigde Staten wordt de laatste tijd 65 procent van de aangiften van incest als vals terzijde geschoven. Dat is al tweemaal zoveel als tien jaar geleden.

„Ik vind het uitstekend dat verkrachting binnen het huwelijk strafbaar is gesteld,” zegt Schyns. „Maar de praktische uitwerking baart me zorgen. Ik krijg steeds vaker te maken met aangiften van verkrachting binnen het huwelijk die worden gedaan op het moment dat na een scheiding

problemen ontstaan over de voogdij of over een omgangsregeling. De verdachte wordt dan sowieso opgepakt, vastgezet en dagenlang verhoord. Bewijstechnisch is een verkrachting binnen het huwelijk één lange ellende. Echtgenoten belanden per definitie bij elkaar in bed. Je vraagt de rechter een oordeel te vellen over wat er onder de dekens is gebeurd. Dan zal het er vaak om gaan aan wiens verklaring de rechter het meeste geloof wenst te hechten.”

De overheid is begonnen met de heropvoeding van met name haar mannelijke burgers. De staatssecretaris voor Emancipatiezaken, Elske ter Veld, wil seksuele intimidatie 'op de werkplek' uitbannen door verandering van de arbeidsomstandigheden te verplichten. Ze denkt, vertelde ze in Het Capitoel, bijvoorbeeld aan 'betere toilettaire voorzieningen' en een 'vrouwvriendelijker kantoorinrichting'. Het kopieerapparaat mag niet meer in een nauw gangetje staan, lichtte de staatssecretaris toe. Dat zou langslpende mannen maar in de verleiding kunnen brengen met hun kruis tegen de billen van kopiërende secretaresses te schuieren. Een grote Nederlandse bank blijkt reeds het voortouw te hebben genomen. In het arbeidsreglement werd opgenomen dat employeés elkaar niet langer dan twee minuten mogen *aankijken*, 'tenzij voor strikt zakelijke contacten'. Op de vraag of een man tegen een vrouwelijke collega mocht zeggen dat ze er vandaag leuk uitzag, kneep een eveneens in Het Capitoel aanwezige vrouwensmevrouw bedenkelijk de lippen samen. Vooruit, het mocht, al was ze er niet blij mee. Je wist, zei ze, immers maar nooit waar dat allemaal toe zou kunnen leiden.

Schoolvoorbeeld van nieuwe preutsigheid is de veelbesproken Postbus 51-spot, bedoeld om mannen van vijftien tot vijftendertig duidelijk te maken, naar de staatssecretaris verklaarde, 'dat hun gedrag niet goed is'.

Mogelijkheid één: het spotje werkt averechts. Dingen die van de meester niet mogen zijn immers meteen een stuk leuker. Dat gaat op voor mannen als Jan Mulder, die bij het zien van Postbus 51 acuut een stijve kreeg plus 'onbedaarlijke zin het een keer zo onbeschoft te doen', 'een vrouwtje een hete adem te laten voelen'.

Mogelijkheid twee: het spotje werkt. Mannen zullen zich voortaan wel hoeden om hun handen te laten wapperen. Een blauwtje lopen is vervelend, maar seksueel intimideren nog veel vervelender.

Publiciste Emma Brunt vermoedt 'dat menige vrouw wel eens denkt: dééd-ie maar eens wat'. „Bovendien gaat het uit van zo'n merkwaardig wereldbeeld, alsof alleen mannen maar zouden willen. Vrouwen worden weer verschrikkelijk passief afgeschilderd. Ga je mee naar boven, dat is wat mij betreft Algemeen Beschaafd Nederlands voor 'ja, ik wil'.”

Het spotje van de overheid legitimeert de buitenproportionele angst voor seksueel geweld. Wordt de wereld er daarmee — ook voor vrouwen — leuker op?

De verwarring over de gewenste omgangsvormen en de meest charmante wijze van hofmakerij is groot. Wat voor de één een beschaafde invitatie is tot het bed, is voor de ander een gezellig kopje thee. Wat de één als een complimentje beschouwt, vat een ander op als seksuele intimidatie. De

Nederlandse bevolking is het volgens een enquête van het ministerie van Sociale Zaken zelfs oneens over de definitie van seksueel geweld. De ene helft meent dat alleen verkrachting, aanranding en intimidatie onder die term mogen worden verstaan, de andere helft vindt dat het gaat om elke handeling tegen iemands zin.

Om niet de kans te lopen als seksueel crimineel te worden geafficheerd, zul je de erotiek uit het leven moeten bannen, je van elk gebaar, van elk woord moeten onthouden dat dubbelzinnig kan worden uitgelegd. Een vriend van Emma Brunt die als *writer in residence* op een Amerikaanse campus werkt, vertelt wel eens over het 'zeden-politie-achtige klimaat daar'. „Geen man durft daar nog geïnteresseerd naar een vrouw te kijken. Als je te na drukkelijk kijkt, wordt dat aangemerkt als 'fascistoïde gedrag'.”

Mini-bandrecorderjes voor de vrouw zijn een enorm verkoopsucces in de Verenigde Staten. De recorders passeren in een damesstasje, en je kunt ze op elk gewenst moment onopvallend aanzetten, namelijk door, net als bij een handgranaat, een pen of een potlood uit het apparaatje te trekken. Brunt: „De publieke opinie is in korte tijd 180 graden gedraaid: je mag niet meer luchthartig of kritisch zijn over dit soort zaken. Dat iedereen 'verkrachting' roept als zij pe ongeluk een keer in een verkeerd bed is beland, trivialisert echte verkrachtingen enorm. Dat is jammer, want er zijn natuurlijk ook veel echt ernstige zaken. Zo keert ook deze ontwikkeling zich wéér tegen vrouwen.”

„Het publieke heeft zich zozeer met het private vermengd, dat mensen de draad zijn kwijtgeraakt,” vindt de cultuursocioloog Peter Hofstede. „Vroeger was het duidelijk: werken deed op je werk en neuken deed je thuis. Sinds vrouwen hun intrede hebben gedaan in het publieke leven heerst er verwarring. De koffiejuffrouwen met eelt op hun billen en haar op hun tong, maken steeds meer plaats voor vrouwelijke collega's met een gelijkwaardige positie. En in eens, dwars door de zakelijke relatie heen, blijkt die collega een vagina te hebben! Het omgaan met dit heikele bese vergt respect en flexibiliteit, attitudes die nu eenmaal trage groeien dan een erectie.

„Maar wat doet de overheid? Die schept een sfeer van wantrouwen, die laat water branden en construeert een oorlog tussen de seksen. Ze stelt zich niet terughoudend op maar stuurt aan op de rigidisering van het informele. I vermoed dat de overheid zo een stuk morele autoriteit probeert terug te winnen die ze door de seksuele revolutie en de informalisering prijs moest geven.”

De zucht om erotiek en intimiteiten op de werkplek uit te bannen, komt voort uit de vooral in sociaal-democratische kringen aangehangen denkwijze dat werken een strik economische relatie is. „Robots doen geen oneerbare voorstellen,” schampert Hofstede. „Alleen werklust is toegeestaan. Wie aan andere lustgevoelens toegeeft, vliegt eruit. De arbeidsmarkt is in toenemende mate ook relatemarkt aan het worden. Wetgeving is te rigide om het volle leven te kunnen regelen. Ze gaan ervan uit dat we altijd van tevoren weten of we ja of nee willen zeggen. Hoe vaak denken we: mwaah, misschien? Meer en strengere wetten die beschermen tegen seksueel geweld vergroten de kans op misbruik voor het vereffenen van rekeningen.

Niet dat Emma Brunt nu direct *medelijden* heeft met mannen die onder de nieuwe preutsigheid lijden. „Kijk, de commotie die rond rechter Thomas wordt gemaakt vind ik behoorlijk overtrokken, maar het is heel goed dat mannen nu eens aan dezelfde behandeling worden onderworpen die vrouwen zich altijd al moesten laten welgevalen. Ondelken ze eens hoe het is als seks tegen je wordt gebruikt.”

Bijna helft patiënten na behandeling onrijp voor vrijheid Kosto wil in psychiatrische kliniek plaats voor ex-tbs'er

van onze verslaggever

DEN HAAG — Psychotische tbs-gestelden die aan het eind van hun behandelingstermijn niet rijp zijn voor terugkeer in de samenleving dienen met voorrang een plaats te krijgen in een psychiatrische kliniek. Dit vindt staatssecretaris Kosto van Justitie. Hij is hierover in gesprek met zijn partijgenoot en collega-staatssecretaris Simons van Volksgezondheid. Van de terbeschikkinggestelden blijkt na behandeling bijna de helft ongeschikt voor onmiddellijke terugkeer naar de vrijheid.

Bijna 30 procent is ter bescherming van zichzelf en de omgeving voor een langere periode aangewezen op een beschermende woonomgeving. 16 Procent van de tbs'ers is na beëindiging van de maatregel aangewezen op langdurig verblijf in een psychiatrische kliniek. Deze cijfers staan in de dinsdag door Kosto gepresenteerde Justitie-nota

„Tbs, een bijzondere maatregel”.

Omdat de psychiatrische inrichtingen onvoldoende capaciteit hebben, blijven psychotische tbs'ers ook na afloop van hun tbs-termijn vaak in de kliniek hangen. Kosto beklemtoonde gisteren dat ze daar niet meer thuishoren en dat ze de capaciteit in de tbs-inrichtingen onnodig belasten.

De staatssecretaris stelt daarom voor deze patiënten met voorrang te plaatsen in een psychiatrische inrichting. Hij neemt daarbij voor lief dat psychiatrische patiënten die eveneens zijn aangewezen op een verblijf in een kliniek maar geen misdrijven hebben gepleegd, de dupe kunnen worden van deze maatregel. Een woordvoester van het ministerie van WVC kon dinsdag niet aangeven hoe staatssecretaris Simons van Volksgezondheid tegen Kosto's plan aankijkt.

De tbs, terbeschikkingstelling, is een bijzondere strafrechtelijke maatregel tegen een pleger van een doorgaans ernstig delict. De tot tbs veroordeelde ondergaat wegens (sterk) verminderde toerekeningsvatbaarheid een gedwongen verpleegbehandeling van overheidswegen. De maatregel bevindt zich hiermee op het grensvlak van langdurige gevangenisstraf en langdurig verblijf in een gesloten psychiatrische kliniek. Uit de gisteren gepresenteerde Justitie-nota blijkt onder meer dat de samen-

stelling van de patiënten in tbs-klinieken de afgelopen tien jaar ingrijpend is gewijzigd. Kwam tien jaar geleden de pathologische dief in aanmerking voor tbs, op dit moment is in ruim 90 procent van de gevallen een geweldsdelict aanleiding om de maatregel op te leggen. 34 Procent van de tbs-gestelden kreeg de maatregel opgelegd naar aanleiding van een seksueel delict. 25 procent van de tbs'ers is psychotisch en 25 procent is verslaafd. Tbs-gestelden zijn vrijwel altijd mannen; slechts 2 à 3 procent van de tbs-populatie is vrouw.

Justitie vraagt in de nota aandacht voor herstel van het evenwicht tussen de drie uitgangspunten van tbs. De be-

veiliging van de samenleving tegen een niet of minder toerekeningsvatbaar individu, de behandeling van dit individu en de bescherming van de rechtspositie van deze persoon. Dat laatste punt heeft de afgelopen tien jaar steeds meer aandacht gekregen.

Het aantal beslissingen van de rechter om — tegen het advies van de behandelaars in — de tbs niet te verlengen, is als gevolg hiervan sterk toegenomen. Kosto onderstreept nu dat de rechter op het moment van het besluit om de tbs al dan niet te verlengen, goed inzicht dient te hebben in alle relevante factoren. Volgens de staatssecretaris is dat op het moment onvoldoende het geval: „Ik krijg wel eens de indruk dat sommige rechters denken dat de behandeling al tijdens de straf kan beginnen. Dit is niet het geval.”

De laatste tijd signaleert Kosto een trend in de rechterlijke veroordelingen van een combinatie van tbs met een langdurige vrijheidsstraf. Zonder in de bevoegdheid van de rechterlijke macht te willen treden, gaf Kosto aan dit laatste niet erg logisch te vinden. De tbs-behandeling is volgens hem gedoemd te mislukken als de tbs-gestelde eerst tien jaar in de gevangenis heeft gezeten alvorens de eigenlijke behandeling kan beginnen. De tbs'er is op zo'n moment in feite al helemaal opgebrand.

Van onze correspondent

REKKEN — Medisch directeur Frans Que van de tbs-kliniek Oldenkotte in Rekken vindt het voorstel van staatssecretaris Kosto om dubbele straffen (gevangenisstraf in combinatie met tbs) af te schaffen wel heel 'absoluut' en enigszins 'ongenuanceerd'. Met de kersverse nota van de PvdA-bewindsman op schoot zegt Que dat gecombineerd straffen wat hem betreft best mag.

„Als de gevangenisstraf maar kort is en er zo snel mogelijk met de behandeling in een tbs-kliniek wordt begonnen. Plegers van zware delicten krijgen nu soms straffen opgelegd van tien tot twaalf jaar cel. En die lange straffen zijn zeer ongunstig voor de tbs. Tijdens de lange periode in de gevangenis wordt er eigenlijk niets aan de behandeling van de veroordeelde gedaan. Wat er alleen gebeurt is dat mensen die een zwaar misdrijf hebben begaan voor een zeer lange periode hun straf moeten uitzitten, daardoor verharderen, terwijl het tijdstip van het delict steeds meer op de achtergrond raakt. Tegen de tijd dat ze naar een tbs-kliniek gaan wordt er door betrokkenen nauwelijks meer een relatie gezien met het delict.”

Om die reden zou het volgens Que nog beter zijn dat zware criminelen meteen tbs opgelegd

'We zijn al blij als verkrachter fietsendief wordt'

krijgen en geen gevangenisstraf. „Direct met de behandeling beginnen en zodanig dat voor zo'n patiënt op termijn proefverlof en uiteindelijk ontslag uit de kliniek mogelijk is.”

Maar met die proefverloven heeft men juist slechte ervaringen. De cijfers geven het aan: 42 procent van de tbs'ers gaat tijdens de opname al in de fout, 50 procent pleegt ná ontslag uit de kliniek weer een ernstig delict....

Que: „Ja, dat klopt. Als we kijken naar al die herhalingen is de vraag of we tijdens de behandeling dit nauwkeurig genoeg hebben kunnen inschatten. Er is verder onderzoek nodig om erachter te komen wat we tegen herhaling kunnen doen.”

„Als de patiënt weet dat ie niet meer wordt vrijgelaten dan kun je hem ook niet meer motiveren om zich te laten behandelen. Dan zou je dus levenslang

moeten opleggen en géén tbs. Terwijl het opsluiten in een tbs-kliniek er juist voor is de patiënt tegen zichzelf en de maatschappij te beschermen. Allemaal met het einddoel herhaling van het delict te voorkomen. Als de behandeling aanslaat is er minder gevaar en hoeven we ook niet zo streng te beveiligen. We zitten er wel eens naast, dat geef ik toe...”

„Wat die landelijke cijfers zeggen, weet ik overigens niet. Als 42 procent tijdens de maatregel weer in de fout gaat, wil dat dan zeggen dat ze het zelfde ernstige delict weer hebben gepleegd? Daar is geen duidelijkheid over. Het kan namelijk best zijn dat een moordenaar na ontslag voor een veel minder zwaar delict weer met justitie in aanraking komt. Maar of je dat herhaling mag noemen? Wij zijn hier in Oldenkotte al blij als we van een verkrachter een fietsendief kunnen maken.”

In de zwaar bewaakte nieuwe tbs-kliniek Oldenkotte worden momenteel 55 patiënten behandeld. De meesten zitten er gemiddeld vier tot vijf jaar. Er zijn er, volgens Que, die er veel langer zitten. „Maar dat is zeldzaam sinds tbs is omgezet in tbs. De criteria om tbs te krijgen zijn immers verzwakt”. In tegenstelling tot andere tbs-instellingen in het land vraagt Oldenkotte — indien gewenst — niet één keer per twee jaar maar om het jaar verlenging van de behandeling aan bij de rechtbank. „Tbs is een hele zware maatregel”, zegt Que. „Om die reden stellen wij dat het beter is om ieder jaar zo'n verlengingsadvies aan te vragen”.

De staatssecretaris vindt dat de rapportage over tbs-patiënten aan de rechtbank moet worden verbeterd zodat de rechter met betere informatie uit het veld kan werken. Que weet uit ervaring waarom Kosto aan een dergelijke verbetering hecht: „De inhoudelijke kwaliteit van verlengingsadviezen wisselt nogal. Soms wordt er in vakjargon gesproken waardoor de rechter totaal niet kan volgen waarom een verlenging noodzakelijk is. Dat schept onduidelijkheid en kan het nemen van verkeerde conclusies in de hand werken”.

Opsporen ontvoerd kind door verdrag gemakkelijker

Van een onzer verslaggeefsters
DEN HAAG — De opsporing van ontvoerde kinderen is makkelijker geworden door een internationaal verdrag dat Nederland heeft ondertekend.

De nieuwe afdeling op het ministerie van justitie die met de opsporing is belast, kreeg het afgelopen jaar ruim zestig ontvoeringszaken te behandelen. De kinderen die naar een verdragsland werden ontvoerd, zijn vrijwel allemaal weer terug.

Dit maakt M. Ford, hoofd van de centrale autoriteit op het ministerie van justitie vandaag in Den Haag bekend op een congres over kind-ontvoering.

De centrale autoriteit werd vorig jaar september opgericht nadat Nederland het verdrag sloot met 24 andere landen. De verdragslanden hebben elk hun eigen centrale autoriteit, de samenwerking tussen die instanties heeft de opsporing aanzienlijk verbeterd.

Opsporen

Het afgelopen jaar moest de afdeling zo'n dertig kinderen opsporen die naar Nederland waren ontvoerd. Eveneens ruim dertig kinderen werden door een ouder uit Nederland ontvoerd of na een vakantie in het buitenland niet terug gebracht.

Van hen zijn er zeventien alweer terug bij hun vader of moeder in Nederland. De andere helft van de zaken loopt nog. „Dit betreft vooral

ontvoeringen naar landen die het verdrag niet ondertekenden”, aldus Ford.

Ze vindt het aantal zaken hoog. „Bovendien krijgen we niet alle ontvoeringen op ons bureau. Sommige mensen zoeken hun kind op eigen houtje.”

De landen waar Nederland het meest mee te maken heeft zijn de Verenigde Staten, Spanje, Frankrijk en Zweden.

Rechter

In tweederde van de gevallen schakelden de centrale autoriteiten de rechter in. Ford: „Volgens het verdrag moeten rechters aan deze zaken voorrang geven. In Nederland lukt dit aardig: rechters nemen binnen zes weken de beslissing of een kind terug moet. Net als in Zweden en Groot-Brittannië. Maar in Spanje duurt het nog lang.” Het risico bestaat dan dat het kind zo gewend raakt aan de nieuwe situatie dat de rechter terugkeer niet in het belang van dat kind vindt.

Politie gaat steeds meer over op af luisteren telefoongesprekken

Van onze verslaggever
DEN HAAG — De politie gaat bij onderzoeken steeds vaker over tot het af luisteren van telefoons. Dat blijkt uit het jaarlijks overzicht van het ministerie van Justitie. In 1990 gaf de rechter-commissaris 2031 maal toestemming om een of meer telefoons te tappen. Een jaar eerder gebeurde dat 1851 keer.

Het werkelijk aantal afgeluisterde aansluitingen ligt vermoedelijk hoger. Soms geeft een rechter-commissaris toestemming in één onderzoek wel tien of twintig telefoons af te luisteren. In de statistiek wordt daarmee echter geen rekening gehouden. De vijf parketten van de procureurs-generaal, waar alle af luisterdetails bekend zijn, doen hierover geen nadere mededelingen.

In nog geen tien jaar is het aantal telefoontaps meer dan verdubbeld. In 1982 werd het opsporingsmiddel nog maar 869 keer gebruikt. Bij de meeste gevallen gaat het om onderzoeken naar handel in verdovende middelen en vermogensdelicten.

De politie heeft nu nog ruim baan bij het af luisteren van telefoons van verdachten. Als de rechter-commissaris eenmaal toestemming heeft verleend, mag voor onbeperkte tijd worden getapt. Er zijn onderzoeken bekend, waarbij aansluitingen langer dan een jaar werden afgeluisterd.

Maar de commissie-Moons, die zich buigt over de herziening van het wetboek van strafvordering, wil dat het af luisteren in de toekomst aan strengere voorwaarden wordt verbonden. Zo zou in het vervolg elke vier weken opnieuw moeten worden beoordeeld of er voldoende zwaarwichtige redenen zijn om met af luisteren door te gaan.

Problemen rond privacy bij nieuwe telefoonnota

Van onze verslaggever

UTRECHT — De Stichting Waakzaamheid Persoonregistratie en de Federatie van SOS Telefonische Hulpdiensten blijven zich verzetten tegen de nieuwe telefoonrekening die de PTT volgend jaar gaat invoeren. De organisaties vinden dat de PTT hiermee de privacy van haar klanten aantast.

Dit bleek gisteren na overleg tussen PTT en 21 belangenorganisaties over de invoering van de nieuwe telefoonrekening. De PTT kan vanaf 1995 alle gesprekken registreren. Dit betekent dat van elke klant vastligt hoe vaak hij belt, wanneer, met wie en hoelang. De Consumentenbond heeft jarenlang gepleit dat de rekening van de PTT te controleren moet zijn. De PTT

AC 16/10
 wil de klant laten kiezen uit vier mogelijkheden: de huidige rekening; een privacy-abonnement, waarbij alle geregistreerde gegevens worden vernietigd zodra de rekening is betaald; een nieuwe standaardrekening; een geheel gespecificeerde rekening.

De nieuwe standaardrekening wordt uitgesplitst in lokale, nationale en internationale gesprekken, autotelefoon-/semafoonkosten en 06-gesprekken.

(ADVERTENTIE)

-Politie-topman Dirksen maakt discussie los ON 11/10

'Verbaal moet van kافت tot kافت waar zijn'

(Door onze Haagse redactie)

DEN HAAG — De Zeeuwse politie-topman H. Dirksen heeft met zijn beschouwing over 'sjoemelen met bewijslast' door de politie in elk geval een discussie losgemaakt over wat waarheid is in een proces-verbaal. Beoogd algemeen directeur drs. A. Goedendorp van het landelijk selectie- en opleidingsinstituut ziet dat als een van de positieve effecten. „We kunnen politiemensen niet elastisch laten omgaan met het afleggen van de ambtseed, zonder daar consequenties aan te verbinden”, vindt de Haagse advocaat mr. M. Wladimirow, tevens hoogleraar economisch strafrecht in Utrecht.

Dirksen lijkt dus wel wat te hebben losgemaakt met zijn artikel in Proces, het maandblad voor berechtting en reclasering. Hij is zelf enkele dagen niet bereikbaar. In het artikel beweert de plaatsvervangend districtscommandant van Zeeland dat agenten het soms niet al te nauw nemen met de waarheid in processen-verbaal. Het resultaat is voor hen belangrijker dan de manier waarop ze de bewijslast verzamelen, beweert Dirksen.

„Er zal best wel eens wat gebeuren, maar dat er nu en dan echt een loopje wordt genomen met het maken van een proces-verbaal, zoals hij beweert, nee, dat is me te cru, dat zou ik niet

voor mijn rekening willen nemen”, aldus Goedendorp.

De opleiding besteedt volgens Goedendorp juist extra veel zorg aan zogenaamde waarnemingsoefeningen, het omgaan met het getuigenissen. „Opzettelijke onwaarheden vermelden in een verbaal is een misdaad en voor een politieambtenaar is dat nogal wat”, zegt hij. „Dat het voorkomt dat politiemensen elkaar 'dekken', ja, dat is bekend, ook uit de literatuur. Maar dan praat ik nog niet over strafbare feiten. Als daar wel sprake van lijkt, dan moet dat worden onderzocht”.

Dirksen uit zich tamelijk kritisch over het ambtseed-ritueel

bij politiekorpsen. Ook daar vindt hij Goedendorp op zijn weg: „Ik weet van veel korpsen, kleine en grote, dat daar juist veel aandacht aan wordt besteed. De korpschef grijpt dan juist een beëdiging aan om tegenover zijn korpsleden het omgaan met ethische vraagstukken aan de orde te stellen. Dat is dan geen klucht, de ambtseed heeft dan juist een belangrijke functie”.

Advocaten kraken nog wel eens kritische noten over de waarheid in politie-verbaal. „Heel goed dat een man als Dirksen dit nog eens signaleert”, zegt dan ook voorzitter Wladimirow van de commissie strafrecht van de Orde van Advocaten. „Een verbaal maken mag geen routine worden. Van kافت tot kافت moet het de waarheid zijn”.

Volgens advocaat Wladimirow leiden zo veel zaken de laatste tijd niet tot een veroordeling - veelal wegens onrechtmatig verkregen bewijs - dat hij het tijd vindt voor de waarschuwend

vinger, zoals Dirksen die heeft gegeven. „Er is niet meer sprake van een incident”, aldus Wladimirow. „Handelen in strijd met de ambtseed komt voor. Bewijzen worden soms op onrechtmatige wijze verkregen - een huiszoeking zonder bevoegdheid bijvoorbeeld - dan wel er is sprake van een proces-verbaal, gemaakt in strijd met de waarheid.

Het is dan onjuist of onvolledig en vooral door onvolledigheid ontstaan de problemen”.

Volgens Wladimirow moet de rechter „de hoogste absolute eis aan het waarheidsgehalte van een politie-optreden” kunnen stellen. „Als je dan als politiemann weet dat er bij iemand achter de deur herolne is en je hebt geen bevel tot huiszoeking, dan treed je niet op en haal je achteraf zo'n bevel nog even, ook al bevalt je dat als politiemann helemaal niet. Zulke dingen komen voor en daar moet elke keer weer tegen worden geprotesteerd”.

Groep seksuologen tegen verdubbeling eigen bijdragen cliënten

Rutgers Stichting raakt in nood door verlaging subsidie WVC

Van onze verslaggever **VK 18**
AMSTERDAM — De bureaus van de Rutgers Stichting voor geboorteregeling en seksualiteit hebben, net als andere instellingen in de gezondheidszorg, recht op volledige subsidiëring. Blijft die subsidie uit, dan dreigt volgens het bestuur van de stichting de seksuologische hulpverlening te worden opgeheven.

De bureaus worden door de bezuinigingen op de subsidie van het ministerie van WVC gedwongen de eigen bijdrage van de cliënten drastisch te verhogen. Voor de seksuologische hulp betekent het zelfs een verdubbeling, van gemiddeld 32 gulden 50 naar 65 gulden per consult.

Jaarlijks houden de seksuologen van de Rutgers Stichting tienduizend consulten. Daarnaast worden vijftigduizend andere medische consulten gegeven. Door de hoge eigen bijdragen dreigen de Rutgershuizen de „concurrentie” met de Riagg's (psychologische hulp) te verliezen. De Riagg's worden

via AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) volledig gesubsidieerd. Cliënten hoeven zelf weinig te betalen.

Aan die scheve verhouding moet volgens het bestuur van de Rutgers Stichting een eind worden gemaakt. Direc-

teur T. Verheul van de stichting: „We hebben staatssecretaris Simons gevraagd ook onder de AWBZ te mogen vallen. Tot nu toe hadden we daar weinig werk van gemaakt. Maar nu WVC onze subsidie steeds verder terugdraait, worden we er wel toe gedwongen.”

Bereikbaar

De Rutgers Stichting heeft een „omzet” van tien miljoen gulden. Voor consulten geldt dat 70 procent van de kosten uit de WVC-subsidie wordt betaald en 30 procent door de cliënt. Tot nu toe bleef de stichting echter ver onder dat

streefpercentage, in een poging de bureaus bereikbaar te houden voor cliënten met een laag inkomen. Dat lukte niet meer.

Directeur Verheul: „We moeten zakelijker zijn. Maar daardoor dreigt onze hulp elitair te worden. Als blijkt dat wij alleen nog maar betaalbaar zijn voor beter betaalden, beantwoorden we niet meer aan ons doel. Dan zouden we gedwongen kunnen worden te stoppen met onze seksuologische hulp.”

De groep seksuologen van het Aletta Jacobshuis in Amsterdam verzet zich tegen de door het bestuur voorgestelde tariefsverhoging. „Een verdubbeling is te rigoureu”, zegt A. Kok namens de groep. „We hebben nu nog een wachtlijst, maar ik moet zien wat daarvan overblijft. De mensen zullen om financiële redenen niet meer komen. Een slechte zaak.”

Het Amsterdamse protest heeft weinig resultaat gehad. Op 1 november gaan de tarieven omhoog. Verheul: „Het is een hard spel. Al zijn wij nog zo toegewijd, de financiën zijn bepalend.” Het bestuur van de Rutgers Stichting heeft begin november een gesprek met staatssecretaris Simons over de financiële steun. „Blijft die uit, dan worden de negatieve gevolgen binnen enkele maanden zichtbaar.”

Werkerterrein uitgebreid naar seksuele hulpverlening

„Voor Rutgers Stichting is geen alternatief”

Van onze verslaggever **ROB GOLLIN VK 19**

AMSTERDAM — Condooms, die haal je al lang niet meer alleen bij de Rutgershuizen. Die haal je uit een automaat, of bij de supermarkt. Maar voor een glijmiddel, zeggen medewerkers van het Aletta Jacobshuis, het Amsterdamse bureau van de Rutgers Stichting, komen ze vaak nog wel bij ons.

Het illustreert de positie van de Rutgers Stichting anno 1991. Toen de organisatie zich aan het begin van de jaren zeventig losmaakte uit de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) stond de stichting vooral bekend als verstrekker van anti-conceptiemiddelen. Maar het takenpakket is gaandeweg steeds uitgebreider geworden en omvat inmiddels medische en seksuologische hulpverlening en voorlichtings- en trainingsactiviteiten.

Door bezuinigingsdrift op het ministerie van WVC ziet de stichting zich bedreigd in het voortbestaan. De eigen bijdrage voor seksuologische hulp gaat op 1 november van gemiddeld 32,50 gulden naar 65 gulden, voor medische hulp betalen cliënten straks 30 gulden per consult, een rijksdager meer dan nu. De medewerkers vrezen dat hun cliënten bij verdergaande verhogingen als gevolg van het korten op subsidies de deur van de Rutgershuizen voorbij zullen lopen. „Dat zou rampzalig zijn”,

zegt seksuoloog J. de Feijter, verbonden aan het Aletta Jacobshuis. „Voor de Rutgers Stichting bestaat eigenlijk geen alternatief.”

Volle wachtkamertjes in het pand aan de Overtoom lijken het bestaansrecht van de stichting te onderstrepen. Het aantal consulten mag in verband met het ingeburgerd raken van de pil landelijk gezien fors zijn gedaald, in Amsterdam is daar niet zo veel van te merken. Toeristen compenseren goeddeels de terugval, terwijl ook mannelijke allochtonen volgens De Feijter steeds gemakkelijker de spreekkamers weten te vinden. Vrouwen uit die bevolkingsgroep blijken nog steeds moeilijk te bereiken.

Jongeren

In een sobere ingerichte spreekkamer — „geen poëspas, dat willen onze cliënten niet” — proberen medewerkers duidelijk te maken dat het specialisme seksualiteit hier thuis hoort. A. E. Mans, arts, somt moeiteloos de groepen op die voor medisch consult langskomen. „Voor jongeren zijn we op het terrein van anti-conceptie nog steeds heel belangrijk. De huisarts vinden ze te dichtbij. Er is de vrees om je moeder in de wachtkamer tegen het lijf te lopen. Hier zijn ze anoniem.”

„Ook veel vrouwen die bij hun huisarts niet verder komen als ze bij voorbeeld klachten hebben over de pil, lo-

pen hier binnen. Het valt ook niet mee voor een huisarts. Hij heeft zo'n breed pakket. Hier zit de *know how*.”

Dat vrouwen of mannen het slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld, komt juist in de Rutgershuizen aan het licht, zegt Emans. Hier zijn hulpverleners die durven vragen, hier is tijd. Zo zouden huisartsen bij vruchtbaarheidsproblemen geneigd zijn maar naar het ziekenhuis te verwijzen, terwijl met bijvoorbeeld bepaalde vrijetechieken de kans op resultaat kan worden vergroot. „Feitelijk”, zegt Emans, „zijn wij de aanvulling op de huisarts.”

Voor seksuologische hulpverlening bestaan wachtlijsten van een half jaar. De Feijter noemt het spectrum waarmee hij heeft te maken: pijn bij het vrijen, erectieproblemen, voortijdig of helemaal niet klaarkomen, de „geen zin”-problematiek, „jazeker, steeds meer ook bij mannen”. Hoewel de Rutgers Stichting niet de enige instantie is die zich bezighoudt met seksuologie, gelooft hij dat nergens het laagdrempelige karakter wordt geëvenaard. „Iedereen komt hier, werkelijk iedereen.”

Als de eigen bijdrage steeds hoger wordt, zal dat voorbij zijn, is de verwachting. De Rutgers Stichting heeft staatssecretaris Simons gevraagd om financiering via de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ), net zoals de Riagg's door de overheid worden betaald. Cliënten zijn daar weinig geld

kwijt. Op de vraag waarom dat verzoek niet veel eerder is gedaan, antwoordt A. Kok, coördinator voor de regio Amsterdam en Noord-Holland: „Simpelweg omdat de noodzaak ontbrak.”

Zullen de cliënten niet gewoon naar het Riagg stappen als de Rutgers Stichting verdwijnt? Kok en De Feijter geloven dat niet. „Ze zien het Riagg toch als behandelaars van psychisch zieken. Zo voelen ze zich niet. Zeker, seksuele problemen zitten vaak tussen de oren, maar wij focussen op de seksualiteit. Later komen we wel verder. Bij het Riagg zijn ze geneigd zich gelijk op de psyche te storten. Dat gaat de cliënt die aanklopt met seksuele problemen vaak veel te hard.”

Toch heeft de Rutgers Stichting in een beleidsplan aangekondigd meer samenwerking met andere instellingen na te streven. In „concurrentie” geloven de medewerkers niet. Ieder zijn eigen vakgebied. „Natuurlijk proberen we ons eigen hachje te redden”, geven ze in het Aletta Jacobshuis toe, „maar het gaat ons ook om de cliënt.”

De Rutgers Stichting snijdt ook in eigen vlees. Om de onkosten te drukken, gaat een aantal van de in totaal 38 vestigingen dicht. Een ander streven is met wat minder part-timers te gaan werken. De huidige 350 medewerkers zijn goed voor maar 85 formatieplaatsen. „Dat zijn wel wat erg veel mensen”, beaamt A. Kok.

Stichtingen tegen seksueel geweld achten voortzetting ondersteunende taak nodig

Subsidiestop bedreigt hulp aan vrouwen

Van onze verslaggever **VK 20**
DEN HAAG — De organisaties Tegen Haar Wil in Amsterdam en Groningen en Tegen Seksueel Geweld in Utrecht, die zich bezighouden met hulp aan seksueel mishandelde vrouwen, maken zich grote zorgen over de voortzetting van hun werk als per 1 januari 1992 de rijkssubsidie wegvalt. Gemeenten en provincies gingen er tot voor kort vanuit dat staatssecretaris Simons van Volksgezondheid geld zou geven om de hulpverlening in de regio te ondersteunen. Maar kortgeleden liet de bewindsman weten dat hij dat geld niet heeft.

De drie stichtingen in Groningen, Amsterdam en Utrecht wisten al jaren dat hun subsidie zou worden stopgezet na afloop van een experiment om meer samenhang te brengen in de hulp bij seksueel geweld. Ze gingen er echter vanuit dat het ministerie van WVC nog wel geld beschikbaar zou stellen voor ondersteuning van de hulpverlening op regionaal niveau. „We hebben niet al die jaren voor niks gewerkt. Als er geen verdere financiële ondersteuning komt, is het geld dat we tot dusver hebben gekregen in feite in de vuilnisbak gegooid”, zegt Martijn van der Kroef van Tegen

Haar Wil in Amsterdam. Alleen al in Amsterdam vragen jaarlijks vijfduizend slachtoffers van seksueel geweld (inclusief incest) om hulp.

WVC stelt wel (tot 1996) geld beschikbaar voor „Medusa”, het sinds een jaar bestaande Landelijk Ondersteuningscentrum Hulpverlening Seksueel Geweld. Maar volgens de drie stichtingen in Groningen, Amsterdam en Utrecht, en volgens Medusa zelf, is dat bij lange na niet genoeg om de behoefte aan informatie en andere ondersteuning te dekken.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft na de weigering van Simons om geld beschikbaar te stellen, dezer dagen alle gemeenten een brief gestuurd waarin het belang van hulp aan seksueel mishandelde vrouwen wordt onderstreept. Verder wil de VNG echter niet gaan, omdat de gemeenten financieel moeilijk zitten en al voortdurend worden aangesproken om allerlei taken te financieren. Er zijn wel enkele, meest grotere, gemeenten die geld beschikbaar stellen, maar de meeste doen het niet.

Simons vindt dat de GGD's — die door de gemeenten worden bekostigd — de regionale ondersteuningstaak maar moeten uitvoeren. De VNG is het daar

wel mee eens, maar huldigt tevens het principe: boter bij de vis. Als Simons de GGD tot taak wil geven om in de regio lijn te brengen in de hulp aan seksueel geweld, dan moet de rijksoverheid daarvoor ook geld ter beschikking stellen, is de redenering. Het gaat om een bedrag van een paar ton.

De Tweede Kamer heeft Simons intussen om opheldering gevraagd, omdat ook daar de indruk bestond dat Simons de regionale ondersteuning van de deze specifieke vorm van vrouwenhulpverlening wel wilde financieren.

Sinds halverwege de jaren tachtig hebben Tegen Haar Wil in Amsterdam en Groningen en de stichting Tegen Seksueel Geweld in Utrecht zich bezighouden met de hulp aan seksueel mishandelde vrouwen. In Amsterdam en Groningen bood men die hulp ook zelf, in Utrecht ondersteunde men de hulpverleners.

Onder invloed van het werk van de stichtingen zijn de traditionele hulpverleningsinstanties, zoals het Riagg en het algemeen maatschappelijk werk, de hulp aan slachtoffers van seksueel geweld steeds meer als een van hun taken gaan beschouwen.

Dat was ook precies de bedoeling van het experiment met de drie stichtingen,

die op 1 januari ophouden te bestaan.

De stichtingen zelf menen echter dat de experimentele periode nog te kort heeft geduurd om de nieuwe werkwijze veilig te stellen. Het blijft volgens hen nodig dat er een instantie is die de diverse hulpverlenende instellingen op plaatselijk en regionaal niveau op een lijn brengt. Er dient bijvoorbeeld een uniforme registratie te zijn er moeten afspraken worden gemaakt over nascholing.

Bovendien moeten de (psychiatrische) ziekenhuizen bij de hulpverlening worden betrokken, want die varen op dit moment vaak hun eigen koers, zonder overleg met anderen.

Voor de regionale ondersteuning van de hulpverleners is geld nodig en als WVC dat niet beschikbaar stelt, is het zeer de vraag of de gemeenten in staat zullen zijn om die ondersteuning te bekostigen, zo vrezen de drie stichtingen.

Ze voelen zich in die opvatting gesteund door het onderzoeksbureau Research voor Beleid, dat in een advies aan staatssecretaris Ter Veld van Emancipatie ervoor pleitte om de regionale ondersteuning van hulp aan seksueel mishandelde vrouwen veilig te stellen.

Campagne WVC voor het opnemen van pleegkind

Door een onzer redacteurs
DEN HAAG, 3 OKT. De ministeries van WVC en justitie zijn een voorlichtingscampagne begonnen voor het opnemen van een pleegkind.

De belangstelling daarvoor loopt de laatste jaren terug. Zo blijkt uit gegevens van de Stichting Federatie Centrales voor Pleegzorg dat in 1990 zich 5.000 mensen meldden met belangstelling voor het opnemen van een kind, tegen 7.000 in 1989. Van die 5.000 bleven 1.440 aanmeldingen over, na selectie en voorbereiding resteerden 985 nieuwe pleegadressen. Jaarlijks zijn echter 2.500 nieuwe pleegadressen nodig.

De misverstanden over pleegzorg zijn legio. Het heeft niks met verpleging te maken, evenmin met adoptie, zegt S. Nijon van de Stichting Federatie Centrales voor Pleegzorg. Nederland telt 20.000 kinderen tot 18 jaar die om uiteenlopende redenen niet thuis kunnen wonen. De ene helft belandt in een tehuis, de andere helft in de pleegzorg. Bij die laatste 10.000 kinderen is in 60 procent van de gevallen de rechter er aan te pas gekomen, in 40 procent gaat het om kinderen die vrijwillig, met instemming van de ouders, uit huis zijn geplaatst.

Mensen die pleegkinderen willen opnemen voor korte of langere tijd dienen aan drie in de wet vastgelegde criteria te voldoen: zij moeten 21 jaar of ouder zijn, geen zeden- of geweldsdelict op hun conto hebben en beschikken over een medische verklaring waaruit blijkt dat de betrokkenen lichamelijk en geestelijk gezond zijn. Potentiële pleegouders hoeven niet getrouwd te zijn. "In de Randstad is één op de vijf pleegouders niet getrouwd of alleenstaand", zegt Nijon. "Zij wijst er op dat kinderen ook uitsluitend in weekenden of voor enkele maanden kunnen worden opgenomen. De helft van alle pleegkinderen brengt een jaar of korter door bij pleegouders. In de campagne ligt de nadruk dan ook op het tijdelijke karakter van het pleegouderschap.

In 1990 kwamen er 4.831 kinderen voor plaatsing in een pleeggezin in aanmerking, van wie er 2.548 konden worden geplaatst. De overige 2.283 kinderen moesten het met een minder geschikte oplossing doen, bijvoorbeeld noodgedwongen thuis of in een tehuis blijven.

Doodstraf voor minderjarigen

LONDEN — De Verenigde Staten hebben de laatste tien jaar meer minderjarige misdadigers ter dood gebracht dan enig ander land in de wereld, op Irak en Iran na. Dat rapporteert Amnesty International.

VK 9

Kinderbescherming bemiddelt tussen dader en slachtoffer

Van onze verslaggever VK 25
ROTTERDAM — De Raad voor de Kinderbescherming in Dordrecht gaat bemiddelen bij het vergoeden van schade tussen minderjarige daders van een misdrijf en de slachtoffers. De Raad gaat de minderjarige dader aanbieden contact te leggen met het slachtoffer van zijn of haar misdrijf.

Volgens F. de Visser van de raad is gebleken dat daders of hun ouders vaak wel de geleden schade willen vergoeden, maar er niet in slagen in contact te treden met het slachtoffer. "Bovendien worden op die manier de daders snel en indringend geconfronteerd met de gevolgen van hun misdrijf."

Volgens de wet hebben Raden van Kinderbescherming een aantal taken als een minderjarige verdacht wordt van een misdrijf. Daardoor komen zij vaak in aanraking met minderjarige daders. Tot nu toe was er geen instantie die voor hen bemiddelde met de slachtoffers. Alleen voor minderjarige vandaalen bestaat het bureau HALT. Die komen echter niet vaak voor de rechter.

De raad in Dordrecht wil, na een verzoek daartoe van de dader, contact zoeken met het slachtoffer, eventueel via het Bureau Slachtofferhulp. Indien mogelijk wordt vervolgens een overeenkomst opgesteld, waarin de hoogte van de schade wordt vastgesteld en de wijze van betaling. Die kan rechtstreeks of via de raad lopen.

De officier van justitie en de kinderrechter worden op de hoogte gehouden van de schadebemiddeling en van de afloop ervan. Dat laatste is volgens de raad van belang, omdat het vergoeden van schade van invloed kan zijn op de mate van straf die een minderjarige dader krijgt opgelegd.

Het experiment met de bemiddeling duurt een half jaar. Volgens De Visser gaat het alleen om concrete schade die het gevolg is van een misdrijf. Zaken als smartegeld komen in de bemiddeling niet aan de orde.

Bomers: 2C 25/10 afwijzen homoseksueel gedrag dient geluk mens

HAARLEM (ANP) - De Rooms-Katholieke Kerk dient met haar afwijzing van homoseksualiteit het geluk van de mens, meent bisschop H.J.A. Bomers van Haarlem.

Hoe kan iemand door zo'n tegennatuurlijke levenswijze als homoseksualiteit in vrede met zichzelf leven, vraagt de bisschop zich af in het bisdomblad Samen Kerk.

Aan de hand van teksten uit de bijbel en resultaten van sociaal-wetenschappelijk onderzoek geeft de bisschop aan, hoeveel steun de RK Kerk voor haar opvatting heeft.

Bomers beroept zich op 'zeer serieuze psychologische studies' die hebben uitgewezen dat de kerk het bij het rechte eind heeft. Zij hebben aangetoond dat homofobie niet aangeboren is, zoals organisaties voor de rechten van homoseksuelen beweren, maar in de eerste levensjaren is verworven.

Rooms-katholieken moeten tegenover de homoseksuele medemens 'een houding van liefde en hoogachting' aannemen, maar zijn of haar gedrag niet goedpraten. Want zo maakt men het voor deze mens moeilijker het juiste pad te vinden. Hij wordt dan aan het twijfelen gebracht. Elke vorm van goedpraten is pastoraal een heel slechte dienst aan een mens in nood, meent Bomers.

Bezuinigingen Kosto duperen ook ouders

Acties kinderbeschermers gaan volgende week door

Van onze verslaggeefster VK 12
AMSTERDAM — Werknemers bij de Raden voor de Kinderbescherming gaan komende week door met hun acties tegen de bezuinigingsplannen van staatssecretaris Kosto van Justitie. Vrijdag is bij de negentien raden niet gewerkt. Maandag- en dinsdagochtend willen de werkers opnieuw hun werk onderbreken.

In de Tussenbalans van februari is aangekondigd dat bij de raden moet worden bezuinigd, vooral op de financiële afdelingen. Die adviseerden over kinderalimentatie, stellen de hoogte vast en innen het geld bij ouders die dat onderling niet kunnen of willen regelen. Kosto vindt dat de ouder bij wie de kinderen verblijven, dat voortaan zelf moeten doen.

De raden denken dat dit in de praktijk betekent dat de alimentaties onre-

gelmatig of niet worden betaald en dat er meer gerechtelijke procedures over worden gevoerd. Voor de overheidsfinanciën betekent het dat er een groter beroep zal worden gedaan op de bijstand. De raden halen nu elk jaar 163 miljoen gulden op aan alimentaties.

Werknemers bij de raden hebben als alternatief voorgesteld een aparte instelling op te richten, die het werk van de financiële afdelingen van de raden overneemt. Uit reacties van de minister van Justitie in de Tweede Kamer hebben zij echter begrepen dat dit alternatief weinig kans maakt.

Volgens het ministerie van Justitie zijn de werkers bij de raden te vroeg met hun actie. Er is nog geen besluit genomen tot opheffing van de afdelingen of over het op een andere manier innen van de alimentaties. Volgens de raden staat echter wel vast dat de financiële afdelingen zullen verdwijnen, ook al is het besluit nog niet formeel. Bovendien is er, door tijdig in actie te komen, misschien nog een kans op wijziging van het besluit.

Staatssecretaris Kosto vindt dat het innen van alimentatie een zaak van iedere individuele burger is. Volgens R. van Koetsveld, actievoerder bij de raden, werkt het in de praktijk vaak anders. Een moeder die met de kinderen is vertrokken, omdat haar man incest pleegde, zal niet makkelijk achter het geld aangaan, aldus Van Koetsveld.

De ambtenarenbonden CFO en AbvaKabo staan formeel niet achter de acties, omdat er nog geen besluit is genomen waartegen te hoop kan worden gelopen. Maar er is wel alle begrip. De voorgenomen bezuinigingen bij de raden zijn een onderdeel van de grote efficiency-operatie, die ertoe moet leiden dat overheidsorganen alleen nog kerntaken uitvoeren. De operatie moet 660 miljoen gulden opleveren en kost negenduizend arbeidsplaatsen. Bij de kindbescherming gaat het nu om tussen de 250 en 350 arbeidsplaatsen.

H. van Hinsberg van de AbvaKabo voorspelt nog veel meer acties bij overheidsinstellingen, zolang onzeker blijft wat wel en niet kerntaken zijn. De ambtenaren om wie het gaat, leven maanden in onzekerheid en ook hun directe bazen kunnen geen uitsluitel geven. Zolang onduidelijk is waar de bij valt, zullen ambtenaren dit soort wilde acties houden in de hoop de besluitvorming gunstig te beïnvloeden.

Twee kinderen uit Rotterdam al sinds zondag zoek

TR 9
Van een onzer verslaggevers
ROTTERDAM — De Rotterdamse politie is een uitgebreide zoekactie begonnen naar twee kinderen uit één gezin, die sinds zondagmiddag spoorloos zijn.

Het gaat om een 15-jarige, volgens de politie geestelijk onvolwaardige, jongen en zijn 11-jarige zusje. De twee lieten de moeder 's middags rond één uur weten buiten te gaan spelen en zijn sindsdien niet meer gezien. De soms impulsief reagerende jongen is nooit eerder weggelopen, zijn zusje evenmin, aldus een woordvoerder van de politie. Die heeft, vooralsnog zonder succes, via de lokale televisie een getuigenoproep gedaan.

Frits Abrahams

G. Schutte, lid van de Tweede kamer voor het GPV

U heeft ook gezegd: de seksuele vrijheid is in Nederland een nieuw taboe geworden. Wat bedoelde u daarmee? NRC 19
"Dat was tijdens de voorlichtingscampagne van de overheid voor veilig vrijen. Wij hebben er toen op gewezen dat men eraan moest toevoegen dat de beste veiligheid nog altijd is: de monogame relatie tussen een man en een vrouw."

Zegt u dit ook omdat u homoseksualiteit afwijst?
"Als het om een ethisch oordeel gaat, wijs ik elke samenlevingsvorm, anders dan tussen man en vrouw, af. Dat geldt zowel voor een homoseksuele relatie als voor een heteroseksuele relatie buiten het huwelijk. Een huwelijk tussen homoseksuelen? Zo heeft God het nooit bedoeld. Dit gaat terug naar de schepping: God heeft man en vrouw geschapen opdat zij samen één vlees zullen zijn."

Vindt u het goed als een homoseksueel die er openlijk voor uitkomt les geeft aan uw kinderen?
"Als kinderen naar een gereformeerde school gaan, zoals die van mij, ga ik er vanuit dat dergelijke openlijke praktijken daar niet voorkomen. Het zou strijdig zijn met de grondslag van die school. Gebeurt het toch, dan zou ik het schoolbestuur daar op aan spreken."

Maar de leraar valt de kinderen niet lastig over zijn homoseksualiteit, hij woont alleen met zijn vriend samen.

"Maar dat zien die kinderen natuurlijk ook. Daar gaat toch een bepaalde boodschap van uit. Daarmee spreek je de officiële lijn van zo'n schoolbestuur tegen. Bij ons ligt een schoolbestuur heel duidelijk in het verlengde van de ouders. Die ouders gaan af op de identiteit van de school. Als je dat niet serieus neemt, ondermijnt je het bestaansrecht van je eigen richting."

Hoe bezieet u eigenlijk de moraal van uw collega's in de Tweede Kamer? Drank & vrouwen spelen ook in het leven van sommige van uw collega's een aanzienlijke rol. Afgemeten: "Een samenleving krijgt de volksvertegenwoordiging die ze verdient. Als de moraal in de samenleving op een laag pitje staat, moet je niet verwachten dat je andere Kamerleden krijgt. In die zin verwondert het me helemaal niet."

Wet gelijke behandeling biedt samenwonende juf geen soelaas

Van onze verslaggeefster ^{VK 22}
AMSTERDAM — In 1981 werd een schoolhoofd van een katholieke school ontslagen omdat hij zich op school in zijn kleding duidelijk profileerde als Bhagwan-aanhanger. De kantonrechter, die de zaak uiteindelijk moest beoordelen, vond ook dat het schoolhoofd met zijn uitdossing wel erg nadrukkelijk een andere kant uitwees dan wat men zich op school bij de katholieke identiteit voorstelde.

In Woudenberg speelt dezer dagen een ander, maar in essentie vergelijkbaar conflict. In hoeverre heeft een school voor bijzonder onderwijs — in dit geval een protestants-christelijke school „met de bijbel” — het recht om de eigen levensovertuiging dwingend op te leggen aan een onderwijzeres van de school?

Op de Willem van Oranjeschool in Woudenberg is een onderwijzeres geschorst omdat zij samenwoont. Samenwonen, dat past niet in de opvattingen van het schoolbestuur. Dat de vrouw best wil trouwen, maar dit niet kan omdat haar vriend (nog) niet over een verblijfsvergunning beschikt, doet er vooralsnog niet toe.

„Middeleeuws”, zo kwalificeert D66-Kamerlid L. Groenman de schorsing van de ongehuwd samenwonende onderwijzeres door het schoolbestuur. „Ik wist niet dat dit nog voorkwam.” Volgens het D66-Kamerlid mag ook een bijzondere school een werknemer niet op deze manier aanpakken. Om die reden heeft ze dan ook kamervragen gesteld.

„Het gaat volgens mij nog helemaal niet over de aankomende Wet gelijke behandeling. Voor dit geval hebben we aan het Burgerlijk Wetboek genoeg, dat zegt dat er geen onderscheid mag worden gemaakt naar de burgerlijke staat van een werknemer. Gehuwd of ongehuwd doet er niet toe”, aldus Groenman.

Oirbaar

Maar daar denken ze in het bijzonder onderwijs anders over. Heeft het bijzonder onderwijs immers niet het recht om op grond van de eigen levensovertuiging personeel aan te stellen danwel te ontslaan op grond van wat oirbaar of niet oirbaar wordt geacht? Dat is nou net het aardige van het bijzonder onderwijs, dat de eigen opvatting over mens en wereld in woord en gebaar in de opvoeding en het onderwijs wordt uitgedragen.

Daar wringt dus de schoen, want hier botst het grondwettelijke recht op vrijheid van onderwijs met dat van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. De orthodox-christelijke acht in hun theocratische *Weltanschauung* Gods Woord, althans hun interpretatie daarvan, van een hogere orde dan het, door profane mensenwezens bedachte, grondwettelijke verbod van discriminatie op grond van geslacht, ras of geloofs-overtuiging.

Voorzitter E. de Jong van de protestantse onderwijsbond PCO wil zich nadrukkelijk niet over de kwestie zelf uitlaten, maar wel een algemene opmerking maken. „Wat ons betreft mag alleen het functioneren op school ter discussie staan, maar niet het privéleven.” Toch denkt ook hij dat het bestuur

zich voor een eventueel ontslag niet zal kunnen beroepen op de vrijheid van onderwijs, want de wettelijke bepaling dat bij een werknemer zijn of haar gehuwde of ongehuwde staat geen rol mag spelen, is dwingend.

I. Asscher-Vonk, docent arbeidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam, denkt al evenzeer dat het Burgerlijk Wetboek prevaleert boven de opvattingen van het christelijk bestuur. „Maar het blijft een gevecht tussen grondrechten, waarbij je altijd een grijze zone zult behouden.”

De algemene Wet gelijke behandeling zal voor deze zaken in de toekomst evenmin uitsluitend bieden. „Daarin gaat het vooral om de bescherming van homoseksuelen, die dat in het Burgerlijk Wetboek niet krijgen. Maar in dit geval gaat het daar dus niet om”, aldus J. Goldschmidt, hoogleraar juridische vrouwenstudies in Leiden en lid van de commissie Gelijke behandeling.

PCO-voorzitter de Jong hoopt dat in de toekomst op het niveau van de protestantse landelijke schoolbesturen in elk geval gedragscodes per school worden geformuleerd, zodat vooraf duidelijk is waar die voor staat, en niet achteraf. „Ik vind het best als een school homoseksueel-zijn als een zondige levenswijze beschouwt, maar laat ze dat dan even van te voren zeggen.”

Toch is dan nog steeds niet definitief uitgemaakt of een school zich wel mag bemoeien met het privé-leven van een leerkracht. Ook na invoering van de Wet gelijke behandeling zal de neo-grijze zone ruimte bieden voor principieel gesteggel.

MIRJAM SCHÖTTELNDREIER

Kosto wist al jaar van mishandelingen in thuis De Dreef

Van onze verslaggeefster ^{VK 9}
AMSTERDAM — Staatssecretaris Kosto van Justitie wist al eind 1990 dat jongeren in het opvanghuis De Dreef in het Gelderse Wapenveld werden mishandeld. Kosto zegt dat in antwoord op kamervragen. Hij heeft het bestuur in februari van zijn afkeuring op de hoogte gesteld.

Volgens Kosto was het algemeen bekend dat het jeugdtehuis een „directe, confronterende en volhardende behandelmethodiek” hanteerde, maar een jaar geleden kreeg hij signalen dat de grens van het toelaatbare daarbij was overschreden. Pas na een uitzending van AVRO's Televisier over de kwestie heeft hij maatregelen genomen. Vijf werknemers, die in de uitzending aan het woord kwamen, proberen door middel van een kort geding hun schorsing ongedaan te maken. De vijf vinden dat ze ten onrechte zijn gestraft en willen — in afwachting van een besluit over hun ontslagaanvraag — zo snel mogelijk weer aan het werk. Het geding diende maandag voor de president van de rechtbank in Zwolle, mr F. Fliëk. De ontslagaanvraag en de onmiddellijke schorsing volgden op hun uitlatingen in Televisier. Vier van de geschorste werknemers zijn lid van de ondernemingsraad.

Tijdens het geding in Zwolle zei hun advocaat, mr R. Amelink, dat de werknemers het slachtoffer dreigen te worden van hun moed. Hij voerde aan dat de vijf slechts door de AVRO aangedragen feiten hebben bevestigd. Het bestuur en de directie van De Dreef vinden dat de vijf werknemers de reputatie van De Dreef in diskrediet hebben gebracht.

Beschavingsoffensief van de scholen om jongeren bij te sturen

Van onze onderwijsredactie ^{TR 30}
ROTTERDAM — De scholen in grote steden zouden een beschavingsoffensief moeten beginnen voor de jongeren die zichtbaar uit de pas lopen met kleine criminaliteit en racisme. Blijkbaar schiet het buitenschoolse opvoedingsmilieu van deze jongeren zo tekort, dat een bijsturende rol van de school gerechtvaardigd is.

Deze mening verkondigde de onderwijssocioloog prof. dr. J. M. G. Leune gisteren in Rotterdam tijdens een symposium over persoonlijkheidsvorming in het onderwijs. Leune verwees bij zijn 'beschavingsoffensief' naar de acties die de Maatschappij tot nut van 't algemeen aan het eind van de achttiende eeuw heeft ondernomen. Voor de rijksoverheid ziet Leune geen grote rol weggelegd, omdat in Nederland voor staatspedagogiek nu eenmaal geen draagvlak bestaat. Bovendien vindt Leune het onnodig dat alle jongeren via de school bijopvoeding krijgen in dit opzicht. Volgens hem rolt namelijk uit vele onderzoeken naar houdingen van jongeren niet de conclusies dat zij in cultureel opzicht naar de afgrond schuiven.

„Er lijkt sprake van een herleving van traditionele, burgerlijke normen en waarden en bijbehorende gedragsstijlen. De jeugd is geen gevaar voor de toekomst.” Hoogstens zou de huidige tendens tot individualisering een rechtvaardiging kunnen betekenen voor de school om zich met de persoonlijkheidsvorming van de leerlingen bezig te houden. „Deze tendens nodigt uit tot een hernieuwde discussie over de verhouding tussen individu en gemeenschap of tussen individuele vrijheid en maatschappelijk belang. Dat debat kan niet neutraal worden gevoerd.”

Rechten en plichten

Leune voelt er veel voor de school tot taak te geven de leerlingen te leren dat tegenover individuele rechten ook maatschappelijke plichten staan. „Ik denk aan plichten in het verkeer, in het arbeidsbestel, jegens het fysieke leefmilieu en aan plichten op het terrein van solidariteit ten opzichte van de zwaksten in de samenleving. Anders dijt het individualisme uit in de richting van narcisme, egoïstische cultuur, waarin het recht van de sterkste prevaleert.”

Werkgevers blijken waarde te hechten aan een enorm scala van persoonlijkheidskenmerken bij hun werknemers, zoals flexibiliteit, creativiteit, doorzettingsvermogen en stressbestendigheid. Volgens Leune krijgen kinderen uit de sociaal hoge milieus veel van dit soort vaardigheden en houdingen van huis uit mee, maar kinderen van ouders met lage opleiding en bijbehorend inkomen missen thuis die kans.

„Ook daarin kan een rechtvaardiging schuilen van schoolse bemoeienis. Op die manier krijgen ook kinderen uit lagere milieus de kans om eigenschappen te ontwikkelen die bepalend zijn voor hun latere maatschappelijke kansen.”

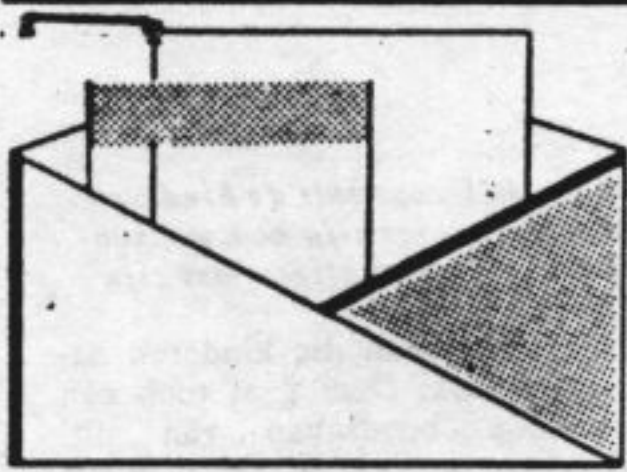
Huiverig

Prof. dr. R. A. de Moor toonde zich bepaald huiverig om via de school een bepaald type mens te gaan ontwikkelen dat voldoet aan persoonlijkheidskenmerken die bij voorbeeld werkgevers graag zien. Ook het stimuleren van gemeenschapszin onttaardt volgens hem al gauw in indoctrinatie als het van boven opgelegd wordt.

Opvoeders moeten zich zijns inziens beperken tot het verschaffen van kennis en het verwoorden van de eigen opvatting zonder die op te leggen. „Gemeenschapszin moet zich in vrijheid kunnen ontwikkelen, al was 't maar, omdat dat de enige manier is waarop zo'n houding bestendigt.”

Een ander bezwaar dat De Moor ziet, is dat de school slecht kan meten of zij de gewenste resultaten bereikt bij het aankweken van een houding. Als voorbeeld noemde hij milieubewust gedrag. Wil een leerling dat vertonen, dan moet hij eerst weten wat het is en hoe het moet en ten tweede moet hij het willen. Of de kennis en de vaardigheid aanwezig zijn om milieubewust te zijn, kan de school goed toetsen, maar de wil valt niet te meten. Leerlingen kunnen immers veinzen dat zij milieubewust willen zijn.

De Moor, die voorzitter is van het procesmanagement basisvorming, deed de in de zaal aanwezige ouders een tip aan de hand. Scholen voor voortgezet onderwijs moeten in verband met de basisvorming hun hele programma herzien. Ouders en bestuurders zouden bij de discussies hierover kunnen aanhaken om de persoonlijkheidsvorming ter discussie te stellen.

Lezerstribune

Biseksueel

Prof. Iteke Weeda heeft middels een internationaal congres weer eens haar persoonlijke visie op de moderne samenleving ten toon gespreid (UN 7 oktober). Verwarrend is het wel. Hebben de dames feministes ons jarenlang de kop gek gezeurd over 'ongewenste intimiteiten op het werk' — waarbij reeds een verstoelend blik als zodanig werd aangemerkt — thans gooit Weeda de sluiszen der wellust wijd open en dienen we met z'n allen al knuffelend over de werkvloer te rolleboilen. Waarmee we dan als extra-attractie tevens de wereldvrede dienen, alsmede het

milieu, mits we eerst collectief biseksueel geworden zijn, want dat is voor Weeda's paradijs een absolute voorwaarde.

Mevr. O. van Hemert tot Dingshod-Sprée
 Maarsbergen

Gezinsociologe Weeda voorspelt vervaging tussen seksen

'Biseksualiteit heeft de toekomst'

AMSTERDAM (ANP) — Een samenleving waarin androgynie (tweeslachtigheid) en biseksualiteit de norm zijn, is gezonder en veiliger voor mens en milieu. Dat stelde de Groningse gezinsociologe en hoogleraar emancipatie prof. dr. I. Weeda het afgelopen weekeinde tijdens de eerste internationale conferentie over biseksualiteit in de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Weeda zei te verwachten dat de Nederlandse samenleving zal evolueren naar een maatschappij, waarin menging van mannelijke en vrouwelijke eigenschappen en biseksualiteit in hoog aanzien zullen komen te staan. Gevoelsmatige en lichamelijke relaties met meerdere mensen tegelijk zullen problemen rond

onder meer eenzaamheid, economische overconsumptie, oorlog en vandalisme, gezondheidszorg, vergrijzing, economie en milieu kunnen helpen oplossen. Ook voorspelde de hoogleraar, dat toekomstige generaties zowel in de privé-sfeer als op het werk veel 'knuffeliger' zullen worden. Door androgynie, de

vermenging van specifiek mannelijk of vrouwelijk geachte eigenschappen in één persoon, zullen de verschillen tussen de seksen vervagen. De samenleving zal dan functioneren op basis van vriendschapsnetwerken, waarin zowel wederzijdse zorg als gevoelsmatige en erotische relaties tussen meer mensen zullen bestaan.

Tien lezingen en dertig workshops door wetenschappers en ervaringsdeskundigen op het eerste wereldcongres illustreerden de serieuze en groeiende belangstelling voor biseksualiteit, hoewel deze geaardheid maat-

schappelijk vaak weinig zou worden geaccepteerd.

Volgens de Amsterdamse hoogleraar Transseksualiteit prof. dr. L. Gooren, wiens vakgroep het congres financieel mogelijk maakte, heeft via wetenschappelijk onderzoek de herkomst van verschillende seksuele voorkeuren nog niet kunnen achterhalen. Wel is duidelijk dat cultuur, ouderlijke invloed tijdens de eerste jeugdijaren en nog onbegrepen processen in de hersenen belangrijke factoren zijn.

Het tweede wetenschappelijke congres over biseksualiteit zal in 1992 in Londen plaatshebben.

UN 16/10

UN 7/10

DEBUUTROMAN VAN JAN MULDER

Hij droomde van Gods grote glazen eikel

NRC 11-10

Jan Mulder: Jacob's wapen. Uitg. Meulenhoff, 174 blz. Prijs f 29,50

De jongen van wie Jan Mulder in zijn eerste roman de kindertijd beschrijft, is in allerlei opzichten hoogst ongewoon. Hij is niet alleen overgevoelig maar ook zo vroegrijp en vroegwijs dat het onmogelijk is niet af en toe een beetje sceptisch te reageren. Hij is anderhalf als de oorlog met Japan uitbreekt en nog geen twee als hij met zijn moeder in een vrouwenkamp op Sumatra wordt opgesloten. Als hij drie is, gaat zijn moeder in het kampziekenhuisje werken en dan loopt hij onafhankelijk rond en blijkt een grote handigheid te hebben in het stoken van de zelfgemaakte en moeilijk te bedienen vuurpotten. Ondertussen voltrekt zijn seksuele ontwikkeling zich in hoog tempo. Na de bevrijding, vijf jaar oud, ontdoet hij de baboe van de burens van haar sarong, weegt haar borst in zijn hand en streelt haar, waarna zij hem uitkleedt en op zich trekt. Wat er dan precies gebeurt, wordt niet duidelijk want op dat

ogenblik gaat Mulder over op metaforen met wapperende vleugels en een kolkende rode lucht. Na afloop vervalt de jongen in een apathie die sterk post-coltaal lijkt. Zijn dromen zijn ook niet mis. Nadat een bediende hem heeft verteld dat God in de hemel op een grote glazen troon zit, voegt de jongen daar in een droom 'een reusachtig stijf glazen lid', aan toe waar God als een bezetene aan rukt. De bediende komt ook in het beeld en kust voorzichtig Gods grote glazen eikel. Tropenkinderen zijn vroegrijp, zegt men, en ze dromen er blijkbaar flink bij. Het is mogelijk dat Mulder de scepsis van de lezer had kunnen bezweren door wat relativerender te schrijven over de verrichtingen en de dromen van de jongen. Ook de vaak onzorgvuldige stijl werkt de overtuigingskracht tegen. Mulder heeft de neiging zelfstandige naamwoorden op te sieren met geheel overbodige of incongruente adjectieven. De vader van de jongen wordt gerespecteerd 'vanwege zijn grote botanische kennis' en 'de hoge opbrengsten' van zijn on-

derneming. Wordt iemand wel eens gerespecteerd vanwege geringe kennis en lage opbrengsten? En hoe moet je het je voorstellen als een laag sneeuw 'een striemende deken' wordt genoemd? Weinig gelukkig is ook het wisselende perspectief dat Mulder hanteert. Het

Jan Mulder (foto Piet van Leeuwen)

grootste en beste deel van de roman is geschreven vanuit de optiek van de volwassene en in de taal van de volwassene. De passages waarin de observaties en reacties vanuit het gezichtspunt van de jongen worden weergegeven, detoneren nogal eens door hun Ot-en-Sienderigheid ('O, hij kon niet wachten').

Wel geslaagd is de manier waarop Mulder in het eerste deel van het boek zijn hoofdfiguur consequent aanduidt als 'de jongen' en hem dan plotseling de naam Jacob geeft. Zonder dat het gezegd wordt, is het duidelijk dat die overgang te maken heeft met de vader die na de bevrijding terugkomt uit Birma. De jongen vereert hem als een god, geestelijk en lichamelijk. Op het lichaam van zijn moeder is hij allang uitgekeken maar bij de gezamenlijke baadpartijen wordt hij gebiologeerd door dat van zijn vader, en als de vader hem wast, wordt 'zijn trillende piemel' meteen stijf. Vanaf het ogenblik dat de vader optreedt, heet de jongen Jacob. Het is of alleen de vader hem zijn naam en identiteit heeft kunnen geven. Een dergelijk trekje zegt meer over de verhouding van zoon en vader dan een paar bladzijden uitleg. Ook de overgang van 'hij' naar 'ik' als Jacob in Holland aankomt, is een stilzwijgende maar niet mis te verstane aanwijzing van de breuk in het leven van de jongen.

Als Mulder het hele boek door zo trefzeker was geweest, had de lezer zich gemakkelijker gewonnen kunnen geven.

P.M. REINDERS

Tussen Breda en Rabat

door Willem Kuipers VK 4

Hoeveel dichters zijn er, van wie niemand ooit gehoord heeft? Het moeten er, door de jaren heen, heel wat zijn geweest, verlegen mensen, die het geheim van hun dichtelijke neigingen angstvallig voor de buitenwereld verborgen hielden. Misschien bedriegt de schijn, maar ik heb het gevoel dat dit de laatste jaren — gezien de hausse aan poëzie — sterk veranderd is. De schroom, die ongetwijfeld heeft bestaan, hoort thuis in een nagenoeg verdwenen wereld, een tijd waarin de literatuur nog tot het Allerverhevenste werd gerekend. Boutens, die zijn mooiste pak en handschoenen aantrok als hij Plato ging vertalen (*dixit* Gerard Koolschijn). Die sfeer.

Uit zo'n wereld stamt E.B. de Bruyn, die op 10 januari 1905 in Breda werd geboren. Al heel vroeg, zo blijkt uit zijn memoires, heeft hij getracht zijn gevoelens ritmisch en rijmend onder woorden te brengen, maar behalve een enkele vriend heeft niemand ooit daarvan het resultaat onder ogen gekregen. Pas nu hij de aanvallige leeftijd van 86 jaar heeft bereikt, en zijn laatste dagen slijt in een Spaans „bejaardenasyl”, is hij ertoe overgegaan zijn levensverhaal te vertellen, waarbij hij, zeer terloops, en nog steeds met een zekere ongemakkelijkheid, zijn escapades op het gebied van de poëzie durft te onthullen en daar ook, niet al te geslaagde, specimina van laat zien. Toen hij zich eens, al op zeer gevorderde leeftijd, met zijn paperassen bij Gerrit Borgers, de toenmalige conservator van het Letterkundig Museum, vervoegde, hield deze hem voor een „gestoorde”.

Gestoord is hij wel, geeft De Bruyn in een milde reflectie op deze ervaring toe, maar niet als dichter. Zijn leven heeft in het teken gestaan van een heel andere frustratie, die hem nooit in staat heeft gesteld een menselijk wezen, hetzij van het vrouwelijk, hetzij van het mannelijk geslacht, vleeslijk te doordringen. Zeker in zijn jeugd, thuis in Breda, in die ruime patricierswoning, waar zijn vader als directeur van De Nederlanden van 1845 kantoor hield, en later op kostschool onder de fraters en jezuiten, was het geslachtelijke met een zo gro-

te doem beladen, dat het genot levenslang werd opgesloten in de krochten van het verbod.

Hoewel het bloed kroop waar het niet gaan kon. Vroege ervaringen met het dienstmeisje Kaatje, of met de ruwe knecht Smeeges, wiens edele delen met een leren voorschoot bedekt bleven als hij zeer opgewonden de kleine Miel (zo heette De Bruyn in zijn jeugd) in het kruisje tasje, vage benaderingen van de clerus en klef gekus met medescholieren, kleuren de tijd van koets en crinoline die De Bruyn nog heeft meegemaakt.

Herinneringen van een onbekende

De schrijver in 1913.

Geen foto's van naakt in museum

BINNENLAND

Boymans-van Beuningen, toont alle aspecten van het menselijk lichaam op foto's, schilderijen, beelden, gebruiksvorwerpen en de levende mens. Greenaway uit zijn interesses voor biologie en beeldende kunst in een expositie die hij zelf omschrijft als een „onderzoek en tentoonstelling van de menselijke lichamelijkeheid”, waarbij aan „in- en uitgangen van het menselijk lichaam” gerelateerde voorwerpen, zoals een middeleeuws oorpeuterje of een gewoon fietszadel, speciale aandacht krijgen.

De modellen hadden het gevoel dat er allerlei mensen voor vreedzaam moest toestemming worden gevraagd. „Dat hebben de modellen in hun contract staan. Voor kranten is die toestemming geen probleem, aldus FTV, maar „een foto in Nieuwe Revu willen de modellen niet”.

De tentoonstelling van gastconservator Greenaway, die een selectie maakte uit de collectie van de pers bij de opening afgelopen zaterdag uitgebreid foto's

ROTTERDAM, 31 OKT. Het fotograferen van naaktmodellen mag niet meer in het Rotterdamse Museum Boymans-van Beuningen. Op de tentoonstelling The Physical Self van de Britse cineast en beeldend kunstenaar Peter Greenaway zijn sinds zaterdag vier Rotterdamse naaktmodellen te zien, en dat hebben ze geweten. Toen de levende objecten in de gaten kregen dat veel bezoekers bewust gewapend met polaroid naar het museum kwamen besloot het Rotterdamse bureau FTV Casting in te grijpen.

Het castingbureau FTV heeft in totaal 32 modellen ingeschakeld om in een soort ploegdienst in vitrines in het museum plaats te nemen. Vier van hen zijn elke dag vier uur lang te zien. „De tentoonstelling slaat enorm aan”, zegt de woordvoerder van FTV. „Op de openingsdag waren er tweeduizend mensen. De mensen staan nog buiten in de rij.” De expositie duurt tot en met 12 januari.

Kinderprostitutie op Sri Lanka

COLOMBO (AFP) - De armoede in Sri Lanka dwingt ongeveer 20.000 jongens en meisjes tot prostitutie en 10.000 tot bedelen op straat.

De meeste van deze kinderen zijn actief aan de zuidkust van het eiland dat bezocht wordt door duizenden toeristen.

De studie, die is uitgevoerd door de ministeries voor hulp aan kinderen en resocialisatie, toont verder aan dat nog eens 500.000 kinderen gebruikt worden voor handarbeid.

'Europeanen roeiden alle seksuele variatie uit'

GILBERT HERDT dankt zijn reputatie aan het onderzoek dat hij sinds de jaren zeventig in de binnenlanden van Nieuw-Guinea verrichtte. Via elf expedities en uitgebreid literatuuronderzoek bracht hij een opmerkelijk fenomeen van de daar levende Sambia-stam in kaart: een keten van rituelen, waarlangs de jongens zich gedurende een reeks van jaren ontwikkelen tot een volwassen man.

Herdt: "Van hun achtste tot hun driëntwintigste groeiden de jongens van de Sambia-stam, volledig afgezonderd van de vrouwen, op temidden van de mannen. Hun belangrijkste geheim daar was het feit dat zij veelvuldig seksuele handelingen verrichtten met hun geslachtsgenoten - nooit tussen jongens van gelijke leeftijd, maar altijd tussen een oudere en een jongere. Het ritueel had tot doel de jongen groot en sterk te maken. Want zoals vele andere primitieve volkeren geloofden zij dat het mannelijk lichaam niet zomaar kan ontstaan: er zijn sociale handelingen voor nodig."

"De Sambia-stam geloofde bovendien dat het lichaam zelf geen sperma kan maken. Wilde een jongen kunnen uitgroeien tot een vruchtbare man, dan moest hij dat sperma tijdens zijn jeugd van anderen krijgen. Daarom werd hij regelmatig door oudere jongens van sperma voorzien. Wanneer hij zelf oud genoeg was, zo rond het vijftiende jaar, nam hij de actieve rol over, en 'bevruchtte' hij jongere geslachtsgenootjes."

"De jongensbevruchting, zoals ik het ritueel tegenwoordig noem, verliep altijd op dezelfde wijze: via de mond. Dat was niet bij alle stammen zo - in sommige andere gemeenschappen ging het juist uitsluitend via anale seks."

Val

"In mijn eerste boek beschreef ik deze rituelen nog als 'homoseksueel'. Maar de laatste jaren ben ik daar van afgestapt, omdat die term bij de meeste lezers een sterk westers beeld oproept, met inbegrip van geheime liefdes en discriminatie van homoseksuelen. Dat betekent niet dat ik nu de vergelijking van 'moderne' homoseksualiteit met gedragspatronen in heel andere culturen afwijs. Integendeel: die vergelijking vormt in mijn ogen juist de heilige opdracht van de antropologie. Maar om te kunnen vergelijken

Zeventien jaar lang onderzocht de antropoloog Gilbert Herdt in de binnenlanden van Nieuw-Guinea hoe jongens dankzij gelijkgeslachtelijke seks uitgroeiden tot volwassen man. Op uitnodiging van de werkgroep Homostudies legt hij deze dagen in Amsterdam uit wat seksuologen van zulke ontdekkingen kunnen leren.

door PETER VERMIJ

moet het gedrag eerst goed worden beschreven. Dat moet gebeuren vanuit de beschreven cultuur zelf, en niet in termen die zijn afgeleid uit onze westerse cultuur. Daarom was het destijds voorbarig om de Sambia-tradities 'homoseksueel' te noemen - ik trapt in dezelfde val als vele andere antropologen voor mij."

De bijzondere seksuele tradities op Nieuw-Guinea zijn de laatste decennia na uitvoerige bestudering door antropologen, op een enkel geïsoleerd gebied na uitgeroeid. Herdt: "De huidige autoriteiten van het land hebben nu de eigen tradities, met westerse argumenten, verboden. Dat begon al rond het begin van deze eeuw, toen de Duitse machthebbers op het noordelijke deel van het eiland, onder druk van zendelingen, 'afwijkend' seksueel gedrag bestreden. Het is vergelijkbaar met de manier waarop Europese pioniers in Noord-Amerika de tradities van de indianen tegemoet traden. Van alle indiaanse gebruiken werd het *Berdache*-ritueel, waarin jongens zowel qua kleding als werkzaamheden een vrouwelijke rol aannemen, door de blanke zendelingen als eerste bestreden. Die traditie schokte hen het meest, naar mijn mening omdat ze zich niet konden voorstellen dat een man vrijwillig afstand deed van zijn dominante sociale positie. Dat vonden ze een degeneratie."

"De gebeurtenissen in Nieuw-Guinea zijn dus zeker niet uniek: waar ook ter

wereld Europeaan seksueel gedrag aantroffen dat belangrijk afweek van hun eigen, beschouwden ze dat als een perverse, en roeiden ze het razendsnel uit, soms binnen twee jaar. Veel verschillen tussen culturen wat betreft het seksueel gedrag zijn zo verloren gegaan."

"Dat die verschillen groot kunnen zijn blijkt wel in Nieuw-Guinea. Hier in het westen zijn we gewend homoseksueel gedrag te zien als het tegenovergestelde van mannelijkheid. Maar bij de Sambia was homoseksueel gedrag juist essentieel om de echte mannelijkheid te bereiken. Dat idee heeft in vele culturen bestaan, zoals bij de oude Grieken, Japanners, Chinezen en andere culturen met een vorm van 'krijger-mannelijkheid'."

Aangeboren

Volgens Herdt is de antropologie bij uitstek geschikt om antwoord te geven op twee belangrijke vragen. De eerste sluit aan bij het klassieke debat tussen *nature* en *nurture*: zijn onze seksuele verlangens aangeboren of aangeleerd. De tweede vraag gaat nog iets verder: ligt onze seksuele geaardheid, wanneer zij eenmaal is gevormd, voor de rest van het leven vast, of kan zij onder invloed van de omgeving nog veranderen.

Herdt: "Veel antropologisch werk, zoals dat in Nieuw-Guinea, geeft aan dat de seksualiteit sterk gevormd wordt door de omgeving. Alle Sambia-mannen vertoonden in hun jeugd 'homoseksueel' gedrag: dat werd bepaald door de gemeenschap, net zoals gewoonten rond het huwelijk, vormen van vriendschap en de rol van romantiek. De Sambia-stam kende niet ons begrip 'liefde', al hadden ze hun eigen manier om sterke affectie te tonen. Maar wanneer zij westerse zendelingen hun vrouw op de mond zagen kussen, gruwend zij: het uitwisselen van speeksel was voor hen het toppunt van onhygiënisch gedrag."

"Wat de tweede vraag betreft: wij zijn in het westen opgegroeid met de gedachte dat je wordt geboren met een bepaalde seksuele geaardheid: die zit in je genen, je bloed, je hormonen, je hersenen. Wij kunnen ons nauwelijks voorstellen dat je eerst seksuele relaties hebt met mannen, en later met vrouwen. Maar bij de Sambia-stam was het juist heel gewoon - zij zagen dat absoluut niet als een tegenstelling."

FOTO WUBBO DE JONG / HET PAROOL
Gilbert Herdt: 'Veel antropologisch werk geeft aan dat onze seksualiteit sterk wordt gevormd door de omgeving'

Het *nature/nurture*-debat laaide twee jaar geleden in Nederland hoog op, toen herenonderzoeker dr D. Swaab meldde een anatomisch verschil te hebben gevonden tussen de hersenen van hetero- en homoseksuele mannen. De homoseksuele groep leek in meerderheid van mening dat dergelijk onderzoek eigenlijk niet zou moeten plaatsvinden. Kort geleden publiceerde de - homoseksuele - Amerikaanse hersenwetenschapper LeVay soortgelijke onderzoeksresultaten in *Science*. Maar ondanks de hoge organisatiegraad van de Amerikaanse homoseksuele gemeenschap klonk nauwelijks protest - sterker nog: men leek wel verheugd over de mogelijke vondst van een 'biologische oorzaak'.

Herdt: "In de Verenigde Staten loopt

een fundamentele scheidslijn dwars door de homogeniteit tussen mannen en vrouwen. Wanneer je aan gays vraagt: is je homoseksualiteit 'biologisch' bepaald of heb je er zelf voor gekozen, zeggen ze bijna altijd dat ze er mee geboren zijn. Lesbiennes daarentegen zeggen bijna altijd dat het hun eigen keuze is geweest."

"Het verschil hangt volgens mij samen met de machtsposities van die groepen in onze samenleving. Al eeuwenlang spelen mannen een grotere rol dan vrouwen. Wanneer mannen vrijwillig afstand doen van hun voorrechten, het huwelijk en het verwekken van nageslacht, dan moet er in de ogen van westerlingen iets heel onnatuurlijks aan de hand zijn. Toch is dat precies wat de homoseksuele man doet - hij geeft zijn dominante positie als

heteroseksuele man op. Daarom heeft hij ook zelf behoefte aan een bewijs dat hij daar niet zelf voor gekozen heeft, maar dat zijn biologie voor hem die beslissing heeft genomen."

"Bij vrouwen ligt het net andersom: volgens het oude rollenpatroon moeten zij een natuurlijke behoefte hebben om kinderen te krijgen en een liefhebbende echtgenote te zijn. Hun homoseksualiteit biedt juist de mogelijkheid zich aan die ondergeschikte maatschappelijke positie te onttrekken: ze kunnen geld verdienen, een carrière opbouwen, iets bereiken in de wetenschap of de literatuur. Homoseksueel zijn betekent voor hen een stap omhoog op de maatschappelijke ladder. En voor die beslissing willen zij graag zelf verantwoordelijk zijn."